

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Akademik İncelemeler Dergisi

Journal of Academic Inquiries

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

AKADEMİK İNCELEMELER DERGİSİ

Journal
of
Academic Inquiries

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Açık Erişim Politikası/ Open Access Policy

Akademik İncelemeler Dergisi, Creative Commons Alıntı-Gayriticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Akademik İncelemeler Dergisi, bilimsel araştırmaları halka ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracak ilkesini benimseyerek, içeriğine anında açık erişim sağlamaktadır. Akademik İncelemeler Dergisi, Budapeşte Açık Erişim Deklarasyonunu imzalamıştır.

Journal of Academic Inquiries is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. Journal of Academic Inquiries provides immediate open access to its content on the principle that making research free available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Journal of Academic Inquiries has added its name to the Budapest Open Access Initiative.

Dizinleme Bilgileri/ Abstracting and Indexing Services

EBSCO

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 54187
Serdivan/Sakarya
aid@sakarya.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler>

Akademik İncelemeler Dergisi

Sakarya Üniversitesi Adına Derginin Sahibi

Prof. Dr. Hamza AL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Sezai KÜÇÜK

Baş Editör: Dr. Öğr. Üyesi Büşra ÇAKMAKTAŞ

Editörler: Prof. Dr. Abu Bakarr Bah (Northern Illinois University)

Doç. Dr. Rıdvan KALAYCI (Sakarya Üniversitesi)

Doç. Dr. Ufuk BİNGÖL (Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜZEL (Sakarya Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ALTUNTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi)

Editör Yardımcısı: Dr. Öğr. Üyesi Mert ÖNER

Etik ve İndeks Editörü Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK

İstatistik Editörü: Doç. Dr. Mücahit AYDIN

Dil Editörü (Türkçe): Arş. Gör. Ömer Can BAŞ

Dil Editörü (İngilizce): Dr. Öğr. Üyesi Mert ÖNER

Teknik Editör: Öğr. Gör. Ece ERGÜL

Ön Kontrol Editörü: Nazan BUDAK

Sekretarya: Arş. Gör. Halil İbrahim GÜRGENÇ

Tasarım: Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK

Danışma Kurulu: Prof. Dr. Bayram Ali KAYA (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Berch BERBEROĞLU (University of Nevada)

Prof. Dr. Fatih ANDI (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmail COŞKUN (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Jurgen BELLERS (Universität Siegen)

Prof. Dr. Kemal İNAT (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Ken LIGHT (University of California)

Prof. Dr. Markus PORSCHE-LUDWIG (National Dong-Hwa University)

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ (Afyon Kocatepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Michael KIMMEL (Stony Brook University)

Prof. Dr. Muqtedar Khan (Delaware University)

Prof. Dr. Özlem OĞUZHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Paul Martin LESTER (University of Texas)

Prof. Dr. Raymond HINNEBUSCH (St. Andrew University)

Prof. Dr. William VELEZ (University of Wisconsin-Milwaukee)

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |

Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Journal of Academic Inquiries

Owner on behalf of Sakarya University

Prof. Dr. Hamza AL

Managing Editor

Assoc. Prof. Sezai KÜÇÜK

Editor in Chief: Assist. Prof. Büşra ÇAKMAKTAŞ

Editorial Board: Prof. Dr. Abu Bakarr Bah (Northern Illinois University)

Assoc. Prof. Ridvan KALAYCI (Sakarya University)

Assoc. Prof. Ufuk BİNGÖL (Bandırma Onyedli Eylül University)

Assist. Prof. Mehmet GÜZEL (Sakarya University)

Assist. Prof. Zeynep ALTUNTAŞ (Tekirdağ Namık Kemal University)

Editorial Assistant: Assist. Prof. Mert ÖNER

Ethics and Index Editor Res. Assit. Abdullah ÖZÇELİK

Statistics Editor Assoc. Prof. Mücahit AYDIN

Language Editor (Turkish): Res. Asst. Ömer Can BAŞ

Language Editor (English): Assist. Prof. Mert ÖNER

Technical Editor: Lecturer Ece ERGÜL

Preflight Editor: Nazan BUDAK

Secretariat: Res. Asst. Halil İbrahim GÜRGENÇ

Design: Res. Assit. Abdullah ÖZÇELİK

Advisory Board: Prof. Dr. Bayram Ali KAYA (Sakarya University)

Prof. Dr. Berch BERBEROĞLU (University of Nevada)

Prof. Dr. Fatih ANDI (Fatih Sultan Mehmet Vakıf University)

Prof. Dr. İsmail COŞKUN (İstanbul University)

Prof. Dr. Jurgen BELLERS (Universität Siegen)

Prof. Dr. Kemal İNAT (Sakarya University)

Prof. Ken LIGHT (University of California)

Prof. Dr. Markus PORSCHE-LUDWIG (National Dong-Hwa University)

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ (Afyon Kocatepe University)

Prof. Dr. Michael KIMMEL (Stony Brook University)

Prof. Dr. Muqtedar Khan (Delaware University)

Prof. Dr. Özlem OĞUZHAN (İstanbul Medeniyet University)

Prof. Dr. Paul Martin LESTER (University of Texas)

Prof. Dr. Raymond HINNEBUSCH (St. Andrew University)

Prof. Dr. William VELEZ (University of Wisconsin-Milwaukee)

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |

Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

İçindekiler/Contents

ARAŞTIRMA MAKALELERİ/ RESEARCH ARTICLE

- 1 *Rusya - Ukrayna Çatışmasında Medyada Üretilen İşgal Söylemine Etik Bağlamda Bir Eleştiri / A Criticism of the Occupation Discourse Generated by Media for the Russian-Ukraine Conflict in an Ethical Context*
Ersin BERK
- 20 *Toplumsal Değişimde Göç Olgusunun Kültürel Güvenliğe Yansımaları / Reflection of Migration in Social Change to Cultural Security*
Yunus EROĞLU & Şener KAYA
- 46 *Sovyetlerden Günümüze Rus Siyasetinde Renk Sembolizmi (Tarihsel ve Dilbilimsel Perspektif) / Color Symbolism in Russian Politics From the Soviets to the Present (Historical and Linguistics Perspective)*
Mehmet VURGUN
- 70 *Theoretical Reviewing Of Overlapping Consensus In The Context Of Abortion Debate/ Kürtaj Tartışmaları Bağlamında Örtüşen Görüşbirliğinin Teorik İncelemesi*
Mehmet Akif DOĞAN
- 86 *Sosyo-Politik Gelişmişlik ve Çevre Göstergeleri/ Socio-Political Development and Environmental Indicators*
Abdülkadir ALTINSOY
- 100 *Değirmendere Sualtı Topluluğunun Engellilere Yönelik Yapmış Olduğu Sualtı Dalış Faaliyetinin Engellilerin Kapasite Yoksunluğuna Etkisi/ The Effect of Değirmendere Underwater Group's Underwater Diving Activity for Disabled People on Capacity Deprivation of Disabled People*
Hüseyin ÇOTUR & Bora YENİHAN
- 123 *Developmental States in Africa: The Mauritian Miracle/ Afrika'da Kalkınmacı Devlet: Morityus Mucizesi*
Anwar Seman KEDİR
- 141 *1845 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ağsaklar/Aksaklar Köyü/ According to the Temettuat (Profit Tax) Register Dated 1845 of Ağsaklar/Aksaklar Village*
Erdinç PEHLİVAN
- 174 *Stalin Dönemi (1928-53) Sovyet Tarih Yazımında Türkistan Orta Asya/ Turkestan/Central Asia in the Stalin Period (1928-53) Soviet Historiography*
Alter KAHRAMAN
- 182 *Fiyat Arttırma ve Negatif Dengeleme Stratejileri Ekseninde Çin'in Körfez ve Suudi Arabistan Siyaseti/ China's Gulf And Saudi Arabia Policy On The Context Of Outbidding And Negative Balancing Strategies*
Hüsna TAŞ YETİM
- 207 *Otantik Varoluş Biçiminin Bir Örneği Olarak Körkütük (2020) Filmi: Heideggerci Yaklaşım/ Druk (2020) Movie as an Example of Authentic Way of Being: A Heideggerian Approach*
Meltem İŞLER SEVİNDİ & Atilla AKALIN
- 216 **KİTAP KRİTİĞİ/ BOOK REVIEW**
Orna Donath. Annelikten Pişman Olmak (çev. Bilge Yalçın). İstanbul: İletişim Yayınları, 2022, 254 s./ Orna Donath, Regretting Motherhood A Study
Sedat KARAL

Rusya - Ukrayna Çatışmasında Medyada Üretilen İşgal Söylemine Etik Bağlamda Bir Eleştiri

A Criticism of the Occupation Discourse Generated by Media for the Russian-Ukraine Conflict in an Ethical Context

Ersin BERK

Öğretim Görevlisi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
ersinberk@subu.edu.tr
[0000-0003-2249-7532](tel:0000-0003-2249-7532)

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Berk, Ersin. "Rusya - Ukrayna Çatışmasında Medyada Üretilen İşgal Söylemine Etik Bağlamda Bir Eleştiri". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 1-19.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1143210>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 12.07.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 05.12.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

17. yıl

Rusya - Ukrayna Çatışmasında Medyada Üretilen İşgal Söylemine Etik Bağlamda Bir Eleştiri

Öz

Bu çalışmanın temel amacı 24 Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna çatışmasında Avrupa merkezli medya organlarının ürettiği işgal söylemine eleştirel bir perspektifle yaklaşmaktır. Çalışmada Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiğini öne süren ülkelerin Rus sanatçılara, sporculara ve yönetmenlere uyguladığı sert yaptırımlara yer verilmiş ve hemen sonrasında sosyal medyaya yansıyan bazı ifadeler eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. 29 Nisan 2022 tarihinde Pentagon sözcüsü John Kirby'nin katıldığı bir basın toplantısında çatışmayı işgal söylemiyle sunarken aksi bir yaklaşımın etik ve ahlaka ters düşeceğini ima eden ifadesi etigin de eleştirel biçimde ele alınmasına zemin hazırlamıştır. Çalışmada Kant ve Hegel'in görüşleri üzerinden etik ve ahlak kavramlarının ayrıştırılması amaçlanırken bu filozofların bazı teorilerini Avrupa merkezci ve zaman zaman ırkçı bir bakış açısıyla kurguladığını savunan görüşlere de yer verilmiştir. Amaçsal örneklem yöntemiyle seçilen Eski Amerika başkanı George Bush'un katıldığı bir programda Ukrayna yerine Irak'ın işgal edildiğini belirten gafi ve eski Ukrayna başsavcı yardımcısı David Sakvarelidze'nin çatışma esnasında ölen Ukraynalılara sırf mavi gözlü ve sarı saçlı Avrupalılar oldukları için üzüldüğünü çağrıştıran açıklamaları üzerinden Avrupa merkezci ve ırkçı yaklaşımların günümüzdeki konumu sorgulanmıştır. Çalışmada başta ABD ve İngiltere olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinin Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiği söylemini, insan yaşamını önemseyen etik bir tavırdan ziyade politik bir refleksle ürettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Irkçılık, Eleştiri, Rusya, Ukrayna

A Criticism of the Occupation Discourse Generated by Media for the Russian-Ukraine Conflict in an Ethical Context

Abstract

The main purpose of this study is to approach the occupation discourse generated by European-based media outlets in the Russian-Ukraine conflict, which started on 24 February, 2022 from a critical perspective. The study included the harsh sanctions imposed on Russian artists, athletes and directors by countries claiming that Russia had occupied Ukraine and reviewed specific statements reflected on social media immediately after via critical discourse analysis method. During a press conference organized on 29 April 2022, Pentagon spokesperson John Kirby's statement implying that an opposite approach would contradict ethics and morality while presenting the conflict with occupation discourse provided a basis for critically addressing ethics. The study not only aimed to distinguish the concepts of ethics and morality based on the views of Kant and Hegel, but also included views that argued that these philosophers had built some of their theories with a Euro-centralist and, at times, a racist point of view. The study questioned the current position of Euro-centralist and racist approaches based on former US President George Bush's blunder during a program that Iraq was occupied instead of Ukraine and the former Deputy Attorney General of Ukraine David Sakvarelidze's statements that he felt sorry for the Ukrainians who died during the conflict just because they were blue-eyed and blond-haired Europeans, which were chosen via purposeful sampling. The study concluded that specific European countries, primarily the USA and UK generated the discourse that Russia had occupied Ukraine with a political reflex rather than an ethical attitude that cares about human life.

Keywords: Ethic, Racism, Criticism Russia, Ukraine

Extended Abstract

Russian President Vladimir Putin turned the tense process experienced with Ukraine for many years into an official military operation on 24 February 2022. The operation initiated by stressing that Ukraine needed to be cleared of Nazism soldiers has tremendously impacted on world public opinion. Volodimir Zelenski, who has completely broken off his country's diplomatic relations with Russia, has declared mobilization across the country and responded to Russia with military operations. Most resources (abcNEWS, 25 February 2022) evaluate these operations that have witnessed mutual violent conflicts as the greatest conventional war operation experienced in Europe since World War II (1939-1945). Specific resources (*The Economist*, 26 February 2022)

refer to this conflict as an occupation/invasion, whereas Putin stressed during an address to the nation speech he made at the beginning of the conflict that NATO that had expanded its borders since 1997 posed a direct threat to Russia's security through Ukraine. According to Putin, this is a natural reaction to the threats against the borders of his country rather than an occupation (Aljazeera, 24 February 2022). As the conflicts continue at the moment, the discourses generated by the conflict rather than the conflict itself have caused specific concepts to be rediscussed. Among the leading of these discussions are the harsh political reactions when condemning the war, ethical violations contained by absurd sanctions imposed on Russian citizens and racist statements in the world public opinion.

The target population of the present study comprised statements in the international press related to the conflict which started between Russia and Ukraine on 24 February 2022. The "political" sanctions, "racist" statements, "ethical" stresses and "occupation" discourse which became prominent with the aforementioned statements shaped the sample of the study. Dismissal of Russian conductor Valery Gergiev from the Munich Philharmonic Orchestra (Apnews, 1 March 2022), disqualification of Russian and Belarussian athletes from tennis matches in Wimbledon and England and from paralympic games in Beijing (Skysports, 21 March 2022) and early closing of the exhibition entitled "Russian Avant-garde: Revolution in Art" at Hermitage Amsterdam Museum in Netherlands with full breakoff of the relations with Russia (Artdependence, 5 March 2022) were all qualified as political sanctions. During a press conference organized on 29 April 2022, the statement by the Pentagon spokesman John Kirby implying that an opposite approach would contradict with ethics and morality while presenting the conflict with occupation discourse provided a basis for addressing to ethics in a critical way. The statement made by the NBC reporter Kelly Cobiella during a live broadcast about people who had to flee their country, "These are not refugees from Syria, these are refugees from Ukraine. They are Christians. They are white" and the statement made by *The Telegraph* writer Daniel Hannan, "They seem so like us. That is what makes it so shocking. Ukraine is a European country. Its people watch Netflix and have Instagram. War is no longer something visited upon impoverished and remote populations" were discussed within the context of racism.

The question addressed by the Pentagon spokesman John Kirby (BBC, 29 April 2022) during a press conference regarding what ethical or moral individuals would defend Putin's actions in Ukraine, the former Deputy Attorney General of Ukraine David Sakvarelidze's statement that he felt sorry for the Ukrainians who died during the conflict just because they were blue-eyed and blond-haired Europeans and George Bush's blunder during a press conference that Russia unjustly and inhumanly occupied Iraq instead of Ukraine (Staff, 19 May 2022) were chosen via purposeful sampling.

The current study aimed to analyze the discourse generated in the international media organs that Russia had occupied Ukraine during the Russian-Ukraine conflict which started on 24 February 2022 from a critical perspective. The main purpose of the study was to reveal the latent approaches behind the occupation discourse generated by European countries during the Russian-Ukraine conflict and criticize the racist and political discourses generated in an ethical context.

The study used critical discourse analysis which is one of the qualitative research methods. Discourse in the broadest sense refers to symbolic interaction and communication phenomenon between individuals via oral, written and visual representations (Bloor and Bloor, 2007, Cited by: Ercan & Daniş, 2019). "Above all, critical discourse analysis is not just an analysis method. It includes a wide area that gathers critical analyses, critical theories and critical practices" (Van Dijk, 2001, Fairclough, 2005, Cited by: Şah, 2020).

The study used Teun A. Van Dijk's sociocognitive framework as a reference. Van Dijk recommends a chart with two parts as macro and micro to examine a discourse. Expressing the micro structure as a syntactic analysis mode, Dijk suggests that it is possible to examine the word choices or sentence structures in this structure according to their active or passive structure. Separating the macro structure as thematic and schematic within itself, the author defines the thematic structure as topics, news entry and spots and categorizes the schematic structure with two main topics as status and interpretation (1983, 37). The present study chose a macro chart which is a semantic analysis method and discussed specific statements of politicians from countries which had considered the Russian-Ukraine conflict an occupation since the beginning of the conflict as a discourse. The study analyzed the origins of racist statements that emerged right after the conflict and how ethical the ethical emphases being made indeed were on the basis of these discourses.

The current study discussed ethics as a concept that was prone to being shaped differently according to cultures rather than a completely universal fact. The study which examined the discourses generated by the Russian-Ukraine conflict from a critical perspective aimed to distinguish the concepts of ethics and morals on the basis of the views of Kant and Hegel and included views which argued that these philosophers had built some of their theories with a Euro-centralist and at times racist point of view. It is possible to consider these statements a primary reason for the building of the present study in an ethical context and the inversion of the study towards a criticism of ethics.

The study concluded that specific European countries, primarily the USA and UK generated the discourse that Russia had occupied Ukraine with a political reflex rather than an ethical attitude which cares about human life.

Giriş

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin uzun yıllardır Ukrayna'yla yaşanan gerilimli süreci 24 Şubat 2022 tarihinde resmi bir askerî operasyona çevirdi. Ukrayna'nın Nazizm askerlerinden arındırılması gerektiğini vurgulayarak başlatılan operasyon tüm dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırdı. Ülkesinin Rusya'yla diplomatik ilişkisini tamamen kesen Volodomir Zelenski, ülke genelinde bir seferberlik ilan etti ve Rusya'ya askerî operasyonlarla yanıt verdi. Karşılıklı şiddetli çatışmaların yaşandığı bu operasyonlar birçok kaynak (abcNEWS, 25 Şubat 2022) tarafından İkinci Dünya Savaşı'ndan (1939-1945) beri Avrupa'da yaşanan en büyük konvansiyonel savaş operasyonu olarak değerlendirildi. Bazı kaynaklar (*The Economist*, 26 Şubat 2022) bu çatışmayı bir işgal/istila olarak adlandırırken; Putin, çatışma başlangıcında yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında, 1997 yılından beri sınırlarını genişleten NATO'nun Ukrayna aracılığıyla Rusya'nın güvenliğine doğrudan bir tehdit oluşturduğunu yineliyordu. Putin'e göre, bu bir işgal değil ülkesinin sınırlarına yapılan tehditlere karşı verilen olağan bir tepkiydi (Aljazeera, 24 Şubat 2022). Çatışmalar an itibariyle devam ederken çatışmadan ziyade, çatışmanın ürettiği söylemler de bazı kavramların yeniden tartışılmasına neden oldu. Bu tartışmaların başında savaşı kınarken verilen sert politik tepkiler, Rusya vatandaşlarına uygulanan absürt yaptırımların içerdiği etik ihlaller ve dünya kamuoyuna yansıyan ırkçı ifadeler gelmekteydi.

Latince "ethica" kelimesinden gelen etik kelimesi Antik Yunan'daki "ethikos" Türkçe anlamıyla ahlaki, ahlaki karakter ve ahlaki olan anlamlarına gelmektedir (Özturan, 2011). Kavram aynı zamanda bu kökenden türeyen kişilik, tavır ve karakter anlamına gelen "ethos" kelimesinden türemiştir (Peters, 2004). Etik, insanın her türlü eyleminde iyiyi ve

kötüyü ayırt etmesinde, filozofların erdemli insan olma arayışındaki temel itkilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İrkçilik (racism) kelimesi ise İngilizceye 1930'ların ortalarında girmiştir. İrkçiliğin Cambridge sözlüğü (2022)'ndeki ilk tanımı "farklı bir ırka mensup insanlara haksız muamele; onlara karşı şiddet içeren davranışlar" olarak geçmektedir. İkinci tanım ise "bazı insan ırklarının diğerinden daha iyi olduğu veya sadece kendi ırklarına dayalı bir grup insanın üstün olduğu" görüşüdür.

Rusya-Ukrayna çatışmasının resmî olarak başlamasıyla birlikte, tüm dünya, bazı ülkelerin Rus uyruklu vatandaşlara uyguladığı bazı sert yaptırımlara şahitlik etmiştir. Absürt sayılabilecek kararlardan biri İtalya'daki Bicocca Üniversitesi'nden gelmiştir. Rusya ve Rus edebiyatıyla ilgili dersler veren Profesör Paolo Nori adlı bir yazar, vermeyi planladığı Dostoyevski dersinin yönetimce ertelendiğini duyurmuştur. Yönetim bu kararın gerekçesini, "içinde bulunduğumuz bu gergin dönemde üniversite içinde bir polemige yol açmamak", olarak göstermiştir (Rahman, 2 Mart 2022). Twitter'da gündem (tt) olan sansasyonel uygulama sonrası üniversite, kararı hemen geri çekmiş ve dersin planlandığı süreçte işleneceğini belirtmiştir. Politik kararlardan etkilenen sanatçılardan biri de 28 Aralık 1986'da hayatını kaybeden Andrey Tarkovski'dir. Günlüğünde yine kendisi gibi bir Rus olan Nikolay Berdyayev'den alıntı yapan Tarkovski, her türlü milliyetçiliğe karşı tiksinti duymakta olduğunu belirtmektedir (1994, 358). Ne var ki yaşadığı süreçte filmleri Sovyet yetkilileri tarafından defalarca yasaklanan yönetmen, çatışma esnasında da uyruğundan dolayı İnternet Movie Database'nin (IMDB, 2022) en iyi 250 film sıralamasından çıkarılmıştır (Habermotto, 3 Mart 2022). "Malumatfuruş" adlı yalan haberleri doğrulama sitesi bu kararın IMBD tarafından değil, sıralamayı düzenli oy veren kullanıcıların değiştirdiğini belirterek haberin gerçeği yansıtmadığı iddia etmiştir (4 Mart 2022). IMBD'nin bu oylama kriterlerine dair herhangi bir detay paylaşmaması ve listenin hızlı değişiminin çatışmanın ilk günlerine denk gelmesi, bu değişimin Rusya'ya karşı uygulanmış bir yaptırım olduğu şüphesini uyandırmaktadır. İMBD'nin yaptırımını dolaylı olarak gerçekleştirmiş gibi görünmektedir. Ancak benzer bir kararın doğrudan alınmasını destekleyen sanatçılar da bulunmaktadır. Alina Gorlova adlı Ukraynalı yönetmen, yayımlanmış olduğu açık mektupta (Cineuropa, 8 Mart 2022), tüm Rus sinemasının dünya çapında engellenmesini, üretim yeri Rusya olan yapımların ve son iki yıldır Rusya'da yaşayan yönetmenlerin yasaklanması talebini açıkça ifade etmiştir. 2021 yılı sonu itibarıyla, 222 milyon adet aboneli bulunan Netflix (Ruby, 1 Mayıs 2022) de IMBD'nin aldığı karara paralel bir duruş sergilemiştir. Bazı Rus yapımları dizilerle yollarını ayıran Netflix, aynı zamanda Tolstoy'un başyapıtı sayılan *Anna Karenina* romanından uyarlayacağı diziyi doğrudan durdurma kararı almıştır (Goddard, 4 Mart 2022). Gerekçe yine Tolstoy'un Rus uyruklu olmasıdır. Tarkovski'nin günlüğünde alıntılanadığı yazarlardan bir diğeri olan Tolstoy, 12 Aralık 1898 yılında A. F. Mood'a yazdığı bir mektupta: "Son sayıda yurtseverlikle ilgili, bunun iyi bir şey olabileceğine dair bazı düşünceler okudum. Bu üzücü." cümlelerine yer vermiştir (1994, 268). Bu cümlelere bakıldığında, Tolstoy'un yurtseverliğe dahi mesafeli yaklaştığı net biçimde görülmektedir.

Rusya-Ukrayna çatışmasından nasibini alanlar sadece ölmüş sanatçılar da değildir. Münih Filarmoni Orkestrası'nın Rus şefi Valery Gergiev'in istifa ettirilmesi (Apnews, 1 Mart 2022), Rus ve Belaruslu sporcuların Wimbledon ve İngiltere'deki tenis maçlarından ve

Pekin Paralimpik oyunlardan menedilmesi (Skysports, 21 Mart 2022), Hollanda Ermitaj Amsterdam Müzesi'nin "Rus Avangardı: Sanatta Devrim" isimli sergiyi erkenden kapatması (Artdependence, 5 Mart 2022) ve Rusya'yla ilişkisini tamamen kesmesi de diğer yaptırımlar olarak görülebilir. Bu yaptırımları uygulayan ülkelerin politik olarak Rusya'ya mesafeli oldukları bilinmektedir.

Politik kelimesi Fransızca "politique" kelimesinden gelmekte ve Türkçede de "siyasi" kelimesiyle karşılık bulmaktadır (Nişanyan, 10 Haziran 2022). Politik kelimesinin ikinci karşılığı (TDK, 25 Haziran 2022) ise, "belli bir hedefe ulaşabilmek için uzlaşmayı, iyi geçinmeyi amaçlayan" anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında konu, sivillerin göç etmek zorunda kaldıkları, öldükleri ya da sakat bırakıldıkları bir savaş hâli olduğunda verilmesi gereken tepki, hem etik hem de politik açıdan "Savaşa Hayır!" olmalı gibi görünmektedir. Ne var ki çatışma esnasında medyada üretilen işgal söylemini üreten bazı ülkelerin yaptıkları etik vurgular ile sergiledikleri politik yaklaşımların örtüşmemesi, bu ilişkiler bütünü eleştirel biçimde analiz etmeyi gerekli kılmaktadır.

Çalışma, etiği tümüyle evrensel bir hakikatten ziyade kültürlere göre farklı şekillenmeye yatkın bir kavram olarak ele almaktadır. Rusya-Ukrayna çatışmasının ürettiği söylemlerin eleştirel olarak incelendiği çalışmada, etiği kavramsallaştıran bazı filozofların metinlerinde karşılaşılan Avrupa merkezci bakışla oluşturulmuş ırkçı söylemlerine de yer verilmiştir. Bu ifadeler çalışmanın etik bağlamda kurgulanmasının ve aynı zamanda bir etik eleştirisine doğru evrilmesinin de başlıca gerekçesi olarak görülebilir.

1.Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna çatışması esnasında uluslararası basın-yayın organlarında Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiği yönünde üretilen söylemi eleştirel bir bakış açısıyla çözümlemeyi hedeflemektedir. Çalışmanın temel amacı, Avrupalı ülkelerin Rusya-Ukrayna çatışması esnasında ürettiği işgal söyleminin ardındaki örtük yaklaşımları açığa çıkarmak ve üretilen ırkçı ve politik yaklaşımlara da etik bağlamda bir eleştiri getirmektir. Çatışma başladığı anda ülkeler politik tercihlerini sergilemek adına uluslararası medyaya ilk tepkilerini vermişlerdir. Bazı ülkelerin Rusya'yı doğrudan işgalci olarak nitelendirmeleri, çalışmanın "Uluslararası medyada işgal söylemini savunan devletler hangileridir?" araştırma sorusuyla başlamasına neden olmuştur. Çatışma başlar başlamaz uluslararası basın yayın organları (Habertürk, 24 Şubat 2022) taranarak işgal söylemini üreten devletlerin ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi Avrupalı ülkeler olduğu saptanmıştır. Aynı ülkelerin çatışmanın hemen ardından çeşitli ülkelerde Rus sporculara, sanatçılara ve Rusya vatandaşlarına sert politik yaptırımlar uygulaması ve birçok siyasetçinin ırkçılık içeren ifadesinin basına yansımaları, çalışmada "İşgal söylemini üreten Avrupalı devletlerin geçmişte ırkçılıkla ilişkisi var mıdır? Var ise bu ırkçılık köktenci bir yaklaşım mıdır yoksa yalnızca politik bir refleksten mi kaynaklanmaktadır?" sorusunun sorulmasına zemin hazırlamıştır. İşgal söylemini savunan Avrupalı ülkelerin basına verdikleri demeçlerde, işgalin etik ve ahlâk çerçevesinde sığmadığına dair yaptıkları vurgular, "Etik ve ahlak kavramları arasında fark var mıdır? Var ise bunlar nelerdir?" gibi soruların yanı sıra "Etik ve ahlak Batı'da ortaya

çıkan evrensel kavramlar mıdır, yoksa bu kavramlar ülkelere ve kültürlere göre değişiklik gösterir mi? sorularının da sorulmasını gerekli kılmıştır.

1.2.Çalışmanın Özgünlüğü

Çalışmanın özgünlüğü hakkında birkaç temel noktadan bahsedilebilir. Bunlardan ilki, metnin Rusya-Ukrayna çatışmasının politik nedenleri ya da sonuçlarından ziyade ürettiği söylemlere ve onun etik ile olan ilişkisine değinilerek oluşturulmasıdır. Etik bağlamda kurgulanan çalışmada, söz konusu kavramın eleştirel bir süzgeçten geçirilmesi de özgünlük açısından önem arz etmektedir. Konu savaş olduğunda üretilen metinlerin birçoğunun etikten ziyade, politik analizler içerdiği bilinmektedir. Buna en iyi örnek, bu çalışma kapsamında ele alınan konulardan bazılarının kısa gazete yazılarında da ele alınmasıdır. Ne var ki bu metinlerin tamamı ya Rusya'yı ya da Avrupa'yı savunan veya onlarla arasına politik nedenlerle mesafe koymuş olan yayın organlarınca şekillendirilmiştir. Bu çalışmanın tüm tarafları eşit düzlemde ele alarak yalnızca söylemler üzerinden yola çıkması, çalışmanın özgünlüğüne işaret eden diğer bir nokta olarak yorumlanabilir.

2.Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan eleştirel söylem analizinden yararlanılmıştır. Söylem, en geniş anlamıyla; sözlü, yazılı ve görsel temsiller yoluyla bireyler arasındaki sembolik etkileşim ve iletişim olgularına gönderimde bulunmaktadır (Bloor ve Bloor, 2007, akt: Ercan & Danış, 2019). Eleştirel söylem analizi (critical discourse analysis), söylemin eleştirel analizine yönelik çeşitli yaklaşımları içeren disiplinlerarası bir alandır. "Her şeyden önce, eleştirel söylem analizi, sadece bir analiz metodu değildir; eleştirel analizi, eleştirel teoriyi ve eleştirel pratikleri bir araya getiren geniş bir alanı kapsar" (Van Dijk, 2001; Fairclough, 2005, akt: Şah, 2020). Yöntemin inşa edilmesine katkı sunan birçok yazar bulunmaktadır. Bunların başında Norman Fairclough, Teun A. Van Dijk, Ruth Wodak, Ron Scollon ve Siegfried Jager gibi teorisyenler gelmektedir. Eleştirel söylem analizi, tüm araştırmacıların tek bir başlık altında sınırlanan metotlardan biri değildir. Yöntem, tanımı ve doğası gereği çalışanların uzmanlık alanları ve odaklanacağı noktalar açısından da değişiklik göstermektedir. Ruth Wodak (2002, 6), eleştirel söylem analizinin medya söylemleri, ırkçılık ve politik söylemleri analiz etmede öne çıktığını belirtmektedir. Çalışmalarını medya ekseninde kurgulayan Teun A. Van Dijk "Critical Discourse Analysis" isimli makalesinde ise, eleştirel söylem analizini "temel olarak sosyal gücün kötüye kullanılması, tahakküm ve eşitsizliğin sosyal ve politik bağlamda metin ve de konuşma tarafından nasıl meşrulaştırıldığını ve yeniden üretildiğini inceleyen bir tür söylem analizi araştırması" olarak özetlemektedir. Yazar aynı metni (352)'inde, "eleştirel söylem analistlerinin bu tür muhalif araştırmalarda net bir duruş sergileyerek toplumsal eşitsizliği anlamak, ifşa etmek ve de ona direnmek istediğini belirtmektedir."

Çalışmada Teun A. Van Dijk'in sosyo-bilişsel yaklaşımı referans alınmıştır. Van Dijk, bir söylemi incelemek için makro ve mikro olmak üzere ikiye ayrılan bir şema önermektedir. Mikro yapıyı sentaktik bir analiz biçimi olarak ifade eden Dijk, bu yapıda sözcük seçimlerinin ya da cümle yapılarının aktif veya pasif yapılarına göre incelenebileceğini belirtmektedir. Makro yapıyı kendi içinde tematik ve şematik olmak üzere ayıran yazar,

tematik yapıyı; başlıklar, haber girişi ve spotlar olarak belirtirken, şematik yapıyı durum ve yorum şeklinde iki ana başlıkla kategorize etmiştir (1983, 37). Çalışmada, semantik bir analiz yöntemi olan makro şema tercih edilmiştir. “Makro yapı çözümlemesinde başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardalın ve bağlam bilgisi, olay taraflarının olayları değerlendirmesi gibi unsurlar ele alınmaktadır” (Özer, 2022).

“Van Dijk teorik ilgisi çerçevesinde söylemi–konuşma etkileşimi ve yazılı metinler kadar, jest ve mimikleri, imajları ve diğer semiyotik biçimleri de kapsayan- bir iletişimsel olay olarak ele almaktadır” (Şah, 2020). Bu bağlamda çalışmada, Rusya-Ukrayna çatışması başladığı gibi çatışmaya işgal olarak yaklaşan ülke siyasetçilerinin bazı ifadeleri söylem olarak ele alınmıştır. Çatışmanın ardından ortaya çıkan ırkçı ifadelerin kökenleri ve yapılan etik vurguların ne kadar etik olduğu, bu söylemler üzerinden analiz edilmiştir.

2.1.Çalışmanın Evren ve Örnekleme

Bu çalışmanın evrenini, 24 Şubat 2022’de Rusya-Ukrayna arasında başlayan çatışmayla birlikte uluslararası basına yansıyan ifadeler oluşturmaktadır. Bu demeçlerle birlikte öne çıkan “ırkçı” ifadeler, “etik” vurgular ve “işgal” söylemi çalışmanın örneklemini şekillendirmiştir. Pentagon Sözcüsü John Kirby (BBC, 29 Nisan 2022)’nin konuştuğu bir basın toplantısında Putin’in Ukrayna’da yaptıklarının hangi etik ya da ahlaki bireyler tarafından savunulabileceğine dair sorusu, eski Ukrayna başsavcı yardımcısı David Sakvarelidze’nin çatışma esnasında ölenlerin sırf mavi gözlü ve sarı saçlı Avrupalılar olduğu için duyduğu üzüntüyü belirttiği açıklaması ve George Bush (Staff, 19 Mayıs 2022)’un katıldığı bir basın toplantısında Rusya’yı Ukrayna işgal etmekle suçlamak isterken Irak’ın tamamen haksız ve zalimce işgal edildiğini söylediği açıklaması amaçlı örnekleme ile seçilmiştir.

3.Kavramsal Çerçeve

Etik kavramı; iletişim biçimlerinin değişmesi, medyanın sosyal medyaya doğru evrilmesi ve bilimlerin kategorize edilmesinin ardından çok daha görünür hâle gelmiştir. Etik, günümüzde iletişim ve sanat alanlarının yanı sıra; tıp, siyaset, psikoloji ve hukuk gibi alanlarda da sıklıkla tartışılır bir kavram hâline gelmiştir. Etik, gündelik kullanımının dışında felsefi bir kavramdır. Yıldız (2010, 24)’a göre Levinas gibi bazı çağdaş düşünürler etiği “ilk felsefe” olarak adlandırmaktadır. Modern zamanlarla birlikte etik kavramının gündelik hayatın içine dahil edilmesi bazen onun ahlâk kavramıyla karıştırılmasına hatta bazen de çeşitli kaynaklarda doğrudan ahlâkla eş anlamlı olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Türkçe sözlüklerde (TDK, 2022) karşımıza çıkan “ahlaki, ahlakla ilgili, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan bilim dalı” tanımı da bu savı destekler niteliktedir. Etiği ve ahlâk kavramını iç içe kullanan düşünürler olduğu gibi, onu ayrı biçimde kategorize eden yazarlar da bulunmaktadır. Nedim Yıldız “Etik ve Ahlak Ayrımı” adlı makalesi (2010, 25)’nde bu iki kavramın farklarına dikkat çekmektedir. Yıldız’a göre etik, evrensel hakikatlere işaret eden felsefi bir bilgi alanıdır ve bazı sorulara cevap arar:

“Etik temel olarak adil, iyi, erdemli ve ahlaklı gibi kavramları sorgularken insan nasıl yaşamalıdır? İnsan hayatının amacı mutluluk mu olmalı, yoksa hakikati, erdemli olmayı mı amaçlamalıyız? İnsan, belirlediği iyi bir amaca ulaşmak için kötü ve olumsuzluklar içeren bir yol izlemek hakkında sahip midir?”

Ahlak ise belli bir zaman ve mekânda ortaya çıkmış gelenek, görenek ve kültürel değerler dizisini kapsar. Cevizci (2002, 3)'in ahlâkın oluşmasındaki kültürel ve tarihsel değişkenliğine dikkat çektiği ifadeleri şöyledir:

“Ahlak: bir kültür çevresi içinde kabul görmüş, belirlenmiş ve tanımlanmış değerler manzumesi ve amaçlarla, bu değerlerin nasıl yaşatılacaklarını, söz konusu amaçlara nasıl ulaşılacağını ortaya koyan kurallar öbeği veya bir insan topluluğunun belli bir tarihsel dönem boyunca, belli türden inanç, emir, yasak, norm ve değerlere göre düzenlenmiş ve söz konusu düzenlemeye bağlı olarak töreleşmiş, gelenekleşmiş yaşama biçimidir.”

Kant “Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi” adlı metninin önsözünde (2002, 2) eski Yunan felsefesinin fizik, mantık ve etik olmak üzere üçe ayrıldığını ve etiğe “ahlak öğretisi” de denebileceğini belirtmektedir. Kant’ın, etiğe bu şekilde yaklaşmasının altında ahlaki evrensel bir yasa olarak temellendirme çabası yatmaktadır. “Kant; tıpkı Rousseau gibi bireyi özerk bir varlık sayarak, ahlaki, özerk bireyin ne dışsal şartları zorlamasıyla ne de dinî akidelerin baskısıyla oluşan, bireyin özerkliğine bırakılan bir alan olarak değerlendirmektedir” (Çiğdem, 1993, 90). Ne var ki Kant, etiği kurgularken tıpkı Aydınlanmayı tanımladığı gibi oldukça teorik bir düşünce biçimiyle hareket etmiştir. Aydınlanmayı bir ergin olma durumundan kurtulmak, insanın aklını hiçbir etki altında kalmaksızın kullanma cesaretini göstermesi (sapere aude) olarak tanımlayan Kant (2005, 225)’a göre, akıl aynı zamanda iyi ve kötünün ayırt edilmesindeki temel unsurdur. Cevizci (2015, 752)’ye göre Kant, akılcılık ve etik arasında da aynı bağlantıyı kurmuştur:

“Kant modern bilimi temellendirmek için kullandığı, eleştirel felsefesinin bir gereği olan aynı analizi, etik alanına geçtiği zaman da sürdürür. Çünkü ona göre, bizim duyuşal sezgide verilen nesnelere ilişkin sezgisel bilgimiz yanında, bir de moral/ahlak bilgimiz vardır. Buna göre, biz insanlar “doğruyu söylemenin görevimiz olduğunu”, “insan hayatına saygı göstermek gerektiğini” biliriz.”

Kant’ın etik anlayışı, akıl aracılığıyla şekillenen ve ön kabuller içeren sistematik bir yaklaşımdır. Bu bağlamda etik, herhangi bir davranışın veya bir ilişkinin kültürden veya toplumdan bağımsız olarak değerlendirilebileceğine işaret eder. Ancak insanın, modern dönemde bu denli özerk bir iradeyle, her şeyden bağımsız biçimde akıl yürütmesi neredeyse imkânsızdır (Berk, 2021, 45). Kant’a göre, kendiyile kurulan ilişki sonrası edinilen bireysel yargılar, doğrudan etiğin alanına girmektedir. Etik, eşine sadık olan bir kişinin başkasına arzu duymaması değil; o kişiyi arzulamasına rağmen bu içgüdüye karşı koyabilmesiyle ilgilidir. Eşine yakalanma ya da yasaların onu cezalandıracağı korkusuyla değil; bu ilişkiyi kimsenin görmeyeceği, duymayacağı ve öğrenemeyeceği koşullar ona sağlansa bile bu eylemi insani değerlere aykırı bulduğu için gerçekleştirmemesiyle ilişkilendirilebilir. MacIntyre’e göre Kant, bu yaklaşımı “iyi irade” olarak tanımlamaktadır (2001, 219). Ioanna Kuçuradi’nin “iyi isteme” olarak Türkçeleştirdiği eylem, Kant (2002, 8) tarafından şöyle özetlemektedir:

“İyi isteme, etkilerinden ve başardıklarından değil, konan herhangi bir amaca ulaşmağa uygunluğundan da değil, yalnızca isteme olarak, yani kendi başına iyidir; ona, kendi başına ele alındığında, onun herhangi bir eğilimin, hatta

isterseniz bütün eğilimlerin topunun birden, lehine gerçekleştirebileceği her şeyden, karşılaştırılamayacak kadar daha yüksek değer verilmelidir.”

Kant'a göre, bu irade dışında koşulsuz şekilde iyi hiçbir şey yoktur. İyi iradenin temelini de insan ne yaparsa yapsın, ne yapmaya niyetlenirse niyetlensin ödevi için yapması oluşturmaktadır. Yani eğer kişi eşini aldatmama eyleminin karşılığında, içten içe eşinden daha çok sevgi bekler ya da kendisinin çok dürüst biri olduğunu düşünmesi beklentisiyle hareket ederse dahi, bu durum iyi irade olarak sınıflandırılmaz. Kişi, belki eylem olarak etik bir kusurda bulunmamıştır; ancak koşulsuzluk ilkesini zihnen de olsa ihlal ettiği için iyi iradeye ulaşamamış olur. Ernst Cassier (2014, 20)'e göre Kant, insan doğasına yüklediği bu ahlaki temelleri Rousseau'nun öğretilerinden referans almıştır.

“Kant'ın övdüğü şey, etikçi Rousseau'nun her türlü çarpıtmanın ve örtünün ardında, insanın kendine biçtiği ve tarihinin akışı boyunca giydiği bütün maskelerin ardında, yeniden “gerçek insanı” görmüş, yani onun asıl ve değiştirilemez görevini anlamış ve ona itibarını iade etmiş oluşuydu.”

Rousseau'nun ve Kant'ın ortak noktada birleştiği “gerçek” insanın değiştirilemez ödev bilinci bazı filozoflara göre çeşitli tutarsızlıklar barındırmaktadır.

Bezci (2005, 52)'ye göre “Hegel, Kant'ın ödev etiğinin akla dayandığını bir anlamda kabul etse de ona göre Kant; ikiye böldüğü insanın aklına, doğal istek ve arzularını bastırma görevi vermiştir.” Ona göre asıl sorun da işte bu noktada başlamaktadır. “İnsan, arzu ve isteklerini bastırmaya nasıl motive edilecektir? Hegel'e göre Kant, “niçin ahlaklı olmalıyız” sorusunu yanıtlayamaz. Zira Kant, kişisel çıkarlarla toplumsal değerler arasında bir bağ kurmaya çalışmamaktadır.” Bezci, Hegel'in, etiği değerler ve çıkarlar arasında bir köprü kurmak amacı olan bir kavram olarak ele aldığını aktarmaktadır. Hegel'in, Kant'ın âdeta matematiksel formüller olarak teorize ettiği ve özgürlüğe ulaşmanın yegâne amacı olarak gördüğü etik ilkelerinin soyut bir düzlemde kaldığını ve toplumla bağdaşmadığını savunmaktadır. Bezci (52)'ye göre “Hegel'e göre soyut olan ve akılla kavranan etik yargılar toplum ilkeleriyle birleştirilmelidir. Hegel'in önerdiği toplumda kişiler eşini aldatmaya ihtiyaç duymadıkları gibi bunun yasalarla sınırlandırılmasına ve insanların bu duyguları bastırmasına da hiç gerek yoktur.” Hegel'in Kant'a duyguları bastırma ve etiği evrensel ve ahlaki bir zeminde temellendirmenin çerçevesinde getirdiği eleştiriler Annemarie Pieper'in “Etiğe Giriş” adlı metni (2012, 19)'ndeki bazı ifadeleri hatırlatmaktadır. Bu ifadeler, aynı zamanda ahlâkın etiğe içkin olsa da ondan farklı bir kavram olduğunu savunan görüşleri de özetler niteliktedir:

“Hiç kimse teoloji sayesinde dindar olamayacağı gibi etikle de ahlaklı olamaz. Bununla birlikte etik, eleştirel sorgulama yoluyla, ahlaka yönelik doğal bakışın aydınlatılması bakımından hayata katkı sunabilir. O halde etiğin konusunu ahlaki eylem ve yargılar oluşturur.”

Bu bağlamda etiği eyleme göre değil; eylemin arkasında yatan istence göre şekillendiren Kantçı etik sert çizgilerinden dolayı, etiği eylemsel bir yaklaşımla kültürel ve toplumsal alana eklenmesi gereken bir olgu olarak gören Hegelci etik ile net biçimde ayrılmaktadır.

4.Bulgular ve Yorumlar

4.1. John Kirby'nin "Etik ve Ahlak" Vurgusu Analizi

"Putin'in ve onun askerlerinin Ukrayna'da yaptıklarını etik (ethical) ve ahlâklı (morality) bir bireyin haklı çıkarabileceğini düşünmek zor" (Heinrichs, 5 Mayıs 2022).¹

Pentagon sözcüsü John Kirby'nin, Rusya'yı vahşetle suçladığı bir röportajında etik ve ahlak kavramlarını bir arada kullandığı görülmektedir. Pentagon sözcüsü, cümlesini "Putin'in psikolojisi hakkında konuşamayabilirim ancak hepimizin onun ahlaksızlığı (depravity) hakkında konuşabileceğini düşünüyorum" ifadeleriyle bitirmiştir. Kirby, ifadesinde ahlak çerçevesinde kullandığı "moral" ve "ethic" (etik) kelimelerinin yanına, bazen "günahkârlık" çoğunlukla "ahlâksızlık" anlamında kullanılan "deprave" (Cambridge, 2022) kelimesini de eklemiştir.

John Kirby, yaptığı açıklamada, etiği hem kültürel hem de felsefi anlamıyla kullanmıştır. Çatışmayı işgal olarak nitelemenin ahlâki ve etik bir mecburiyet olduğuna dikkat çeken Kirby, bu söyleminde etiği Kantçı anlamda kullanmış gibi görünmektedir. Kirby'ye göre, insan canına mal olan bir çatışmayı işgal olarak nitelemek ve bu işgali kabul edilemez bulmak "iyi irade"nin bir gereği olarak dile getirilmelidir. Kirby'nin ve ülkesinin işgal söylemini üretirken yaptığı uyarıların Kantçı etik ile örtüşmesi için bazı koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullardan en hayati olanı ise, etik ve ahlak vurgularını yalnızca Rusya-Ukrayna çatışma esnasında değil, daha önce gündeme gelen çatışmalarda, işgallerde ya da savaşlarda da yapmış olması gerekmektedir. Ölen insanların renkleri, ırkları, cinsiyetleri ya da statüleri fark etmeksizin aynı duruşu sergilemek Kant etiğine göre bir mecburiyettir. Geçmişte ABD'nin, etik çağrılardan ziyade daha çok işgal konusunda çeşitli suçlamalara maruz kalmış olduğu bilinmektedir. Rusya-Ukrayna çatışması esnasında Amerikan eski başkanı George Bush'un katıldığı bir programda yapmış olduğu bir işgal gafı, Amerika'nın geçmişte karıştığı bir işgal eylemini ve ürettiği tartışmaları tekrar gündeme getirmiştir.

4.2. George Bush'un Irak İşgali Gafı Analizi

"Rusya'daki kontrol ve dengelerin eksikliği, tek bir adamın Irak'ı tamamen haksız ve acımasız bir şekilde işgal etme kararıyla sonuçlandı-yani Ukrayna'yı kastediyorum" (Mencarelli, 19 Mayıs 2022).²

Literatürde politik bir ifade olarak işgal söyleminin birçok örneği bulunmaktadır. Irak'ın 2 Ağustos 1990 yılında Kuveyt'e yaptığı askeri operasyon da birçok ülke tarafından bir işgal olarak değerlendirilmiştir. Operasyonu düzenlediği süreçte bunun mecburi bir harekât olduğunu savunan Irak, sonrasında 52,4 milyar dolarlık bir işgal tazminatı ödemeyi kabul etmiştir (France24, 2022). Bu operasyonu işgal olarak niteleyen koalisyon güçleri ABD öncülüğünde Irak'a karşı 17 Ocak 1991'de askerî bir operasyon düzenlemiş ve 28 Şubat 1991'de Kuveyt'i geri almıştır. Operasyon Irak'ın işgaline karşı askerî bir operasyon olarak yorumlansa da Mart 2003'te ABD'nin öncülüğünde Irak'a düzenlenen askerî operasyon bazı kaynaklarca doğrudan "işgal" olarak değerlendirilmiştir.

¹ It's hard to look at what's he doing in Ukraine, what his forces are doing Ukraine and think that any ethical, moral individual could justify that. I can't talk to his psychology but I think we can all speak to his depravity.

² The result is an absence of checks and balances in Russia, and the decision of one man to launch a wholly unjustified and brutal invasion of Iraq — I mean of Ukraine"

Operasyon öncesi Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair'in ve Bush'un söylemleri Irak'a yapılanın sadece bölgenin kitle imha silahlarından arındırılması amacıyla gerçekleşen bir operasyon olduğu yönündedir (BBC, 2003). Zamanla ortaya çıkan bazı kanıtlarla birlikte bu iddia inandırıcılığını kaybetmiştir. 2015 yılında CIA'in Bush'a Saddam Hüseyin yönetiminin kitle silahı ürettiğine dair bir bulguya rastlanmadığını sunan bir raporun (Sputniknews, 2018) ortaya çıkması, ABD'nin eski Şam büyükelçisi Robert Ford'un operasyonu ABD'nin en kötü dış politika kararı olan bir işgal olarak nitelmesi (Sputniknews, 2021), Blair'in Irak Savaşı döneminin savunma bakanı Geoff Hoon'un işgalin yasa dışı olacağına dair hukuki tavsiye notunun Blair tarafından yakılması emrine uymadığını itiraf ederek belgeyi basınla paylaşması (Guardian, 2022), operasyonun işgal olarak nitelenmesi savını güçlendiren etmenlerdir.

Amerika'nın Irak'ı işgal ettiği savını resmi olarak hiçbir zaman kabul etmeyen George Bush'un Rusya-Ukrayna çatışması esnasında yaptığı basın toplantısında ağzından kaçırdığı bir cümle bu tartışmanın yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. Katıldığı bir programda Putin'i Ukrayna konusunda sert biçimde eleştiren Bush, "tek bir adamın kararıyla Irak tamamen haksızca ve zalimce işgal edilmiştir" cümlesini kurmuştur. Hatasının hemen farkına varan eski başkan ülke ismini Ukrayna diye düzeltmiş ve gülümseyerek izleyicilere yetmiş beş yaşında olduğunu hatırlatmıştır (Mencarelli, 2022). Bazı kaynaklar konuşmanın bu kısmını gaf olarak nitelendirse de, Bush'un ifadelerinin bir "parapraksi" (dil sürçmesi) ya da Latince anlamıyla "lapsus linguae" (sürçülisan) olduğunu iddia edilebilir. Freud (1914, 106)'a göre dil sürçmeleri basit bir hatadan ziyade bilinçaltının bir dışavurumudur. Bu çerçeveden bakıldığında Bush, bu röportajda farkında olmaksızın 19 Mart 2003'te ABD önderliğindeki koalisyon güçlerinin Irak'ı işgal ettiğini açıkça itiraf etmiştir. *Guardian* köşe yazarı Arwa Mahdawi, gafi "Seyirci Bush'a güldü ancak ben gülmüyorum" başlığıyla köşesine taşımış, birçok Arap'ın ve haksız yere tutuklanarak ABD ve İngiliz askerlerince işkence görmüş olan savaş esirlerinin de güldüğünü düşünmediğini belirtmiştir. ABD ordusunun seyreltilmiş uranyum içeren silah kullandığını ve Iraklı çocukların hâlâ doğum kusurlarıyla dünyaya geldiğini ifade eden yazar, bilgileri 2019 yılında baş araştırmacısı olduğu bir araştırmadan aktarmıştır (Mahdavi, 21 Mayıs 2022).

4.3. David Sakvarelidze'nin Sarı Saçlı ve Mavi Gözlü Avrupalılar Vurgusu Analizi.

"Yaşananlar benim için çok duygusal. Çünkü her gün, mavi gözlü ve sarı saçlı Avrupalı vatandaşların ve de çocukların Putin'in bombaları, füzeleri ve helikopterleri aracılığıyla öldürüldüğünü görüyorum" (Indiatoday, 28 Şubat 2022).³

Rusya-Ukrayna çatışması esnasında Avrupa ülkelerinin Rus sporculara, yönetmenlere ve sanatçılara uyguladığı yaptırımlar ırkçılıktan ziyade Batılı ülkelerin politik çıkarlarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ne var ki Ukrayna'dan taraf olan bazı ülkelerin ve vatandaşlarının buldukları söylemler, doğrudan ırkçılığa işaret etmektedir. Irkçılık kelimesinin 1930 yılında kavramsallaşmasının ırkçılığın aynı yıllarda başladığı gibi bir yanlışlığa düşülmemesi gerektiğine "İrk Kavramını Kim İcat Etti" metninde dikkat çeken Robert Bernasconi, *Oxford* sözlüğündeki "racism" kelimesinin 1930 yılındaki karşılığına dikkat çeker. Sözcüğün o yıllardaki anlamı şöyledir: "Diğer ırklardan insanlara, özellikle de kültürel ve ırksal bütünlüğe ve ekonomik refaha tehdit oluşturduğu düşünülen en yakındakilere karşı önyargı ve düşmanlığa yol açacak bir şekilde, özel bir ırkın

³ It's very emotional for me because I see European people with blue eyes and blonde hair being killed, children being killed every day by [Russian President] Putin's missiles, helicopters and rockets"

üstünlüğüne inanmak.” Bu tanımın başındaki diğer ırklardan insanlara yaklaşımına bakıldığında İngilizlerin sözlükte bu kelimeyi “biz” ve “onlar” gibi bir ötekileştirmeyle başlattığı ve ırkçılığı tanımlarken yine ötekileştirici bir dil tercih ettiği izlenimi vermektedir. Bernasconi (2015, 34)’nin ırkçılık kavramı henüz icat edilmeden önce verdiği bazı örnekler Batı ırkçılığının sadece kelimelerle ya da 1930 yılında başlamadığını açıkça göstermektedir:

“On beşinci yüzyıl İspanya’sında Hıristiyanlığa geçmiş ama yine de bu dine kabul edilmemiş Yahudilere karşı kullanılmış, kanın saflığına ilişkin yasalar vardı. On altıncı yüzyıl İspanyası’nda, Bartolomé de Las Casas’ın karşıtları, Amerikan Yerlilerine yapılan muameleyi onları insan olmadıkları gerekçesiyle haklılaştırdıklarında da tartışmalar çıkmıştı. On altıncı yüzyılda başlayıp on yedinci yüzyılda Atlantik üzerinde büyük bir operasyona dönüşen Afrikalı köle ticareti vardı. İspanyol veya İngilizler için, Yahudileri, Amerikan Yerlilerini ve Afrika’lıları sırf Afrikalı, Yahudi veya Amerikan Yerlisi oldukları için, karmaşık bir ırk sınıflandırmasına başvurmak bir yana, elde herhangi bir ırk kavramı olmadan bile sömürmek mümkündü.”

Bu kavrayış biçimi tıpkı ahlak konusunda kendini referans alarak farklı kültürden insanları ahlaksızlıkla suçlama eğiliminde olan toplumları ya da bireylerin tavırlarıyla benzerlik taşımaktadır. Tıpkı *Oxford*’un ırkı 1930 yılında kendi renginden ve dilinden referans alması gibi Ukrayna eski başsavcı yardımcısı David Sakvarelidze de çatışma esnasında BBC’ye verdiği röportajda aynı yaklaşımı sergilemiştir. David’in ifadeleri Avrupalıların, savaşlarda ölen esmer ve siyah gözlü olan veya Avrupalı olmayan beyaz sivillerin hayatlarından daha değerli olup olmadığını sorgular niteliktedir. NBC muhabiri Kelly Cobiella’nın canlı yayında ülkelerinden kaçmak zorunda kalan kişiler için söylediği “Bunlar Suriye’den gelen mülteciler değil bunlar Ukrayna’dan gelen mülteciler Hristiyanlar ve beyazlar” (Newslaundry, 28 Şubat 2022) ifadesi ise Sakvarelidze’nin örtük ifadesinin açığa çıkmış hâli gibidir. Fransa’da BFM TV’de yapılan bir yorum, ırkçılık pusulasını Suriye’den biraz daha farklı bir coğrafyaya kaydırarsa da insanlığın temel renginin yine beyaz olarak referans alınmasını destekler niteliktedir: “21. yüzyıldayız, bir Avrupa şehrindeyiz ve sanki Irak’ta veya Afganistan’daymışız gibi füze atışı yapılıyor, hayal edebiliyor musunuz?” (Oneindia, 28 Şubat 2022). Belki de tüm bu söylemleri tek başına yansıtabilecek ifade ise İngiltere’den, *The Telegraph* yazarı Daniel Hannan’dan gelmiştir. Cümlesine “Bu sefer savaş yanlısı” gibi oldukça taraflı bir noktadan başlayan Hannan, cümlesini “Çünkü bu insanlar bize benziyor, Instagram ve Netflix hesapları var. Artık savaş fakir, uzak bir ülkede değil” şeklinde bitirmiştir (Elbir, 1 Mart 2022). Hannan ahlakçılık ve ırkçılığın yanına sınıfsallığı da ekleyerek âdeta çıkabilecek olası savaşların Avrupalı, renkli gözlü, beyaz tenli ve zengin olmayan toplumlara zarar vermediği takdirde doğru olabileceğini savunacak potansiyelde bir yaklaşım sergilemiştir. Teun Van Dijk “Söylem ve İdeoloji” adlı metni (2003)’nde ırkçılığın Avrupa’da günlük yaşamın bir parçası olduğunu ve bu ırkçı pratiklerin bilişsel bir temele sahip olduğunu savunmaktadır. Dijk (53)’e göre “İrkçi ideolojiler Avrupa toplumu üzerinde dolaşan bir çeşit soyut bir sistem değildir. Aksine, bunlar pek çok Avrupalı’nın toplumsal zekasında tarihi, toplumsal ve kültürel olarak kemikleşmiş olan ve Avrupalı olmayan diğerleri hakkındaki inançlarını aşağı yukarı kontrol eden inançlardır.”

5. Avrupa Merkezci Bir Kavram Olarak Etiğe Poli(E)tik Bir Eleştiri

Savaşı kınamanın insanların renklerine, ırklarına ve sınıflarına göre belirlenmesi etik kavramının gereğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Ne var ki yüzlerce bilimsel yayının etik bağlamı oluşturulurken sıklıkla referans alınan ünlü filozoflar Kant ve Hegel’in

eserlerinde rastlanan bazı ifadeler, etiğin kendisinin de benzer bir Avrupa merkezci veya ırkçı bir yaklaşımla inşa edilip edilmediğine dair bir merak uyandırmaktadır.

Bernasconi'ye göre, Kant'ın eserlerine bugünün perspektifinden bakıldığında net biçimde ırkçılık içeren ifadeler rastlanmaktadır. Bu metinlerden en öne çıkanı "Güzel ve Yüce Duygusu Üzerine Gözlemler"dir. Bernasconi'ye göre Kant, bu metinde "nükte yapıyormuş havası çizse de açıkça birinin aptal olmasının onun renginin baştan aşağı kara olmasıyla eşdeğer olduğunu net biçimde belirtmiştir." Bilimsel anlamda ırk kavramının icat edilmesinde Kant'ın başrol oynadığını iddia eden Bernasconi; bu iddiasının yeni olmadığını, aynı iddianın bin dokuz yüzlerin başında Walter Scheidt'den de geldiğini aktarmaktadır. Scheidt'e göre de ilk ırk teorisinin yaratıcısı (urheber) Kant'tır. Irk tarihi konusunda bir otorite olan Earl W. Count da Kant'ın on sekizinci yüzyılın en derin irkbilimsel düşüncesini ürettiği konusunda diğer yazarlarla aynı fikrindedir (2015, 38).

Dünya literatürüne büyük katkıları bulunan Konigsbergli filozof Kant ne yazık ki etik kavramını inşa ederken kendi renginden olmayan birini aptallıkla küçümsemeyi pek de kusurlu saymamaktadır. Elbette Kant'ın ırkçılığı tek başına inşa ettiği söylenemez. Henüz ırkçılık kavramı yokken yapılan bazı uygulamaların yine ırkçılığa işaret ettiği örnekler zaten bellidir; ancak ırkların kategorize edilmesi gibi katkılara özel bir çaba sarf etmek ileride yapılabilecek ırkçılığın önünü açmış da olabilir. Kant'ın Avrupa merkezçiliğine yaptığı vurgular ırkçılığın tırmanmasına da hizmet eden diğer faktörlerden biri olarak okunabilir. Kant, "Değişik İnsan Irkları" başlıklı makalesinin "İnsan Türlerinin Farklı Irklara Bölünmesi" başlığında insan türünü; renge dayalı beyaz ve siyah ırk; -Coğrafya'ya dayalı- Hun ve Hint-Hindistan (Kızılderili) şeklinde 4 ırka bölerken, beyaz ırkın yaşam alanını büyük ölçüde Avrupa olarak belirlemektedir (akt Ekinci, 2019, 112). Kant'ın kavramlarına bu eksenden bakıldığında onun teorik yaklaşımının Avrupalı ve beyaz olduğu açıkça görünmektedir. Kant'ın benzer bir yaklaşımı Rousseau'ya yazdığı bir mektupta (Cassier, 2014, 4) da açığa çıkmaktadır:

"Bilgiye susuzluğu ve onu daha ileri götürmek için duyulan hırslı huzursuzluğu ya da her ilerleyişteki hoşnutluğu hissediyorum. Bir dönem tüm bunların insanlığın onurunu oluşturabileceğine inandım ve bundan haberi olmayan ayaktakımını hor gördüm. Rousseau beni doğru yola soktu. Bu kör üstünlük duygusu ortadan kalktı; insanlara saygı göstermeyi öğreniyorum ve bu incelemenin geri kalan herkese insanlığın haklarını sağlamlaştırmak için bir değer sunabileceğine inanmasaydım, kendimi sıradan bir işçiden çok daha yararsız bulurdum."

Kant etiği evrensel ve hakiki bir kavram olarak inşa ederken sıradan bir işçinin insanlığın haklarına yararlı olabileceği gibi bir görüşü -en azından bu ifadesiyle- ıskalıyor gibi görünmekte ve kendi terimiyle kör üstünlük duygusuna devam etmektedir. Bu cümleler elbette ırkçılık bağlamında değerlendirilemez ancak kullanılan Avrupa merkezli ve beyaz üst dilin tınısı hemen hissedilmektedir. Bu Avrupa merkezci beyaz bakışa ne yazık ki Kant'ın etik kavramının aşkın bir üst dille oluşturduğu için eleştiren ve etiğin toplumla sentezlenmesi gerektiğini savunan Hegel'in ifadelerinde de rastlanmaktadır.

Bernasconi'ye göre Hegel, "Dünya Tarihi Üzerine Dersler" adlı metninde Afrikalıları barbar, zihinleri fetişlerle dolu birer yamyam olarak nitelemiştir. "Hegel'e göre en önemlisi de Afrikalıların kültürün bütünlüğü için gerekli unsurların tümünden yoksun olmalarıdır" (2015, 65). Bu ifadeler, Kant'ın ifadelerinde de rastlanan üst bakışı hatırlatmaktadır. Bernasconi'ye göre Hegel'i bu tavrından dolayı indirgemeci bir tavırla ırkçı ilan ederek felsefeye yaptığı katkıları yok saymak anlamsızdır; ancak "Hegel'in kibirli

bir edayla beyaz Anglo-Sakson protestanların üstünlüğünü varsaydığını ortaya koymak ise bir mecburiyettir” (2015, 68). Ne var ki bazı Hegel fanatikleri Hegel’e getirilen eleştirileri abartılı bulmanın yanı sıra aynı tutumu güncelleyerek ırkçı tutumu günümüzde yeniden üretmeye gönüllü bir profil çizmektedir. Bernasconi buna örnek olarak Duncan Forbes’ın 1975 yılında yazdığı Hegel’in “Dünya Tarihi Felsefesi Üstüne Dersler” kitabının giriş bölümünü gösterir. Bernasconi, Forbes’ın cümlesine “Hegel’i kibirli bir Avrupa-merkezci ya da Batı-merkezci olmakla eleştirerek kendi açık fikirliliğini göstermek moda oldu” gibi inkârcı bir ifadeyle başladığını aktarır. Bernasconi (68)’ye göre Forbes, metnin girişini “ancak Hegel’in bakış açısı en geniş anlamıyla doğru değil midir?” sorusuyla bitirerek Hegel’in ırkçı yaklaşımlarını haklı çıkarmaya çalışmaktadır.

Hegel, “Tarih Felsefesi” adlı metninde bazı ırkları doğrudan dışlamasının yanı sıra tıpkı Kant gibi halkları belli bir biçimde kategorize etmenin yollarını da aramıştır. Hegel’in Tarih Felsefesi’ adlı metninde öteki dünya halkları üçe bölünmekte-Asya, Afrika ve Avrupa-, yerli Amerikalılar ve negrolar, tembellikle resmedilirken bunun karşı kutbunda “çalışkan ve yalnızca düşünen Avrupalılar” yer almaktadır (akt. Ekinci, 2019, 130).

Bahsi geçen tüm ifadeler, Bernasconi (2015, 175)’nin “İrkçılık ‘Bizim gibi ol,’ derken, bir taraftan da, ‘Asla bizim gibi olamazsın, çünkü bizden biri değilsin ve biz de seni bizden biri olarak görme hatasına düşmeyeceğiz,’ diye fısıldayarak kendisini yeniden öne sürmektedir.” cümlelerini özetler niteliktedir.

Sonuç

Tarihte savaşların ve işgallerin şüphelisi ya da faili olan birçok ülke bulunmaktadır. Ülkelerin çıkarları doğrultusunda savaşlara yaklaşma biçimleri politik çıkarları doğrultusunda değişebilmektedir. Amerika, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi Avrupalı ülkelerin çatışmayı bir işgal olarak değerlendirmeleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Ne ki sergiledikleri “savaşa hayır” sloganıyla birlikte kullandıkları işgal söylemini şekillendirirken etiği politikanın bir enstrümanı olarak kullanmaları etiğin hiçbir tanımına ve çerçevesine oturmamaktadır. Avrupalı ülkelerin işgal söylemi, etik bir sorumluluğun yansımalarından ziyade sergiledikleri politik duruşun bir sonucu gibi görünmektedir. Çatışma esnasında Avrupa’da türeyen ve etik bağlamında ele alınan ifadeler yüzyıllardır baskın olan Avrupa merkezci ve beyaz bakışın bugüne yansımaları olarak okunabilir. Uluslararası medyada üretilen işgal söylemi de aynı bakışın tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı yaklaşım Rusların ve Ukraynalıların fiziki olarak birbirlerine benzemelerine rağmen Avrupalıların neden sadece ölen sarı saçlı ve mavi gözlü Ukraynalılarla duygusal bir bağ kurmaya daha yatkın olduklarını da gözler önüne sermektedir. Avrupalı ülkelerin çatışma esnasında her iki taraf beyaz tenli, renkli gözlü ve sarı saçlı da olsa, önemsedikleri tarafı politik olarak Avrupalı olandan yana seçmişlerdir.

Analiz edilen örneklerde Rusya-Ukrayna çatışmasıyla hiçbir bağlantıları olmadığı hâlde bazı ülkelerin ve vatandaşlarının ırkçılığa maruz kaldığı açıktır. Bu tepkiler, etik dahil genel geçer görüşün Avrupa merkezci ve baskın olarak beyaz bir bakışla şekillendirildiği görüşüyle temellendirilebilir. Elbette bu çıkarım yalnızca üretilen söylem ve onu savunan kişilerle sınırlıdır. Avrupa merkezci baskın görüşün aksaklıklarının yine Avrupalı yazarlarca ortaya konduğu eleştirel bir literatürün her geçen gün daha da genişlemesi umut verici bir gelişmedir. Çatışmayla birlikte ortaya çıkan çok sayıda savaş karşıtı Rus’un ortaya çıkması ve ırkçılıkla mücadele etmek adına çeşitli eylemlerde bulunan yüzbinlerce Avrupalı’nın görünür hâle gelmesi, diğer umut vaat eden durumlardır.

İnsanlığın ve de felsefenin en eski kavramlarından biri olan etiğin, ülkelerin politikalarının bir enstrümanı olarak kullanılmaya çalışılması kavramın temellerinin sarsılmasının aksine önemini açığa çıkartmıştır. Etiğe vurgu yapan birçok ülkenin Rusya-Ukrayna çatışması esnasında Rus sanatçılara, sporculara ve yönetmenlere getirdiği kısıtlamalar, ırkçılıktan ziyade ülkelerin politik duruşlarının bir göstergesi olarak göze çarpmaktadır. Etikten ziyade politik bir refleksiyle verilen bu kararlar, yalnızca Avrupalı ülkelerin sergilediği bir yaklaşım tarzı da değildir. Tarih, kendi politik çıkarlarıyla ters düşmediği için işgalleri sadece askerî operasyon olarak nitelendiren ya da kınama ihtiyacı dahi hissetmeyen Rusya'nın politik hamlelerini de içermektedir. İşgali söylem olarak kullanan Avrupa ülkelerini eleştirirken Rusya'yı haklıymış gibi göstermek en az Avrupa'yı tümüyle suçlamak kadar kusurludur. Etik, yalnızca politik olanın gücüne yaslanmaktan sakınmanın değil; ırkçılığa ve de salt bir Avrupa karşıtlığına düşmeden yapılabilecek analizlerin yegâne anahtarı olan bir kavram olarak da öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- AbcNEWS. "Russia presses invasion to outskirts of Ukrainian capital" (25 Şubat 2022), <https://abcnews.go.com/International/wireStory/russia-attacks-ukraine-defiant-putin-warns-us-nato-83078619>
- Aljazeera, "No other option': Excerpts of Putin's speech declaring war" (24 Şubat 2022), <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/putins-speech-declaring-war-on-ukraine-translated-excerpts>
- Apnews. "2 orchestras fire Russian conductor for supporting Putin" (1 Mart 2022), https://apnews.com/article/russia-ukraine-vladimir-putin-entertainment-business-munich_1a804383b8ae54df96a3f1d3ba1cb378
- Artdependence. "Hermitage Amsterdam Breaks Off its Relationship with Russia" (5 Mart 2022), <https://www.artdependence.com/articles/hermitage-amsterdam-breaks-off-its-relationship-with-russia/>
- BBC, "Putin'le Görüşmeye Hazırım", Lavrov 'NATO ile savaşta değiliz' dedi." (29 Nisan 2022), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61276786>
- BBC, "Tony Blair's Address" (20 Mart 2022) <https://www.bbc.co.uk/radio4/today/iraq/library/blairspeech.shtml>
- Berk, Ersin. *Bir Bilgi Aracı Olarak Fotoğraf: Sosyal Medya & Manipülasyon*. İzmir: Duvar Yayınları, 2021
- Bernasconi, Robert. *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşünce ve İrkçilik*. İstanbul: Metis Yayınları, 4. Baskı, 2015
- Bezci, Bünyamin. "Kant ve Hegel'in Felsefesinde Etik Anlayışı". Dergipark. 1 Haziran 2005. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28433/302862>
- Cambridge Sözlük. Erişim 10 Temmuz 2022. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/racism>
- Cassier, Ernst. *Rousseau, Kant, Goethe*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014
- Cevizci, Ahmet. *Etiğe Giriş*. İstanbul: Engin Yayıncılık, 2002
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Tarihi*. Ankara: Say Yayınları, 2015
- Cineuropa. "Ukrainian filmmaker Alina Gorlova sends an open letter addressing the Russian attack on Ukraine" (8 Mart 2022),

https://cineuropa.org/en/newsdetail/422797/?fbclid=IwAR1yMV01P_rGG6jSvlMuNxMSLklopNrywwz55AS0CRtSJDVy8_qqAYR59js

Çiğdem, Ahmet. *Aydınlanma Felsefesi*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1993

Dijk, van. A. Teun. "Critical Discourse Analysis" The Handbook of Discourse Analysis Edited by Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, and Heidi E. Hamilton. Copyright © Blackwell Publishers Ltd 2001

Dijk, van. A. Teun. "Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News" Reprinted From Journal of Communication Spring 1983 Volume 33:2

Dijk, Van. A. Teun. "Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım" Çev: N. Ateş, Söylem ve İdeoloji, Hazırlayan: Barış Çoban, Zeynep Özarslan, İstanbul: Su Yayınları, 2003

Ekinci, Tuğba. *Postkolonyal Tartışmalarda Aydınlanma Eleştirileri*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Elbir, Çağan Hazel. "İrkçilik Bu Sefer Ukrayna-Rusya Savaşında Çirkin Yüzünü Gösterdi" (1 Mart 2022), <https://avim.org.tr/tr/Analiz/IRKCILIK-BU-SEFER-UKRAYNA-RUSYA-SAVASINDA-CIRKIN-YUZUNU-GOSTERDI>

Ercan, S. Gülsüm & Danış Pınar. "Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları" DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 527-552. 2019

France24. "UN panel wraps up after Iraq pays \$52.4 bn for Kuwait invasion" (9 Şubat 2022), <https://www.france24.com/en/live-news/20220209-un-panel-wraps-up-after-iraq-pays-52-4-bn-for-kuwait-invasion>

Freud, Sigmund. *Psychopathology Of Everyday Life*. London: T. Fisher Unwin. 1914. <https://archive.org/details/psychopathologyo00freu/page/106/mode/2up>

Goddard, Jacqui. "War in Ukraine: Netflix shelves Tolstoy adaptation after criticism" (4 Mart 2022),

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 17 Haziran 2022. <https://sozluk.gov.tr/>

Habermotto. "IMDB en iyi 250 film listesinden Tarkovski filmlerini çıkardı" (3 Mart 2022), <https://habermotto.com/imdb-en-iyi-250-film-listesinden-tarkovski-filmlerini-cikardi>

Habertürk, "Dünyadan ilk tepkiler! NATO: Yüzlerce Jetimiz Hazır" (24 Şubat 2022) <https://www.haberturk.com/son-dakika-rusya-ukrayna-igsawine-basladi-dunyadan-ilk-tepkiler-3354722>

Heinrichs, L. Rebeccah. "John Kirby's Statement Reflects the Just War Tradition" (5 Mayıs 2022), <https://www.hudson.org/research/17816-john-kirby-s-statement-reflects-the-just-war-tradition>

Internet Movie Database. "IMDb Top 250 Movies" (11 Temmuz 2022), https://www.imdb.com/chart/top/?ref=nv_mv_250

Kant, Immanuel. *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 2002.

Kant, Immanuel. *Aydınlanma Nedir? Sorusuna Yanıt*. Liberal Düşünce. Cilt 10. No:18. Bahar-Yaz. 2005

- MacIntyre, Alasdair. *Ethik'in Kısa Tarihi: Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, Engin Yayıncılık, 2001
- Malumatfuruş. "IMDb'nin En İyi 250 Film Listesinden Tarkovsky Filmlerini Çıkardığı İddiası" (11 Temmuz 2022), <https://www.malumatfurus.org/imdb-tarkovsky-filmleri/>
- Mencarelli, Sophia. "'He had a script in front of him!' George Bush ridiculed over disastrous Iraq blunder" (20 Mayıs 2022), <https://www.express.co.uk/news/world/1613306/George-Bush-script-blunder-slip-Iraq-Ukraine-US-invasion-speech-democracy-video-vn>
- Newslaundry. "'Europeans with blue eyes, blonde hair being killed': Media coverage of Ukraine criticised for racism" (28 Şubat 2022), <https://www.newslaundry.com/2022/02/28/europeans-with-blue-eyes-blonde-hair-being-killed-media-coverage-of-ukraine-criticised-for-racism>
- Nişanyan Sözlük. Erişim 10 Temmuz 2022 <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/politik>
- Oneindia, "Racist coverage of Ukraine war faces Twitter users' ire" (28 Şubat 2022), <https://www.oneindia.com/india/racist-coverage-of-ukraine-war-faces-twitter-users-ire-3377144.html>
- Özer, Ömer. "Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Haber Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme" Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. 2022 ISSN:2636-7955 Yıl: 5 Sayı: 9, Etkileşim.
- Özturan, Hümeysra "Etik ile Ahlak Arasında: Türkçe Ahlak Felsefesi Literatürüne Dair Etik Kavramı Kullanımı Üzerinden Bir Değerlendirme" Erişim 10 Haziran 2022. http://isamveri.org/pdfdrq/D02512/2011_17/2011_17_OZTURANH.pdf
- Peters, E. Francis. *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, Aralık 2004
- Pieper, Annemarie. *Etiğe Giriş*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. 2012
- Rahman, Khaleda. "College Backtracks on Banning Teaching Dostoevsky Because He's Russian". Newsweek (2 Mart 2022) <https://www.newsweek.com/college-backtracks-banning-teaching-dostoevsky-russian-1684080>
- Ruby, Daniel. "Netflix Subscribers 2022 — How Many Subscribers Does Netflix Have" (1 Mayıs 2022), <https://www.demandsage.com/netflix-subscribers/>
- Skysports. "Wimbledon and LTA ban Russian and Belarusian players from competing at All England Club" (21 Nisan 2022), <https://www.skysports.com/tennis/news/32498/12594307/wimbledon-and-lta-ban-russian-and-belarusian-players-from-competing-at-all-england-club>
- Sputnik TR. "ABD'nin eski Şam Büyükelçisi: Irak işgali, harcanan paraya ve kaybolan canlara değmedi." (30 Aralık 2021), <https://tr.sputniknews.com/20211230/abdnin-eski-bagdat-buyukelcisi-irak-ismali-harcanan-paraya-ve-kaybolan-canlara-degmedi-1052244831.html>
- Sputnik TR. "Irak'ın işgalinin 15. yılını değerlendiren siyasetçi ve uzmanlar: İşgal istikrarsızlık, yıkım ve kaos getirdi" (20 Mart 2018),

<https://tr.sputniknews.com/20180320/irak-iskali-istikrarsizlik-yikim-kaos-1032702032.html>

Staff, Toi. "In blunder, Bush pans 'brutal invasion of Iraq" (19 Mayıs 2022), <https://www.timesofisrael.com/in-blunder-bush-pans-brutal-invasion-of-iraq/>

Şah, Umut. "Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar" Kültür Araştırmaları Dergisi, 2020, Sayı: 7, s. 210-231. DOI Number: 10.46250

Tarkovski, Andrey. *Zaman Zaman İçinde*, Afa Yayınları, İstanbul. 1994

The Economist, "Russia's invasion of Ukraine" (25 Şubat 2022), <https://www.economist.com/briefing/2022/02/26/russias-invasion-of-ukraine>

The Guardian. "Geoff Hoon 'told to burn memo that said Iraq invasion could be illegal' (5 Ocak 2022), <https://www.theguardian.com/politics/2022/jan/05/geoff-hoon-told-to-burn-memo-that-said-iraq-invasion-could-be>

The Times of Israel, "In blunder, Bush pans 'brutal invasion of Iraq" (19 Mayıs 2022), <https://www.timesofisrael.com/in-blunder-bush-pans-brutal-invasion-of-iraq/>

Wodak, Ruth. "Aspects of Critical Discourse Analysis" 36, 2002. 5-31.

Yıldız, Nedim. "Etik ile Ahlak Ayrımı". Dergipark 27 Aralık 2012. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/697006>

Toplumsal Değişimde Göç Olgusunun Kültürel Güvenliğe Yansıması

Reflection of Migration in Social Change to Cultural Security

Yunus EROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi,
yunuseroglu@hakkari.edu.tr
0000-0002-6076-4868

Şener KAYA

Öğretim Görevlisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi,
SENER.KAYA@jsga.edu.tr
0000-0003-2707-9938

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Eroğlu, Yunus - Kaya, Şener. "Toplumsal Değişimde Göç Olgusunun Kültürel
Güvenliğe Yansıması". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 20-45.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1135963>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 26.06.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 31.10.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

17. yıl

Toplumsal Değişimde Göç Olgusunun Kültürel Güvenliğe Yansıması

Öz

Tarihin başlangıcından itibaren insan ile yaşamış olduğu mekân arasındaki ilişki ve sosyal olarak inşa ettiği bu mekândan kopuş dikkat çekici bir meseledir. Bu ilişki sadece inşa edilen sosyal mekândan kopuş ile cereyan etmemekte, mekânsal değişikliğin ardından gelinen yerdeki sosyal inşa da yeni bir ilişkinin ve sosyal değişimin kapısını aralamaktadır. Bu bağlamda, insanlığın varoluşundan itibaren temel ihtiyacı olan güvenli çevre oluşturma gayretinin toplumsal değişime ve göç olgusuna olan etkisi, günümüzde özellikle Avrupa devletlerinde klasik güvenlik anlayışının dışında Kopenhag Okulu'nun sosyal inşacı bir anlayış ile ortaya koyduğu "güvenlikleştirme" yaklaşımının ana unsurları olan siyasal, ekonomik, çevresel ve toplumsal anlamda bir güvenlik tehdidi olarak ele alınmaktadır. Avrupa ülkelerinde son yıllarda politika yapıcılar, devlet dışı aktörler ve göçmenlerin varlığından rahatsız olan kitleler göçü toplumsal güvenliğin alt unsuru olan kültürel güvenliğe bir tehdit olarak görmektedir. Güncel politikalarında ve gelecek stratejilerinde bu olguyu dikkate almışlardır. Politika yapıcıların kültürel güvenliğe ilişkin yaklaşımlarını hem literatür derlemesi hem de göç karşıtı söylemler üzerinden analiz eden bu çalışmanın temel amacı, toplumsal güvenlik içerisinde yer alan kültürel güvenlik ile göç arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Çalışmanın argümanı göçün güvenlik unsuru haline getirilmesi sürecinde kültür konusunun niçin ve nasıl ele alındığına açıklık getirmektedir. Göçmenlerin genellikle söylemsel olarak hedef ülkenin sosyal uyum, kültürel doku ve kimliğine bir tehdit olarak sunulması, devamında "yabancı istilası" olarak güvensizlik yaratan bir sosyal aktör gibi düşünülmesi; çalışmanın yöntemi olan eleştirel söylem analizinin mikro boyutu ile çıkarım yaratma aracına karşılık gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değişim, Göç, Güvenlik, Güvenlikleştirme, Kültürel Güvenlik.

Reflection of Migration in Social Change to Cultural Security

Abstract

Since the beginning of history, the relationship between man and the space he has lived in and the break from this socially constructed space is a remarkable issue. This relationship does not only occur with a break from the social space that is built, but also the social construction in the place where the spatial change comes from, opens the door to a new relationship and social change. In this context, the effort to create a safe environment, which has been a basic need since the existence of humanity, affects social change and the phenomenon of migration. Today, besides the classical security understanding, other security elements have been added, especially in European states. The political, economic, environmental and social security elements that the Copenhagen School deals with in the "securitization" approach, which is put forward with a social constructivist understanding, are the other parameters added to the classical approach. In recent years, policymakers, non-state actors and the masses, who are disturbed by the presence of immigrants in European countries, see immigration as a threat to their cultural security, which is a sub-element of social security. They have taken this fact into account in their current policies and future strategies. The main purpose of this study, which analyzes policymakers' approaches to cultural security through both literature review and anti-immigration discourses, is to reveal the relationship between cultural security in social security and migration. The argument of the study clarifies why and how the issue of culture is handled in the process of making immigration a security element. Immigrants are often discursively presented as a threat to the social cohesion, cultural fabric and identity of the target country, and then considered as a social actor that creates distrust as a "foreign invasion"; It corresponds to the micro dimension of critical discourse analysis, which is the method of the study, and the tool to create inferences.

Keywords: Social Change, Migration, Security, Securitization, Cultural Security

Extended Abstract

The relationship between human and the space they have lived in since the existence of humanity and the break from this socially constructed space is a remarkable

issue. This relationship does not only occur with a break from the social space that is built, but also the social construction in the place where the spatial change comes from, opens the door to a new relationship and social change. In this context, the effort to create a safe environment, which has been a basic need since the existence of humanity, affects social change and the phenomenon of migration. Today, besides the classical security understanding, other security elements have been added, especially in European states. The political, economic, environmental and social security elements that the Copenhagen School deals with in the "securitization" approach, which is put forward with a social constructivist understanding, are the other parameters added to the classical approach. In recent years, policymakers, non-state actors and the masses, who are disturbed by the presence of immigrants in European countries, have taken this phenomenon into account in their current policies and future strategies, as they see immigration as a threat to their cultural security, which is a sub-element of social security. The main purpose of this study, which will analyze policymakers' approaches to cultural security through a literature review and anti-immigration discourses, is to reveal the relationship between cultural security in social security and migration. The study's argument clarifies why and how the issue of culture is handled in making immigration a security element. Immigrants are often discursively presented as a threat to the social cohesion, cultural fabric and identity of the destination country. Presenting it in this way causes it to be thought of as a social actor that creates distrust as a "foreign invasion". This situation corresponds to the micro dimension of critical discourse analysis, which is the method of the study, and the tool to create inferences.

Ensuring the security of societies and countries is accepted as one of the essential elements of the state. The state of security, which is ensured by societies living without worry from past to present and maintaining order, is created by a safe structure. In this context, economic, political, social and environmental security approaches have entered the literature, as well as the classical understanding of state security, by the Copenhagen School, especially after the Cold War. As a result of this new understanding of security, the phenomenon of migration has become a reality that affects and reconstructs the security policies of states and societies together with cultural security which is included in social security today. This study aims to reveal this reality to shed light on the relationship between the two phenomena and to emphasize its dialectic. Since the studies in the migration literature are insufficient in this sense, this study tries to explain how migration is considered as a security element in the cultural context today. From this point of view, the first part of the study describes the social change of migration and the separation from the social sphere. The second part includes the social transformation of security based on the "Securitization Theory" developed by the Copenhagen School. In the last part which deals with the relationship of these two contexts with each other, the reflection of the phenomenon of migration on cultural security is tried to be concluded by making a discourse analysis on the normative expressions of the culture reflected in the media regarding immigration and immigrants, especially by the leaders of the opposition parties in European

countries. Teun Van Dijk's critical discourse analysis method was preferred to determine how the expressions of political actors reflected in the media, through context models or mental representations, make migration a subject of cultural security. This analysis method allows for microanalysis of the context of discourses and reveals how the hegemonic structure, power relations and ideology in the social structure work.

Today, the phenomenon of migration has become one of the most important security elements for Europe. National governments, policymakers, media and public opinion are the determining actors in the migration phenomenon becoming such an important issue. In Europe, a large group of people argues that the "immigrant invasion" of the working and social life areas and with it the national identity is under threat. In recent years, this mass has been increasingly gaining weight in European societies and radicalizing immigration with anti-immigration discourses. The fact that right-wing parties have increased their vote rates with their anti-immigration rhetoric in recent years in Europe reveals the most important political aspect. In light of these inferences and analyses, the main argument of the study is how immigration is made a security element with its cultural dimension. While this study makes an important contribution to the cultural security dimension, which is thought to be missing in other studies in the field, it also revealed inferences that are guiding the studies. In the studies to be carried out in the field of migration and security, the securitization of migration is handled within a holistic framework; economic, political, military, environmental and social dimensions. The necessity of doing this will contribute to the objective analysis of the subject. In light of the findings of the study, The phenomenon of migration, which is discursively constructed within the "securitization" approach put forward by the Copenhagen School, has become an object of reference for cultural security and has had a significant impact on the audience. At this point, the realization of a successful securitization depends on the target country's realization and completion of the process described as an "existential threat". The fact that far-right and nationalist parties in Europe put forward perception studies that they will destroy the cultural elements of immigrants, and instrumentalization of the phenomenon of migration with the claim that they will harm the identity of the society, emerges as an explanatory argument at this point. The rise of the far right in Europe and the parallel development of anti-immigration sentiments such as "our national identity is facing a threat"; are discourses that make a high entrance to the migration and cultural security literature. While the issue of migration is securitized both politically and discursively within the cultural security theme, the most used concepts are; we, the other, invasion, social welfare, culture, identity, language, way of life, harmony and crime. In order to combat this, it is necessary to either politicize the issue on the state agenda or build it with the understanding of cultural self-defense before the society. Accordingly, some states that portray immigrants or minorities as elements of securitization struggle with either ethnic cleansing or cultural cleansing. Culture, identity and politics triad are the most important essentials of the homogenization or securitization of differences on the social

ground. In this context, we see that cultural security has become more politicized and is realized through sociological elements.

Giriş

Toplumların ve ülkelerin güvenliğini sağlamak devletin asli unsurlarından birisi olarak kabul görmektedir. Toplumların geçmişten günümüze endişe duymadan yaşaması ve düzenin korunması ile sağlanan emniyet hali, güvenli bir yapı ile oluşturulur. Bu bağlamda özellikle Soğuk Savaş sonrası Kopenhag Okulu tarafından klasik devlet güvenliği anlayışının yanı sıra ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel güvenlik anlayışları literatüre girmiştir. Bu yeni güvenlik anlayışının bir sonucu olarak göç olgusu, toplumsal güvenlik içerisinde yer alan kültürel güvenlik ile birlikte günümüz dünyasında devletlerin ve toplumların güvenlik politikalarına tesir eden ve onu yeniden inşa eden bir gerçekliğe tekabül etmektedir. Bu çalışma bu gerçekliği gözler önüne sermeyi, iki olgu arasındaki ilişkiye ışık tutmayı ve diyalektiğine vurgu yapmayı amaçlamaktadır. Göç literatüründe bu boyutu ile yapılan çalışmalar yetersiz kaldığından bu çalışma, günümüzde göçün kültürel bağlamda nasıl bir güvenlik unsuru olarak ele alındığını açıklamaya çalışmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın birinci bölümü toplumsal değişime tesir eden göçün içeriği ve sosyal mekândan kopuşu, ikinci bölümü ise Kopenhag Okulu'nun geliştirmiş olduğu "Güvenlikleştirme Teorisi"nden hareketle güvenliğin sosyal dönüşümünü içermektedir. Bu iki bağlamın birbirleriyle olan ilintisini ele alan son bölümde ise göç olgusunun kültürel güvenliğe yansıması Avrupa ülkelerinde özellikle muhalefet parti liderlerinin göç ve göçmenlere ilişkin medyaya yansıyan kültürün normatif ifadeleri üzerinden söylem analizi yapılarak çıkarım elde edilmesinden oluşmaktadır. Siyasi aktörlerin medyaya yansıyan ifadelerinin bağlam modelleri veya zihinsel temsilleri aracılığıyla göçü nasıl kültürel güvenliğin öznesi haline getirdiklerinin belirlenmesi amacıyla Teun Van Dijk'in (Van Dijk: 1995: 18; Van Dijk: 2001:354) eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi tercih edilmiştir. Bu çözümleme yöntemi; söylemlerin bağlamının mikro analizinin yapılmasına ve toplumsal yapıdaki hegemonik yapı, iktidar ilişkileri ve ideolojinin nasıl işlediğini ortaya çıkarmaya imkan tanımaktadır.

1.Göç: Sosyal Mekândan Kopuş

Tarihin başlangıcından itibaren insan ile yaşanan mekân arasında yakın bir ilişki kurulmuştur. İnsanlar yaşamış oldukları coğrafyanın, toplumsal ve siyasal aidiyetlerinin oluşumuna, millet, devlet, etnisite, vatan, inanç gibi birlikteliklerinin ya da ayrışmalarının şekillenmesinde doğrudan etkili olmuştur (Ekici - Tuncel, 2015). Birçok disiplin tarafından ele alınan göç olgusuna ilişkin birden fazla tanımlama mevcuttur. Bu tanımlamalar arasından genel hatları ile dikkat çekici olanlardan biri Lee'nin tanımıdır: "Göç, yerleşim yerinin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değişimidir..." bu tanım, multidisipliner bir kavram olan göçün genel bir çerçevesini çizmektedir (Lee, 1966, 49). Göç olgusunun amaçları, nedenleri, yöntemleri gibi kriterler de göz önünde bulundurularak yapılan tanımlamalar mevcut iken Erder'in "anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmeler..." ve Güvenç'in "maddi ve manevi öğelerle, farklı kültürlerden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşimin sonunda her ikisinin de değişmesi..." (Güvenç'ten Akt. Yılmaz, 2014, 1686) şeklindeki tanımlamaları; göç kavramının anlaşılmasında ve içinde barındırdığı dinamiklerin belirlenebilmesinde etkili olmaktadır. Castles'e (2015) göre ise göç, toplumsal

dönüşümün bir sonucu ya da sebebi değil, dönüşüm süreçlerinin bütünüyle bir parçasıdır. Bu temel ilkeye göre insan hareketliliği toplumlarda meydana gelen değişikliklerden ve bunların ekonomik, sosyal ve kültürel kurum ve uygulamalarından ayrılamayacağı fikridir.

Göç olgusunun yaygın hale gelmesi elbette birtakım sorunların ve kaygıların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göçe ve göçmene ilişkin kaygılar ve bu kaygılara istinaden ortaya çıkan söylemler açıktır: “işler kontrolden çıktı.”, “İstila ediliyoruz.”, “Yasayı çiğnediler.”, “İşleri yerli işçilerden uzaklaştırıyorlar.”, “Bizim kaynaklarımızı kullanıyorlar.”, “Bizim değerlerimizi paylaşmıyorlar.”... Bu tarz kışkırtıcı söylemler, kuşkusuz göçmenin entegrasyon sürecini yerle bir eden, göçün içinde barındırmış olduğu menfi durumu daha da perçinleyen, göçün güvenlikleştirme söylemlerini doğuran serzenişlerdir.

Her ne kadar tanımlamalarda kısaca tarif edilse de göç olgusu; gelinen noktadaki yaşam biçimlerine, bir arada yaşama motivasyonlarına, toplumsal güven ve sosyal ilişkilere tesir eden, kültürel değişikliklere kaynaklık eden bir süreçtir. Göç olgusunun bu karmaşık yapısı üzerinden hareketle insanların bir arada yaşama alışkanlıklarına ve toplumsal düzenlerine tehdit olarak algılamaları kaçınılmaz hale gelmektedir. İlk zihinlerde yaratılan bu itimsizlik, sonraki süreçlerde göçmenin sosyal ilişkilerdeki birtakım acemilikleri, iş hayatına atılmaları, kendi kültürel edimleri; onları yeni toplumun marjinaleri haline dönüştürmektedir. Yavaş yavaş sosyal hayattan koparılan göçmenlerin yaşam mücadeleleri, onları toplumun gözünde daha da alçaltmaktadır. Bu sürecin sonuna gelindiğinde ise toplumun en alt sınıfı haline gelen göçmenler; toplumsal güvene hanel getirmekle ve yeni toplumun kültürel ve toplumsal yapısını bozmakla suçlanmaktadır. Aslında her göç olgusunun kazananı da kaybedeni de çok taraflıdır. Toplum içerisinde kabul görmüş, kolayca entegre edilmiş, sağlık, eğitim, sosyal imkanlardan faydalanabilmiş göçmenler, toplumun aşırılıkçı grupları haline gelmezler. Bu yüzden Hing; “göçmenler başarılı olduklarında hepimiz başarılı oluruz.” demiştir (2006, 3).

1.1.Göç-Kültür İlişkisi Bağlamında Toplumsal Değişim

Göç olgusundan bahsederken ya da kavramsal bir zemine otururken üzerinde en sık durulan nokta kuşkusuz mekânsal yer değişimidir. Fakat göç olgusu, görüldüğünden çok fazla karmaşık bir yapıya sahiptir ve sadece nüfus hareketliliği olarak tarif etmek doğru olmayacaktır. Göç olgusunun farklı bağlamları, farklı neticeleri, nedenleri ve türlerinin olduğu ortadayken siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal boyutları ile toplumsal yapıda ortaya çıkardığı değişiklikleri de göç meselesine dâhil etmek gerekecektir. Bu bağlamdan hareketle göç olgusunu gerçekleştiren kişi/grup/topluluklar, sadece fiziksel mekânlarını değiştirmekle kalmıyorlar aynı zamanda tüm alışkanlıklarının, kültürlerinin anlam kazanmış olduğu sosyal mekanlarını da değiştiriyorlar. Diğer taraftan gelinen coğrafya da sosyal bir mekan olduğundan buranın kültürel varlığı da söz konusudur. Böylelikle farklı bir toplumsal evrenden gelen göçmenlerin yeni düzenle ilk karşılaşmaları neticesinde toplumsal değişimler başlamaktadır. Bu toplumsal değişimler; hem göç olgusunun başlangıç noktasının dinamiklerini hem de son noktanın sosyal dinamiklerini bir araya getiren ve değişimi başlatan unsurlardır. Bu değişim, göç olgusunun en esaslı işlevidir. Doğan’ın da belirttiği üzere; göç olgusu, edinilmiş veya kazanılmış olan davranış kalıplarının değiş-tokuş edilmesine, yeni fikirlerin oluşmasına, mevcut kültürün değişmesine ya da zenginleşmesine ve daha yaygın hale gelmesine kaynaklık etmektedir (Doğan, 2018). Bir başka ifadeyle göç olgusu;

başlangıç noktasındaki grup(lar) ile nihai noktadaki grup(lar) arasında kültürleşmeye neden olmaktadır. Bu bağlamda “kültürleşme” kavramına dair önemli çıkarımlarda bulunan Esser, “kültürleşme”yi; gelenekler, dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü ile etnik kültürün etkileşimi olarak tanımlamaktadır. Esser’e göre sosyal-ekonomik-politik konum, topluma yeni katılan bireyin sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içermektedir (Esser’den Akt. Şahin, 2010). Bu süreç iki ya da daha fazla grup arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşim neticesinde hem ana akım hem de göç etmiş toplumun dilinde, davranışlarında ve değerlerinde değişimler ortaya çıkarmaktadır (Saygın - Hasta, 2018). Her ne kadar azınlık grup, bu kültürleşme sürecinden daha fazla etkilense de kuşkusuz tüm gruplar bu değişim sürecinden kendi payına düşeni almaktadır.

Göçlerin, tarihin başlangıcından bu yana toplumsal değişimin kayda değer bir yapı taşı olduğu ve toplumların sosyal temasının gerçekleşmesi hususunda en önemli araçlardan biri olduğu açıktır. Böylelikle toplumsal yapıların, tecrübelerin ve uygulamaların birbirleriyle karşılaşmasını sağlayan göç olgusunun, kültürlerarası etkileşim için de önemli bir kaynak olması, kültürel ve toplumsal değişimlerin göç olgusu ile aynı bağlamlarda değerlendirilmesinin önünü açmaktadır. Portes göç olgusunu hem gönderen (kaynak) hem de alan (hedef) bölgelerde ve ülkelerde toplumsal değişimi etkileme gücünü temel olarak üç faktörle ilişkilendirmiştir: a) sayı bileşimi (göç eden kitlenin büyüklüğü); b) (göç) hareketin süresi; c) sınıf bileşimi (göçün demografik özellikleri). Portes, birinci bileşim olarak sınıflandırdığı sayı bileşimini ya da daha açık bir ifadeyle göç eden kitlenin büyüklüğü ile küçük göç gruplarının etkisinin çok az olduğunu fakat büyük göç hareketliliğinin dünyanın sosyal ve demografik haritasını yeniden çizdiğini ifade etmiş ve bunu Pasifik ötesi hareketler, Avrupa haritasını yeniden çizen “barbar istilaları”, Kanada, Avustralya ve diğer yerleşimci kolonilerin İngilizler tarafından işgali, Amerika’nın güneyinden kuzeydeki sanayi şehirlerine olan “siyah göçleri” ve Yahudilerin Filistin’e göçü ile örneklemiştir. İkinci bileşim olarak sunmuş olduğu göç hareketinin süresini ise geçicilik ve kalıcılık ekseninde değerlendiren Portes, 1960’larda ve 1970’lerde Batı Avrupa’ya yapılan işçi göçünün kalıcı göçmenlere dönüşene kadar Avrupa’nın sosyal ve kültürel yapısına çok etki etmeden Avrupa’nın ekonomik genişlemesine katkı sunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Portes, kalıcı dış göçlerin gönderen (kaynak) ülkelerin de demografik yapısını oldukça değiştirdiğini ve tek normatif yol olarak kültüre dışı göç yönünde baskı oluşturabileceğini savunmuştur. Son olarak üçüncü bileşim olan sınıf bileşimi ya da göç edenlerin demografik özellikleri ile göç eden kitlenin eğitim ve beşeri sermayelerinin hakim kültür ile uyum sürecini kısaltıp uzattığına odaklanmıştır. Portes’in bu analizine göre eğitilmiş göçmenler, kültüre uyum sağlama konusunda daha fazla esnekliğe ve kapasiteye sahip iken yeterli eğitime sahip olmayan göçmenlerin ise geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalma eğiliminin de büyük etkisiyle uyum sorunu ile karşılaştıklarına vurgu yapmış ve gettoların bu yeni akışlarla (göçlerle) dolmasının muhtemel olacağını sözlerine eklemiştir (Portes, 2010).

Göç olgusu ile gerçekleşen kültürel farklılaşma ve toplumsal değişimin başat aktörü olan göçmenin gelinen noktadaki yeni toplum ve kültürle karşılaşmalarının sorunsuz olduğunu iddia etmek olanaklı değildir. Üstelik göç tarihi ile alakalı zihinsel bir yoklama ortaya koymaktadır ki göçmen algısı, çoğu toplum ve zamanda olumsuz tutumlara neden olmaktadır. Göçmenlerle kurulan etkileşimin çoğu zaman çatışma unsuru olarak karşımıza çıkmasının altında yatan birçok neden olsa da

genel hatlarıyla kültürel öğelerin korunmasına yönelik muhafazakar tutumlar, refahın ve istihdamın bozulma kaygısı, göçmenlerin suç ya da suça yönelik bir eğilime sahip olduklarına dair önyargılar; göçmen ile kurulan ilişkilerin sağlam temellere oturtulmamasına ve güvenlik kaygısı ile donatılmış bir göç profilinin yaratılmasına neden olmaktadır. Doğal olarak göç olgusunun birinci öznesinin zihin dünyası da etkileşimin seyrine doğrudan tesir etmektedir. Salman Akhtar (2018), “Göç ve Kimlik” eserinde göçün öngörülebilir ortalama çevreden tuhaf ve kestirilemez olana doğru ani bir değişiklik ile sonuçlandığını sözlerine eklemiştir. Akhtar’ın bu çıkarımı, göçmenin karşılaştığı durumu ve zihin dünyasını açık ortaya koymaktadır.

2. Güvenliğin Sosyal Dönüşümü

Güvenlik kavramının sözlük anlamı, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet hali olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 16 Haziran 2022). Güvenlik kavramı, insanlığın varoluşundan itibaren en önemli ihtiyaçlardan biri olmuştur. Ancak bununla beraber bu ihtiyacın her dönem değişerek, dönüşerek, genişleyerek ve derinleşerek ele alınma gerekliliği olmazsa olmaz bir durum arz etmiştir. Tehdit ve tehlikeler zamanla değişiklik göstermesine ve bazen boyut değiştirmesine rağmen, güvenlik olgusu bu değişiklikler doğrultusunda yeniden ve yeniden şekillenmiştir. Bu yeni tehditler, kompleks sistemlerden kaynaklı olarak hem doğal hem de insan eliyle üretilen tehditlerdir (Buzan, 1997). Bu çerçevede Huysmans’ın “*bu süreci sadece akademik olarak güvenlik çalışmalarının karşı karşıya kaldığı bir tartışma boyutuyla ele almanın doğru olmadığı, aynı zamanda NATO, CSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ve diğer güvenlik kuruluşlarının da bir kimlik ve tanımlama arayışı ile varoluş nedenini yeniden sorgulama süreci olduğu*” tespiti önemlidir (Huysmans, 2006, 16). Soğuk Savaş bittikten sonra güvenlik olgusunun odağında yer alan aktörler ve sistemlerin girdikleri dönüşüm güvenliğin diğer nesnelere olan riskleri ve tehditlerin de aynı dönüşümden etkilenmesine neden olmuştur (Ovalı, 2006). Bunun sonucunda geleneksel güvenlik anlayışının yeterliliği sorgulanmaya başlamıştır. Özellikle güvenlik çalışmalarındaki eleştirel perspektifin çıkış noktaları olarak değerlendirilen sorgulamalar güvenliğin klasik tanımlamasında yer alan “devlete yönelik tehdit” oluşturması gerekliliği toplumsal, çevresel, siyasi ve ekonomik gereklilikleri de tehdit olarak değerlendirilmesi yaklaşımını beraberinde getirmiştir. Güvenliğin tanımında sadece nükleer silahlar değil, göç, terör, çevre vb. unsurların yer alması ve güvenlik tanımlamasının genişlemesi gerektiği bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Özerim, 2012).

Güvenlik kavramının tarihsel geçmişi baktığımız zaman belirli bir dönemi başlangıç olarak kabul etmek çok mümkün değildir. Ancak ulusal sınırların kalın çizgiler ile çizilmeye başladığı dönemlerde “güvenlik” kavramının çok daha yüksek sesle dile getirildiği ve hesaba katıldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Zorba, 2020). Bu kavramın tarihsel perspektiften ele alınarak incelenmesi, aktörlerin bu konuya vermiş oldukları önemi gösterebilmek adına önem taşımaktadır. Bu bağlamda göç olgusu insanlık tarihi içerisinde hep var olmasına rağmen 20. yüzyılda güvenlik olgusundaki değişim ve dönüşümler ile birlikte özellikle toplumsal güvenlik boyutu ile referans noktası haline getirilerek; göçün ortaya çıkardığı sorunlar, toplumsal güvenliğin çehresini oluşturan kimlik ve kültür güvenliği açısından tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal değişim süreci içerisinde daha önce sadece sorunsal bağlamda ele alınan bir olgu, yapının

korunması adına devlet egemenliği ve toplum refahı için güvenlik boyutu öne çıkarılarak ele alınmaktadır.

2.1. Güvenlikleştirme ve Kopenhag Okulu'nun Söylem Yaklaşımı

Güvenlikleştirme Teorisi; Kopenhag Okulu teorisyenleri Barry Buzan, Ole Waever ve Japp De Wilde tarafından Soğuk Savaş'ın bitiminden itibaren özellikle uluslararası ilişkilerde ve toplumsal yaşamda klasik güvenlik yaklaşımlarının ortaya çıkan sorunları açıklamada yetersiz kalmasından dolayı eleştirel nitelikte inşacı teorinin uzantısı olarak post-yapısal bir düzlemde geliştirilen ve klasik güvenlik anlayışının çehresini genişletip derinleştiren bir yaklaşımdır (Açıkmeşe, 2014).

Kopenhag Okulu, güvenlik kavramını dar kapsamda ele alan yaklaşımları eleştirerek güvenlik kavramının alanını, sadece devletin güvenliği kapsamında çıkararak "güvenlikleştirme" yaklaşımı içerisinde "söylemsel olarak inşa edilen" bir boyutta ele almaya başlamıştır. Güvenlik kavramını hem devlet hem de bireylere yönelik her türlü tehdit bağlamında değerlendirmişlerdir. Böylece güvenliğe yönelik ortaya konan politikaların da çeşitlenmesini sağlamışlardır. Barry Buzan'ın "People, State and Fear" isimli kitabında güvenliği "siyasi, toplumsal, askeri, ekonomik ve çevresel" olarak ele alması bu yaklaşımın çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır (McDonald, 2008). Barry Buzan bu kavramı; "Güvenlikleştirme, bir şeyin, değerli olduğu kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak kurgulanması ve bu kurgulamanın buna mukabil bulunan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır" şeklinde açıklamaktadır (2008, 114). Kopenhag Okulu temsilcileri güvenlikleştirme teorisinin çerçevesini "söz edimi", "referans nesnesi", "güvenlikleştirici aktör" ve "dinleyici topluluğu" bağlamlarında analiz etmeye çalışmıştır (Açıkmeşe, 2008).

Barry Buzan ve diğer Kopenhag Okulu temsilcileri tarafından güvenlikleştirme sürecinin başarılı olması için yukarıda ifade edilen unsurlara ek olarak "kolaylaştırıcı durumlar" belirlenmiş ve bunlar da diğer unsurlar ile iletişimi ve uyumu sağlamıştır. Kolaylaştırıcı durumlar siyasi elitler ile halk arasında güçlü bir güvenlikleştirmenin oluşturulmasını sağlayan unsurlardır. Eğer siyasi elitlerin toplumları etkileme gücü varsa güvenlik nedeni olarak gösterilen unsur halk tarafından daha kolay kabul görür (Buzan vd., 1998). Kopenhag Okulu'nun; "bir toplulukta değerli bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak kabul edilen ve bu tehdide karşı acil ve olağanüstü önlemler alınması çağrısında bulunmayı sağlayan özneler arası bir anlayışın inşa edildiği başarılı bir söz edimi" (Buzan - Waever, 2003) olarak tanımlanması paralelinde düşünüldüğünde; "söz edimi" toplum içerisinde kitleleri etkileme gücüne sahip kişiler tarafından ele alınan bir konunun klasik güvenlik çerçevesinin dışına çıkartılarak önemli bir konu haline getirilmesidir. Böylece toplumsal yaşam içerisinde halk, elitlerin güvenlik unsuru olarak belirlediği konular hakkında alınan önlemleri meşru olarak kabul etmektedir.

Güvenlikleştirme teorisinin en önemli argümanı, 'güvenlik' olarak deklare edilen söz edimidir. Başarılı bir güvenlikleştirme, "her şeyin bir güvenlik sorunu haline gelmesini önlemek için" üç bileşene sahiptir; "(1) Varoluşsal tehditlerin tanımlanması; (2) acil eylem ve (3) kurallardan bağımsız olarak birimler arası ilişkiler üzerindeki etkiler" (Buzan vd., 1998). Bir güvenlikleştirmenin başarılı olmasına güvenleştiren aktörler ya da güvenleştiren değil söz ediminin hedef kitleleri karar verir. Söz edimi sözlerin performatif yapısına odaklandığından güvenleştiren aktör toplumda, örneğin göç hakkında "göç ve göçmenler bir tehdit

unsurudur” mesajını vererek göçü bir güvenlik unsuru haline getirmektedir. Özellikle iktidarlar tarafından ideolojiyi yaymak ve ideolojik gücü meşrulaştırmak için kullanılan “Söylem”, Foucault, Habermas veya Jürgen Link tarafından ele alınsa da bugün kapsamı genişletilmiştir. “Söylem”in bu etkisi bağlamında iktidarlar ve politika yapıcılar göçmenlere yönelik söylemleri ile onları bir yük olarak göstermekte, suç unsuru olarak sunmakta ya da tehlike veya hastalık unsuru olarak tasvir etmektedir (Özerim, 2012). Bu çalışmada da Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi güvenikleştirme teorisinin ortaya koyduğu söz edimi yaklaşımı çerçevesinde politika yapıcılarının söylemleri içerisindeki performatif özellikleri kültürün normatif boyutu ile açıklamaya çalışmaktadır.

2.2. Güvenliğin Sosyal Dönüşümü Bağlamında Toplumsal Güvenlik

Toplumsal güvenlik kavramı, Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra gelişen yeni güvenlik anlayışları çerçevesinde Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan ve geleneksel güvenlik anlayışı olan askeri ve devlet güvenliğinin dışında; kültür, kimlik, dini inançlar, gelenekler, toplumsal cinsiyet gibi sosyolojik unsurlara yönelik tehditlerin de güvenlik içerisinde yer alması gerekliliğine işaret eden ve “kimlik güvenliği” olarak bilinen bir kavramdır. Bundan dolayı toplumsal güvenlik, kendisine referans noktası olarak kolektif kimlikleri seçmiştir. Devletin güvenliğini askeri anlamda tartışmak günümüzde dar bir bakış açısını beraberinde getirmektedir. Etnik ve kültürel çatışmalar ile birlikte gruplar arasında bir diğerinin kimliğinin kendi güvenliği için tehdit olarak görülmesi toplumsal güvenliğin önemini arttırmıştır. Aslında yeni güvenlik yaklaşımları içerisinde bütüncül yaklaşımın benimsenmesi Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan ekonomik, toplumsal, çevresel ve siyasal sektörlerin birbirinden bağımsız olmayan ve her birinin birbirini etkileme gücüne sahip olmalarından kaynaklıdır. Toplumsal güvenlik, özellikle 1990’lı yıllarda dünya üzerinde gerçekleşen kimlik temelli etnik çatışmalardan dolayı ortaya çıkan kaygıların inşacı bir anlayış sonucu siyasallaşması ile birlikte devlet ve toplum yapılarının güvenliklerini tehdit eden olayların neticesinde daha önemli hale gelmiştir (Waever’den Akt. Hisarlıoğlu, 2019).

Buzan ve Waever, 1991 tarihli çalışmalarında güvenliği iki kategoride tanımlamışlardır: Bu kategoriler; 1) egemenliği merkeze alan milli güvenlik, 2) kimliği ve toplumun devamını merkeze alan toplumsal güvenlidir. Toplumsal güvenlik kavramı, güvenliğin odak noktasını devletten topluma çevirmiştir ve hem güvenliği hem de tehdidi kurgulanmış bir yapı olarak görmektedir. Bu yaklaşımda, artık kimliğe ve kültüre yönelik tehditler de asli tehditler olarak kabul edilmektedir. Maastricht Anlaşması’nı Danimarka’nın reddetmesi, Almanya’da sığınmacılara ve göçmenlere yönelik yabancı karşıtı saldırılar ve Yugoslavya’daki etnik temizlik bu bakış açısının temel örnek olayları olarak kabul edilmektedir (Bigo, 2002). Modern ulus devlet yapıları verili bir millet tanımlaması altında bir araya gelmiş toplumlar olarak kolektif kimlikleri ve bu kimliklere duyulan aidiyetler ile var olmuş olgulardır. Bu noktadan hareket ile bu kimlik ve sahip oldukları aidiyetlerin altındaki kültürel yapıyı bilmek ve onu güvene almak önemli bir ontolojik gündemdir (Waever, 2008a). Ulus içerisinde yer alan kolektif kimliklerin güvenliğinin sağlanması için bir söz ediminin oluşturulması gerekmektedir. Özellikle toplumda güvenikleştirici aktörler tarafından bunun yapılması konunun kamusallaştırmasını da kolaylaştırmaktadır. Burada toplumsal güvenlikte referans noktası olarak seçilen kolektif kimlikler üzerinden bir güvenikleştirme yapılmaktadır. Ulusal güvenlik için sadece askeri ve siyasi unsurların öncelik haline

getirilmesi, toplumsal güvenliğin kendi içerisinde bir tehdit unsuru doğurmasına sebep olur. Sosyal yaşam içerisinde yer alan toplumsal kimlik konusundaki kaygıları arka planda tutmak aynı zamanda azınlıkların da yaşam alanlarını daraltmaktır (Buzan'dan Akt. Hisarlıoğlu, 2019).

Toplumsal güvenlik kavramı ayrı dönemlerde farklı aktörlerce gündemi belirlenerek siyasallaştırılıp dinleyici aktör olarak ifade edilen halka güvenlik unsuru olarak sunulmuştur. Waever (2008b, 156) toplumsal güvenlik içerisindeki tehdit olarak görülen en yaygın unsurları şu şekilde belirlemektedir;

1. Göç – *X halkı, Y halkı tarafından "istila" edilmekte veya o halk yüzünden özelliklerini kaybetmektedir; X topluluğu eskisi gibi var olmayacaktır, çünkü nüfusu "diğerleri" oluşturacaktır. X "kimliği", nüfusun yapısındaki değişim nedeniyle (Çinlilerin Tibet'e, Rusların Letonya'ya göçü gibi) farklılaşmaktadır.*
2. Yatay rekabet – *Orada hâlâ X halkı yaşamaya devam etse de, komşu "kültür" Y'nin öne çıkan kültürel ve "dilsel" etkileri nedeniyle X halkının "yaşam şekilleri" değişecektir (Örneğin Kanada'nın Amerikanlaşmaktan korkması gibi).*
3. Dikey rekabet – *İnsanlar kendilerini X olarak görmeyi bırakacaktır, çünkü ya bir entegrasyon projesi (örneğin Yugoslavya, AB) ya da ayrılıkçı-bölgeselci bir proje (Örneğin, Quebec, Katalon, Kürt) vardır. Bu projeler onları daha geniş veya daha dar kimliklere doğru çekmektedir.*
4. Olası bir dördüncü konu "veba", savaş, açlık, doğal felaket veya yok etme politikaları nedeniyle nüfusun azalmasıdır.

Toplumsal güvenlik içerisinde kimliğin güvenikleştirilmesi yukarıda sayılan dört unsurun birleştirilmesi ile göç ve kültür üzerinden dünyadaki örnekler ile açıklanabilir. İnsanlar göç olgusuna katılımda bazen bireysel olarak karar verirken bazen de devletlerin ortaya koyduğu göçe zorlayıcı politikalar neticesinde dahil olmaktadır. Çin Uygur Özerk bölgesinde yer alan insanların zorla Çinlileştirilme çabaları -dil yasaklanması, eğitim kurumlarının kapatılması, iletişim araçlarının engellenmesi, ibadet yerlerinin kapatılması, kişilerin öldürülmesi veya sürgün edilmesi- Çin Hükümeti tarafından ortaya konulan politikaların sonucudur. Böyle bir durumda "kültürel yeniden üretim mekanizmaları" baskıcı devlet tarafından kısmen veya tamamen kontrol altına alınarak azınlık konumundaki kişilerin yaşam alanları daraltılır. Azınlık gruplar, zaman içerisinde kendi kolektif kimliklerini kaybedecektir. Çokkültürlü toplum yapılarında bu politikalar entegrasyon, asimilasyon gibi yöntemler ile yürütülmekte, azınlıklar veya göçmenler hakim kültür için tehdit unsuru olarak görülmektedir.

Toplumsal güvenliğin sağlanması için bazen araç olarak kimlik -yatay veya dikey rekabet biçiminde- kullanılırken, bazı durumlarda göç ve kültür kullanılmaktadır. Çünkü göç ve göçmenler yaşamın normal akışını bozan, sosyal refahın azalmasına sebep olan, bir topluluğun yaşam kalitesini düşüren, kültürel aktarımı engelleyen, suçu arttıran ve toplumsal güvensizliği tetikleyen unsurlar üzerine temellendirilmektedir. Bununla mücadele etmek için konuyu ya devlet gündeminde siyasallaştırmak ya da toplum nezdinde kültürel olarak kendini savunma anlayışı inşa etmek gerekir. Zaten Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu "söz edimi" inşacı bir yaklaşımın ürünüdür. Göçmenleri ya da azınlıkları güvenikleştirme unsuru olarak gösteren bazı devletler ya etnik temizlik ya da kültürel temizlik yaparak mücadele etmektedirler. Küreselleşme ile birlikte toplumsal sektörde esas güçler

belki (1) Güney'deki yoksulluk döngüsü, göç, göç yoluyla bulaşan yoksullukla ilgili hastalıklar ve göçle ilgili örgütlü veya örgütsüz suçlar ve (2) medeniyetler çatışması, özellikle Batılılaşma diyalektiği – kültürel homojenleşmeye doğru bir eğilim ve buna karşı tepkileri oluşturmuştur. Kültür, kimlik ve siyaset üçlüsü farklılıkların homojenleştirilmesi veya güvenlikleştirilmesinin toplumsal zeminde en önemli unsurlarıdır (Waeber,2008b; Kurt, 2015; Buzan vd. 1998). Toplumsal güvenlikte kimlik konusunun öne çıkması onun bireyde ontolojik güvenliğin sarsılma durumudur. Ontolojik güvenlik hem devlette hem de bireyde soyut varlığın güvenliğini ifade eden ve sosyal inşacı kuramın klasik kimlik-çıkar-eylem sistematüğünü takip eden bir unsurdur. Bundan dolayı kimlik sayesinde birey belirsizlikleri aşar ve bu durumu muhafaza etme eğiliminde olur (Güç, 2022).

Ontolojik güvenliğin sarsılma ihtimaline karşın göçmenler, kolektif kimlik sahibi gruplar tarafından güvenlikleştirilerek “biz” duygusu korunmaya çalışılmaktadır. Fakat bazen devletler veya gruplar sadece dış tehditler üzerinden değil içerisinde beraber yaşadığı grupları da ötekileştirerek, ayrıştırarak bu kişilere karşı şüphe ile yaklaşılmasına, olağanüstü tedbirler alınmasına ve güvenlik tehdidi içerip içermemesine bakılmaksızın bir sınıflandırmaya tabi tutulmasına sebep olmaktadır. “Öteki”nden korunma çabaları aslında toplumsal düzeni sarsıcı bir yaklaşımdır. Yatay rekabet içerisinde toplum dışarıdan gelen kültürün etkisi altında olmak istemezken, dikey rekabette ise kültürel uyum veya bütünleşme sorunsalı yaşamak istemez (Buzan vd., 1998). Kimlik olgusu ile ilgili olan toplumsal güvenlikte birincil amaç toplumun kimliği, etnik aidiyeti, başka bir deyişle cemaati cemaat yapan ve onu diğer cemaatlerden ayıran kültürel farklılıkların korunmasıdır.

Bu noktada her tür konu o an için güvenlik politikası oluşturan öznelerin alacağı bir karar ile ya da söylem analizi yöntemleri ile güvenlik konusunun içine dahil edilebilmektedir. Geçmişten gelen devletsel ve toplumsal korkular, endişeler ya da tecrübeler güvenlik aktörlerince verilecek kararların pekiştirilmesi ve olumlanmasına da yardımcı olabilecektir. Böylece muhafazakâr ve tutucu bir yapısı olduğu düşünülen güvenlik anlayışının daha yenilikçi ve kapsayıcı, gelişebilir ya da geliştirilebilir yönünün hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir (Özgan, 2018). Yenilikçi güvenlik anlayışında da toplumsal güvenlik içerisinde kimliğe yönelik tehditlerden koruma hedeflenirken, kimlik kavramı içerisinde ise kültür, dil, din vb. şeyleri koruma temel amaçtır.

3.Göç Olgusunun Kültürel Güvenliğe Yansıması

Kültürel güvenlik, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran örf, adet, gelenek, görenek ve dil gibi unsurların değişen koşullar karşısında kendini koruması olarak ifade edilmektedir (Tardif, 23 Mart 2022). Bu bağlamda ulusal kültür ile kültür arasındaki organik bağ kültürü kimliğin bir parçası haline getirmektedir. Guild'in güvenlik temalı sorduğu “Kültür ve kimliğin “ulusallık” ve “egemenlik” açısından bağı nedir? (Guild - Joanne, 2005) sorusundan yola çıkılarak “Kültür ve kimlik, ulusal egemenliğin bir aracı veya simgesi midir? sorgulamasına neden olmakta ve bu soruya verilecek yanıt göç ve kültür arasındaki ilişki içerisinde göçmenlerin bir toplumda konumlandırılmalarında belirleyici rol oynamaktadır.

Bir devletin kimliği, kimliğinde meydana gelen değişim ya da kimlik çeşitliliği ulusal güvenliğini de yakından ilgilendirmektedir. Buna göre ulusal güvenlik olgusunun belli bir kimliği tanımlamak, sınırlamak konusunda önemli bir işlevi olduğunu söyleyen Neocleous'a göre güvenlik bir kültürel üretim ve yeniden üretim

mekanizmasıdır. Siyasi bir kimlik ve siyasi bir cemaat oluşturma işlevi görür. Vatandaşlarının kim olduğunu hatırlatırken onların neden bu şekilde kalmaları gerektiğini de unutmamalarını sağlar. Bu şekilde söz konusu ulusal kimlikle öteki arasına çeşitli pratiklerle mesafe konulması sağlanır. Başka bir deyişle ulusal kimlik “yabancıların inşasını ve ötekinin kuruluşunu kapsar” (Neocleous, 2012). Bu bağlamda “öteki”ye referansla oluşturulmuş “biz” algısı ya da “biz”i orjinine koyarak oluşturulmuş “öteki” kurgusunun en küçük bir tehdit ihtimali ulusal kimliğimize ve dolayısıyla milli güvenliğimize bir tehdit oluşturacaktır. Biz ve onlar farklılaşması statik bir yapı değil, bilakis dinamik bir olgu olup içinde çatışmalar barındırmaktadır. İç grup ve dış grup ayrımlı toplumsal kimlik paradigmasından hareketle, birey mensubu olduğu gruba olumlu değerler atfederken, dış grup üyelerini ise olumsuz değerlendirmekte ve dışlamaktadırlar. Toplumsal kimliğin bireyi aşkın ve onu çevreleyen bir olgu olmasından hareketle toplum tarafından inşa edilen bu verili kimliği birey kendi gerçekliği olarak kabul etmeye başlar. Bu gerçeklik “biz” duygusunun temelini teşkil etmektedir. Dolayısıyla toplumsal kimliğe yönelik en küçük bir tehdit, bize yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Toplumsal güvenlik içerisinde yer alan “kültürel güvenlik” kavramı toplumların kültür üretim mekanizmalarına yönelik tehditlerden korunma olarak ifade edilir. Kültürel güvenliği açıklamanın en iyi yolu güvensizlik dikotomisi üzerinden yapılacak olan söylemlerdir (Gezer, 2019). Burada kültürü ele alırken kimlik çerçevesinde yaklaşıldığında milliyetçilik ve devletin çatısı altındaki insanları yüksek bir ülkü olan tek bir kimlik olarak inşa edilen unsurlara yönelik tehditlerden koruma yöntemlerine yoğunlaşmaktadır (Kymlicka, 2015). Tek kimlik inşası sürecinde en önemli tehdit olarak göç olgusu ve kültürel emperyalizm ön plana çıkmaktadır. Güvenlik konusu içerisindeki tehditler sadece bir ülkeyi değil daha çok birbirine yakın ülkeleri etkilemektedir.

Kültürel güvenliğe Avrupa perspektifinden bakıldığında; kültürel kimliğin korunması Avrupalılık değerleri ile ilişki içerisinde yer almaktadır. Sözü edilen kimlik kavramı, kişileri belirli bir grup içerisinde ve o grubun değerleri ile uyumlulaştırmaktır. Göçmenler, bu kimliğin güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak sunulmakta ve grubun homojenliğinin de yitimine sebebiyet vermekle suçlandıklarından göçe karşı bölgesel bir güvenlik çemberi oluşturmaktadırlar. Kültürel güvenliğin bu anlamda daha fazla siyasallaştığını ve sosyolojik unsurlar üzerinden gerçekleştiğini görüyoruz (İlgıt - Çetiner, 2019). Nitekim Kopenhag Okulu’na göre de göçün güvenikleştirilmesinin ana referans nesnesi, devletlerin ve toplumların kimlik açısından bir tehdit algıladıkları durumlarıyla yakından ilgilidir (Waeber, Buzan, Kelstrup ve Lemaitre’den Akt. Hastunç, 2018). Yine Kopenhag Okulu’na göre başarılı bir güvenikleştirmenin gerçekleşebilmesi; hedef toplumun “varoluşsal tehdit” olarak inşa sürecini tamamlaması icap etmektedir. Mülteciler de özellikle Avrupa’da devlet ve toplum kimliğine zarar verdikleri iddiasıyla aşırı sağ ve milliyetçi partiler tarafından araçsallaştırılan kişiler olmuşlardır (Demirtaş, 2019). Soğuk Savaş sonrası güvenlik konusuna karşı yaklaşım özellikle Avrupa’da yeni bir boyut kazanırken göç konusu da bu yeni anlayış çerçevesinde sosyal inşacılığın sonucu olan siyasi ve sosyal alanlarda kültür ve kimlik ile olan ilişkisinden dolayı bir tehdit olarak konumlandırılmıştır.

Göçmenler, genellikle söylemsel olarak, ev sahibi ülkenin toplumsal uyumu ve kültürel homojenliğine bir tehdit olarak sunulmakta ve bu nedenle sosyal bir tehdit olarak kabul edilmektedir. Bir toplum, kendisini benzersiz kılan şeyi yani kültürünü

ve kimliğini kaybetme endişe ve korkusu nedeniyle bir yabancı istilası tarafından kendi kimliklerine yönelik olası tehditleri algılayabilmektedir. Ancak, tüm toplumlar bu tür tehditleri aynı şekilde yorumlamamaktadır. Genel olarak, daha homojen toplumlar kendilerini göçmen ve mülteci akını tarafından daha fazla tehdit altında hissetmektedirler. Bu güvensizlik, göçmenlerin varlığının eninde sonunda hedef ülkenin etnik, kültürel, dini ve dilsel yapısını değiştirebileceği korkusundan kaynaklanmaktadır (Hastunç, 2018). Korkunun temelinde elbette ki hedef ülke toplumunun kültürü ve bu kültürü yeniden yaratan mekanizmaların bir tehditle karşılaşması söz konusudur. Bunu da yukarıda belirtildiği üzere homojen toplum yapısı, göçmenlerin doğurganlığı ve toplumların göç tecrübeleri tetiklemektedir. Bir ülkenin göç tecrübesi, farklı kültürden toplulukların bir arada yaşama pratikleri geliştirmesine ve çokkültürlülüğü, asimilasyonu daha kolay bir biçimde gerçekleştirebilmesine olanak sunmakta iken göç tecrübesi olmayan hedef ülkeler bu durumu kolayca atlatamamakta ve bu hedef ülke toplumlarının tehdit algısı daha yüksek olmaktadır.

Uluslararası göçün kontrolsüz bir hal alması ile birlikte göç alan toplumlar içerisinde ırkçılık, şiddet ve zenofobi gibi kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda ciddi tehlikeler barındırması göçün güvenleleştirilmesine sebep olmaktadır. Devletlerin toplumsal düzenini, demografik yapısını, kültürel kimliğini, sosyal refah yapısını ve iç güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir. Bundan dolayı ortaya konan politika çabaları istisnai/olağanüstü önlemleri meşru bir zemine taşımıştır. Ayrıca siyasal elitler bu durumu söylemlerinde varoluşsal tehdit olarak halka arz etmişlerdir. Göç, ulusal gelenek ve kültürel gelenek adına tehdit olarak gösterilmektedir. Göç olgusunun güvenleleştirilmesinde göç tarihi içerisinde en önemli kırılma noktası kuşkusuz 11 Eylül saldırıları olmuştur. Bu tarihten sonra sadece ülke dışından gelenler değil ülke içindeki vatandaşlar da ulusal güvenlik, kültürel uyum, ulusal kimlik bağlamında hiç olmadığı kadar tartışılır hale gelmiştir (Şener, 2017)

Diğer taraftan göç ile birlikte gelen insanların göç ettikleri topluma ve kültüre uyum problemleri veya suç unsuru olarak görülmeleri göçün güvenleleştirilmesini beraberinde getirmiştir. Kültürel yapıya tehdit olarak görülmeleri özellikle siyasi elitlerin söylem edimi ile birlikte dinleyici kitleleri harekete geçirmeleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin Suriye iç savaşından kaçan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlere karşı özellikle Yunanistan hükümetinin ortaya koyduğu politikalar çerçevesinde yapılan uygulamaların temelinde Avrupa kültürünü ve kimliğini koruma çabası mevcuttur. Avrupa Birliği içerisinde yer alan Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu "Suriye Krizi" ile birlikte söylemlerinde göçün kendi gelecekleri için acilen engellenmesini yoksa kendi müreffeh yaşamları ve kültürel yapıları ile birlikte gelecek nesillerinin tehlike altında olduğunu ifade etmiştir. Sadece Avrupalıların Avrupa'da kalması gerekliliğini vurgulayarak geri dönüş politikalarına geçilmesini önermiştir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu *Schengen Sistemi*'nin Avrupalılık kimliğinin birleştirici tarafının ön plana çıkarılması için ortaya konduğunu ve Avrupalı devletler arasında serbest dolaşım amacı ile kullandıklarını ama göçmenlerin bunu suiistimal ederek kültürel güvenliklerini tehdit ettiklerini söylemiştir (İlğit - Çetiner, 2019).

Avrupalı devletler kendi toplumlarını devletin ideolojik çerçevesi içerisinde tutabilmek adına göçmen karşıtlığını tetikleyen söylem ve politikalar ile bu durumu sınır duvarlar² inşa ederek engellemeye çalışmaktadır. Ayrıca kendi içerisinde yaşadıkları ekonomik krizler, istihdam sorunu veya refah paylaşımı yapmak

istememeleri göçmen karşıtlığını ve ırkçılığı arttıran unsurlardır. Kültürel yapılarını korumak adına kendinden olmayanları güvenlik unsuru içerisinde ötekileştirerek dışlama eğilimi, özellikle son yıllarda Avrupa’da aşırı sağ partilerin göçmen karşıtlığı üzerine inşa ettikleri söylem edimi ile birlikte toplum içerisinde bu partilere olan sempatiyi arttırmış ve siyasal zeminde bu partiler giderek yükselişe geçmiştir. Göçmenlerin ulusal kültürün homojen yapılarını bozacağı düşüncesi sadece sağ partilerin değil radikal grupların da söylemleri ve eylemlerinde mevcuttur (Kaya, 2020; Gezer, 2019).

Postmodern dönemde ulus devlet yapılarında özellikle küreselleşmenin etkisi ile birlikte ortaya çıkan sorunlar toplumsal kimliklere de sirayet etmiştir. Bu durum, üst kimliklerden ziyade kimliklerin heterojenliğine ve çeşitliliğine vurgu yapmaktadır. Postmodern teori, farklılıklar üzerine inşa edildiğinden kimlikleri merkezileştirmiştir. Bu bağlamda postmodern dönemi “tamamlanmamış bir proje” olarak nitelendiren Habermas’ın yaklaşımı üzerinden hareket ile Avrupa modernizm döneminde monist bir kimlik anlayışına sahip olduğundan içerisindeki milliyetçi tutumu günümüzde de devam ettirmektedir. Tekçi/monist bakış açısı; kültürel yapıyı derin bir şekilde etkilediğinden göç konusunu da çoğulculuğun içine sıkıştırarak düalist bir yaklaşıma karşı çıkmaktadır. Çünkü göç “kültürel birçilik³”in önündeki önemli bir engel ve güvenlik sorunu olarak değerlendirilmektedir. Başka tarzda bir varoluşa karşı çıktığından kendi kültürel yapılarını tek bir çizgi üzerinden korumak ister (Cevizci, 1999).

Avrupa toplumları içerisinde son yıllarda milliyetçiliğin yükselişe geçmesi sonucu göç ile birlikte çokkültürlülüğü de tehlikeli olarak gören ve bunu güvenlik unsuru olarak değerlendiren bir yaklaşım mevcuttur. Buna en iyi örnek olarak Avusturya Özgürlük Partisi’nin (FPÖ) kültürel çeşitlilik konusundaki yaklaşımı gösterilebilir. FPÖ, Avrupalı toplumlar dışından gelenlerin ortak konular üzerine dayanışma göstermeyeceğini ve Germen ırkının da Avrupa’nın kurucu kültürü olduğunu söylemektedir. Bu sebeple FPÖ’ye göre baskın olan Avrupa kültürü korunmalıdır. Ayrıca kültürel çeşitlilik anlayışının hem Avusturya için hem de Avrupa için gelecekte tehlikeli olacağı savunulmaktadır (FPÖ, 2011). FPÖ lideri Haider’in şu sözleri, bu anlayışa yaptığı vurgu açısından dikkate değerdir:

Heimat⁴, temel bir haktır ama göç diye bir temel hak yoktur. Çokkültürlü toplum deneyimi hiçbir yerde işe yaramamıştır... Uyumsuz kurallar kısıtlı bir alanda birbirleriyle çatıştığında toplum ciddi biçimde bir tehditle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle çok kültürlü toplum ütopyası, kendi “Heimat”ında barış içinde yaşamak isteyen birçok vatandaşı için bir kâbustur (Betz, 2001, 413).

Yukarıdaki ifade içerisinde yer alan çokkültürlü toplumun ütopya olarak görülmesi, bunun bir çatışma ortamı doğuracağı, beraberinde toplum içerisinde barış içinde yaşamının imkansızlığını kabus olarak değerlendirilmesi ve son olarak göç diye temel bir hakkın yok sayılması çalışmanın eleştirel söylem analizine uygun önemli veriler sunmaktadır. Ayrıca FPÖ Avrupa kültürü için tehdit olarak çokkültürlülük olgusunun yanı sıra İslam’ı da tehdit unsuru saymaktadır. Din temasını kültürel güvenliğe vurgu yaparken sıklıkla kullanmaktadır. “Avrupa’nın kurucu değeri olarak Hristiyanlık” yaklaşımı partinin 1997 yılındaki programı içerisinde bir bölüm olarak ele alınmıştır (FPÖ, 1997). FPÖ’ye göre Avrupa Birliği’nin bir üyesi olmanın sonucu olarak gördüğü göçe karşı oluşturduğu karşı söylem ile dışlayıcı bir tavır almaktadır. Çokkültürlülüğün, kitlesel göçlerin ve küreselleşmenin zorla

dayatıldığını ve Avrupa'nın bir siyasi proje olarak AB'nin bir parçası olarak görülme anlayışını reddetmektedir (FPÖ, 2011). Eğitim alanını yabancı kültürlerin yayılmasına hizmet ettiğini düşündüğünden kısıtlamak için çeşitli yollara başvurmuştur. Örneğin, 2006 seçim manifestosunda, her bir devlet okulunda toplam öğrenci oranı içerisinde yabancı öğrenci oranının % 30'u aşmaması gerektiği kuralını getirme isteğini ifade etmiştir (FPÖ, 2006). Bunu önlemek adına kültürel güvenlik yaklaşımının alt referans unsurları olarak Avusturya kültürünü, Avusturya kimliğini, Avusturya eğitim sistemini, barış içinde yaşama hakkını, toplum içerisinde dayanışmayı ve barış içinde yaşama hakkını, ülkenin dilini, demokratik değerlerini kullanmıştır.

Göç olgusunu güvenlikleştiren ve bunu göç karşıtı söylemlerinde kültürel güvenlik bağlamında ortaya koyan bir diğer örnek ise İsveç Demokratlar Partisi (SD)'nin parti politikalarıdır. Özellikle parti lideri olan Jimmi Akesson liderliğinde hazırlanan 2010 yılındaki manifestoda kültür konusu merkezi bir yer teşkil etmiş ve korunması gerekliliği öncelenmiştir. Demokratik bir toplumun temel unsuru olarak milli ve kültürel kimliği ön planda tutarken aynı dili konuşan kişiler ile bunun sağlanacağını ve bunun dışındaki kişilerin olduğu bir ortamda toplumsal uyumun sağlanamayacağından dolayı demokratik ortamında oluşması engellenir savı hakimdir (SD, 2011). 2007 yılında partinin ortaya koyduğu göç politikaları programına göre milliyet, etnik orijinin en temel unsuru olarak değerlendirilmiş ve çokkültürlülük kesin bir şekilde reddedilmiştir. Bu çerçevede İsveç kültürüne uzak olan toplumlardan gelen göç engellenmeli ve İsveç kültürü korunmalıdır (SD, 2007). Çokkültürlülük kültürel çeşitliliğe saygının yanı sıra toplum içerisinde yer alan etnik ve kültürel grup haklarının yasal zeminde tanınmasını ifade etmektedir (Fukuyama, 2006). Bundan dolayı çokkültürlülük radikal sağ partiler için kabul edilebilir değildir. Radikal sağ partilerin çokkültürlülüğe karşı bu sorunlu yaklaşımı kendi toplumlarını ve yaşam tarzlarını koruma iddiasını beraberinde getirmiştir. Sadece kendi kültürlerinden ziyade özellikle küreselleşme ve "yabancı istilası" karşısında Avrupa kültürünü koruma gayretini ortaya çıkarmıştır. Ulus devletin geleneksel otoritesini kaybetmesine karşılık kimliğin yeni formlarını inşa ederek kendini korumaya çalışmakta olduğu söylenebilir (Betz, 2001). Devamında ortaya konulan kimlik politikaları ile göçe karşı "karşıt vatandaş" kavramı ile birlikte belirlenen vatandaş tanımına uygun olmayan çizgiler kesin hatlar ile belirlenmektedir (Kaya, 2009). Bundan dolayı ulusal güvenliğin içine dahil edilen kültürel güvenlik beraberinde bir ötekileştirmeyi doğurmaktadır.

Göçmenlerin geldikleri yerlerde yaşadıkları en önemli sorunlardan biri sosyal dışlanmadır. Hakim kültürün bireyleri, göçmenler ile aralarına sosyal ve fiziksel mesafe koyarlar. Onlar ile aralarına koydukları sosyal mesafeyi derinleştirmelerini sebepleri arasında kendi yaşam kalitelerini düşürecekleri, kültürel yapılarını bozacakları ve sosyal sorunlara sebep olacakları kaygı ve endişesi vardır. Devlet nezdinde öteki, sorun çıkarıcı ve biz kümesi içindekiler kadar düzene uyan kişileri barındırmayan bir kümedir. Altunoğlu'nun ifadesi ile,

"Devletçe temsil edilen ulusla özdeş olmayan diğer tüm kimlikler ilkel, habis ve irrasyoneldir, yabancı ve terbiye edilmemiştir; temizlenmesi gereken ayırık otlarıdır. Modern devletin bahçeci duruşu için hayat-dünyasının mevcut durumu [heterojenliği] gayrimeşrudur - homojenleştirilmesi gereken bir ilkelik/habıslık/irrasyonellik timsali gayrimeşruluk. Çünkü

heterojenlik, kaostur, düzensizliktir, tanımlanamazlıktır. Oysa modernlik, düzen, tanımlama, tanımları sabitleme, bütün müphemliklerin kökünü kazımadır” (2009, 304).

Toplumsal güvenlik anlayışı içerisinde yer alan temel argümanlar kültür ve kimliğin güvenliğidir. Yukarıdaki açıklamada kültür ve kimlik güvenliği ancak homojenleştirici bir anlayış ile mümkün kılınacağı savunulmaktadır. Heterojenliğin; “ilkel”, “habis” ve “irrasyonel” olarak ifade edilmesi; Van Dijk’in eleştirel söylem analizi çerçevesinde ortaya koyduğu modeller ve zihinsel temsiller ile ele alındığında göçün nasıl kültürel olarak güvenlikleştirildiğini açıklamaktadır.

Özdemir’e göre “*birey ait olduğu toplumsal çevrenin değerlerine, normlarına, akıl yürütmesine, sanatına, diline, dinine, gelenek ve göreneklerine ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilincini ifade eder. Birey kendi toplumu ve diğer toplumlar arasındaki benzerlikleri, karşıtlıkları, çatışmaları toplumsal kimliğine yüklediği anlam sınırları çerçevesinde tanıır ve bu doğrultuda bir eylem stratejisi geliştirir” (Akt: Dalbay, 2018, 169).* Bu açıklamalar bizi kültürel kimlik kavramına götürmektedir. Göç karşısında geliştirilen güvenlikleştirme yaklaşımı aslında kültürel kimliği koruma çabasıdır. Toplum içerisindeki bireylerin çevrelerinin kimliğini belirleme ve yönlendirme gücü kültürel yapılarının gelişmişliğinden kaynaklanır. Eğer toplumlar kendi kültürel yapılarını korur ve geliştirirse diğer toplumları da etkileme ve yönlendirme gücüne sahip olur. Dünya ölçeğinde ele alındığında özellikle Avrupa kültürü, ekonomik, siyasi ve askeri gücün de birleşimi ile birlikte diğer toplumlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Kültürel güvenlik yaklaşımı ile ortaya konulan politikalarda göçü önlemek adına belli adımlar atılsa da ayrıca yaşanan ülkedeki göçmenlerin entegrasyonuna yönelik adımlar atılarak da güvenlik sağlanmaktadır. Örneğin, 1990’lı yıllarda Danimarka Kalkınma Partisi’nin vatandaşlık için dil ve kültür sınavı önerisini getirmesi ve bu girişimin Hollanda ve Avusturya’da başarılı bir şekilde uygulanması ile dil ve kültür sınavlarını göçmenler için zorunlu kılmıştır (Givens, 2010). Kültürel güvenliği oluşturma çabası içerisinde olan politikalar ayrıca liberal değerler olarak ortaya konulan eşcinsel hakları, kıyafet özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği gibi unsurları da ön planda tutarak göçmen varlığının bu değerlerin tahribi için de tehdit oluşturduğunu savunmaktadır. Bu düşüncenin merkezine de genellikle dinsel farklılıkları yerleştirilerek dinsel tehdidi kültürel güvenlik ile özdeşleştirmektedirler. Avrupa’da kültürel tehdit olarak etiketleme sürecinin en önemli parçası Müslümanlar olarak gösterilmektedir (Goodwin, 2011). Bu hususta, Almanya’da 2013 yılında kurulan Almanya için Alternatif Partisi (AfD)’nin manifestosunun birinci bölümünde (kültür, dil ve kimlik) “İslam’ın Almanlara ait olmadığı ve Müslümanların kendi değerleri için tehdit oluşturduğuna dair vurgular” (Çalışkan, 24 Mayıs 2021), Hollanda’da Özgürlük Partisi (PVV)’nin “Müslümanlarla Mücadele Politikası” ve “Göçmenlik ve İslamiyet’ten Kurtulma Bakanlığı” kuracağına dair seçim vaadi (Sözcü, 24 Mayıs 2021), Avusturya’da Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ)’nün güvenlikleştirme hususuna ilişkin olarak Avusturya’nın göç ülkesi olmadığını anayasaya eklemesi ve aile birleşmesini engellemesi (Mandacı-Özerim, 2013), 2017 yılında Polonya’da gerçekleşen bir protestoda göçmen karşıtlığına dair; “Saf Polonya”, “Temiz Kan”, “Kardeş Ulusların Beyaz Avrupası” (Tosun - Budak, 2017) gibi sloganlar ve afişler; Avrupa’nın göç meselesinde kültürel ve kimliksel özelliklerine dair derin bir kaygı duyduğunu ve göçmenleri varoluşsal bir tehdit unsuru olarak gördüklerini apaçık ortaya koymaktadır.

Genel olarak bakıldığında göçmenlerin kendi kültürünün ev sahibi ülke kültürüne baskın olacağı iddiası hedef ülkedeki homojen yapıyı bozacağı düşüncesini doğurmakta ve sonucunda da hedef ülkenin kültürel yapısı için bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu düşünce tarzı hedef ülkenin kültürel unsurlarının asimilasyona uğrayacağı algısını da beraberinde getirmektedir. Hatta iddialar öyle boyutlara ulaşmaktadır ki, bunun bir "Kansız Soykırım" olduğu bile savunulmaktadır. Örneğin, İngiltere'den İngiliz Ulusal Partisi (BNP), "Diller ve Kavramlar Disiplini" adlı kitapçığında göçten bahsederken şu cümleye yer vermiştir:

"... Günümüzdeki kitle göçleri İngilizliği kendi öz kültürleri olarak kabul etmemektedir ve göçmenlerin çocukları sadece İngiltere'de doğmakla İngiliz olmamışlardır. Bu en hafif anlamıyla bir "Kansız Soykırım" biçimidir." (Özerim, 2012, 90).

İngiliz Ulusal Partisi'nin göç olgusunu kültürel güvenliğe tehdit biçiminde "kansız soykırım" olarak ifade etmesinin eleştirel söylem çözümlemesi hegemonik yapı, iktidar ilişkileri ve ideolojinin sağ partiler tarafından kitleleri etkilemek adına nasıl işletildiğini göstermektedir.

Diğer taraftan Alman Friedrich Ebert Vakfı'nın 2018 yılında Macar bilim insanları tarafından hazırlanan ve uygulanan bir diğer saha araştırması göstermektedir ki göçmen karşıtlığının altında yatan birkaç çekinceden birisi de "kültürel güvenlik" meselesidir. Bu araştırma sorularından biri olan "*Farklı bir ülkeden ve kültürden gelen bir insanı arkadaşınız, eşiniz, komşunuz veya işyerinde şefiniz olarak ne kadar kabul edebilirsiniz?*" sorusuna verilen yanıtlar göçmenlerin büyük bir güvensizlik kaynağı olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Ankete katılanlar bu soruyu 1-10 arasında not vererek değerlendirmişlerdir. Bu soruya verilen yanıtlardan Macaristan'ın %48 ile göçmen karşıtlığında açık ara önde olduğu ortaya çıkmaktadır. Macaristan'ı %29 ile Estonya ve %28 ile Çekya takip etmiştir. Ayrıca araştırmacılar, göçmenleri "istememe" olgusunun nedenlerini de irdelemişlerdir. Göçmenleri reddedenlerin bunu hangi nedenlerden ötürü yaptıklarını ortaya çıkarmaya çalışan araştırmacılar, göçmenlerin gelmeleriyle birlikte ortaya çıkabilecek "tehditleri" 5 grupta toparlamışlardır. Bu beş tehdit;

- 1) Göçmenler gelirse ülkemizde işsizlik artar, ben de işsiz kalabilirim,
- 2) Göçmenler gelirse refahımız düşer,
- 3) Göçmenler bizim için kültürel bir tehdit,
- 4) Göçmenler bizim için dini bir tehdit ve
- 5) Göçmenler bizim için kriminal bir tehdit, şeklindedir.

Bu araştırmanın ele aldığı göçmenlerin tehdit ettiği varsayılan unsurlardan birisi; Göçmenlerin kültürel bir tehdit olarak algılanmasıdır. Göçmenlere karşı olmayı, onları kültürel bir tehdit olarak görmekle gerekçelendirenlerin oranı %51 ile Macaristan'da en yüksek düzeyde ölçülmüştür. Macaristan'ı %50 ile İngiltere izlemekte iken üçüncü sırada ise yine %50 ile Avusturya yer almaktadır. Diğer taraftan göçmenleri dini bir tehdit olarak algılayan kitlelerin de kültürel bir tehdit ile göçmen karşıtlığı yaptığı söz konusudur. Araştırmanın bu bölümünde; "Göçmenler gelirse bu bizim dinimiz için bir tehdit olur ve göçmenlere karşı olmamız öncelikle bu nedenledir" diyenlerin en yüksek olduğu ülke %58 ile Çekya iken Çekya'yı %55 ile Fransa ve İngiltere takip etmektedir (BBC, 11 Mart 2022).

Ayrıca ifade etmek gerekir ki bu makalenin temel yaklaşımı; Avrupa ülkelerinde son yıllarda politika yapımcıların, devlet dışı aktörlerin ve göçmenlerin varlığından rahatsız olan kitlelerin göçü kültürel güvenliklerine bir tehdit olarak gördüklerinden güncel politikalarında ve gelecek stratejilerinde bu olguyu dikkate alma gerekliliğini arttırmış olduklarıdır. Bu hususta politika yapımcılar ya da kitleleri etkileyebilme kapasitesi olan aktörler, göç olgusu ve göçmenleri kültürel güvenliklerine karşı tehdit oluşturduğu gerekçesiyle Kopenhag Okulu'nun ifade ettiği biçimiyle bir "söz edimi" inşa etmektedirler ve kitleler için varoluşsal bir tehdit yaratmaktadırlar. Bu bağlamda bir AfD üyesi olan Herbert Mohr'ın, iddia edildiği gibi İslam karşıtı olmadıklarını ancak İslam'a eleştirel yaklaştıklarını ifade etmesiyle başlayan söylemlerini bu çerçevede değerlendirmek pekâlâ mümkündür. Mohr'a göre, İslam dini Alman kültürü ile uyuşmamaktadır:

"İslamofobik olduğumuzu söyleyemem ancak İslam'ı eleştiriyoruz. Almanya'da yaşayan ve dini vecibelerini yerine getiren herkes yaşamında özgür. Ancak biz İslam'ın Alman kültürü içinde yerleşmemiş ve gelişim göstermemiş bir din olduğunu söylüyoruz. Almanya'da Batı Judeo-Hristiyanlığı mevcut ve bu bizim korumak istediğimiz bir inanış biçimi" (Euronews, 10 Nisan 2022).

Avrupa'da aşırı sağ partilerin göç karşıtı propagandalarının, yabancı düşmanlığının yükselişte olduğu bir diğer ülke olan Fransa'da da göçün güvenlikleştirilmesi için bir söz ediminin yaratıldığı hakikatiyle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda Fransa Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura katılma başarısı gösteren Marine Le Pen, göç olgusunu Fransa'nın işgali ile bir tutarak asıl işgalin sokaklarda kültürel değişimle meydana geldiğini savunmuştur. Le Pen, bu bağlamda Lyon'daki destekçilerine, sokaklarda namaz kılan Müslümanların görüntüsünün, Nazi işgaline benzer olduğunu ifade etmiş ve önce "daha çok ve daha çok peçenin" sonra da "daha çok ve daha çok burkanın" geldiğini, sokaklarda tanklar ya da askerlerin olmadığını ama yine de bir işgalin var olduğunu ve insanlara yük olduğunu sözlerine eklemiştir (BBC, 23 Nisan 2022). Le Pen 1996 yılında göçü tanımlarken şu ifadeleri kullanmaktan çekinmemiştir (Berezin, 2009, 72);

"Göç denen bu acı verici fenomen, bizlere adetlerini, alışkanlıklarını ve dinini empoze etmekte, ruhlarımızı çalmaktadır. Göç okyanusu, bizi su altına gömmenin ve harap halde bırakmanın peşindedir."

Marine Le Pen 2017 yılında düzenlenen bir mitingde; "Fransa'yı daha fazla Fransız" yapma sözü vererek (Aras - Sağiroğlu, 2018) meseleye kimliğin korunması ve yeniden üretilmesi hususunda yaklaşıldığını ve söz ediminin güvenlikleştirmenin temel referans noktalarından biri olduğunu açıkça göstermiştir. Aynı şekilde Mağripliler ve Afrikalı göçmenler tarafından Fransa'nın istila edildiğinin düşünülmesi ve yüksek doğum hızına sahip olmaları nedeni ile Fransa'nın ulusal kimliği için bir tehdit olarak görülmesi (Mandacı-Özerim, 2013) aynı kaygının duyulduğunu ve aynı söz ediminin yaratıldığını gözler önüne sermektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, vatandaşlık tanımlarına verilen önemin artmasıyla göçmenlere yönelik olumsuz tutumların ve yabancı karşıtlığının azaldığını göstermiştir. 2013 yılında Avrupa'da yürütülmüş olan bir çalışmada Reijerse ve arkadaşları, vatandaşlığı vurgulayan tanımlara ağırlık verince göçmen karşıtlığının azaldığını; kültür ve etnik köken tanımlamalarının ağırlık kazanmasıyla ise göçmenlere yönelik olumsuz tutumların artış eğilimine girdiğini ortaya koymuştur (Taşdemir, 2018). Bu yapılan araştırma söz ediminin tehdit algısını ne denli

değiştirdiğini ve göçmenleri güvenlikleştirme meselesinde nasıl araçsallaştırdığını apaçık ortaya koymaktadır.

Sonuç

Göç yüzyıllar boyunca var olmuş bir olgu olmasına rağmen özellikle son iki yüzyılda küreselleşme ve beraberinde ortaya çıkan dolaşım imkanlarının kolaylığı ile yoğunluk ve etki bakımından artış göstermiştir. Göçler geçmişe oranla uluslararası bir nitelik kazanmış ve ortaya çıkardığı siyasi, ekonomik ve sosyal etkiler ile devletler ve toplumlar için önemli bir hale gelmiştir. Ayrıca artan etki ve yoğunluğu bakımından özellikle Avrupa için ekonomik ve sosyal dönüşümde önemli dinamiklerden biri olma özelliği göstermiştir. Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya üzerinde artan ekonomik ve sosyal imkanları onu hedef ülkeler konumuna taşımış bunun sonucunda da gelecek adına Avrupalı devletler tarafından ortaya konan politikalarda bu olgu daha dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Ortaya konan politikalar göç olgusunu tek boyutlu olarak değil çok geniş bir çerçevede ve iç içe geçmiş bir politika ekseninde kendini göstermiştir. Bu çerçevede en önemli sorun olarak göçün ve göçmenlerin nasıl konumlandırılması gerekliliği tartışılmıştır. Bu konumlandırma sürecinde birçok aktör rol oynamakta ve bu durumun göçmenler üzerinde nasıl bir etki yaptığı ayrı bir konu olarak gündemdeki yerini almaktadır.

20. yüzyılın değişen ve dönüşen dünya şartlarında "kimin güvenliği" sorunsalından hareketle devletin güvenliğinin yanı sıra birey, toplum, kültür, çevre, sağlık, gıda gibi çok çeşitli referans nesnelere güvenliği, ulusal, bölgesel ve küresel düzlemlerde tartışılmaya başlanmıştır. Bu hususlar, güvenliğin tanımının Soğuk Savaş sonrası değişmesine ve genişlemesine neden olduğu gibi eleştirel yaklaşımın da çıkış noktasıdır. Soğuk savaşın bitiminden sonra Kopenhag Okulu'nun etkisi ile değişen güvenlik anlayışının sonucunda ortaya çıkan toplumsal güvenlik paradigması beraberinde sosyolojik unsurların güvenliğinin de sağlanması gerekliliğini doğurmuştur. Bu unsurlardan biri olan kültürün güvenliği özellikle son yıllarda tehdit oluşturduğu düşünülen göçe karşı politika yapıcılar, siyasi aktörler ve göç karşıtları tarafından dinleyici toplulukları etkilemek adına söz edimi içerisine yerleştirilen söylemler ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Sadece söylem yolu ile değil aynı zamanda göçü önlemek adına ortaya konulan politikalar da bunun diğer somut bir göstergesidir. Bu yüzden göç olgusu içinde barındırdığı tehditlerden ve tehlikelerden dolayı güvenlikleştirilen bir hal almıştır.

Kopenhag Okulu tarafından ortaya konulan "güvenlikleştirme" yaklaşımı içerisinde söylemsel olarak inşa edilen göç olgusu kültürel güvenlik için bir referans nesnesi haline gelmiş ve dinleyici topluluğu üzerinde önemli bir etki oluşturmuştur. Bu noktada başarılı bir güvenlikleştirmenin gerçekleşmesini hedef ülkenin "varoluşsal tehdit" olarak açıklanan süreci gerçekleştirmesine ve tamamlamasına bağlamaktadır. Avrupa'daki aşırı sağ ve milliyetçi partilerin göçmenleri kültürel öğelerini tahrip edeceklerine dair algı çalışmaları ortaya koyması, toplum kimliğine zarar verecekleri iddiasıyla göç olgusunu araçsallaştırmaları bu noktada açıklayıcı bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'da aşırı sağın yükselişi ve göçmen karşıtlığının buna paralel gelişiminde sıklıkla ifade edilen "ulusal kimliğimiz bir tehditle karşı karşıya" gibi söylemler; göç ve kültürel güvenlik literatürüne yüksek giriş yapan söylemlerdir. Göç konusu hem politik anlamda hem de söylemsel olarak kültürel güvenlik teması içerisinde güvenlikleştirilirken en çok başvurulan kavramlar; biz, öteki, istila, sosyal refah, kültür, kimlik, dil, yaşam şekli, uyum ve suç

olmuştur. Bununla mücadele etmek için konuyu ya devlet gündeminde siyasallaştırmak ya da toplum nezdinde kültürel olarak kendini savunma anlayışı inşa etmek gerekir. Buna bağlı olarak göçmenleri ya da azınlıkları güvenlikleştirme unsuru olarak gösteren bazı devletler ya etnik temizlik ya da kültürel temizlik yaparak mücadele etmektedirler. Kültür, kimlik ve siyaset üçlüsü; farklılıkların homojenleştirilmesi veya güvenlikleştirilmesinin toplumsal zeminde en önemli unsurlarıdır. Bu hususta kültürel güvenliğin bu anlamda daha fazla siyasallaştığını ve sosyolojik unsurlar üzerinden gerçekleştiğini görüyoruz.

Güvenlik tanımının değişmesine ve genişlemesine paralel olarak göç olgusu ve göçmenlere yönelik söylem ve eylemlerde güvenlik kaygısının da ön planda tutulduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada rol oynayan aktörler göç ve göçmenlere yönelik uygulanan politikalarda belirleyici oldukları gibi göçmenlerin toplum tarafından nasıl algılandığını belirlemede de rol oynamaktadır. Fakat bu süreci sadece belirli aktörler üzerinden okumak yanıltıcı olacaktır. Çünkü Avrupa halkları içerisinde göçmenlerden rahatsız olan kitleler de mevcuttur. Zaten bu süreci belirlemeye çalışan aktörler de söylemleri ve politikaları ile bu kitlelere ulaşmaya ve genişletmeye çalışmaktadır. Yukarıda açıklanan perspektiften bakıldığında, Avrupa'da göçe yönelik sınırlayıcı ve göçmenlere yönelik dışlayıcı yaklaşımları tek bir aktöre ve yalnızca yabancı düşmanlığına bağlamak, resmin bütünü de gözden kaçırmak ve sorunu basite indirgemekle eşdeğerdir.

Göç konusu kültürel güvenlik bağlamına dahil edilirken politika yapıcıların göç karşıtı söylemleri genel anlamda incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Avrupalı devletlerin birçoğunda çokkültürlülük politikalarından vazgeçme, Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ)'nin politikaları ve "Heimat" dahilinde ortaya koyduğu söylemlerde bu durumu bir "kabus" olarak nitelendirmesi, İsveç Demokratlar Partisi'nin (SD) ortaya koyduğu çokkültürlülük politikalarına karşı sert duruş ve milli kültür ve kimliğin korunması gerekliliğine yapılan vurgu; göçün kültürel anlamda nasıl güvenlik unsuru haline getirdiğini göstermektedir. Aslında göç konusu güvenlik unsuru haline getirilirken post-modern anlayışın beraberinde kaotik bir durum yarattığını ve modern düzenin homojenleştirici anlayışının hakim kılınması gerekliliği beraberinde Avrupa'da milliyetçiliğin yükselişe geçmesine neden olmuştur. Kültürel güvenliği sağlama çabası içerisinde dinsel farklılıkların da dahil edilmesi ve özellikle İslam karşıtlığı üzerinden geliştirilen politikalar etkili olmuştur. Bu konuda Hollanda'da PVV ve Avusturya'da FPÖ partilerinin tutumları ve Polonya'da yapılan göçmen karşıtlığı protestolarda İslam düşmanlığı, kültür ve kimlik güvenlik bağlamına dahil edilmiştir. İngiliz Ulusal Partisi'nin göçmenler üzerine ortaya koyduğu düşünce incelendiğinde ve bunu "Kansız Soykırım" olarak ifade eden yaklaşımına bakıldığında göç ve göçmenler İngiliz kültürü için bir tehdit olarak görülmektedir. Ayrıca son günlerde İngiltere'de gündeme gelen göçmenlerin Ruanda'ya gönderilmesi için uygulanması planlanan politika da önemli bir unsurdur. Alman Friedrich Ebert Vakfı'nın yaptığı çalışma yine göçün kültürel anlamda nasıl bir güvenlik unsuru olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu konuda Fransa'da önemli bir siyasi aktör olan Marine Le Pen'in özellikle göç üzerine ortaya koyduğu söylem ve politikalar incelendiğinde göç konusu kimlik, kültür ve siyasi anlamda çok ciddi bir biçimde güvenlikleştirilmektedir.

Sonuç olarak göç olgusu Avrupa için günümüzün en önemli güvenlik hususlarından biri haline gelmiştir. Göç olgusunun bu kadar önemli bir konu haline gelmesinde ulusal hükümetler, medya ve kamuoyu belirleyici aktörlerdir. Avrupa'da özellikle

çalışma ve sosyal yaşam alanlarının göçmen istilası ve bununla birlikte milli kimliğin tehdit altında olduğunu savunan büyük bir kitle vardır. Son yıllarda bu kitle Avrupa toplumları içerisinde ağırlığını gittikçe hissettirmekte ve göç karşıtı söylemler ile göçü radikalleştirmektedirler. Avrupa’da son yıllarda sağ partilerin göç karşıtı söylemleri ile oy oranlarını arttırması bunun en önemli siyasi yanını ortaya koymaktadır. Bu çıkarımlar ve çözümlerler ışığında çalışmanın temel argümanı göçün kültürel boyutuyla nasıl güvenlik unsuru haline getirildiğidir. Bu anlamda alanda yapılan çalışmalarda eksik bırakıldığı düşünülen kültürel güvenlik boyutuna önemli bir katkı sağlamakla beraber diğer çalışmalar için de yol gösterici nitelikte çıkarımlar ortaya koymuştur. Göç ve güvenlik alanında yapılacak çalışmalar bütüncül bir çerçeve içerisinde ele alınarak göçün güvenikleştirilmesi; ekonomik, siyasi, askeri, çevresel ve toplumsal boyutları ile ortaya konmalıdır. Bunun yapılması gerekliliği konunun nesnel çözümlenmesine katkı sunacaktır.

Notlar

1. Güvenikleştirme kavramı ilk olarak Ole Waever tarafından 1995’te ortaya atılmıştır. Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü’nde (Copenhagen Peace Research Institute- COPRI) bir grup bilim insanı, kavramı daha da geliştirerek bu kavramı Kopenhag Okulu ile ilişkilendirmiştir. 1998’de Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde “Güvenlik: Analiz için Yeni Bir Çerçeve (Security: A New Framework for Analysis)” başlıklı kitabını yayınladığında Güvenikleştirme Teorisi güçlü analitik bir araç olarak entelektüel anlamda gücünü kazanmıştır.
2. “Sınır duvarlar” burada bir metafor olarak kullanılmaktadır. Aslında ülkelerin çoğu göçmenlere karşı fiziki anlamda sınır güvenliklerini arttırırken aynı zamanda inşa ettikleri duvarlar ile göçmenlerden gelebilecek tehlikelere karşı sadece fiziksel değil sosyal mesafelerini de derinleştirmektedir.
3. Farklı bir ırktan olan azınlıkların, etnik ve dini azınlıkların, hâkim kültür içinde eritilmesi ya da hakim kültüre asimile edilmesi gerektiğini, zira birci ve bütünsel bir sistem içinde, çatışma ve savaş olasılığının, çoğulcu bir sisteme kıyasla daha azaldığını öne süren toplum felsefesi görüşüdür (Cevizci, 1999).
4. Heimat, Almanca kökenli bir kelime olup “vatan” veya “memleket” anlamında kullanılmaktadır.

Kaynakça

- Açıkmeşe, Sinem Akgül. *Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmalarında Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Açıkmeşe, Sinem Akgül. “Güvenlik ve Güvenlik Çalışmaları, Güvenikleştirme”. *Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde, Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. ed. Evren Balta. 241-253. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Akhtar, Salman. *Göç ve Kültür: Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm*, çev. Sedef Ayhan. İstanbul: Sfenks Kitap, 2018.
- Altunoğlu, Mustafa. *Kimlik’in Modern İnşası, Kimlik Politikaları Ve Türkiye’de Kimlik Tartışmaları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi. 2009.
- Aras, İlhan-Sağiroğlu, Akın. “Avrupa Aşırı Sağında Göçmen Karşıtlığı: Fransa Ve Macaristan Örnekleri”. *Mukaddime Dergisi* 9 (2018), 59-77. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.472830>

- BBC. "Fransa Seçimleri: Aşırı Sağcı Le Pen'in Uzun Süredir Devam Eden İktidar Arayışı" (23 Nisan 2022). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61169443>
- BBC. "Grafiklerle: Avrupa'da Göçmen Karşıtlığının En Yüksek Olduğu Ülkeler" (11 Mart 2022). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43392262>
- Berezin, Mabel. *Neoliberal Zamanlarda Liberal Olmayan Politikalar: Yeni Avrupa'da Kültür, Güvenlik ve Popülizm*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Betz, Hans George. "Exclusionary Populism in Austria, Italy and Switzerland". *International Journal* 56/3 (2001), 393-420. <https://doi.org/10.2307/40203575>
- Bigo, Didier. "Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease". *Alternatives:Global* 27 (2002), 63-69. <http://dx.doi.org/10.1177/03043754020270S105>
- Buzan, Barry. "Rethinking Security after the Cold War: Cooperation and Conflict", *Jstor*. 32/1 (1997), 5-28. <https://doi.org/10.1177/0010836797032001001>
- Buzan, Barry vd. *Security: A New Framework For Analysis*. ABD: Lynne Rienner Publisher, 1998.
- Buzan, Barry - Waever, Ole. *Regions And Powers: The Structure Of International Security*. England: Cambridge University Press 2003.
- Buzan, Barry. "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 5/18 (2008), 107-123. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539878>
- Castles, Stephen. "International Human Mobility: Key Issues And Challenges To Social Theory". *Social Transformation And Migration* (Migration, Diasporas And Citizenship), ed. Stephan Castles, Derya Ozkul and Magdalena Arias Cubas, 3-14. New York: Palgrave Macmillan, 2015.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Çalışkan, Görkem. "Kitlesele Göçün Aşırı Sağ Hareketlerin Yükselişine Etkisi: Almanya Örneği (2015-2019)". *TERAM (Terörizm Ve Radikalleşme İle Mücadele Araştırma Merkezi)*. Erişim 24 Mayıs 2021. <https://www.teram.org/Icerik/kitlesele-gocun-asiri-sag-hareketlerin-yukselisine-etkisi-almanya-ornegi-2015-2019-109>
- Dalbay, Ramazan Saim. "Kimlik" Ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 31/2 (2018), 161-176. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/557220>
- Demirtaş, Birgül. "Mülteciler ve Güvenlikleştirme". *Güvenlik Yazıları Serisi* 8 (2019), 1-10. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/MultecilerGuvenciklestirme_BirgulDemirtas_v.2.pdf
- Doğan, İsmail. *Göç ve Kültür*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2018.

- Ekici, Süleyman-Tuncel, Gökhan. "Göç ve İnsan". *Birey ve Toplum Dergisi* 5/9 (2015), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- EURONEWS. "Almanya'da Göçmen Karşısı Aşırı Sağ Afd'nin Yükselişi" (10 Nisan 2022). <https://tr.euronews.com/my-europe/2016/09/23/almanya-da-gocmen-karsiti-asiri-sag-afd-nin-yukselisi>
- FPÖ-Avusturya Özgürlük Partisi. 1997 *FPÖ Parti Programı*. 1997. <http://www.fpoe.at>
- FPÖ-Avusturya Özgürlük Partisi. 2006 *FPÖ Seçim Kampanyası Parti Manifestosu*. 2006. <http://www.fpoe.at>
- FPÖ-Avusturya Özgürlük Partisi. *FPÖ 2011 Parti Programı*. 2011. <http://www.fpoe.at>
- Fukuyama, Francis. "Identity, Immigration and Democracy". *Journal of Democracy* 17/2 (2006), 5-20. <https://www.journalofdemocracy.org/wp-content/uploads/2012/04/Fukuyama-17-2.pdf>
- Gezer, Şükriye Gökçe. "Kültürel Güvenlik". *Güvenlik Yazıları Serisi* 50 (2019), 1-8. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.12037.91364>
- Givens, Terri. "Immigration and National Security: Comparing the US and Europe". *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations* 11/1 (2010), 79-88. https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/shjdir/v11i1/f_0029179_23678.pdf
- Goodwin, Matthew James. "Activism in Contemporary Extreme Right Parties: The Case of the British National Party (BNP)". *Journal of Elections* 20/1 (2010), 31-54. <https://doi.org/10.1080/17457280903450690>
- Guild, Elspeth-Joanne, Van Selm. *International Migration and Security: Opportunities and Challenges*. Londra: Routledge, 2005.
- Güç, Kürşad. *Soğuk Savaş Sonrası Rus Dış Politikasında Ontolojik Güvenlik*. Ankara: Panama Yayıncılık, 2022.
- Hastunç, Kübra. *Securitization of Migration in the European Union: Effects on Turkish Migration Practices*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2018.
- Hing, Bill Ong. *Deporting Our Souls (Values, Morality And Immigration Policy)*. New York: Cambridge University Press. 2. Basım, 2006.
- Hisarlıoğlu, Fulya. "Toplumsal Güvenlik", *Güvenlik Yazıları Serisi* 29 (2019), 1-9. DOI: 10.13140/RG.2.2.10076.74885
- Huysmans, Jef. *The Politics of Insecurity: Fear, migration and asylum in the EU*. Londra: Routledge, 2006.
- İlğit, Aslı-Çetiner, Özge. "Suriye Krizi Döneminde Avrupa'ya Yönelik Göçlerin Güvenlikleştirilmesi: Avrupa Birliği Kurumlarının Söylemleri Kapsamında Bir İnceleme". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 18/2 (2019), 493-533. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/935107>

- Kaya, Ayhan. *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization*, Londra: Palgrave Macmillan, 2009.
- Kaya, Şener. "Kültür ve Göç". *Kültür ve Sosyoloji*. ed. Erkan Dikici-Orhan Bingöl. 97-118. Konya: Eğitim Yayınevi, 1. Basım, 2020.
- Kurt, Selim. "Toplumsal Güvenliğin Yükselişi". *International Journal of Social Science* 7/37 (2015), 459-476. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3010>
- Kymlicka, Will. *Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. çev: Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Lee, Everett S.. "A Theory of Migration". *Demography*, 3/1 (1966), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Mandacı, Nazif-Özerim, Gökay. "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Sağ Partiler Ve Göçün Güvenleştirilmesi". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 10/39 2013, 105-130. <https://www.teram.org/Icerik/kitlesel-gocun-asiri-sag-hareketlerin-yukselisine-etkisi-almanya-ornegi-2015-2019-109>
- Mcdonald, Matt. "Securitization and Construction of Security". *European Journal of International Relations* 14/4 (2008), 1-38. <http://dx.doi.org/10.1177/1354066108097553>
- Neocleous, Mark. *Güvenlik, Şiddet ve Savaş*. çev. Gül Çorbacıoğlu. Ankara: Dipnot Yayınları, 2012.
- Ovalı, Ali Şevket. "Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 3/10 (2006), 3-52. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539699>
- Özerim, Mehmet Gökay. *Avrupa'da Radikal Sağ Partiler Ve Göç Karşıtlığı: Güvenlik Temaları Ekseninde Göç Karşıtı Söylemin İnşası*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Özgan, Ali. *Amerikan Çokkültürlülüğü Açısından Toplumsal Güvenlik*. Ankara: Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Portes, Alejandro. "Migration And Social Change: Some Conceptual Reflections". *Journal Of Ethnic And Migration Studies* 36/10 (2010), 1537-1563. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489370>
- Saygın, Sezel-Hasta, Derya. "Göç, Kültürleşme ve Uyum". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 10/3 2018, 312-333. <https://doi.org/10.18863/pgy.364115>
- SD-İsveç Demokratları Partisi. *Göç Politikaları Programı*. 2007. <https://sverigedemokraterna.se>
- SD-İsveç Demokratları Partisi. *Parti Programı*. 2011. <https://sverigedemokraterna.se>
- Sözcü. "Geert Wilders'in Seçim Vaadi Tepki Topluyor" (24 Mayıs 2021). <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/geert-wildersin-secim-vaadi-tepki-topluyor-6215328/>

- Şahin, Birsen. "Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme". *Bilig* 55 (2010), 103-134. <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2644-published.pdf>
- Şener, Bülent. "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu Ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme". *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 6/1 (2017), 01-31. <https://doi.org/10.28956/gbd.319977>
- Tardif, Jef. "Intercultural Dialogues and Cultural Security", Global Policy Forum. Erişim 23 Mart 2022. <https://archive.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2002/09intercultural.htm>
- Taşdemir, Nagihan. "Ulusal Kimliğin Sınırlarını Tanımlama Biçimleri ve Türkiye'ye Gelen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlar". *Türk Psikoloji Yazıları* 21 (2018), 3-18. <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120180000m000008.pdf>
- Tosun, Serpil Bardakçı-Budak, Sevim. "Polonya'da İslamofobinin Yükselişi". *Journal Of Awareness* 72-88 (2017). https://www.researchgate.net/publication/325402254_POLONYA'DA_ISLA_MOFEBININ_YUKSELISI_Serpil_BARDAKCI_TOSUN
- Türk Dil Kurumu. Erişim 16 Haziran 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- Van Dijk, Teun (1995). Aims of Critical Discourse Analysis, *Japanese Discourse*, 1/1, 17-28.
- Van Dijk, Teun (2001). "Critical Discourse Analysis", D. Schiffrin, D. Tannen, H. Hamilton (Ed.), *Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell.
- Waever, Ole. "The Changing Agenda of Societal Security". *Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21st Century*. Ed. Hans Günter Brauch vd. 553-561. Germany: Springer, 3. Basım, 2008a.
- Waever, Ole. "Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 5/18 (2008b), 151-178. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539880>
- Yılmaz, Abdurrahman. "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* 9/2 (2014), 1685- 1705. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6274>
- Zorba, Hilal. *Yeni Güvenlik Tehditleri Bağlamında Mülteci Sorununun Türkiye-Ab İlişkilerine Etkilerinin Analizi Ve Çözüm Önerileri*. Yalova: Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

Sovyetlerden Günümüze Rus Siyaset Dilinde Renk Sembolizmi

Color Symbolism in Russian Political Language From the Soviets to the Present

Hakan Saraç

Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi,
h_sarac@anadolu.edu.tr
0000-0003-0103-4029

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Saraç, Hakan. "Sovyetlerden Günümüze Rus Siyaset Dilinde Renk Sembolizmi".
Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 46-69.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1141603>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 06.07.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 21.11.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

17. Yıl

Sovyetlerden Günümüze Rus Siyaset Dilinde Renk Sembolizmi

Öz

Siyasal sistemler, kitlelerin duyguları ile bilgilerini mobilize etmek, etkilemek ve yönlendirmek için çeşitli yol ve yöntemlere başvurur. Bunların belki de en etkili renk sembolizmidir. Zira renkler, hafızada kalıcı iz bırakan ve anlam zenginliği olan kültür sembolleridir. Bu sebeple bazen bir bayrakta, bazen bir afişte, bazen de bir sloganda siyasi bir araç olarak kullanılmaktadır. Hâl böyle olunca siyaset alanında gerçek niteliklerinden uzaklaşan renkler, simgesel anlam ve işlevler kazanmaktadır. Bu yolla siyasiler ile halk arasında hem hızlı bir iletişim hem de güçlü bir dayanışma sağlanabilmektedir. Bu yüzden siyasiler, ideolojik söylemlerini güçlü kılmak adına deyim, özlü söz, vecize gibi dilin söz varlıklarından faydalanmaktadır. Söz konusu ifadelerde geçen renklerin (*siyah*, *beyaz* ve *kırmızı* vb.) siyasi ideoloji ve kavramların yerini tuttukları varsayılmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, Sovyetlerden beri Rus siyasetinde gelişen sosyo-politik olaylarda sembol değer olarak kullanılan renkler analiz edilmiştir. Bu incelemede siyaset dilinde zikredilen ve aynı zamanda medya ve halkın diline yansıyan “renkli” ifadelerle başvurulmuştur. Bu siyasi söylemlerin betimsel yöntemle tanımları yapılmış, renklerin taşıdıkları metaforik ile metonimik anlamları belirlenmiş ve kullanım alanları örneklerle gösterilmiştir. Böylelikle, Rus siyasetinde renklerin anlam, imaj ve fonksiyonları belirlenmeye çalışılmıştır.

İnceleme neticesinde, *beyazın* geçtiğimiz asrın başında demokrasinin, düzenin ve meşrutiyetin simgesi; günümüzde ise hükümet karşıtı sergilenen yasadışı eylemlerin sembol ifadesi olduğu saptanmıştır. Sovyetler zamanında direnişin, isyanın, devrimin simgesi *kızıl* renk iken eski Sovyet coğrafyasında batı destekli gerçekleşen devrim hareketlerinde *kızılın* yerini *turuncuya* bıraktığı anlaşılmıştır. Çarlık rejimi yanlısı ve devrim karşıtı Ortodoks, muhafazakâr, milliyetçi örgütlerin temsil renginin ise *siyah* olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda ise araştırmadan elde edilen bilgi ve bulgular derlenerek kısaca değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler, Rusya, siyaset, renkler, sembolik anlamlar.

Color Symbolism in Russian Political Language From the Soviets to the Present

Abstract

Political systems use various ways and methods to mobilize, influence and direct the emotions and knowledge of the masses. Perhaps the most influential of these is color symbolism. The colors are cultural symbols that leave a permanent mark on the memory and have a rich meaning. For this reason, colors are used as a political tool in a flag, sometimes in a banner, and sometimes in a slogan. As such, colors that move away from their natural qualities in politics gain symbolic meaning and features. In this way, both fast communication and strong solidarity are provided between the politicians and the public. Therefore, politicians benefit from language's vocabulary, such as idioms, wise sayings, and aphorisms to strengthen their ideological discourse. It is assumed that the colors (*black*, *white* and *red* etc.) mentioned in these statements take the place of political ideologies and concepts. From this point of view, in this study, the colors used as symbol values in the socio-political events that have developed in Russian politics since the Soviets were examined. In this study, colorful expressions mentioned in politics and also reflected in the language of the media and the public were used. These political discourses were defined with the descriptive method, the metaphoric and metonymic meanings of the colors were determined and their usage areas were shown with examples. Thus, it is tried to determine the symbol meanings, images and functions that colors have gained in Russian politics during this period.

As a result of the examination, *white* was the symbol of democracy, order and constitutionalism at the beginning of the last century; Today, it has been determined that illegal actions exhibited against the government are symbolic expressions. While the symbol of resistance, rebellion and revolution was *red* in the Soviet era, it was understood that *red* was replaced by *orange* in the western-supported revolutionary movements in the former Soviet geography. It has been determined that the color of representation of pro-tsarist and anti-revolutionary Orthodox, conservative and nationalist organizations is *black*. At the end of the study, the information and findings obtained from the research were compiled and gadiely evaluated.

Keywords: Soviets, Russia, politics, colors, symbolic meanings.

Extended Abstract

The creation, growth, and sustainability of political structures throughout human history have required strong tools. The symbolism of color is arguably the most powerful of them all. The colors are richly symbolic cultural symbols that are indelibly imprinted on the memory. It can be said that when colors are used as symbols, they can characterize things, social institutions, ethical and moral ideas, and people.

According to political history, political systems often use colors to fulfill social and ideological functions. In a flag, banner, or slogan, colors can sometimes be used as a political tool. In politics, colors that deviate from their primary characteristics acquire symbolic meaning and attributes. In this approach, both swift communication and strong solidarity are provided between the politicians and the public. Thus, politicians benefit from using idioms, wise sayings, and aphorisms in their language to strengthen their ideological discourse. It is assumed that the colors (*black, white and red* etc.) mentioned in these statements take the place of political ideologies and concepts. In these aspects, it is noteworthy that colors are used metaphorically and metonymically as part of political discourse. Colors are therefore given specific meanings and roles in politics, as opposed to their fundamental purposes in language. For this reason, it has become essential to determine the meaning and functions of colors in political discourses, which provide communication, unity, and solidarity between politicians and their target audiences. From this perspective, this study examines the colors used as symbolic values in the socio-political events that have developed in Russian politics since the Soviet era. In this study, "colorful" expressions that are mentioned in politics and also reflected in the language of the media and the public were used. These political discourses were defined using the descriptive method; the metaphoric and metonymic meanings of the colors were determined, and their usage areas were illustrated with examples. Thus, it is tried to determine the symbol meanings, images and functions that colors have gained in Russian politics during this period.

For the last two centuries, Russian politics has gone through quite colorful and active processes. The role of social movements that broke out with the changing socio-cultural life in the country is quite significant. In the period when the rebellion movements initiated by the people turned into a revolution and then into a civil war, it is seen that the most striking elements are the colors.

In Russia, political structures have resorted to "colorful" expressions to achieve their goals in socio-political processes in an easier, faster, and more desirable manner. In this context, metaphorical words, terms and expressions established with the concepts of *black, white, red, brown, yellow, orange, green* and *grey* have emerged in the Russian political language for two centuries: *Белое движение* (*white movement*), *красные* (*reds*), *черносотенцы* (*Black Hundreds*), *коричневая чума* (*brown plague/fascism*), *желтая пресса* (*yellow press*), *оранжевая революция* (*Orange Revolution*), *зелёные человечки* (*little green men*), etc.

In this study, the symbolic (metaphoric and metonymic) meanings of these colors in Russian political discourses were attempted to be determined. As a result of the investigation, the following results were obtained:

White was the symbol of democracy, order and constitutionalism at the beginning of the last century; Today, it has been determined that illegal actions exhibited against the government are symbolic expressions. While the symbol of resistance, rebellion and revolution was *Red* in the Soviet era, it was understood that *Red* was replaced by *Orange* in the western-supported revolutionary movements in the former Soviet geography. It has been determined that the color of representation of pro-tsarist and anti-revolutionary Orthodox, conservative and nationalist organizations is *Black*. In Russian politics, *Brown* depicts the fascist German soldiers who waged war against Soviet armed forces during the Second World War, the war crimes and the massacres they committed, the fear they caused in the Soviet people, and the possibility of the revival of this fascist danger. As in the whole world, in Russia, *Green* has become a symbol of the fundamental changes that took place in the agricultural sector in the middle of the previous century. The *Grey* is used to define political actors who are less well-known and do not take a prominent place in Russian politics but have a high influence in making important decisions such as political, administrative, and economic ones.

As can be understood from the research, different meanings and functions have been attributed to colors in the history of Russian politics since the Soviet era. It has been seen that the Russian people express their hope, joy, sadness, victory, excitement, and fear through colors in socio-political processes such as revolution, rebellion, protest, election, and war. As a result, it has been determined that colors can have many meanings in the field of politics; they can unite and separate the masses by appealing to the common mind and emotions; and they can transfer political views, ideas, and ideologies from generation to generation, creating a lasting effect in memory.

Giriş

Dünya tarihinde siyasi yapıların oluşumu, gelişimi ve sürdürülebilirliği için güçlü araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların belki de en güçlü olanı renk sembolizmdir. Zira renkler sembol olarak kullanıldığında nesnelere, sosyal yapıları, etik-ahlaki kavramları ve insanı niteleyebilir (Güneş, 2018, 201). Bu yönleriyle siyasi söylemin bir parçası olarak renklerin metaforikⁱ ve metonimikⁱⁱ bağlamda kullanıldığı dikkat çekmektedir. Araştırmacı Mağfiret Kemal Yunusoğlu'nun (2009, 25) "*Siyasette kullanılan renk metaforlarının da kendilerine has anlatım biçimleri ve kullanım stratejileri vardır. Bu yüzden moral ve ideolojik düşüncelerin ifade edilmesi sürecinde kendine has olan imaj şema seçimi de vardır*" sözleri bu düşünceyi destekler niteliktedir. Dolayısıyla, dildeki temel görevlerinden farklı olarak renklere siyaset alanında özel anlam ve işlevlerin yüklendiği düşünülebilir.

Siyaset tarihinde sosyal ve ideolojik görevleri yerine getirmede siyasal sistemlerin sıklıkla renkleri kullandıkları görülmektedir. Faşizmin en güçlü lideri olarak bilinen Adolf Hitler, diğer renklere kıyasla *kırmızı*, *beyaz* ve *siyahın* siyasi ideolojilerin inşa edilmesinde daha etkili olduğu ve halk üzerinde daha güçlü bir etki yarattığını söylemiştir (Gitler, 1992, 417). Söz gelimi Rusya'da proleter işçi sınıfının Çarlık hükümetine karşı eşitlik ve hürriyet uğruna başlattığı devrim hareketinin sembolü *kızıldır*. Buna karşın başından beri devrime karşı çıkarak iktidarın yanında yer alan siyasi, askeri ve toplumsal örgütlerin simgesi ise

beyazdır. Anarşistlerin, Nazilerin ve Monarşistlerin siyasi eylem ve ideolojileri ise siyahta hayat bulmuştur. Kızılların lideri sosyalist Vladimir Lenin, “bir iç savaşta tarafsız yoktur, olamaz. Beyazların partisi korkak ve ikiyüzlüdür. Kim devrimci değilse, o da Karayüzler Askeri Birliği’ndendir” şeklindeki sözleriyle beyazlar ile radikal milliyetçi grupları kışkırtarak onlara karşı savaş açmıştır (Duşenko, 2015, 271). Dolayısıyla, Rusya’daki iç savaş döneminde rejim yanlıları beyazla, devrim güçleri kızıl renkle ve radikal milliyetçi gruplar siyah renkle nitelenmiştir. Fakat bu süreçte daha çok kızıllar ile beyazlar arasında yaşanan olay ve eylemler gündem olmuştur. Türkler ise al (kızıl, kırmızı) rengin koruyucu bir güç olduğuna inanarak onu kutsal bir unsur olarak görmüşlerdir (İnan, 1998, 263). Bu sebeple İslamiyet öncesi ve sonrası dönemlerde Türk devletleri kızıl renkli flamaları ordu içinde diğer renklerden daha üstün görmüştür (Ögel, 1991, 425). Türk dünyasında kırmızı, al ve kızılın daha fazla sevilmesi, bu renklerin saltanatın, hakimiyetin, savaşın ve zaferin sembolü olmasıyla ilişkilidir.

Sosyo-politik süreçlerde renk sembolizmi, özellikle görsel ve sözel kültürün etkisi altında bulunan halk üzerinde kolaylıkla sempati yaratabilir (Özdemir, 2017, 125). Bu sebeple sembol olarak renkler, hedef kitlelerin duygularına ve bilgilerine hitap etmeleri açısından hem görsel hem de sözel biçimlerde karşımıza çıkabilirler. Örneğin semboller, bir bayrak, bir mabet, bir meydan ya da bir anıt şeklinde görsel olarak karşımıza çıkabileceği gibi, slogan, şiir, marş ya da doktriner bir kitap olarak sözel biçimde de oluşturulabilir (Kıraç ve Karasoy, 2020, 36). Siyasiler ile hedef kitleler arasındaki iletişimi, birliği ve dayanışmayı sağlayan renklerin siyasi söylemlerde taşıdığı anlam ve işlevlerinin tespiti bu sebeple oldukça önem kazanmıştır.

Son iki asırdır Rus siyasetinin oldukça renkli ve hareketli süreçler geçirdiği söylenebilir. Bunda, ülkedeki sosyo-kültürel yaşamın değişimiyle patlak veren toplumsal hareketlerin rolü oldukça büyüktür. Halkın başlattığı isyan hareketlerinin devrime ve daha sonrasında iç savaşa dönüştüğü dönemde en çok dikkat çeken unsurların başında renklerin geldiği söylenebilir. Siyasi yapılarda kitlelerin politize edilmesi, gücün kullanılması, korunması ve aktarılması, bilgi ve duyguların aynı anda harekete geçirilmesi gerekir (Durç, 2020, 381). Bunun da ancak renkler gibi hafızada kalıcı etkiye sahip olan sembol araçlarla yapılması mümkündür. Rusya’da siyasi yapılar, sosyo-politik süreçlerde hedeflerine daha kolay, hızlı ve arzu edilen şekillerde ulaşabilmek için “renkli” ifadelerⁱⁱⁱ başvurmuşlardır. Bu bağlamda, iki asırdır Rus siyaset dilinde siyah, beyaz, kırmızı, kahverengi, sarı, turuncu, yeşil ve gri renk kavramlarıyla kurulmuş metaforik söz, terim ve ifadeler ortaya çıkmıştır: Белое движение (beyaz hareket), красные (kızıllar), черносотенцы (Karayüzler Askeri Birliği), коричневая чума (kahverengi veba), желтая пресса (sarı basın), оранжевая революция (turuncu devrim), зелёные человечки (yeşil adamcıklar) vb. Rus siyaset dilinde kullanımı zaman içinde yaygınlaşan bu “renkli” ifadelerin sembolik (metaforik ve metonimik) anlamlarda kullanılarak siyasi düşünce, yapı, ideoloji ve olayları simgelediği varsayılmaktadır.

Bu sebeple bu çalışmanın konusu, Sovyetler döneminden itibaren Rus siyasetinde siyasi yapıların başvurdukları renklerin anlam, imaj ve işlevlerinin incelenmesidir. Çalışmanın amacı ise betimsel bir yöntemle “renkli” ifadelerin tanımının yapılması, anlamlarının belirlenmesi ve kullanım alanlarının somut örneklerle gösterilmesidir. Böylelikle, Rus siyaset tarihinde sembol unsur olarak kullanılan siyah, beyaz, kırmızı, kahverengi, sarı, turuncu, yeşil ve gri gibi renk kavramlarına yüklenen metaforik ve metonimik anlamlar belirlenmeye çalışılacaktır.

İnceleme, farklı Rusça sözlükler (elektronik ve basılı), çeşitli ansiklopediler, İngiliz kültür ansiklopedisi Britannica çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.^{iv} Siyasi söylemlerin analizinde faydalanılan bu kaynaklar, çalışmanın konusu olan “renkli” ifadeleri başta siyasi açıdan olmak üzere farklı bakış açılarıyla ele aldığı için tercih edilmiştir. Söz konusu çalışmada nitel araştırma metodu olan belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Belge taramasında ulaşılmak istenen veriler için elektronik ve basılı sözlük ve ansiklopediler esas alınmıştır. “Renkli” ifadelerin Rus siyasetindeki kullanım alanlarının örneklendirilmesi için elektronik ve yazılı materyaller olan yerel ve ulusal gazeteler ile haber ajansları taranmıştır.

Bu çalışma sırasında yapılan araştırmalar sonucunda, 1905’te Rus işçi sınıfının ilk devrim hareketinden bu yana Rus siyaset arenasında *beyaz, kırmızı/kızıl, siyah, kahverengi, yeşil, turuncu, sarı* ve *gri* olmak üzere 8 farklı rengin sembol aracı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında en çok dikkat çeken *kırmızı/kızıl, beyaz* ve *siyah* renk olmuştur. Bunlardan sonra *turuncu, kahverengi, yeşil, sarı* ve *gri* renklerin ilgi gördüğü saptanmıştır. Rus siyasetinde *beyazla* 11, *kırmızı/kızılla* 7, *siyahla* 6, *turuncuyla* 6, *kahverengiyle* 3, *yeşille* 3, *sarı* ve *gri* sözcükleriyle 1 adet olmak üzere toplamda 38 “renkli” ifadenin kullanımına rastlanmıştır.

1. Sovyetlerden bugüne Rus siyaset dilinde kullanılan “renkli” ifadeler

Dünya tarihinde renklere en çok ilgi gösteren alanlardan birisi olan Rus siyasetinde isyan, ayaklanma, kaos, devrim, özgürlük, demokrasi, savaş gibi siyasi olay ve kavramların metaforik olarak renkler yoluyla ifade edildiği görülmektedir. Özellikle renk adlarıyla kurulan ifadeler aracılığıyla kitleler politize edilmeye çalışılmış ve farklı siyasi ideolojiler farklı renkler ile temsil edilmiştir. Bu bağlamda renk adları siyaset dilinde anlam ve işlev bakımından iki şekilde kullanılmıştır: İlk kullanımda, asıl anlamlarında kullanıldığında renkler nesnelere niteler: *kırmızı bayrak, beyaz balon, mavi şapka* vb. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere renk adları sıfat görevindedir. İkinci kullanımda ise, temel anlam ve işlevlerinden sıyrılan renklerin sembolik (metonimik ve metaforik) anlamlara bürünerek siyasi yapılar ile onların siyasi fikirleri arasında bağ kurar. Örneğin, *Kızıl Ordu* tabiriyle Sovyetler Birliği’nin askeri kuvvetleri ifade edilmektedir. Bu ifadede metonimik anlamda kullanılan *kızıl* sözcüğü siyasi ve askeri bir gücün temsil rengi olmuştur. Buna benzer başka bir örnekte; *Kızıl bayrak* söylemiyle bir yandan Sovyetler Birliği’nin ulusal bayrağı ile siyasi ideolojileri kastedilirken bir yandan da İç savaşta eşitlik ve özgürlük uğruna dökülen kanlar ifade edilmektedir (Suzdal’tseva, 2014, 82). Hem metaforik hem de metonimik anlamlarda kullanılabilen *kızıl* rengin son örnekte hürriyet, bağımsızlık, isyan, devrim, sosyalizm ve komünizm gibi kavramları da ifade ettiği söylenebilir. Çalışmanın devamında 1900’lü yılların başından beri Rus siyasetinde başvurulan “renkli” ifadelerin kazandığı sembolik anlamları ile işlevsel özellikleri çözümlenecektir.

2.1. Beyaz – Белый

Geçtiğimiz asrın başlarında Rusya’da başlayan İç savaşta devrimci işçi sınıfının ve daha sonra Sovyet güçlerinin karşısında duran Çarlık hükümetini askerî, siyasi ve toplumsal açılardan destekleyenlerin sembolü beyazdı. Bu gelişmeler yaşanırken Rus siyaset dilinde beyaz renkle ilgili çeşitli ifadeler türemiştir: *белое движение (beyaz hareket), белая армия (beyaz ordu), белая гвардия (beyaz muhafız), белый генерал (beyaz general), белогвардейцы (beyaz muhafızlar), белый террор (beyaz terör)* vb. Fakat devrim sonrası

bu ifadeler sembolik anlam, imaj ve işlevlerini zaman içinde kaybetmiş ve arkaik tabirler olarak kullanılmaya başlanmıştır (Budayeva, 2011, 13). Ancak günümüz siyaset ve medya dilinde İç savaş dönemindeki beyaz-kızıl karşıtlığının *белогвардейцы* (*beyaz muhafızlar*), *белый террор* (*beyaz terör*) ve *белое движение* (*beyaz hareket*) gibi deyimlerde varlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Белогвардейцы (Beyaz Muhafızlar):

Beyaz Muhafızlar, Bolşevik Devrimi'nden sonra Sovyet güçleriyle savaşmak için kapitalistlerden, toprak sahibi soylu ailelerden ve zengin çiftçilerden oluşan devrim karşıtı askeri güçtür. Kızıl Ordu tarafından hezimeteye uğratılan *Beyaz Muhafızların* üyeleri ülkelerinden kaçarak "beyaz" göç dalgasının oluşmasına neden olmuştur. *Beyaz Muhafızların* birçoğu, yabancı istihbarat servislerine katılarak terörist ve casusluk faaliyetlerine katılmışlardır (Politiçeskaya Entsiklopediya, "Belogvardeytsı", Erişim 12 Mayıs 2022).

"Стеклянный осколок подтверждает то, что в этих местах были белогвардейцы и воевали с красными. Если раскопки продолжить, то могут быть новые находки, - рассказал Алевтыва" (Комсомольская правда, 10 Июля 2012). (Sam parçası, buralarda Beyaz Muhafızların bulunduğunu ve kızılalarla savaştığını doğrulamaktadır. Eğer kazılar devam ederse yeni bulgular ortaya çıkabilir, dedi Alevtiva (Komsomol'skaya pravda, 10 Temmuz 2012).

Белый террор (Beyaz terör):

Beyaz terör, devrimci güçlerin Bolşevik Devrim'inden sonra başlattığı kızıl teröre cevap olarak doğmuştur. Dolayısıyla, karşıt iki kesimin yapmış olduğu baskı, zulüm ve kıyımlar beyaz ve kızıl tezathıyla simgeleştirilmiştir. Bazıları *beyaz terörün* bizzat kendisinin kızıl terörü kışkırtmış ve tetiklemiş olabileceğini ileri sürmüştür. Beyazın kızıl teröre kıyasla daha küçük bir yapı olmasına rağmen kurban sayısının daha fazla olduğu belirtilmektedir (Politiçeskaya Entsiklopediya, "Bely terror", Erişim 17 Nisan 2022).

"Когда пошел террор. Какая разница – красный террор или белый? Это свержение власти. Не было бы свержения царя и захвата власти в октябре 1917-го, никакого бы террора не было. Миллионы погибли. С той и с другой стороны." (Комсомольская правда, 3 Ноября 2017). (Terör ne zaman başladı. Kızıl ya da beyaz terör arasında ne fark var? Bu iktidarın devrilmesidir. Çarın devrilmesi ve 1917'nin Ekim ayında iktidarın ele geçirilmesi olmasaydı, terör olmazdı. Her iki taraftan da milyonlarca insan öldü (Komsomol'skaya pravda, 03 Kasım 2017).

Белое движение (Beyaz hareket):

Beyaz hareket, 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Bolşeviklere karşı başlatılan ve İç savaşa dönüşen harekete verilen addır. *Beyaz hareket*, Rus İmparatorluğu'nun askeri kuvvetleri olan Beyaz Muhafızların önderliğinde farklı toplumsal örgütlerin (monarşistler, öğrenciler, ılımlı sosyalistler) de katılımıyla Sovyet güçlerine karşı 1917-1923 yılları arasında mücadele etmişlerdir. Bu süre zarfında Bolşevikler, siyasi görüşe bakmaksızın tüm devrim karşıtı (anti-devrim) güçleri *beyaz hareket* olarak adlandırmıştır. Sovyetlerin dağılmasından sonra *beyaz hareket*, Rusya'daki İç savaşta Bolşeviklere karşı mücadele edenler arasında en büyük askeri ve siyasi güç olarak kabul edilmektedir (Politiçeskaya

Entsiklopediya, “Beloye dvijeniye”, Erişim 14 Mayıs 2022). Günümüzde ise *beyaz hareket* söylemiyle meşru hükümetin yasadışı yollarla seçime hile karıştırdığı iddiasında bulunan muhalefet ile onların destekçilerinin düzenlediği protestolar, mitingler ve sokak eylemleri kastedilmektedir.

“Борис Немцов: Большевики уничтожили **белое движение**, и вот оно возродилось в субботу, 4 февраля, по всей России проходят митинги” (Комсомольская правда, 4 Февраля 2012). (Boris Nemtsov: Bolşevikler **beyaz hareketi** yok ettiler, ancak o, 4 Şubat cumartesi günü Rusya’nın her yerinde düzenlenen mitinglerle yeniden doğmuştur (Komsomol’skaya pravda, 4 Şubat 2012).

Белая лента (Beyaz kurdele):

Beyaz kurdele, 2011’de Rusya Federasyonu Devlet Duma’sı seçimlerine ilişkin protesto hareketinin simgesidir (Politiçeskaya Entsiklopediya, “Belaya lenta”, Erişim 19 Mayıs 2022). *Beyaz kurdele*, Rusya’da temiz ve adil bir seçim sloganıyla başlayan sürecin sembollerinden biridir. Halk, 8 Nisan 2012’de devrim meydanındaki metro istasyonunu *beyaz kurdele*, *beyaz balon*, *beyaz gül* ve *beyaz karanfillerle* süsleyerek seçimleri protesto etmiştir. Seçimleri kınamak adına mitinglerde buluşan eylemcilere temiz ve demokratik seçimin sembolleri olan *beyaz kurdeleler*, *beyaz çiçekler* ve *beyaz balonlar* dağıtılmıştır (Suzdal’tseva, 2014, 91).

“Декабрь 2011 в Москве кипел. Оппозиция собирала по 100 тысяч человек на болотной площади и проспекте Сахарова. Требовали отменить итоги выборов в Госдуму, пересчитать голоса. А символом протеста тогда стала **белая лента**. И сами протестующие – «белоленточниками»” (Комсомольская правда, 20 Августа 2020). (2011’in Aralık ayında Moskova kaunıyordu. Muhalefet, Bolotnaya meydanında ve Saharov caddesinde yaklaşık 100 bin kişi topladı. Devlet Duması’ndaki seçim sonuçlarının iptal edilmesini ve oyların yeniden sayılmasını talep ettiler. Protestonun o zamanki sembolü **beyaz kurdeleydi**. Protestocuların kendileri ise beyaz kurdelelilerdi (Komsomol’skaya pravda, 20 Ağustos 2020).

Белоленточники (Beyaz kurdeleliler):

Çağdaş Rus siyasetinde demokratik, temiz, hilesiz ve adil seçimin simgesi *beyaz* olmuştur. Rusya’da 2011 ve 2012’de yapılan seçimlerden sonra gerçekleştirilen mitinglerde iktidarı protesto etmek isteyen eylemcilere *beyaz kurdeleliler* denilmiştir. Başka bir deyişle, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin karşıtı yürütülen siyasi ve toplumsal faaliyetlere katılanlar için *beyaz kurdeleliler* nitelemesi yapılmaktadır.

“Параллельно в Москве пройдет акция “**белоленточников**”. Они пройдут маршем от Страстного бульвара до проспекта Академия Сахарова, где также состоится митинг” (Российская газета, 02 Марта 2013). (Eş zamanlı olarak Moskova’da **beyaz kurdelelilerin** eylemi yapılacaktır. Strastnoy Bulvarı’nda bir miting daha düzenlenecek ve Akademiya Saharov Caddesi’ne kadar yürüyüş yapacaklar (Rossiyskaya gazeta, 02 Mart 2013).

Белый шум (Beyaz gürültü):

Beyaz gürültü, beyaz kurdelelilerin 2011-2013 yılları arasında kullandıkları söylemler ile yaptıkları eylemlerin Rus siyaseti üzerinde bıraktığı etkiyi gösteren metaforik bir ifadedir (Politiçeskaya Entsiklopediya, “Bely şum”, Erişim 02 Haziran 2022).

*“Появление разных площадок также неслучайно. Понятно, что сейчас оппозиция действует в различных социальных сетях, и чтобы ввести пользователей в заблуждение, создать «белый шум», работая с определенными хештегами” (Новая газета, 22 Января 2021). (Farklı alanların ortaya çıkması da tesadüf değildir. Anlaşıyor ki muhalefet, belirli hashtagler üzerinde çalışarak **beyaz gürültü** yaratmak ve kullanıcıları yanılgıya düşürmek amacıyla sosyal medyayı aktif olarak kullanıyor (Novaya gazeta, 22 Aralık 2021).*

Белое кольцо (Beyaz halka):

Beyaz halka, beyaz kurdelelilerin Rusya Devlet Başkanı V. Putin’i protesto etmek ve halkın birlik ve beraberlik içinde olduğunu göstermek için Moskova merkezinde gerçekleştirmiş oldukları mitingin adıdır. Protestocular ele ele tutuşarak on beş kilometre uzunluğunda olan Sadovoye Kol’tso caddesini kapatarak büyük bir halka oluşturmuştur. Muhalif lider Boris Nemtsov, Kremlin’in çevresinin kapatılarak *beyaz halkanın* tekrarlanmasını teklif etmiştir (Politiçeskaya Entsiklopediya, “Beloye kol’tso”, Erişim 25 Nisan 2022).

*“Акция «белое кольцо» в Москве не нарушит транспортную ситуацию в городе. Оппозиционеры возьмутся за руки всего на полминуты” (Комсомольская правда, 10 Февраля 2012). (Moskova’daki **beyaz halka** eylemi şehrin ulaşımını sekteye uğratmayacak. Muhalifler yalnızca yarım dakikalığına el ele tutuşacaklar (Komsomol’skaya pravda, 10 Şubat 2012).*

Белый лебедь (Beyaz Kuğu):

Beyaz kuğu, Rusya’nın Krasnoyarsk şehrinde bulunan mahkeme öncesinde şüphelilerin gözaltında tutulduğu merkeze verilen addır. *Beyaz kuğu*, tutukevlerinin halk dilindeki argo kullanımudur. Yıllar önce binanın duvarları badana yapılırken bu tutukevine böylesi böyle bir takma isim verilmiştir (Politiçeskaya Entsiklopediya, “Bely lebed”, Erişim 14 Haziran 2022).

*“На данный момент трое из участников, студенты астраханского вуза, находятся в СИЗО «Белый лебедь». На этом настоял губернатор Александр Жилкин, который резко высказался о поступке молодых людей” (Комсомольская правда, 24 Февраля 2013). (Şu anda Astrahan Üniversitesi öğrencisi olan katılımcılardan üçünü, duruşma öncesi **Beyaz Kuğu** Gözaltı Merkezi’nde tutuluyorlar. Gençlerin eylemleri hakkında ağır konuşan Vali Aleksandr Jilkin, gözaltı konusunda ısrar etmiştir (Komsomol’skaya pravda, 24 Şubat 2013).*

2.2. Siyah – Черный

Черная сотня/черносотенство (Karayüzler Askeri Hareketi):

Karayüzler askeri hareketi, devrime karşı savaşmak amacıyla ortaya çıkan; monarşizm, milliyetçilik ve muhafazakârlık fikirleri ekseninde duran; devrim öncesi kitlesel olarak Rusya’da başlayan sosyo-politik oluşuma verilen isimdir. Örgütün en parlak dönemi olan

1906-1909 yılları arasında yaklaşık beş yüz bin aktif üyesiyle Rusya'daki en büyük siyasi güçtür (Politiceskaya Entsiklopediya, "Çornaya sotniya/Çornosotenstvo", Erişim 28 Haziran 2022). Modern Rus siyasetinde bu terim, özellikle de Ukrayna'da aşırı milliyetçi tavır sergileyen, Rusya karşıtı eylem ve saldırılarda bulunan terör örgütleri için kullanılmaktadır.

"Российские силы уничтожили около 300 боевиков нацформирования «черная сотня»" (Комсомольская правда, 22 Июля 2022). (Rus güçleri, **Karayüzler Askeri Hareketi** adlı ulusal oluşumun yaklaşık 300 militanını yok etmiştir (Komsomol'skaya pravda, 22 Temmuz 2022).

Чёрносотенцы (Karayüzler Askeri Birliği):

Karayüzler ya da Karayüzler Askeri Birliği, 1905 Rus devrimi sırasında ve sonrasında aşırı sağcı, devrim ve Yahudi karşıtı olarak kurulan askeri gruplardan yalnızca biridir. Bu tabir, benzer siyasi görüş ve ideolojiye sahip kişiler için de kullanılmaktadır. *Karayüzler Askeri Birliği*, öncelikle Ortodoksluğu, otokrasiyi ve Rus milliyetçiliğini savunan toprak sahipleri, bürokratlar, tüccarlar, polisler ve rahiplerden oluşur. Özellikle de 1906'dan 1914'e kadar aktif olarak devrimci gruplara yönelik baskınlar düzenleyip Yahudilere karşı soykırım eylemlerinde (hükümetin resmi olmayan onayı ile) bulundular (Britannica Ansiklopedisi, "Çornosotenstsi", Erişim 17 Mayıs 2022). Bu metaforik ifade, Rus siyasetinde Yahudi karşıtı, radikal milliyetçi ve muhafazakâr gruplar ile taraftarları için kullanılmaya devam etmektedir.

"Во-первых, **черносотенцами** мы никогда не будем, потому что мы социалисты. И здесь мы едины. А по первой части вопроса я так отвечаю: это не будет партией ни тех ни других. Я очень горжусь тем, что у нас не вождистская партия" (Коммерсантъ, 29 Апреля 2021). (Birincisi, asla **Karayüzler'den** olmayacağız, çünkü biz sosyalistiz. Bu konuda birleştik. Sorunun ilk kısmına gelince şöyle cevap vereceğim: Onun ya da bunun partisi olmayacağız. Bir kişinin tekelinde bir parti olmadığımız için gurur duyuyorum (Kommersant', 29 Nisan 2021).

Черная дыра (Kara delik):

Kara delik, çok emek verilen ve para harcanan ancak herhangi bir faydalı sonuç vermeyen durumlar için kullanılan bir ifadedir. Siyasilerin, ülke ekonomisi ile ilgili verdikleri demeç ve söylemlerde bu ifadeye başvurdukları görülür.

"Владимир Путин: Сельское хозяйство уже не **черная дыра**, а локомотив развития страны" (Комсомольская правда, 17 Октября 2017). (Vladimir Putin, tarım artık **kara** bir **delik** değil, ülkenin kalkınması için bir lokomotifdir (Komsomol'skaya pravda, 17 Ekim 2017).

Черный список (Kara liste):

Kara liste, içerisinde herhangi bir nedenden dolayı hak ve özgürlükleri kısıtlanan veyahut onlardan mahrum bırakılan kişi ve kuruluşların isimlerinin bulunduğu bir çizelgedir. Kapitalist ülkelerdeki fabrikalarda çalışan sosyalist ve devrimci fikre sahip olan işçiler fişlenerek isimleri kara listelere dâhil edilmiştir. Daha sonra bu kişilerin çalışma hakları işletme sahipleri tarafından ellerinden alınmıştır. Çalışma alanlarında kara listelerin düzenlenmesi burjuvazinin işçi hareketiyle mücadelede kullandığı yöntemlerden biridir (Politiceskaya Entsiklopediya, "Çorniy spisok", Erişim 23 Haziran 2022). Modern

zamanda *kara listelerde* ülkeler ya da kuruluşlar tarafından hak ve ayrıcalıkları ellerinden alınan siyasetlerin isimleri yer almaktadır.

“Россия внесла в **черный список** высшее руководство Евросоюза” (Коммерсантъ, 31 Марта 2022). (Rusya, Avrupa Birliği'nin üst düzey yöneticilerini *kara listeye* aldı (Kommersant', 31 Mart 2022).

“В **черные списки** ЕС попали Шойгу, Вайно, Хуснуллин, Решетников, Костин, Шувалов, Захарова и Соловьев” (Коммерсантъ, 24 Февраля 2012). (Şoygu, Vayno, Husnillin, Reşentnikov, Kostin, Şuvalov, Zaharov ve Solov'yev AB tarafından *kara listeye* alındı (Kommersant', 24 Şubat 2012).

Черный пиар (Karalama kampanyası):

Karalama kampanyası, bir bireyin, şirketin ya da markanın itibarını zedelemeye yahut yok etmeye yönelik yapılan eylemler için kullanılan bir ifadedir. Bu tabirle özellikle de siyaset arenasında milletvekili adaylarına karşı kamuoyunu etkilemek amacıyla söylenen sözler ile yürütülen eylemler kastedilir. Bu ifadenin 1997'den sonra Rus siyasetindeki kullanımı yaygınlaştı. 1999'da Rusya Devlet Duma'sı seçimlerinde bu söyleyişin popülerlik kazandığı görülür (Politiceskaya Entsiklopediya, “Çornıy piar”, Erişim 18 Haziran 2022).

“Дмитрий Саутин: «Считаю, что уголовное дело воронежского кандидата в депутаты – **черный пиар** перед выборами»” (Комсомольская правда, 04 Сентября 2015). (Dmitri Sautin: “Voronej milletvekili adayının ceza davasının seçimlerden önce *karalama kampanyası* olduğunu düşünüyorum” (Komsomol'skaya pravda, 04 Eylül 2015).

Bu ifadeyle aynı zamanda bir ülkenin başka bir ülkenin prestijini ve itibarını zedelemeye yönelik yaptığı eylem ve faaliyetleri de nitelenmektedir.

“Захарова назвала действия Британии по «делу Скрипаля» **черным пиаром**” (RİA Novosti, 25 Марта 2018). (Zaharova, Büyük Britanya'nın Skripalya hususundaki eylemlerini *karalama kampanyası* olarak nitelendirdi (RİA Novosti, 25 Mart 2018).

2.3. Kırmızı/Kızıl – Красный

Красные (Kızılar):

Kızılar, Rusya'daki İç savaş (1917-1922) esnasında Sovyet iktidarının savunuculuğunu yapan Bolşevik destekçileri için söylenen genel bir ifadedir. Günümüzde bu ifade, simgesel bağlamda hem Rusya Federasyonu Komünist Partisi üyeleri hem de parti seçmenleri için kullanılır (Politiceskaya Entsiklopediya, “Krasniye”, Erişim 19 Mayıs 2022).

“По сложившейся за последние несколько лет традиции акции пройдут в виде минимитингов, официально оформленных как встречи депутатов с избирателями. В некоторых регионах будет проходить акция «**Красные в городе**», когда активисты раздают газеты и листовки” (Независимая газета, 25 Октября 2022). (Son birkaç yılda ortaya çıkan geleneğe göre, eylemler milletvekillerinin seçmenlerle buluşması olarak tasarlanan kısa mitingler şeklinde düzenlenecek. Bazı bölgelerde eylemciler gazete ve broşürler dağıtırken '**Kızılar şehirde**' mitingi yapılacak (Nezavisimaya gazeta, 25 Ekim 2022).

Красная Армия (Гвардия) (Kızıl Ordu):

Proleter işçi sınıfının Bolşevik Devrimi'nde kendilerini ve siyasal ideolojilerini savunmak adına kurduğu askeri birliklere *Kızıl Muhafızlar (Красная Гвардия)* denmiştir. Dolayısıyla başlangıçta *Kızıl Ordu* ifadesi ortaya çıkmadan önce *Kızıl Muhafızlar* terimi kullanılmıştır (Suzdal'tseva, 2014, 82). 1917'deki devrim başarıyla sonuçlanınca Bolşevikler tarafından 1918'de *Kızıl Ordu* askeri birliği kurulmuş (Guan ve Şaklein, 2021, 76) ve 1922'de Sovyetler Birliği'nin resmî ve ulusal ordusu hâline gelmiştir. *Kızıl Ordu*, Bolşevik Partisi, Vladimir Lenin ve Josef Stalin tarafından kurulmuştur. Devrim hareketini güçlendirmek, içeriden ve dışardan gelebilecek tehlikeleri püskürtmek amacıyla kurulan *Kızıl Ordu* 1946 yılına kadar var olmuştur (Politiceskaya Entsiklopediya, "Krasnaya Armiya", Erişim 11 Haziran).

"В своей статье для американского журнала National Interest российский президент Владимир Путин написал, что СССР и Красная Армия внесли основной вклад в разгром нацизма" (Комсомольская правда, 18 июня 2020). (American dergisi National Interest için yazdığı makalede Rusya Başkanı Vladimir Putin, SSCB ve Kızıl Ordu'nun faşizmin yenilgisine büyük katkıda bulunduğunu yazmıştır (Komsomol'skaya pravda, 18 Haziran 2020).

Красный флаг (Kızıl bayrak):

Kızıl bayrak, Sovyetler Birliği'nin millî ve resmi bayrağı olmuştur. Zira devrim sırasında *kızıl bayrak*, flama ve pankartların üzerine yazılan slogan ve söylemler önce Bolşeviklerin, daha sonra Sovyetlerin siyasi açıdan amaç, ilke ve ideolojilerini yansıtmıştır. Sokaklara ve meydanlara hücum eden eylemcilerin yakalarına taktıkları *kızıl kurdeleler* ve *karanfiller*, işçi sınıfının başlattığı devrimin simgeleridir. Geçtiğimiz asırda devrimin, komünizmin ve sosyalizmin sembolü olarak Sovyetler Birliği'ni temsil eden *kızıl bayrak*, günümüzde benzer siyasi ideolojiye sahip komünist partisinin başlıca simgelerinden biri olmuştur (Suzdal'tseva, 2014, 85).

"Мы видели, как жители ЛНР и ДНР встречали наших военных с красными флагами. Люди хотят вернуться именно в Советский союз, - утверждает парламентарий" (Газета.ру, 19 Апрель 2022). (Lugansk ve Donetsk bölge insanının askerlerimizi kızıl bayraklarla nasıl karşıladıklarını gördük. Milletvekili, "insanlar özellikle Sovyetler Birliği'ne dönmek istiyor", diyor (Gazeta.ru, 19 Nisan 2022).

Красный террор (Kızıl terör):

Kızıl terör, siyasi iktidarı elen geçiren devrimcilerin karşıt güçleri etkisiz kılmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla kitlesel olarak yürütülen terör faaliyetlerine denir. Fransız Devrimi'nde Jakobenler adlı siyasi parti üyelerinin işlemiş olduğu suçlar *kızıl terörün* ilk örnekleridir. Bu olaydan sonra benzer terör faaliyetleri başka ülkelerde de görülmüştür. Nitekim Rusya'daki İç savaş sonrası Bolşeviklerin Çarlık hükümeti yanlıları ile devrime karşı çıkanlara uygulamış oldukları güç ve şiddet eylemleri *kızıl terör* olarak nitelenmiştir (Politiceskaya Entsiklopediya, "Krasnyy terror", Erişim 05 Haziran 2022).

"Большевиками действительно нужен был повод, чтобы объявить политику массового красного террора. К осени 1918 года их популярность стремительно падала" (Комсомольская правда, 02 Июля 2008). (Bolşeviklerin kızıl terör politikasını ilan etmesi için gerçekten bir nedene ihtiyacı vardı. 1918'in sonbaharına doğru popüleritesi hızla düşüyordu (Komsomol'skaya pravda, 02 Temmuz 2008).

Günümüzde kızıl terör, Rus ve Ukrayna siyasetinde karanlık ve yasadışı işlerle uğraşanları cezalandırmak amacıyla uygulanan bir dizi eylemler için söylenen metaforik bir ifadedir.

“Советник министра внутренних дел Украины Илья Кива пообещала устроить олигархам страны “красный террор” (Комсомольская правда, 10 Июля 2017). (Ukrayna İçişleri Bakanı Danışmanı İl’ya Kiva, ülkenin oligarkları için kızıl terör düzenleme sözü verdi (Komsomol’skaya pravda, 10 Temmuz 2022).

Красный пояс (Kızıl bölge):

Kızıl bölge, Rus siyasetinde 1991’den sonra kullanılmaya başlanan metaforik bir ifadedir. Bu terimle seçimlerde halkın ağırlıklı olarak komünist partiye oy verdiği şehir ve bölgeler kastedilmektedir (Suzdal’tseva, 2014, 85).

“Еще лет 15 назад Рязань прочно входила в так называемый «красный пояс» - регионы с наиболее активным коммунистическим электоратом” (Комсомольская правда, 27 Сентября 2011). (Yaklaşık 15 yıl önce bile Ryazan şehri, kızıl bölge olarak adlandırılan en aktif komünist seçmene sahip olan bölgenin güçlü bir parçasıydı (Komsomol’skaya pravda, 27 Eylül 2011).

Красная площадь (Kızıl Meydan):

Kızıl Meydan, Rusya’nın başkenti olan Moskova’nın merkezinde, Kremlin duvarının yanında XV. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir. Kızıl Meydanda pazarlar kurulmuş, fermanlar okunmuş ve hüküm giyenler idam edilmiştir. Kızıl Meydan, 1917’de Bolşevikler ile Çarlık hükümetinin askerleri arasında gerçekleşen ilk çatışmayla birlikte birçok isyana, devrime ve eyleme sahne olmuştur. 27 Aralık 1924’te Sovyetlerin kurucularından olan devrimci V. Lenin’in naaşı Kızıl Meydan’a defnedilmiştir (Politiceskaya Entsiklopediya, “Krasnaya ploşad”, Erişim 12 Mayıs 2022). Kızıl Meydan, Lenin’in mozolesinin dışında, Tarih Müzesi, Aziz Vasili Katedrali, Kazan Katedrali, Eski Moskova Şehir Meclis Binası, alışveriş ve eğlence merkezi (GUM) gibi çok sayıda önemli yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Kızıl Meydan günümüzde de askeri, siyasi, toplumsal ve kültürel birçok olay ve etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır.

“На красной площади в Москве задержали отставного майора полиции Олега Кашинцева, который вышел с пикетом в поддержку оппозиционера Алексея Навального” (Новая Газета, 19 Декабря 2021). (Moskova, Kızıl Meydan’da muhalif lider Aleksey Navalni’yi desteklemek için bir gözcüyle sokağa çıkan emekli polis Binbaşı Oleg Kaşintsev gözaltına alındı (Novaya gazeta, 19 Aralık 2021).

Красные бригады (Kızıl tugaylar):

Kızıl Tugaylar, 1970’li yılların İtalya’sında ortaya çıkan aşırı sol örgütlerin en bilinenidir. Bu terör şebekesi 1974’ten itibaren bireysel terör eylemleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Eski İtalya Başbakanı siyasi lider Aldo Moro’nun kaçırılması ve öldürülmesi, bu örgütün en çok dikkat çeken terör eylemi olarak kayıtlara geçmiştir (Politiceskaya Entsiklopediya, “Krasniye brigadi”, Erişim 02 Temmuz 2022). Kızıl Tugaylar, Rus siyaset arenasında mecazî anlamda komünistler ve aşırılık gösteren terör grupları için kullanılan bir ifadedir.

“Ленин, партия, комсомол!!! Красные бригады! Все на баррикады! Завершим реформы так! Над Россией красный флаг! – кричит в микрофон массовик-затейник со сцены, пытаясь, завести публику” (Комсомольская правда, 22 Сентября 2012). (Şovmen elindeki mikrofonla sahneden, “Lenin, parti, Komsomol!!! Kızıl Tugaylar! Herkes

barikatlara! Reformları böyle tamamlayalım. Rusya'nın üzerinde kızıl bayrak!" diye bağırarak halkı galeyana getirmeye çalışıyordu (Komsomol'skaya pravda, 22 Eylül 2012).

*"По данным следствиям, эти люди поддерживали связь с многими экстремистами, в этом числе, с членами экстремистской организации «Новые **красные бригады**»." (Комсомольская правда, 11 Июня 2009). (Soruşturmalara göre, bu insanlar yeni **Kızıl Tugaylar** terör örgütü üyeleri dâhil olmak üzere aşırılık gösteren çok sayıda örgütle iletişim hâlindeydi (Komsomol'skaya pravda, 11 Haziran 2009).*

Красная линия / Красная черта (Kırmızı çizgi):

Kırmızı çizgi, siyasi müzakereler bağlamında taraflardan herhangi biri için kabul edilemez olay anlamına gelen metaforik bir ifadedir. Diğer bir deyişle, kırmızı çizgi "uyarıcı nitelikte olup, sınırları belirlemekte ve bu çizginin herhangi bir çizgi değil, öteki tarafına geçilmemesi gereken bir çizgi olduğunu" hatırlatmaktadır (Yunusoğlu, 2009, 28-29). Taraflardan herhangi birinin belirlenen sınırları aşması durumunda savaş dâhil olmak üzere kötü sonuçların ortaya çıkması olasıdır. Rus siyasetinde diğer ülkelerin belirlenen sınırların dışına çıkmamaları için onları uyarmak ya da gözdağı vermek adına başvurulmuş metaforlu ifadelerden biridir.

*"Москва не раз обозначала, что станет для нее **красной линией** – поставки Западом дальнотойных или более мощных средств поражения Украине, заявил в МИД России" (РБК, 09 Октября 2022). (Rus Dışişleri Bakanlığı, "Batı'nın Ukrayna'ya uzun menzilli veya daha güçlü silah tedarik etmesinin, Moskova'nın kendisi için **kırmızı bir çizgi** olacağını" defalarca belirtti (RBK, 09 Ekim 2022).*

2.4. Turuncu – Оранжевый

Оранжевый (Turuncu) – Оранжевые (Turuncular):

*Turuncu(lar), 2004'teki Ukrayna Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra hükümet karşıtı gösterilere katılarak Turuncu Devrim'e destek veren kimselerdir. Ukrayna siyasetinde batı yanlısı olan siyasilere ve onların taraftarlarına *turuncu(lar)* denilmektedir. (Politiceskaya Entsiklopediya, "Oranjiviy/Oranjiviyе", Erişim 16 Haziran 2022). Dolayısıyla turuncu, bu dönemde meşru hükümete karşı muhalifler tarafından gösterilen tepkilerin sembolü hâline dönüşmüştür. Ukrayna'da yaşanan bu siyasi süreç Ruslar tarafında farklı bir dille ifade edilmiştir. Rus siyaseti ve medyasında muhalefet partisinin cumhurbaşkanı adayı Viktor Yüçenko ve onun destekçilerinin hükümet karşıtı eylemlerini *turuncu darbe* olarak tanımlanmıştır: *Hükümete turuncu darbe teşebbüsü – попытка оранжевого захвата власти* (Suzdal'tseva, 2014: 89).*

*"Между тем на Западе, делая ставку на «оранжевых», весьма надеялись, что после победы они начнут бурный процесс приватизации, что Украина стремительно превратится в инвестиционный рай, на зависть соседями и прежде всего – России" (Комсомольская правда, 28 Апреля 2005). (Bu arada Batı **turunculara** güvenerek, zaferden sonra fırtınalı bir özelleştirme sürecine başlayacaklarını, Ukrayna'nın hızlı bir şekilde yatırım cennetine dönüşeceğini ve başta Rusya olmak üzere komşularının Ukrayna'yı kıskanacağından daha fazlasını umdular (Komsomol'skaya pravda, 28 Nisan 2005).*

Оранжевая революция (Turuncu Devrim):

Turuncu devrim, 2004 yılındaki Ukrayna Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra 2005'e kadar meydanlarda iktidar karşıtı yürütülen siyasi eylem ve olayların adıdır. Muhaliflerin

adayı olan Viktor Yusçenko'nun, ön seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra seçimlere hile karıştırıldığı iddiasında bulunması üzerine, destekçilerinin seçimleri protesto etmek için meydanlara turuncu renkli bayrak, flama ve atkılarla çıkmaları nedeniyle bu devrime *turuncu* nitelendirmesi yapılmıştır. Bu olaylar, tekrar edilen seçimde muhaliflerin aday olan Viktor Yusçenko'nun cumhurbaşkanı seçilmesiyle son bulmuştur. Turuncu devrim, batı (ABD) destekli eski Sovyet coğrafyalarında yapılan "renkli" devrimlerden yalnızca biridir. Balkan ülkelerinde, Kırgızistan'da, Gürcistan'da ve Kazakistan'da da benzer siyasi gelişmeler yaşanmıştır. "Renkli" devrimlerin yapılmak istendiği ancak hedefine ulaşamadığı ülkeler de vardır: Azerbaycan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Moldova ve Moğolistan (Politiceskaya Entsiklopediya, "Oranjivaya revolutsiya", Erişim 17 Temmuz 2022). Bu gelişmelerin neticesinde siyaset ve medya alanında *turuncu devrim* (*оранжевая революция*) başta olmak üzere yeni siyasi terim ve ifadeler ortaya çıkmıştır: *turuncu meclis* (*оранжевый шабаш*), *turuncu darbe* (*оранжевый переворот*), *turuncu tehlike* (*оранжевая угроза*) ve *turuncu senaryo* (*оранжевый сценарий*) (Budayeva, 2011: 17). Rus siyasetinde Ukrayna'da gerçekleşen *turuncu devrim*, demokratik olmayan yollarla kitlelerin gücüyle iktidarın devrilmesi şeklinde yorumlanmıştır.

“«Оранжевая революция» в конце 2004 – начала 2005 годов отбросила Украину в развитии на пять лет назад. Об этом заявил глава государства Виктор Янукович, выступая на торжественном собрании по случаю грядущего дня независимости» (Комсомольская правда, 23 Августа 2011). (2004'ün sonunda 2005'in başındaki "Turuncu Devrim" Ukrayna'nın kalkınmasını 5 yıl geriye götürdü. Yaklaşan Bağımsızlık Günü vesilesiyle önemli bir toplantıda konuşan Viktor Yanukoviç bu konudaki görüşünü belirtti (Komsomol'skaya pravda, 23 Ağustos 2011).

2.5. Yeşil – Зелёный

Зелёная Россия (Yeşil Rusya):

Yeşil Rusya, 5 Haziran 2005'te Korolyova vilayetinde yapılan kongrede kurulan siyasi bir partidir. Parti, federal meclisin 30 Kasım 2005 tarihinde kendini fesh etmesiyle kapanır (Slovari i Entsiklopediya na Akademike, "Zelonaya Rossiya", Erişim 14 Haziran 2022).

“А после присоединения к «яблочникам» незарегистрированной Минюстом партии «Зеленая Россия», «Яблоко» стало очень похожим на европейских «зеленых», сохраняющих за собой приоритет в природоохранной тематике, но включивших в сферу своих интересов все значимые политические темы» (Комсомольская правда, 30 Октября 2007). (Adalet Bakanlığı tarafından tescil edilmeyen Yeşil Rusya Partisi'nin, "Yabloçniki'lere" katıldıktan sonra, Yabloko Partisi, çevre konularında önceliğini koruyan ancak tüm siyasi konuları kendi ilgi alanlarına dâhil eden Avrupa "Yeşillerine" çok benzer hâle geldi (Komsomol'skaya pravda, 30 Kasım 2007).

Adalet Bakanlığı'nın tescil etmediği *Yeşil Rusya* partisi kapandıktan sonra *Yabloko* adında başka bir siyasi partiye katılmıştır. Günümüzde *Yeşil Rusya* terimi, insan, ekoloji ve sağlık haklarına odaklı çevre hareketleri için kullanılmaktadır.

“Председатель Общероссийского экологического общественного движения «Зеленая Россия» побывал в Ярославле и рассказал корреспонденту «КП» об экологической обстановке в регионе» (Комсомольская правда, 08 Июля 2016). (Rusya Çevresel Katmı Hareketi Yeşil Rusya Başkanı Yaroslavl'ı ziyaret etti ve Komsomol'skaya Pravda "KP" muhbirine bölgedeki çevresel durum hakkında bilgi verdi (Komsomol'skaya pravda, 08 Temmuz 2016).

Зеленые человечки (Yeşil adamcıklar):

Yeşil adamcıklar, 2014 yılında Ukrayna ve Rusya arasında patlak veren Kırım krizinde önemli rol oynayan üniformalı ancak rütbesiz olarak sahaya çıkan Rusya'nın askerleri için kullanılan bir ifadedir. Söz konusu askeri birlik, ilk olarak 27 Şubat 2014 tarihinde şafak vaktinde gerçekleştirdiği operasyonla Simferopol'daki bölge parlamentosuna baskın düzenlenmiş ve başarıyla sonuçlanan operasyon sonucunda parlamento binasının üzerine Rus bayrağını çekmiştir. *Yeşil adamcıklar*, iki saat gibi kısa bir zamanda Ukrayna'nın askeri üslerini ve önemli tesislerini ele geçirerek Kırım'ı ilhak etmiştir (Kırım.Realii, "Zelonıye çeloveçki", Erişim 12 Temmuz 2022).

«Зеленые человечки» насадили восточную часть Украины; они не носят военную форму, но ведут себя, как российские военные, - такими наблюдениями поделилась пресс-секретарь Белого дома Дженифер Псаки на брифинге в среду, 23 февраля.» (Известия, 23 Февраля 2022). (Yeşil adamcıklar, Ukrayna'nın doğu kanadına yerleştiler. Beyaz Saray Sözcüsü Jennifer Pisaki 23 Şubat'taki bir brifingde onlar için, "askeri üniforma giymiyorlar, ancak Rus ordusu gibi davranıyorlar", şeklinde görüşlerini paylaştı (İzvestiya, 23 Şubat 2012).

(Дать) зеленый свет (Yeşil ışık(yakmak)):

Yeşil ışık (yakmak), Rus siyasetinde ülkeler arası ilişkilerde engelleri kalkması, yasak olan hususlara izin verilmesi ve ilişkilerin normalleşmesi anlamında kullanılan bir deyimdir.

“Высказывание президента США Джо Байдена о «незначительном вторжении» России на Украину не означает, что Вашингтон дал Москве «зеленый свет» на «небольшую агрессию» в отношении Киева” (Комсомольская правда, 21 Января 2022). (ABD Başkanı Joe Biden'ın Rusya'nın Ukrayna'ya "küçük işgali" konusundaki açıklaması, Washington'ın Moskova'ya, Kiev'e karşı "küçük bir saldırganlık" yapması için yeşil ışık yaktığı anlamına gelmiyor (Komsomol'skaya Pravda, 21 Ocak 2022).

2.6. Kahverengi – Коричневый

Коричневые (Kahverengiler):

Kahverengiler, İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet ordusuyla çarpışan Alman Nazi askerleri için kullanılan bir ifadedir. Modern Rus siyasetinde bu tabir anlamsal bakımdan değişime uğramıştır. *Kahverengiler*, faşizm ideolojisine yakın siyasi güçler ile onların temsilcilerine verilen genel ad hâline gelmiştir (Sklyarevskoy, 2001). Rus siyaseti ve medyasında anti-demokrasiyi, toplumsal baskıyı ve ırkçılığı destekleyen kişiler için *kahverengiler* söylemi kullanılmaya devam etmektedir.

“В Москве скинхеды разные – коричневые, красные... В столице появились боевые группы молодежи, нападающие не на кавказцев, а на русских националистов” (Комсомольская правда, 28 Октября 2006). (Moskova'da dazlaklar faklıdır: Kırmızılar, kahverengiler...Başkente Kafkasyalılara değil, Rus milliyetçilerine saldıran genç savaş grupları ortaya çıktı (Komsomol'skaya pravda, 28 Ekim 2006).

Коричневая чума (Kahverengi veba):

Kahverengi veba, İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman askeri birliklerinin Ruslara yönelik işlemiş olduğu savaş suçlarını ve milyonlarca insanı acımasızca katledişini mecazî anlamda ifade etmek için kullanılan bir tabirdir. Faşist Alman askerlerinin savaş boyunca

meydana getirdiği tahribat ve yıkım Sovyetler tarafından veba hastalığına benzetilmiştir. Bu ifade, adını Nazi askerlerinin savaş esnasında giymiş olduğu kahverengi gömlektен almıştır. Dolayısıyla, bu ifadeyle aynı zamanda faşist Alman silahlı kuvvetleri de kastedilmektedir. Geçmişteki faşist hareketlerin yeniden canlanma ya da patlak verme ihtimali, modern Rus siyasetinde ve basın organlarında *kahverengi veba* ya da *kahverengi tehlike* olarak ifade edilmektedir (Budayeva, 2011, 14).

*“Коричневая чума, которую должны победить всем миром, победили в Европе, и то не до конца, а в России она переживает свой ренессанс, просто под другими цветами и флагами” (Радиосвобода, 08 Сентября 2017). (Tüm dünya tarafından yenilmesi gereken **kahverengi veba**, Avrupa’da tamamen olmasa da hezimete uğratıldı. Rusya’da ise farklı renk ve bayraklar altında Rönesans dönemini yaşıyor (Radiosvoboda, 08 Eylül 2017).*

Коричневая угроза (Kahverengi tehlike):

Kahverengi tehlike, İkinci Dünya Savaşı esnasında Nazi askeri birliklerinin Sovyet ordusu ve halkı üzerinde bıraktığı korku ve endişeyi yansıtan bir ifadedir. Bu ideolojinin yeniden Rus topraklarında tehdit oluşturma olasılığı *kahverengi tehlike* ifadesiyle anlatılmaktadır.

*“В июне в Петербурге был застрелен ученый, смыслом своей жизни сделавший борьбу с фашизмом. Кто убил Николая Гиренко? И есть ли вообще в России угроза «коричневой чумы?»” (Комсомольская правда, 09 Августа 2004). (Hayatını faşizme karşı mücadeleye adayan bir bilim adamı haziran ayında Petersburg’da kurşunlanarak katledildi. Nikolay Girenko’yu kim öldürdü? Ve Rusya’da hiç **kahverengi veba tehlikesi** var mı? (Komsomol’skaya pravda, 09 Ağustos 2004).*

2.7. Sarı – Жёлтый

Желтая пресса (Sarı basın):

Sarı basın, herhangi bir araştırma yapmadan abartılı ve çarpıcı manşetler atarak çıkardığı haberlerle daha fazla gazete satmayı amaçlayan gazetecilik türüne verilen isimdir. Bunlar gazete ve dergi gibi yazılı yayın yapan basın organlarıdır. Bu terim ilk olarak XIX. Yüzyılda ABD’de ortaya çıkmıştır (Politiçeskaya Entsiklopediya, “Jeltaya pressa”, Erişim 18 Haziran 2022). Siyaset dâhil olmak üzere sanat, spor ve ekonomi gibi birçok alanda benzer amaçlar doğrultusunda gazetecilik yapmaya devam eden medya kuruluşlarına *sarı basın* benzetmesi yapılmaya devam etmektedir.

*“Впрочем, финский министр считает, что **желтой прессе** не удастся повлиять на отношение финнов к соседям. Его мнение подтверждает и данные опроса, проведенного службой новостей Yle. Журналистам удалось выяснить, что более 60% финнов не считают Россию угрозой для безопасности Финляндии” (Комсомольская правда, 03 Января 2015). (Ancak Fin bakanı, **sarı basının** Finlilerin komşularına karşı yaklaşımını etkileyemeyeceğini düşünüyor. Onun görüşü, Yle haber servisi tarafından yapılan anketten elde edilen verileri doğrulamaktadır. Gazeteciler, Fin halkının %60’tan fazlasının Rusya’yı Finlandiya’nın güvenliğine yönelik bir tehdit olarak görmediğini öğrenmiş oldular (Komsomol’skaya pravda, 3 Ocak 2015).*

2.8. Gri – Серый

Серый кардинал (Gri kardinal):

Gri kardinal, siyasette arka planda olmasına karşın siyasi, yönetsel, ekonomik gibi önemli kararların alınmasında etkili olan kişiler için söylenen bir ifadedir. *Kommersant - Daily* gazetesinin 14 Eylül 1996'daki ilk bakışta – на первый взгляд başlıklı haberinde henüz Rusya Devlet Başkanı değilken Vladimir Putin için gizem dolu, aynı zamanda çok etkili yönetici olduğundan bahsedilmiştir (Politiceskaya Entsiklopediya, "Seriy kardinal", Erişim 17 Haziran 2022).

"Путин считался «серым кардиналом», одним из самых загадочных, но и самых влиятельных руководителей города. Сегодня он заместитель начальника управления делами администрации президента. Считается, что в Москву его привел Анатолий Чубайс" (Коммерсантъ, 14 Сентября 1996). (Putin, şehrin en gizemli ama aynı zamanda en etkili liderlerinden bir olan **gri kardinal** olarak kabul edildi. Bugün, Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı'nda başkan yardımcısı olarak görev yapıyor. Anatoly Chubays'ın onu Moskova'ya getirdiğine inanılıyor (Kommersant, 14 Eylül 1996).

Modern Rus siyasetinde çok fazla tanınmayan ancak önemli kararların alınmasında büyük rol oynadığı düşünülen kişiler için de *gri kardinal* denilmektedir:

"Серый кардинал Кремля" Владислав Сурков ушел в отставку (BBC News Русская служба, 08 Мая 2013). (Kremlin'in gri kardinali Vladislav Surkov istifa etti (BBC News Rus servisi).

Сонuç

Bu çalışmada, Sovyetlerden günümüze Rus siyaset dilinde ortaya çıkan ve dönemin sosyo-politik süreçlerini yansıtan "renkli" ifadeler araştırılmıştır. Siyasi söylemlerde geçen bu renklerin Rus siyasetinde kazandıkları sembolik (metaforik ve metonimik) anlamlar belirlenmeye çalışılmıştır. İnceleme neticesinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1900'lü yılların başında proleter işçi sınıfının Çarlık hükümetine karşı başlattığı devrimin sembolü *kızıl* renktir. Direnişin, zaferin, emeğin, özgürlüğün simgesi olarak *kızıl*, ezilen ve mağdur edilen Rus halkını bir çatı altında birleştirmiştir. Bu süreçte devrimle ilgili olan birçok unsur *kızıl* ile simgelenmiştir. *Kızıl*, siyasi ideoloji olarak komünizmi benimseyen Bolşevik Devrimi'nde ve SSCB'de resmi bayrak rengi olarak kullanılmıştır. *Kızıl* renk bu bağlamda sosyalist/komünist ideolojinin simgesi olmuştur. Modern Rus siyasetinde *kızıl*, Sovyetlerin siyasi fikir ve ideolojilerini destekleyen Rusya Federasyonu Komünist Partisi ve seçmenlerinin sembolü olmaya devam etmektedir. Siyasi partilerden bağımsız olarak komünistler, aşırılık gösteren gruplar ve yasadışı terör eylemi gerçekleştirenler de *kızıl* ile ilişkilendirilmektedir. Rus siyasetinde ülkelerin aralarındaki anlaşmalar gereği ihlâl etmemesi gereken hususlar *kırmızı* renk metaforuyla ifade edilmektedir.

Beyaz rengin Rus siyaset tarihinde dönemden döneme farklılık göstererek değişik anlam ve işlevlerde kullanıldığı görülür. Bir önceki yüzyılda Çarlık hükümetinin yanında durarak Bolşevik isyanına karşı çıkan askeri, siyasi ve toplumsal örgütlerin sembol rengi *beyazdır*. Bu süreçte *beyaz*, devrim karşıtıdır. Bu sebeple söz konusu dönemde devrime karşı olan siyasi yapılar ile ideolojileri *beyaz* ile sembolize edilmiştir. Dolayısıyla, bu dönemde *kızıl* ve *beyaz* renklerin tezatlığıyla geçilmiştir. Eski sembolik anlamlarını yitiren *beyaz* renk, çağdaş Rus siyasetinde yeni ve farklı manalar kazanmıştır. Son yıllarda Rus siyasetinde yaşanan siyasi gelişmelerin sonucunda *beyaz*, temiz, hilesiz ve adil siyasetin temsil rengi

olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, modern siyaset arenasında kötü, kirli ve yasadışı siyasete karşı kullanılan sembol araçlardan biri de *beyaz* renk olmuştur.

Bolşevik Devrimi'nde *kızıkların* karşında yer alan Ortodoks ve radikal milliyetçi grupların sembolü *siyah* olmuştur. Bugünlerde de Yahudi karşıtı olan ve aşırı sağ görüşlü kesimin simgesi *siyah* renktir. Modern Rus siyasetinde kişiler yahut ülkelerin itibarını zedelemeye yönelik yapılan eylemler de *siyah* ile tanımlanmaktadır.

Ruslar, İkinci Dünya Savaşında kendilerine savaş açan faşist Alman askerlerini, işledikleri savaş suçlarını, yaptıkları katliamları, Sovyet halkı üzerinde yarattıkları korkuyu ve bu faşist tehlikenin yeniden canlanma olasılığını *kahverengi* ile sembolize etmektedir.

Ukrayna'da 2004 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhaliflerin usulsüzlük yapıldığına dair söylemlerde bulunmasının ardından protestocuların meydanlara çıkmasıyla devrim hareketi başlamıştır. Protesto amacıyla düzenlenen mitinglerinde turuncu renkli nesnelere kullanılmasından dolayı bu sürece *turuncu devrim* denilmiştir. Dolayısıyla, bu hareketin sembol rengi *turuncu* olmuştur. Bu bağlamda, *turuncular* olarak nitelendirilen eylemciler hükümeti protesto ederek adil, temiz ve demokratik bir seçimin yapılmasını talep etmiştir. Fakat bu olaylar bittikten sonra Rus siyaseti *turuncu devrimi*, Ukrayna'daki iktidarın yasadışı yollarla düşürülmesi şeklinde yorumlanmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Rusya'da da önceki asrın ortalarında tarım sektöründe yaşanan köklü değişimlerin sembolü yeşil olmuştur. Modern Rus siyasetinde yeşil, 2005'te kurulan *Yeşil Rusya* isimli partinin adında kullanılmıştır. Kurulduktan kısa bir süre sonra kapanan parti, demokrat ve liberal olan *Yabloko* adındaki başka bir partiye katılma kararı almıştır. 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, Ukrayna ve Rusya arasında siyasi krize sebep olmuştur. Bu süreçte Kırım'a beklenmedik bir şekilde operasyon düzenleyen rütbesiz Rus askeri birliklerine *yeşil adamcıklar* denilmiştir. Başlangıçta inkâr edilse de operasyondan bir süre sonra Rus hükümeti, *yeşil adamcıklar* olarak anılan askeri birliklerin Rusya'ya ait olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca, Rus siyasetinde iki ülke arasındaki ilişkilerin iyileştiği ve yasaklı olan hususların ortadan kalktığı ifade edilmesi için *yeşil* renk kullanılmaktadır.

Rus siyasetinde az tanınan ve çok fazla ön planda yer almayan ancak siyasi, yönetsel, idari ve ekonomik gibi önemli kararların alınmasında etki gücü yüksek olan siyasi aktörleri tanımlamada *gri* renkten faydalanılmaktadır.

Sovyetlerden bu yana Rus siyaset tarihinde renklere birbirinden farklı anlam ve işlevler yüklenmiştir. Renkler yoluyla bazen bir siyasetçi yahut siyasi bir parti bazen de siyasi bir olay, ideoloji ve kavram anlatılmaktadır. Rus halkı devrim, isyan, protesto, seçim ve savaş gibi sosyo-politik süreçlerde umut, sevinç, hüznün, zafer, heyecan ve korkularını renkler aracılığıyla ifade ettikleri görülmüştür. Sonuç olarak, siyaset alanında renklerin çok anlam taşıyabildiği, ortak akla ve duygulara hitap ederek kitleleri birleştirip ayrıştırabildiği, hafızada kalıcı etki yaratarak siyasi görüş, fikir ve ideolojileri nesilden nesle aktarabildiği tespit edilmiştir.

Rus siyasetinde renklerin anlamsal ve işlevsel özelliklerinin araştırıldığı çalışmanın bu yönüyle, farklı toplumların siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel hayatlarında sembol unsur olarak renklerin kazandığı anlam ve özelliklerinin ortaya konulacağı diğer araştırmalara örnek teşkil etmesi umulmaktadır.

Notlar

¹ Araştırmacı Oğuz Cebeci'ye (2019, 9) göre metafor, "bir 'şey'in bazı yönlerinin bir başka 'şey'e taşındığı ya da transfer edildiği özgül zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder." Metafor kavramının anlaşılabilirliği için Cebeci (2019, 9) şöyle bir örnek vermektedir: "Ali aslandır" metaforik ifadesinde, Ali'nin (hayvanat bahçesindeki gerçek bir aslan olması olasılığı hariç) aslana özgü vasıfları olan bir insan olduğunu söylemiş oluruz." Zira burada Ali'nin kişiliğini nitelemek için kullanılan "aslan" sözcüğünün güç, kuvvet, cesaret ve büyüklük gibi metaforik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir.

² Metaforla ilişkili figürlerden bir diğeri "metonimi" kavramıdır. "Metonimi, bir şeyin adının, o şeyle ilgili bir başka şeyin yerini almak için aktarılması hâlini gösterir. Örneğin "Çankaya'nın buna ne tepki göstereceği bilinmiyor" cümlesindeki "Çankaya", cumhurbaşkanlığını gösteren metonimik bir ifadedir (Cebeci, 2019, 12).

³ "Renkli" ifadeler, Rus siyaset dilinde renk adı içeren kalıplamış ifadelerdir: *Beyaz hareket – Белое движение*; *Kızıl tehlike – Красный террор*; *Karayüzler Askeri Birliği – Черносотенцы vb.*

⁴ Büyük Ansiklopedi Sözlüğü. Dilbilim – Большой Энциклопедический Словарь. Языкознание (ed. V.N. Yartseva, 1998); Büyük Ansiklopedi Sözlüğü – Большой Энциклопедический Словарь (ed. A.M. Prohorov, 2000); Büyük Rus Dili Sözlüğü – Тольковый Словарь Русского Языка (ed. D.N. Uşakova 1935); Büyük Rus Dili Sözlüğü – Тольковый Словарь Русского Языка (S. İ. Ojegov ve N. Yu. Şvedova, 1992); Siyaset Ansiklopedisi – Политическая Энциклопедия (e-sözlük); Britannica Ansiklopedisi (e-kitap).

Kaynakça

Budayeva, Rena Dmitriyevna. "Tsvetooboznaçeniya v Politiceskom Diskurse". *Yekaterinburg Uralskiy Gosudartsvenny Pedagogičeskiy Universitet* 5 (2011), 4-33.

Durç, Safiye Ateş. "Siyasal Sembolizm ve İktidar İlişkisi Üzerine Düşünmek". *Folklor/Edebiyat* 26/102 (2020), 377-392.

Duşenko, Konstantin Vasil'yeviç. "Krasniye i Belye: Simvolika Tsveta v Politiceskom Yazıke". *Simvoličeskaya Politika* 3 (2015), 255-297.

Gitler, Adolf. *Moya Bor'ba*. Moskva: İzdatel'stvo "T-OKO", 1992.

Guan, Qi ve Şaklein, Viktor. "Tsetovaya Metafora v Russkoy Politiceskoy Terminologii s Pozitsii Kitayskoy Lingvokul'turı". *UGPU Politiceskaya Lingvistika* 2/86 (2021), 73-80.

Güneş, Sadriye. Renk Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen Deyimlerin Anlamsal İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 19/1 (2018), 201-202.

İnan, Abdulkadir. *Makaleler ve İncelemeler 1. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1998

Kıraç, Ziya Kıvanç ve Karasoy, Hasan Alpay. "Sembollerin İdeolojik İşlevleri", *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Akademik Çalışmalar*, ed. Banu Küçüksaraç (Lyon: Livre De Lyon, 2020), 136.

Cebeci, Oğuz. *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikler*. Ankara: İthaki Yayınları, 2019.

Ögel, Bahaeddin. *Türk Kültür Tarihine Giriş VI*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

Özdemir, Nebi. *Kültür Bilimi ve Yönetimi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Suzdal'tseva, Vera Nikolayevna. "Simvolika tsveta i funktsionirovaniye tsevooboznaçeniya v massmediynom politiceskom diskurse". *Vestnik Moskovskogo Universiteta* 1 (2014), 81-96.

Yunusoğlu, Mağfiret Kemal. "Siyasetin renkleri: Semantik Yaklaşım". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 6 / 2 (2009), 25-69.

Sözlükler

- Ojegov, Sergey İvanoviç ve Şvedova, Natalia Yul'evna. *Tolkoviyy Slovar' Russkogo Yazıka*. Moskva: İzdatel'stvo Az', 2. Basım, 1992.
- Prohorov, Aleksandr Mihayloviç. *Bol'soy Entsiklopediçeskiy Slovar'*. Moskva: Bol'saya Rossiskaya Entsiklopediya, 2. Basım, 2000.
- Politiçeskaya Entsiklopediya. "Belogvardeytsı". Erişim 12 Mayıs 2022. <https://politike.ru/termin/belogvardeicy.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Bely terror". Erişim 17 Nisan 2022. <https://politike.ru/termin/belyi-terror.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Beloye dvijeniye". Erişim 14 Mayıs 2022. <https://politike.ru/termin/beloe-dvizhenie.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Belaya lenta". Erişim 19 Mayıs 2022. <https://politike.ru/termin/belaja-lenta.html>.
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Bely şum". Erişim 02 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/belyi-shum.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Beloye kol'tso". Erişim 25 Nisan 2022. <https://politike.ru/termin/beloe-kolco.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Çornaya Sotniya / Çornosotenstvo". Erişim 28 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/chyornaja-sotnja.html>
- Britannica Ansiklopedisi, "Çornosotentsı". Erişim 17 Mayıs 2022. <https://www.britannica.com/topic/Black-Hundreds>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Çorniy spisok". Erişim 23 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/chernye-spiski.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Çorniy piar". Erişim 18 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/chernyi-piar.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Krasniye". Erişim 19 Mayıs 2022. <https://politike.ru/termin/krasnye.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Krasnaya Armiya". Erişim 11 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/krasnaja-armija.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Krasniy terror". Erişim 05 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/krasnyi-terror.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Krasnaya ploşad". Erişim 12 Mayıs 2022. <https://politike.ru/termin/krasnaja-ploşad.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Красные бригады". Erişim 02 Temmuz 2022. <https://politike.ru/termin/krasnye-brigady.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Oranjıviy/Oranjıviye". Erişim 16 Haziran 2022. <https://politike.ru/termin/oranzhevyi.html>
- Politiçeskaya Entsiklopediya, "Oranjıvaya revolyuciya". Erişim 17 Temmuz 2022. <https://politike.ru/termin/oranzhevaja-revolyuciya.html>

Politiçeskaya Entsiklopediya, "Jeltaya pressa". Erişim 18 Haziran 2022.
<https://politike.ru/termin/zheltaja-pressa.html>

Politiçeskaya Entsiklopediya, "Sery kardinal". Erişim 17 Haziran 2022.
<https://politike.ru/termin/seryi-kardinal.html>

Sklyarevskoy, Galina Nikolayevna vd. *Tolkoviy Slovar' Sovremennogo Russkogo Yazıka. Yazıkoviye İzmeneniya Kontsa XX Stoletiya*. Moskva: AST, 2001.

Slovari i Entsiklopediya na Akademike, "Зелёная Россия". Erişim 14 Haziran 2022.
<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/927496>

Uşakov, Dmitriy Nikolayeviç vd. *Bol'şoy Tolkoviy Slovar' Russkogo Yazıka*. Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya, 1935-1940.

Yardtseva, Viktoriya Nikolayevna vd. *Bol'şoy Entsiklopediçeskiy Slovar'*. Yazıkoznaniye. Moskva: Bol'şaya Rossiskaya Entsiklopediya, 2. Basım, 1998.

Gazeteler

Gazeta.ru. "Ludi hotyat vernut'sya imenno v Sovetskiy soyuz" (19 Nisan 2022),

<https://www.gazeta.ru/politics/2022/04/19/14754638.shtml>

İzvestiya. "Psaki rasskazala o «zelonih çeloveçkah» na territorii Ukrayni" (23

Şubat 2022), <https://iz.ru/1295600/2022-02-23/psaki-rasskazala-o-zelenykh-chelovechkakh-na-territorii-ukrainy>

Kırım.Realii, "Zeloniye çeloveçki. Kak menyalas' istoriya ih poyavleniya" (12 Temmuz 2022), <https://ru.krymr.com/a/video-seleniye-chelovechki/29792463.html>

Kommersant'. "Çernosotentsami mı nikogda ne budem" (29 Nisan 2021), <https://www.kommersant.ru/doc/4793611>

Kommersant'. "Rossiya vnesla v çorniy spisok vişşeye rukovodstvo Yevrosoyuza" (24 Şubat 2012), <https://www.kommersant.ru/doc/5283924>

Kommersant'. "Yesli ponadobitsa, Yevrosoyuz gotov prinyat' noviye politiçeskiye i ekonomičeskiye sanktsii" (24 Şubat 2022), <https://www.kommersant.ru/doc/5229789>

Kommersant'. "Sery kardinal" (14 Eylül 1996), <https://www.kommersant.ru/doc/239527>

Komsomol'skaya pravda. "Belogvardeytsı, rasstrelivaya krasnih v Udmurtii, pili tsarskoye vino iz Livadii?" (10 Temmuz 2012), <https://www.izh.kp.ru/daily/25914/2867670/>

Komsomol'skaya pravda. "Vladimir Jirinovskiy: Lubaya revolutsiya – eto nasiliye" (03 Kasım 2017), <https://www.kp.ru/daily/26752/3782385/>

Komsomol'skaya pravda. "Boris Nemtsov: Bol'şeviki uniçtojili beloye dvijeniye, i vot ono vozroditos" (4 Şubat 2012), <https://www.kp.ru/video/465828/>

- Komsomol'skaya pravda. "Dagestantsev, pogasivşih Veçniye ogon', pomestili v SİZO «Beliy lebed'»" (24 Şubat 2013), <https://www.volgograd.kp.ru/daily/26033/2952398/>
- Komsomol'skaya pravda. "Minskiy Maydan plavno prevraşaetsya v «Bolotnuyu ploşad'»" (20 Ağustos 2020), <https://www.kp.ru/daily/217171/4273695/>
- Komsomol'skaya pravda. "Aktsiya «Beloye kol'tso» v Moskve bez soglasovaniya" (10 Şubat 2012), <https://www.msk.kp.ru/online/news/1080224/>
- Komsomol'skaya pravda. "Vladimir Putin: Sel'skoye hozyaistvo uje ne çornaya dıra, a lokomotiv razvitiya strani" (17 Ekim 2017) <https://www.izh.kp.ru/>
- Komsomol'skaya pravda. "Rossiyskiye sili uniçtojili Okolo 300 boyevikov natsformirovaniya «Çornaya sotniya»" (22 Temmuz 2022), <https://www.kp.ru/daily/27422.5/4621642/>
- Komsomol'skaya Pravda. "Dmitriy Sautin: Şitayu, şto ugolovnoye delo voronejskogo kandidata v deputatı – çorniy piar pered vıborami" (04 Eylül 2015), <https://www.vrn.kp.ru/daily/26428/3300793/>
- Komsomol'skaya pravda. "Jeltaya pressa v Finlandii pugaet jiteley Rossiyey" (03 Ocak 2015), <https://www.murmansk.kp.ru/online/news/1939760/>
- Komsomol'skaya pravda. "V Moskve skinhedı razniye – koriçneviye, krasnie..." (28 Eylül 2006), <https://www.kp.ru/daily/23798/59155/>
- Komsomol'skaya pravda. "Putin: SSSR i Krasnaya Armiya sdelali osnovnoy vklad v razgrom natsizma" (18 Haziran 2020), <https://www.kp.ru/online/news/3913872/>
- Komsomol'skaya pravda. "Sovetnik Avakova poobeşal ustroit' oligarkham Ukraynu «karasniy terror»" (10 Temmuz 2017), <https://www.kp.ru/online/news/2802033/>
- Komsomol'skaya pravda. "Spisok kandidatov v Gosdumu ot partii «KPRF» po Ryazanskoy oblasti" (27 Eylül 2011), <https://www.ryazan.kp.ru/daily/25760/2746087/>
- Komsomol'skaya pravda. "V Lenina toçno ne strelyali, no eto bila ne Kaplan" (02 Temmuz 2008), <https://www.msk.kp.ru/daily/24123/344680/>
- Komsomol'skaya pravda. "«Oranjiviyey» okazalis' «Krasnimi»" (28 Nisan 2005), <https://www.kp.ru/daily/23503.4/39381/>
- Komsomol'skaya pravda. "Yanukoviç: «Oranjivaya revolutsiya» otbrosila Ukraynu na 5 let nazad v razvıtii" (23 Ağustos 2011), <https://www.kp.ru/online/news/961428/>
- Komsomol'skaya pravda. "Konstantin Kurçenkov: V Yaroslavskoy oblasti nujno uluçşat' ekologiyu" (08 Temmuz 2016), <https://www.kp.ru/daily/26552/3569134/>
- Komsomol'skaya pravda. "Psaki zayavila, şto SSHA ne davali Rossii «zeloniy svet» na «neznaçitel'noye vtorjeniyey» na Ukraynu" (22 Ocak 2022), <https://www.kp.ru/online/news/4597685/>
- Komsomol'skaya pravda. "Smert' antifaşista iz Kunstkamery" (09 Ağustos 2004), <https://www.kp.ru/daily/23335/31059/>
- Nezavisimaya gazeta. "Kommunistı poputayutsya razruşit' «mitingovuyu tişinu»" (25 Ekim 2022), https://www.ng.ru/politics/2022-08-11/3_8511_kprf.html

-
- Novaya gazeta. "Tik-tok, topaet malış" (22 Aralık 2021), <https://novayagazeta.ru/articles/2021/01/21/88816-tik-tok-topaet-malys>
- Novaya gazeta. "Na krasnoy ploşadi zaderjali eks-politseyskogo, kotoriy vişel s piketom v podderjku Alekseya Naval'nogo" (19 Aralık 2021), <https://novayagazeta.ru/>
- Radiosvoboda. "Koriçnevaya çuma v Rossii perejivaet svoe renessans – Gromenko" (08 Eylül 2017), <https://www.radiosvoboda.org/a/28724829.html>
- RİA Novosti. "Zaharova nazvala deytviya Britanii po «delu Skripalya» çornim piarom" (25 Mart 2018), <https://ria.ru/20180325/1517231092.html>
- Rossiskaya gazeta. "Tsentr Moskvi perekrili na vremya provedeniya massovih aktsiy" (02 Mart 2013), <https://rg.ru/2013/03/02/dvijenie-anons.html>
- BBC News Russkaya slujba. "Seriy kardinal Kremlya Vladislav Surkov uşel v otstavku" (28 Ağustos 2017), https://www.bbc.com/russian/russia/2013/05/130508_surkov_quit
- RBK. "MİD nazval, sto stanet krasnoy liniyey dilya Moskvi" (09 Ekim 2022), <https://www.rbc.ru/politics/09/10/2022/6342624a9a7947d4a43a0d0c>

Theoretical Reviewing Of Overlapping Consensus In The Context Of Abortion Debate

Kürtaj Tartışmaları Bağlamında Örtüşen Görüşbirliğinin Teorik İncelemesi

Mehmet Akif DOĞAN

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
peoplefromzion@gmail.com
0000-0002-6458-061X

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Saraç, Hakan. "Theoretical Reviewing Of Overlapping Consensus In The Context Of Abortion Debate". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 70-85.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1141674>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 06.07.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 19.11.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

17. Yıl

Kürtaj Tartışmaları Bağlamında Örtüşen Görüşbirliğinin Teorik İncelemesi

Öz

Modern anayasalar geç modern dönemin başlangıcından beridir hem azınlık hakları olarak grup haklarını hem de bireysel hakları gözetmeye çalışmaktadır. Ancak, bazı durumlarda, bir eylemin veya bir olgunun grup haklarını mı ifade ettiği yoksa bireysel hakları mı refere ettiği hala muğlaktır. Siyasal haklar bakımından kürtaj tartışmaları bu muğlak durumların örneklerinden biridir. Bu bağlamda, Liberal görüş kürtajı bir kadının bireysel hakkı olarak değerlendirmeye yatkınken, komüniteryan görüş ise yaşama hakkını işaret ederek buna karşı çıkabilmekte ve bu, liberal bir anayasal krize dönüşebilmektedir. Bu makale günümüzde hala bu tür anayasal krizlerin yaşanması nedeniyle önem kazanmaktadır. John Rawls'un *Siyasal Liberalizm* isimli eserindeki örtüşen görüşbirliği teorisi liberal anayasalarda açığa çıkan bölüşüne siyasal çatışmaları kamusal aklı önceleyerek çözmeye çalışmaktadır. Bu makale Rawls'un teorisini kürtaj tartışmaları bağlamında özellikle değer-göreceliği ve önceliklendirme kavramları üzerinden kavramsal olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma hermeneutik yöntemine dayanmaktadır. Çalışmaya tartışmanın evrenini geniş tutmak adına İmmanuel Kant, Isiah Berlin ve John Gray gibi konuyla ilgili çalışmaları bulunan önemli düşünürler de dahil edilmiştir. Sonuç bölümünde Rawls'un teorisinin faydacılık ilkesi ile komüniteryan hakları ihlal etmesi bağlamında hem pratik olarak hem de teorik olarak zayıf olduğu öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Bilimi, Örtüşen Görüş Birliği, Çoğulcu Liberal Anayasa, Grup Hakları, Bireysel Haklar.

Theoretical Reviewing Of Overlapping Consensus In The Context Of Abortion Debate

Abstract

Since the beginning of the late modern era, modern constitutions have been trying to keep both group rights as minority rights and individual rights. But, in some cases, it is still ambiguous if an action or a phenomenon must refer to individual rights or group rights. Abortion discussions, with regard to political rights, are one example of these ambiguous cases. In this context, whereas Liberal view tends to regard abortion as individual rights of a woman, Communitarian view can be against it by pointing out the right to life and this case may lead to a kind of liberal constitutional crises. This article gains importance as such constitutional crises still emerge even nowadays. John Rawls's theory of overlapping consensus in *Political Liberalism* tries to solve these political conflicts that emerged in liberal constitutions by prioritizing public reason. This article conceptionally aims to examine Rawls's theory in terms of prioritization and value relativity in abortion discussions. The method of article is hermeneutics. In order to extend the universe of the discussion, some important thinkers such as Immanuel Kant, Isaiah Berlin and John Gray, who have related studies on the topic, were included. In conclusion, it is asserted that Rawl's theory is weak both practically and theoretically as to the principle of utilitarianism violates the rights of communitarians.

Key words: Political Science, Overlapping Consensus, Pluralist Liberal Constitution, Group Rights, Individual Rights.

Introduction

The conception of constitution as supreme law means, in the most general sense, form of the state within its regime and fundamental rights and freedoms. In parallel with this definition, it can be stated that content of some codes in this definition such as fundamental rights and freedoms, is to be changed when the basic structure of society changes since conception of constitution directly underlies society. Thus, when the basic structure of society requires to be pluralist structure, fundamental rights and freedoms which primaliry take place in constitutions are to be redefined. In the late modern period, now that liberal societies have become more pluralist, liberal

constitutions are supposed to comprehend all reasonable political, philosophical, economic, religious and cultural demands of citizenships to keep pluralist a political structure. However, at this point, the vital problem purely underlies conflicting demands which can not be replaced each other due to value relativity. Such political crises underlying value relativity are one of the most political challenges of liberalism.

It can be said that this is one of feature of “modern liberalism” that emerged within the globalization era. This feature clearly means that people do not conflict with each other over their political identity for their ideologies emerged after World War II, but conflict for their cultures. Samuel Huntington overwhelmingly argued this thesis in 1990s (Huntington, 1996, 21-36). Huntington clearly says that what separates us is not any more ideologies like in the cold war; but cultures from ethnic identity to religious beliefs. Furthermore, Fukuyama’s thesis *the end of history*, also argues that culture is both our modern problematic that separates us and also our mere dynamic that reunites us in terms of culture, economy and politics. So, this means that while what develops us is culture in the societies in which people trust each other such as Japan, Germany, it is also the seed of political, economic and cultural conflicts in the societies in which people do not trust each other such as Italy and France according to Fukuyama (Fukuyama, 1998, 20-24). When we consider Fukuyama’s thesis and Huntington’s thesis together, it is obvious that culture is not only related with private realm like in past; but also related with public realm in which fundamental rights and liberties are politically emerged.¹ As John Locke (Locke, 2017) discusses deeply, we can argue that when there is no constitutional limit for the principle of universal toleration of liberalism, the principle gets stuck in conflicting demands as it is unclear that which group in a society will tolerate another group’s demand.

The abortion debate is one of examples of such cases. The conflict between pro-life and pro-choice generates one of the most essential and challenging conflicting demands in late modern societies. This conflict between pro-life and pro-choice emerges since abortion is still a vague action considering if abortion must refer to individual rights or group rights. Whereas Liberal view regards abortion as a woman’s right, some traditional and religious groups (communities) can be against it by pointing out the right to life. At this point, if a liberal constitution is desired in a society in which both pro-life and pro-choice take place, which one of them should be prioritized by this constitution? This is a challenging question that can force Rawls’s theory of overlapping consensus.

Rawls’s political liberalism, specifically overlapping consensus, has importance in such debates over conflicting political demands in plural societies. As a pluralist constitution theory, Rawls’s overlapping consensus is based on debating how conflicting political demands in a modern society can be compromised within a constitutional framework. Even so, some arguments of overlapping consensus ambiguate the debate over conflicting demands when these conflicting demands, at first view, seem to be right by their sides. So the scope of this inquiry is based on how overlapping consensus

approaches the conflict between pro-life and pro-choice within a constitutional framework.

From this point of view, I will examine Rawls's theory of overlapping consensus over the terms of relativity and priority. These terms are essential to evince how Rawls theoretically balance between relativity and prioritization and, thus, he justifies his theory of priority among nearly equal political relativistic values.

1. Over Difficulty of Making a Pluralist Constitution

The most known characteristic feature of most late modern societies can be defined as different groups divided by comprehensive ethical, religious and philosophical doctrines. In the past, such diversity used to be ignored by the normal citizen model, which mainly symbolizes course of action of heterosexual and healthy white man. Moreover, anyone who was out of this model was being excluded by getting them marginalized from western democracy and thus, western democracies were affiliated with such superior culture by putting this model in the center of the world of politics as main political actor (Kymlicka, 2016, 453). However, regarding the late modern era, all these comprehensive ethical, religious and philosophical doctrines in most late modern societies have their demands over their particular rights claimed by themselves (Rawls, 2007, 49). And at this point, while these uncompromising demands from these comprehensive doctrines conflict with each other, modern-liberal constitutions are supposed to solve such conflicts by making an effort to satisfy all 'reasonable' political demands in order to be a pluralist constitution. Theoretically, difficulty of compromising of these conflicting demands is due to the relativity about which demand should be prioritized.

In this context, John Gray's criticism gains importance. He argues that liberalism is contradictory since it claims to satisfy all demands of all these comprehensive doctrines, although they cannot be compromised due to their relativity (Gray, 2003, 28). Instead of a theoretical- discursive solution of liberalism, Gray asserts to be more realistic by pointing out Hobbesian liberalism (Gray, 2003, 31). His solution implicates Hobbesian liberalism since his liberalism disallows relativities of conflicting political demands. That is, Hobbesian liberalism does not pay attention to the relativities of pluralist values in a society. On the contrary, it is only interested in radical fundamental rights and freedoms which are not in conflict over priority. In this regard, it can be stated that the vital aim of Hobbesian liberalism is not compromising specific political demands such as group rights; but it provides fundamental rights and freedoms. And so, such liberalism has, then, a meaning of constitution which is purified from relativities of specific political demands of groups (Gray, 2003, 122-123).

So, correspondingly, a very simple question regarding Hobbesian liberalism, as classical liberalism, inevitably arises: 'If liberalism does not pay attention to value pluralism, how can it be called liberalism?'. This simple question arises due to the principle of tolerance which is the one of the most important principles of late modern liberalism. And consequently, this vital question rising against Hobbesian liberalism is essentially the question that late modern liberalism asks to classical liberalism. Because, the principle of tolerance is purely regarded as a vital instrument to enhance freedom in liberal and

pluralist societies to some extent (Bellamy, 2014, 7). At this point, it can be said that the reason why Hobbesian radical (classical) liberalism and other more emancipatory liberalisms are ambiguous results from disunity over where limits of the principle of tolerance should start and end. And thus, basic codes of difficulty of making a comprehensive – pluralist constitution can apparently be stated as relativity and priority problems.

Such hard cases are likely to be solved by dealing with the problem of priority rather than relativity since the former can be measured to some extent. Because trying to solve this hard case by dealing with the problem of relativity is almost impossible as relativity can not be measured even to some extent. This means, as Berlin stresses (Berlin, 2002, 42), value incommensurability which deepens the conflict more. But priority of political demands of values conflicting with each other can be identified by a cluster of principles achieved by rational mind to some extent. What Rawls tries to do is exactly this: Developing a rational priority method to overcome priority problem. In *Political Liberalism*, Rawls tries to achieve such a solution by pointing out the public reason. At this point, Rawls converts the rational mind into public reason. So, the next chapter will be about the Rawlsian method.

2. The Codes of Overlapping Consensus

As told before, the main problem of making a pluralist constitution apparently results from a kind of disunity in deciding where the limit of fundamental rights and freedoms should start and end and defining what they –fundamental rights and freedoms- are in the constitutional framework. Because once a pluralist constitution suggests that it will satisfy all reasonable political demands of pluralist values for the sake of the principle of tolerance, almost all these demands of pluralist values tend to stay away from collective interest by asserting priority of their demands (Rawls, 2007, 102-108). Political philosophy, throughout the history of political thought, has suffered from an effort to reconcile the weightings of intuitions emerging from fundamental matters such as freedom and justice (Berlin, 2010, 52). This, firstly, creates uncertainty or can be called a kind of chaos, in the process of doing politics. Because, for example, when fundamental cases such as justice or freedom gain currency politically, everyone approaches the case through their intuitions that point out the right of their side.¹ The main reason why there are many intuitions in such fundamental cases is that such cases are not what can not be materialized by rationalism agreed by everyone. The relativity of such abstract cases creates different intuitions², resulting in the fact that rationalism may seem to begin to consume itself silently.³

Even though meanings of fundamental cases such as justice and freedom change from period to period, from geography to geography and so on, sketching a kind of cluster of principles agreed by common sense could be beneficial to build a society in which common idea on such fundamental cases approximately can be achieved. From this point of view, sketching such a society model apparently depends on developing a common mind. Accordingly, Rawls's method, which underlies overlapping consensus, is

entirely developing such a common mind which centralizes intuitions emerging from relativity.

3. Rawlsian Method Between Kant and Rousseau

Initially, Rawls's method of centralizing intuitions is related to discrimination between the public realm and private space by prioritizing the public realm. Because, to Rawls, these abstract fundamental assertions, such as freedom and justice, which contain relativity, can never be compromised by regarding -asserting- private space as it is in the absolute center of relativity. Instead of this, Rawls asserts a compromise that entirely relies on the public realm since it refers to the point at which rules should be obeyed by everyone (Rawls, 2007, 55-56). At this point, it can be said that the most basic instrument of Rawls's method is related to the public mind.

In this context, in order to grasp Rawls's public mind well, the main difference between consequentialism and deontology ought to be grasped well. Consequentialism is, basically, based on the result(s) of action with regard to gaining favor. So, for consequentialist philosophy taking advantage of the result of an action is more important than the moral of that action (Thomas, 2015, 2-3). So, when it is regarded within a constitutional framework, this philosophical conception means that the constitution should only regard the advantage of each individual or group rather than the collective benefit. It, basically, refers to Berlin's conception of Liberalism prioritizing *values* over collective order that must be obeyed. Practically or theoretically, providing all group's or all individuals good in a same constitution is nearly impossible. Public reason achieved by all agents in a well-ordered society totally breaks down in such Liberalism as agents would only consider their benefits rather than a collective benefit.

On the other hand, deontology mainly focuses on the sense of mission for the sake of everyone's benefit. It, mainly, refers to both Kantian liberalism with regard to his *universal moral* and Rousseau's *general will*. Kantianism plays a central role in any understanding of the difference between consequentialism and deontology (Thomas, 2015, 3). Kantian universal law is a kind of expression pointing out the fact that agents should not do an action that is not wished to be done to themselves. Such actions clearly point out the sense of mission. This means agents's actions should be universal by maximizing themselves. Kant calls this *Categorical Imperative*. (West, 2016, 41). In this sense, according to the categorical imperative, agents should not wait when the light is red just because of the law, but they should wait with the sense of mission. So, to be more clear in understanding Kantian deontology, it can be said that even if the road is completely empty and there are no formal or informal witnesses, agents should wait at the red light as the sense of mission requires that.

Such ipso facto sense of mission nearly refers to a kind of Kantian Utopia in which agents in a society act according to a cluster of morals rather than the results of acts they can benefit from. What makes the Categorical Imperative almost a kind of utopia is impossibility of acting always according to universal moral rules. At this point, Hobbesian human nature showing that human being is always in pursuit of his good stands against it to promote more realistic political order and that is why Hobbes put radical political power at the center of his political theory. It means what protects agents

from each other is not agents themselves who are always in pursuit of their good, but a radical political power. When Kantian universal law is regarded as human nature, it can be said that Kantian conception does not have a viable political basis since there is no political sanction over agents' acts that is committed only according to an ipso facto cluster of morals. Thus, *Transcendental Idealism* remains as Kantian Utopia when regarded politically.

As for Rousseau, general will primarily means a political order rather than a kind of conception based on the integrity of acts relying on a cluster of morals. In general will, agents, who willingly left their natural freedom for a civilized life, act according to only a political order that they freely established in order to have a common public life. Thus, they become citizens and from now onward their moral of acts are moral of that political order.⁴ So, it can be said that there is only a slight difference between the Categorical Imperative and the conception of general will. While the Categorical Imperative orders agents to act according to a kind of cluster of universal moral for the sake of protecting agents from each other almost regardless of a kind of political order, general will points out a kind of *political good* for each agent at the end of an achieved political order. So, to be more clear, the little difference between these conceptions is the difference between acting according to moral rules regardless of what it will individually and politically cost agents and operating for political good regardless of behavioral ethics in that process.

As for moral dimension of general will, Rousseau stresses that what rules us is not "reason" totally, but impulses also (Rousseau, 1990, 82). By mentioning impulse, he means will and what frees us is that and furthermore he stresses that we act according to conscience in some cases in which reason is inadequate. So, to Rousseau, those who lost their freedom lost their moral agent identity as well.⁵ In this context, agents, who are against general will, are also against moral identity and freedom of other agents. Thus, general will literally means a kind of existential moral, which is the center of political moral, and that is why it can never be separated from people. As a result, it can be inferred that conception of general will turns categorical imperative as philosophical moral into political moral by keeping moral justification of agents.

To get back to Rawls, whereas what the most important thing for consequentialism is entirely 'goods', it is 'right' for deontology. This basically shows that moral theory is based on the difference between *right* and *good*. At this point, the most important thing showing the difference is which one is being prioritized over the other. Consequentialism prioritizes good over right by defining right according to good. Because, according to the conception, agents can have their goods with rights defined according to these goods. Rawls objects to this way of reasoning and suggests prioritizing right over good. To Rawls, good without a determined cluster of rights is unacceptable. So, in Rawls's method, goods should be defined according to an achieved cluster of defined rights. Rawls suggests this way because he thinks that it leads to ambiguity to have a moral theory as everybody's understanding of good is different (Kocaoğlu, 2015, 30-31).

Rawls primarily tries to solve this methodological problem between 'good' and 'right'. To him, this methodological problem is related to intuitionism. He says there are many different intuitionist understandings as everybody's rights are different, and a such plurality of intuitionism leads to a lack of having a common sensibility (Rawls, 1999, 30). For example, in the case of social justice, whereas some groups may suggest that educated and talented people should earn more wages than others, some groups may suggest that wages should merely be distributed according to taxes (Rawls, 1999, 31). Rawls suggests promoting a certain and common intuitionist theory based on common sense and he calls this as *Commonsensical Intuitionism*.⁶ (Rawls, 1999, 31). Rawls's intuitionist theory aims to have a common mind which prioritizes different intuitions according to common sense. By common mind, Rawls means common political mind, that is, public mind. Here the vital question is: "How can agents have a common public mind while everyone's political understanding of right is different?". This question, in actuality, is the heart of understanding overlapping consensus.

Key points of Rawlsian answer to this question are *reasonability* and *rationality* (Rawls, 2007, 110). Rationality means that everyone is rational and in pursuit of their goods. This is a very simple human nature definition that most of political philosophers agree with. But the main problem is how people can reach their goods while their goods are in conflict with others. At this point, Rawls invites agents to be reasonable to achieve their goods consistently. So, this simply means that everyone can have their goods (Rationality) consistently as long as they have social cooperation (Reasonability). One of Rawlsian sentences summarizes this philosophical suggestion: "This reasonable society is neither a society of saints nor a society in which everyone is egocentric." (Rawls, 2007, 97-98). To Rawls, regarding only individual goods which conflict each other deepens the conflict more, and thus, justice disappears since there would not be a principle that shows which good should be prioritised. From this point of view, initially, a principle that will show which good should be prioritised is necessary (Rawls, 2007: 99). So, rationality requires public mind purified from a way of using the daily mind with regard to only daily good. Therefore, Rawls distinguishes the needs of free and equal citizens and the needs of patients or students by stressing that needs are different things from desires and interests. This shows that public reason contains only the former, as the former means needs and the latter means desires and interests (Rawls, 2007, 224). Thus, it can be said that overlapping consensus is merely related to a kind of 'advanced' justification of political values.⁷

By a kind of advanced justification of political values, it is meant a kind of advanced political justification of both Kant and Rousseau. As mentioned before, an overlapping consensus which is the heart of *Political Liberalism*, is based on a cluster of rights which are prioritized over goods. This basically means that political behaviors should deontologically be upon a kind of political sense of mission rather than consequentialist way. In Kantian Categorical Imperative, this almost seemed philosophical moral rather than political moral. So, it can be deduced that Rawls makes Kantian Transcendental Idealism a kind of Transcendental Realism by enhancing political moral via Kantian deontology. Similarly, while Rawls develops Kantian moral conception politically, he also improves Rousseau's political conception by bringing conscience into the political context as common sense. This means that general will based on enlightened absolutism gains Rawlsian modern political moral based on pluralism within an overlapping

consensus.⁸ Thus, it can be said that overlapping consensus takes its political moral from Kant while it takes its political context from Rousseau.

After codes of overlapping consensus are mentioned methodologically, its political reasoning should also be mentioned. As told before, overlapping consensus aims to develop a common political ground in democratic societies via a common political moral. The requirement of this results from the fact that late modern democratic societies are pluralist. So, political justice is one of the most important problems of such societies as they contain comprehensive different philosophical, religious and moral doctrines. The primary mission of the theory is to stop any kind of sovereignty of one of these doctrines or groups over others and balance them with regard to constitutional guarantee (Rawls, 2007, 180). This shows that overlapping consensus is explicitly related to public realm. In this context, Rawls also distinguishes his liberalism from comprehensive liberalism of both John Stuart Mill and Immanuel Kant because their liberalism is related to moral principles of liberalism more than political principles (Rawls, 2007, 139). Within the statement of Kymlicka, which refers to this difference, Rawlsian project is a kind of public duty showing that agents can be communitarian in private space while they should be liberal in public realm (Kymlicka, 2016, 332). In parallel with this, Rawls urges that the agent who should change is the communitarian agent. The reason why Rawls alleges communitarian agent is that he thinks the communitarian agent is against change in both public realm and private space. Therefore, in the center of overlapping consensus, there is a very important condition for communitarian agent to become flexible in the public realm. This simply means that determined rights within the principle of reasonability in public realm are prioritized over goods of groups or agents in private space.

Whilst the Rawlsian project renders public realm in order to be liberal via common sense based on public reason, communitarians may want to draw attention to their autonomous rights in their private space. So, in the political case of abortion, communitarians who are generally pro-life supporters and liberals who are pro-choice supporters stand so conversely to each other that the theory faces with a very difficult and deep problem both politically and philosophically. As a result, overlapping consensus faces a very deep problem in the context of making liberal conception the mere truth by prioritizing public reason over autonomous values of closed groups. Next chapter will be about this conflict in addition to pro-life and pro-choice examples of Rawlsian theory.

4. An Abortion Debate Between Freedom of Religion and Individual Freedom

Before discussing this chapter, mentioning briefly how pluralism emerged may clarify understanding of late modern liberal thought with regard to the distinction between pluralism and majoritarianism. While 'basic needs' such as property, security, the fundamental right to life and so on are demanded in an understanding of classical state⁹, comprehensive religious, philosophical and moral autonomous rights are demanded in late modern liberal state conception after basic needs are provided. It can be said that the primary tasks of classical state were providing basic security, property and the

fundamental right to life and so on in the era when conception of pluralism was not under discussion politically. After the industrial revolution, a nation-state form emerged by regulating the relationship between the state and the individual via an ideal (Heywood, 2018, 60-64). According to this new type of relationship, the most important thing emerged as an ideal, and the majority of citizens gathered for the sake of this ideal politically, sociologically and economically, while minority part was to obey to majority.¹⁰ In this context, it can be said that there is an ideal in nation-state and majority represses minority politically and sociologically, not officially, on behalf of this ideal at the root of majoritarianism. This ontologically implicates a conflict that different groups who have political demands such as education in their mother tongue, indeed, are almost unacceptable in majoritarian societies whilst all citizens are equal before the law and no person or group is legally privileged (Barbelet, 1988, 2-14).

Following World War I, after macro ideologies such as Liberalism, Socialism, Fascism and etc, gained more power, form of state was initially questioned, and this also effected the connection between individual and state over conception of citizenship. Liberalism, as an ideology that theoretically gives more freedom and tolerance to individuals than other ideologies, became the prevailing ideology globally and its principles of freedom and tolerance were expanded to group rights in the 1980s. Since then, a conception of liberalism has not only been an ideology which brings individual into the forefront by giving freedom and tolerance politically, but it has also been an ideology regarding all comprehensive religious, philosophical and moral autonomous rights constitutionally, thereby the matter of equality of citizenship over minority and majority was ontologically and partly solved. Thus, it can be said that the intellection of pluralism emerged after liberalism had begun to regard group rights in conjunction with individual rights by overcoming majoritarian problems partly.

Regarding both individual rights and group rights together is the breaking point of pluralist liberal thought for this essay. What leads to such a problem is the conflict between negative freedom of individuals and negative freedom of groups. Abortion is one of the greatest examples of such a breaking point as it is related to both individual rights directly and religious freedom of some fundamental religious communities. At this point, whereas legitimacy on the demand of pro-life refers to the right to religious freedom, legitimacy on the demand of liberal citizens refers to the right of negative freedom of women. Both weightings of the justifications, in the first place, are almost equal since freedom of religion and belief and political freedom of a woman over her body are entirely equal rights. In addition to this, the famous violinist example argued by Thomson points out which right should be prioritized between mother's right to life and right to life of fetus. ¹¹Consequently, relativity over the priority of political demands between them appears, creating conflicting demands (Kymlicka, 2016, 328-330).

The abortion issue, which is often discussed in democratic liberal regimes, is politically and sociologically one of the challenging issues that compel Rawls's theory as to justification of political demands which underlies incomparable values. Rawls states that political liberalism approves abortion in terms of women's rights and more generally basic rights and freedoms (Rawls, 2007, 276). Rawls's claim is on the fact that protection of these rights would strengthen the value and meaning of individuals' right of self-

actualization, and doctrines which don't give these rights to women are not reasonable (Rawls, 2007, 276).

Dombrowski, on the other hand, emphasizes a different point and states that Rawls, as well as thinking that abortion right is a woman's equal political right, may allow an abortion ban on condition that only if a woman who demands abortion is exposed to abuse of political right (Dombrowski, 2001, 127). However, Dombrowski's main objection to Rawls here is that fetus can't be regarded as human in early pregnancy, and as a result no abuse of right is discussible (Dombrowski, 2001, 127). In that case, Rawls's condition of not being exposed to abuse of right is unnecessary, according to Dombrowski. What's more, abortion is not only an issue of liberal democracies' political right, but it is also a special example that points out how individuals interpret the world, the universe, and existence, and how differences resulting from these interpretations cause conflicting nature of value pluralism. Prior to political debates, the 'arkhe' problem, which is the first main problem of philosophy, underlies this difficult issue.

This problem appears in the claims of if a fetus is a moral aim in early pregnancy. Foremost people of the Catholic world, such as Saint Augustine and Thomas of Aquinas, approve of abortion right by using their theology as secular and pointing out that a fetus, in early pregnancy, is not a sentient creature yet, so it cannot be defined as human (Dombrowski, 2001, 126). However, there is a lot of dissents, even within the catholic world itself, through the theories of 'delayed hominization' and 'immediate hominization'¹², about how to define a fetus (Donceel, 1970, 76). While Christian doctrine, which inherited Aristotle's belief that the soul is placed in a fertilized egg on the fortieth day, argues for their opposition to abortion due to this principle, supporters of 'delayed hominization' claim that Christian members –especially Catholics- should discuss their opinions in the public mind platform through abortion which is an important political and social issue (Dombrowski, 2001, 128).

From this point of view, it can be said that the complete abortion issue, in fact, emerged from different views and values resulting from how a fetus is interpreted. The Abortion right issue, which women have in terms of equal political rights comes up as a secondary discussion as a result of this difference. Rawls's project is not interested in how the Catholic world interprets fetus, but asks them to support their claims with public justification by public mind. With regard to this case, what Rawls's desire to establish a steady society in which fundamental religious communities who demand the freedom of religious and liberal citizens who demand their individual negative freedom can live together via overlapping consensus.

On the other hand, lastly, to underline the difficulty of the issue again, Quinn states that the abortion issue gets stuck in two points. First, as a result of the fact that scientists are in disagreement with what a fetus is, the 'arkhe' problem is most likely to continue the discussion of abortion issue; second, if a fetus is accepted as a moral aim, this dilemma appears: abortion right of women as an equal political right, or life right of a human (Quinn, 1995, 44).

Rawls tries to do this by prioritizing individual rights over religious rights as he thinks that abortion ban is a kind of violation of individual rights; thereby it is not reasonable for public mind. At this point, Rawls's theoretical deficiency totally comes up as to vagueness of which values are reasonable for public mind. This is related to which demands should be prioritized over others and the fact that how the principle of reasonability of Rawls's project will be formed. That is, Rawls's public mind based on principle of reasonability can not explain why abortion ban is not reasonable politically and why the agent who is supposed to be flexible should be a communitarian agent for social cooperation whilst the project aims to regard all comprehensive religious, moral and philosophical doctrines in conjunction with individual rights. While abortion ban is a violation of individual freedom (rights), how can the Rawlsian method of public justification explain why it is not a violation of freedom of religion?

This question furthermore points out the vagueness of political and social sense of mission, based on both Kantian and Rousseau's deontological moral as to which agent's demand or act should be approved for the sake of categorical imperative or general will. In parallel with this, while one group or an agent in a well-ordered society based on overlapping consensus should not establish political superiority over others, Rawls already gives such superiority to only liberal side on abortion matter. This shows, in fact, that liberal envisagement of overlapping consensus does not support other comprehensive religious, moral and philosophical doctrines if they are against to atomistic individualism of liberalism when public mind can not determine which 'right' should be prioritized. In abortion matter, Rawlsian deontological 'right' becomes 'good' of negative freedom of a liberal woman. This result can mean that Rawls's common sense only serves to utilitarianism of the Liberal side on this matter. So, it simply shows that such a solution is inevitable, as if there was no way beside utilitarianism in politics. This inference makes Berlin a current issue by his criticism of 'universal' Western policy over Machiavelli.

To him, pluralism is inevitable as pluralism of values is available; therefore, making a choice between values is also inevitable, both politically and individualistically. For example, this simply means that agents may support a modern education system or, on the other hand, they may support a kind of radical religious education system; but they can not support both of them at the same time. Thus, while the fact of choice establishes a pluralist ground in which values differ in a society, it establishes a conflict as to which choice (right) should be prioritized over others on critical political matters. This fact divides society into groups that make a choice, bringing forth a policy in which each choice loses others. Briefly, to Berlin, a world without a loss is impossible.

Berlin regards the fact of a world without a loss as nature of 'real' freedom. Because, he thinks that all classification and systematization of the western rationalist tradition of material progress is nothing but trying to grasp and interpret the 'eternal' universe or life via fatal means (Berlin, 2010, 261-262). This means that infinite life, which always precesses, is being tried to be turned into monotype policy, moral and society via systematized western rationalism. Thus, systematized western rationalism and determinism customize the life space of a kind of romantic, traditional or religious communities via principles of objectivity and absolute knowledge in modern liberal societies within melting pot. According to Berlin, while such drive of modern liberalism

justifies the fact of pluralism for the sake of public interest via public mind, this is a kind of attempt that turns heterogeneous form of pluralism into homogeneous form. As a result, almost all forms of life which are out of the perspective of modern liberalism face with a hazard of political exclusion and, thereby notion of pluralism disappears. This simply sabotages free will with regard to having what kind of life agents or communities prefer and Kantian freedom is violated.

In parallel with all of these, Berlin criticizes all macro ideologies, doctrines and so on via such fact of choice that he argues. To him, all of them essentially aims to take over power. He states that all philosophical, religious, and moral doctrines such as marxism, protestantism, catholicism, imperialism, liberalism, and so on, which trigger a turning point of history, aim to take over power, which is the center of Machiavellian policy, by putting a kind of moral philosophy instead of showing real purpose of policy. All these 'big' historical cases (doctrines) could put nothing but the discourses of Machiavelli or could lead to nothing but nature of realist policy. So, to Berlin, the hidden purpose of liberalism is also taking over power; it is not distributing power equally to establish a real pluralist society. As for overlapping consensus with regard to Berlin's criticism, it can be said that the Rawlsian project (Political Liberalism / overlapping consensus) creates a kind of power of liberalism that excludes agents or groups who are out of determined cluster of deontological rights. In conclusion, as Berlin mentions, sociologically and constitutionally, creating a pluralist society is almost impossible in practice or in public realm, whereas it can be possible in private space. It is related to the fact which points out more realist or more consistent understanding of policy: *We can not regard a society in which one group takes over power via even public mind as a pluralist society.*

Conclusion

In October 2016, in Poland, which is known as one of most fundamentalist catholic countries in Europe, woman's protests against the prohibition of abortion again pointed out that such hard cases as abortion debates still continue to be relevant. In spite of the principle of tolerance of pluralist liberalism and fundamental human rights that refers to a cluster of universal rights, making a pluralist constitution in late modern pluralist societies is still too hard to even today since each conflicting political demands regard themselves as right by their sides. Regarding themselves as a right by their side is mainly due to the relativity and priority of demands. Whereas modern and pluralist liberalism asserts that those conflicting demands can be compromised by the principle of tolerance, the principle gets weak on the ground of vagueness over where freedom of pluralist values starts and ends against each other. If we assume that votes for pro-choice and votes for pro-life are equal after a referendum in a pluralist society, it can be said that relativity and priority of these demands/votes have almost equal justification between freedom of religious life as pro-life (This refers group rights) and individual rights that simply refer to negative freedom of a woman as pro-choice (This refers individual rights).

Rawls's solution for this problem focuses on how to deal with relativity and the priority of demands in this context. From this viewpoint, Rawls's project asserts that we can deal with relativity or priority problems by only public reason based on his theory of intuitionism. To solve this problem 'principally', Rawls's public reason merely requires a 'reasonable' public justification of political demands of all comprehensive ethical, religious and philosophical doctrines. Hence, public reason seems to be able to absorb relativity and priority of demands within a constitutional framework via Kantian common sense, which was turned into a political base as reasonable public justifications in *Political Liberalism*. At this point, the simple but vital question again gains importance against Rawls: *How can public reason constitutionally determine which demand should be prioritized when they have equal reasonable public justification?* This question gains importance because it is still ambiguous if a fetus is a sentient creature in early pregnancy or not.

Herewith, in the context of abortion, if it is aimed to establish an impartial pluralist society consistently, public priority should not be determined before the scientific determination of what a fetus means indeed. In the case in which such a disputable value (meaning of fetus) is ambiguous scientifically and is incomparable, Rawls's argument is a side of atomistic individualism of liberalism automatically. This shows that Rawls's political perspective, that is, overlapping consensus, tends to establish only a kind of 'liberal majoritarian society' like Rousseau's general will or ambiguate how to make categorical imperative more political. In this sense, the deontological right of overlapping consensus as public justification with regard to improving individual rights turns into the 'good' of agents of atomistic individualism of liberalism. This also reveals a different conclusion related to the dichotomy between utilitarianism and deontology. If the deontological right of Rawls's project turns into the good of those agents, this reveals that the project tacitly supports the interest of those agents regardless they have equal public justification and, thereby, the theory becomes close to being interpreted as utilitarianism. Terminatively, deontological moral may tend to be turned into an interest of one of any philosophical interpretations. Rawlsian method of deontological moral is very close to this conclusion. Briefly, Rawls's project seems 'constitutionally' weak since the notion of public reason is weak for unidentifiable or incomparable values as to determine which political demand of a value in a pluralist society should be prioritized.

Notes

¹ For more knowledge about public realm and private realm see also Arendt, 2018.

²For example, when the conception of justice between socialism and liberalism as macro ideologies are compared, the difference between their conception of justice appears in their different conception of identification of human nature and natural right.

³ At this point, a basic-comparative question may be asked: 'Do intuitions create relativity or does relativity create intuitions?'. This question could be a good starting point to overcome the uncertainty of which weighting should be regarded in the fundamental cases like freedom and justice.

⁴ This also shows that rationalism could turn out to be a useless circle. However, deepening this rationalist problem philosophically is beside the mark.

⁵ This analogically refers to political order in Ancient Greek. In Ancient Greek, citizens are important only for polis and all of their public acts are for the sake of polis. (see also Ağaoğulları 2011, 44-45.)

⁶ By referring to Rousseau, West interprets this as: We shifted to a kind of responsible moral agent from impulse creature within civilized life (West 1998, 47-61).

⁷ Rawls, firstly, mentioned this conception in *A Theory of Justice*, but it is also valid for *Political Liberalism*, and specifically *Overlapping Consensus* as well. This topic will also be mentioned in the following sentences.

⁸ See also Kocaoğlu 2015, 95.

⁹ In this sentence, the term of enlightened absolutism is used to refer to transformation of monarchies through republics by the effect of principles of enlightenment era.

¹⁰ By classical state, it is meant that a state which provides basic needs such as property, security, the fundamental right to life and so on. It can be a monarchy, a religious state or a secular state.

¹¹ This also looks like the prevalent state form of Ancient Greek in terms of the relationship between the state and the individual regardless of the conception of the minority. At this point, Constant distinguishes liberty of modern societies from Ancients. To him, while liberty means ideal of state in ancient era, it means liberty of individual in modern era. (See also Constant 2011, *The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns*) This is instructive to grasp the meaning of citizenship through political history to some extent.

¹² See also *A Defense of Abortion/ Thomson*, 1971.

¹³ While the theory of 'Delayed hominization' means that fetus cannot be regarded as a sentiment creature in early pregnancy yet; the theory of 'immediate hominization' means that fetus can be regarded as a sentiment creature in early pregnancy. See also *Immediate Animation and Delayed Hominization/ Donceel* 1970, 76.

Bibliography

Ağaoğulları, Mehmet Ali. *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. İstanbul: İletişim Yayınları. 2011

Arendt, Hannah. *İnsanlık Durumu*. Trans. Bahadır Sina Seçer. İstanbul: İletişim Yayıncılık. 2018.

Barbalet, Jack.M. *Citizenship: Rights, Struggle and Class Inequality*. Oxford: Open University Press. 1988.

Bellamy, Richard. "Liberalism: Political Doctrine And Impact On Social Science". *International Encyclopedia Of The Social & Behavioral Sciences* (2015) 14: 26-31.

Berlin, Isaiah. *Liberty*. Ed. H. Hardy. Oxford, New York: Oxford University Press. 2002.

Berlin, Isaiah. *Kirpi İle Tilki*. Trans. M. Tunçay, Z. Mertoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2010.

Constant, Benjamin. *The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns*. Indianapolis: Liberty Fund. 2004.

- Dombrowski, Daniel A. *Rawls and Religion: The Case for Political Liberalism*. New York: State University of New York Press. 2001.
- Donceel, Joseph F. "Immediate Animation And Delayed Hominization". *Fordham University Press* 31(1970): 76-105
- Fukuyama, Francis. *Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1998
- Gray, John. *Liberalizmin İki Yüzü*. Trans. Koray Değirmenci. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. 2003.
- Heywood, Andrew. *Siyaset*. Trans. F. Bakırcı. Ankara: BB101Yayınları. 2018.
- <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/30/how-polands-far-right-government-is-pushing-abortion-underground>, (Accessed in 03.01.2018.)
- Huntington, Samuel P. *"The Clash of Civilizations?"*. New York: Simon&Schuster. 1996.
- Kocaoğlu, Mehmet. *John Rawls: Adalet Teorisi ve Temel Kavramları*. Ankara: İmaj Yayınevi. 2015.
- Kymlicka, Will. *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. Trans. E. Kılıç. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2016.
- Locke, John. *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*. Trans. M. Yürüşen. Ankara: Liberte Yayınları. 2017.
- Quinn, Philip L. "Political Liberalisms and Their Exclusions of the Religious". *American Philosophical Association* 69 (2)(1995):35-56.
- Rawls, John. *Siyasal Liberalizm*. Trans. M. Fevzi Bilgin. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2007.
- Rawls, John. *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press. 1999.
- Rousseau, Jean. Jacques. *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*. Transl. Rasih Nuri İleri. İstanbul: Say Yayınları. 1990.
- Thomas, A.Jean. "Deontology, Consequentialism And Moral Realism". *Minevra – An Open Access Journal of Philosophy*.(2015): 1-4.
- West, David. *Kita Avrupa Felsefesine Giriş: Rousseau, Kant ve Hegel'den Foucault ve Derrida'ya*. Trans. A. Cevizci, H. Arslan. İstanbul: Paradigma Yayıncılık. 2016.

Sosyo-Politik Gelişmişlik ve Çevre Göstergeleri

Socio-Political Development and Environmental Indicators

Abdulkadir ALTINSOY

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi

aaltinsoy@sakarya.edu.tr

0000-0002-9631-3268

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Altinsoy, Abdulkadir. "Sosyo-Politik Gelişmişlik ve Çevre Göstergeleri". Akademik
İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 86-99.

<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1214029>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Not/Note

Bu makale Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve
Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN danışmanlığında
yürütülen ve Abdulkadir ALTINSOY tarafından hazırlanan "Bütünleşik Sosyal
Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Sosyo-Politik Gelişmişlik Endeksi Önerisi" isimli
doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 06.07.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 19.11.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Sosyo-Politik Gelişmişlik ve Çevre Göstergeleri

Öz

Sosyo-politik gelişmişlik; toplumsal, ekonomik ve mekânsal özellikler açısından; eğitim, sağlık, altyapı, iletişim, ulaşım, konut, çevre gibi temel hizmetlerin sunulma düzeyinin, asgari standartların üstünde olması olarak tanımlanmaktadır. Sosyo-politik gelişmişliğe ilişkin değerlendirmeleri öznel ve nesnel olarak iki grupta kategorize edebiliriz. Kişisel değerlendirmeler temel alınarak gerçekleştirilen yaklaşımlar öznel yaklaşım, bilimsel açıdan ölçülebilen veriler temel alınarak gerçekleştirilen yaklaşımlar nesnel yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Gelişmişliğin ölçülmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilse de öznel göstergelerin de gerekliliğinin nesnel göstergelerden daha az olmaması yönünde görüş birliği bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada uluslararası kuruluşlar, uluslararası şirketler ve ulusal kuruluşların sosyo-politik gelişmişlik ölçümlerinde kullandıkları endeksler tanıtılmıştır. Endekslerin belirlenmesinde literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Sosyo-politik gelişmişlik kavramı altında değerlendirilen çevre göstergeleri bütünsel sosyal politika kapsamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-Politik Gelişmişlik, Çevre, Sosyal Politika, Endeks

Socio-Political Development and Environmental Indicators

Abstract

Socio-political development; in terms of social, economic and spatial characteristics; It is defined as the level of providing basic services such as education, health, infrastructure, communication, transportation, housing and environment above the minimum standards. There are different evaluations of socio-political development. We can categorize them in two groups as subjective and objective. Approaches based on personal evaluations are defined as subjective approach, and approaches based on scientifically measurable data are defined as objective approach. Although different results have been obtained in the studies carried out to measure the development, there is a consensus that the necessity of subjective indicators should not be less than objective indicators. In this direction, the indexes used by international organizations, international companies and national organizations in socio-political development measurements are introduced. The literature review method was used to determine the indices. Environmental indicators, which are evaluated under the concept of socio-political development, are examined within the scope of integrated social policy.

Keywords: Socio-Political Development, Environment, Social-Policy, Index

Extended Abstract

Social policy refers to the measures that should be taken by evaluating the welfare variables with multiple components together for the society to reach a better situation. Social policy focuses on basic needs such as education, housing, employment and health, which are essential components of social welfare that have recently been affected more negatively by intense urbanization. Considering the demands for better living standards in regions where the welfare level is high, it is undeniable that inclusive and holistic social policy management and implementation on a large scale have become a necessity. In this framework, it is necessary to standardize the sociopolitical development measurement of the essential components of social policy and move it to a comparable point.

It is critically important that social policy practices are interrelated in order to create welfare holistically. All components are affected by each other. For the effectiveness of social policies, the components should not be considered independently. The weakening of this interaction can lead to negative consequences. Repetitive implementation of individual policies may result in wasted resources.

The holistic social policy approach covers related policies of education, health, housing, employment, social security, transportation, environment, crime, women, family and children, disadvantaged groups, income distribution and poverty, migration and demography, socio-cultural life and participation in management. The study's subject includes examining environmental policies, which is one of the holistic social policy components. In the study, the concept of socio-political development will be explained, and information will be given about socio-political development measurement tools. In the last section, environmental indicators will be examined regarding socio-political development.

There are different evaluations of socio-political development. They are categorized into two groups subjective and objective. Approaches based on personal evaluations are defined as subjective approaches, and approaches based on scientifically measurable data are defined as objective approaches. Sociological studies that deal with the behavior and structure of societies are essential in helping to understand socio-political development holistically.

In 1979, Amartya Sen interpreted the concept of development with a different perspective and developed an approach that includes not only economic data but also health, education and socio-cultural issues, in which people are at the center. In her approach, Sen made a prediction along with welfare, taking into account the measurement of human indicators without limiting it to economic indicators. For this reason, this approach has been taken as the basis of the UN's approach to human development reports. The human development approach is an approach that evaluates the factors such as freedom and personality, which are the basis of human beings, together with the level of access to basic needs, and puts the role of humans in development in the foreground.

As a general indicator accepted to measure the success of countries, economic growth measured by GDP per capita was determined. When examined, the increase in GDP increases income and makes severe contributions to social development by facilitating the meeting of human and social needs. The low level of economic development of the people in the society and the deprivation of basic human needs such as food, health and shelter as a natural consequence make the social policies that put people at the focal point more critical. The basic building block of socio-political development is not only material well-being. At the same time, concepts related to fundamental human rights such as quality of life, education, health, employment, job security, housing, life, security and transportation form the basis of socio-political development. Regarding social, economic and spatial characteristics, socio-political development can be defined as the level of access to essential human services such as education, infrastructure, health, transportation, communication and shelter above the minimum standards.

An understanding of development centered on economic growth has left its place in the understanding of sustainable development today. The development includes not only economic development, which means increasing production and per capita income, but also the society's welfare and quality of life. The understanding of sustainable development as an approach that includes ecological, economic, political and social developments can be called development that does not exclude the environment, which aims to eliminate the adverse environmental effects that may arise.

With the industrial revolution, environmental damage reached severe levels, causing environmental problems that started to threaten social welfare, to be seen as a social problem. The Brundtland Report prepared by the UN World Commission on Environment and Development in 1987, academic studies and practices on the sustainable environment were prepared. The methods of combating environmental pollution as problem solutions and preventive measures can be examined from two perspectives. The most crucial point in terms of perspectives is that the problems can be solved with measures taken before environmental pollution occurs.

The socio-political point of view also needs to take measures to prevent the pollution of the environment in this direction. The life satisfaction approach can also measure the environment and welfare relationship. The parameters that can be used for measurements in this scope are noise pollution, water pollution, air pollution and inadequacy of infrastructure and environmental safety.

As a result, in this study, socio-political development measurement indices and measurement indices related to environmental problems were compared, and an attempt was made to evaluate the relationship between socio-political development and the environment with a holistic approach. Socio-political development is a more comprehensive dimension of human development regardless of income. When we look at each of Maslow's levels in the pyramid of needs from a social perspective, it may be possible to discuss needs and development on a new level. Sophistication examined only with economic development will not reveal the right results. Development should be associated with the concept of welfare along with economic development. More than the increase in GNP may be required to reflect the development in the socio-cultural structure of societies.

In this context, the intense urbanization and environmental problems experienced in the last century are very important regarding social development. Specific indicators are needed to detect environmental problems. The studies and indices developed by many international institutions and universities indicate environmental problems. Based on these indicators, environmental problems need to be addressed in the context of social policies. In this study, environmental problems are discussed in terms of affecting socio-political development. The criteria addressed by each environmental development measurement study determined in this context are of great importance regarding social development. However, evaluating all these measurements together with other socio-political development indicators will contribute to the multidimensional measurement of development and to making the right decisions for policymakers.

Giriş

Sosyal politika, toplumun daha iyi bir duruma erişebilmesi amacıyla birden çok bileşenli refah değişkenlerinin birlikte değerlendirilmesiyle, alınması gereken tedbirler bütünü ifade etmektedir. Sosyal politika, son dönemlerde yoğun şehirleşme ile ulaşımı olumsuz yönde daha çok etkilenen, toplum refahının önemli bileşenleri olan eğitim, konut, istihdam ve sağlık gibi temel ihtiyaçlar üzerine eğilmektedir. Temel bileşenlerin olumsuz etkilenmesinin bir sonucu olarak cehalet, sefalet ve hastalık gibi sosyal sorunlar, sosyal politikaların etkinliği meselesini global gelişmişlik hedefleri doğrultusunda üst sıralara çıkarmaktadır.

Refah seviyesinin üst seviyelerde olduğu bölgelerdeki, daha iyi yaşam standardı talepleri de göz önünde bulundurulursa, geniş ölçekte kapsayıcı ve bütünlük bir sosyal politika yönetimi ve uygulamalarının ihtiyaç haline geldiği yadsınamaz. Bu sebeple refah olgusunun bir bütün olarak kabul edilmesi ve bütüncül politikaların uygulanması, kaynakların etkin kullanımını da beraberinde getirecektir. Çizilen bu çerçevede sosyopolitik gelişmişlik ölçümünün, sosyal politika ile ilgili temel bileşenlerin standartlaştırılarak birbiriyle mukayese edilebilir bir noktaya taşınması gerekmektedir.

Sosyal politikanın refahın sağlanması ve etkili bir şekilde dağıtılması için alınan önlemler bütünü olarak tanımlanması, onu yapısı itibariyle geniş bir alana hitap edecek pozisyona taşımıştır. Ortaya konan bu perspektif açısından dar anlamdaki önlemler, refahın büyük kitlelere ulaşmasını önleyerek sosyal politikayı küçük bir kesimin ihtiyacını ele alan tek önlem olarak algılanmasını beraberinde getirmiştir. Geniş manada sosyal politikaya bakıldığında toplumun tüm kesimlerini etkileyen temel refah önlemlerinin tümünü içermektedir.

Sosyal politika uygulamalarının birbiriyle ilişkili olması, refahın bütüncül olarak oluşturulabilmesi için ciddi anlamda önemlidir. Tüm bileşenler birbirinden etkilenmektedir. Sosyal politikaların etkililiği için bileşenlerin birbirinden bağımsız düşünülmemesi gerekmektedir. Bu etkileşimin zayıflaması ise olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bireysel politikaların birbirini tekrar eder şekilde uygulanması sebebiyle kaynakların israf edilmesine ve “yatırım çakışması” olarak tanımlanan, bir bileşen için diğer bileşenlerin ihmal edilebilir) olmasını ifade eden durumun ortaya çıkmasına neden olabilir. Böyle durumların oluşmasını önleyebilmek için sosyal politikaların bütüncül bir şekilde anlaşılması ve etkileşimi kuvvetli uygulamaların mevcut politikalarla uyumlu olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2017:1).

Bütünlük sosyal politika yaklaşımı birbirine bağlı eğitim, sağlık, konut, istihdam, sosyal güvenlik, ulaşım, çevre, suçla mücadele, kadın, aile ve çocuk, dezavantajlı gruplar, gelir dağılımı ve yoksulluk, göç ve demografi, sosyo-kültürel yaşam ve yönetime katılma politikalarını kapsamaktadır. Çalışmanın konusu bütünlük sosyal politika bileşenlerinden biri olan çevre politikalarının incelenmesini içermektedir. Çalışmada sosyo-politik gelişmişlik kavramı açıklanacak, sosyo-politik gelişmişlik ölçüm araçları hakkında bilgi verilecektir. Son bölümde sosyo-politik gelişmişlik açısından ele alınan çevre göstergeleri incelenecektir.

1. Sosyo-Politik Gelişmişlik

Sosyo-politik gelişmişliğin çerçevesinin çizilebilmesi için ilk olarak gelişme kavramı ele alınmalıdır. Sosyo-politik gelişmişliğe ilişkin farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bunları öznel ve nesnel olarak iki grupta kategorize edebiliriz. Kişisel değerlendirmeler temel alınarak gerçekleştirilen yaklaşımlar öznel yaklaşım, bilimsel açıdan ölçülebilen veriler temel alınarak gerçekleştirilen yaklaşımlar nesnel yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Toplumların davranışlarını ve yapısını ele alan sosyolojik araştırmalar, bütüncül anlamda sosyo-politik gelişmişliğin anlaşılmasına yardım etmesi bakımından önemlidir.

Gelişme kavramı, ilk olarak kalkınma ve büyüme kavramlarının yerine de kullanılabilir. Birlikte tarih boyunca farklı anlamlarda da kullanılmıştır. Gelişme kavramı, 19. Yüzyılda “ekonomik” büyüme olarak ifade edilirken 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde insanların ve toplumların ellerinde bulunan kolaylıkları yani altyapı vb.

çalışmaları da kapsayacak şekilde kullanılmıştır. 70'li yıllara kadar kalkınmada temel hedef; tarım yerine sanayi ve hizmet sektörlerinde üretim ve istihdam yapısının geliştirilmesine yönelik dönüşüm olmuştur. Bu yaklaşıma göre “fert başına ulusal gelir” refahtaki ilerlemenin ülkeler bazında temel gösterge olduğu kabul edilmektedir. 70'li yıllardan sonra yeni bir yaklaşım gelişmiş ve gelişme kavramı insani, kültürel, sosyal, mekânsal ve çevresel boyutlarını da ele alarak tanılamaya çalışılmıştır. Bu yaklaşıma göre ekonomik büyüme kavramıyla birlikte işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımı ve bölgesel eşitsizliklerin de gelişme kavramının içerisinde ele alınması ön plana çıkmıştır. Toplumsal gelişmenin sadece gelirdeki artışla ölçülmesi yanlış değerlendirmelere neden olduğu gibi toplumsal gelişmişliği de tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Bunun için insani gelişmişlik kavramı, sosyo-politik gelişmişliği anlamak için açıklanması gereken en öncelikli kavramdır.

1.1. İnsani Gelişme Kavramı

Gelişmişlik kavramı açıklanırken gelir odaklı bir yaklaşımdan ziyade BM İnsani Gelişme Raporları ve Amartya Sen'in teorisi ile uzaklaşarak temel insani gelişim süreçlerinin ölçülmesine demografik geçiş, teknoloji, beşeri sermaye, ekonomik entegrasyon, eğitim, sağlık, kentleşme ve yaşam standartları kullanılır hale gelmiştir (Hafner ve Foulkes, 2013:106).

1979 yılında Amartya Sen tarafından farklı bir bakış açısı ile gelişmişlik kavramı yorumlanarak sadece ekonomik verilerle değil, sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel gibi konuları da kapsayan ve merkezinde insanın olduğu bir yaklaşım geliştirilmiştir. Amartya Sen tarafından gelişmişlik kavramında ilişkin getirilen bir diğer tanımda ise, kişilerin kısıtlı olarak sahip oldukları veya ellerinden alınmış olan hürriyetlere sahip olabilmesi amacıyla gerçekleştirilen eylemlerin tümü olarak vasıflandırılmıştır. Bu açıdan hürriyet kavramının bilinen manalarının dışında, vatandaşlık, eğitim ve sağlık gibi hakların kullanımının da hepsini barındırdığı ifade edilmektedir.

Kavram olarak insani gelişmenin kullanımının yaygınlaşması, gelişmişliğin ölçümünde farklı boyutlu endekslerin oluşturulması hedefiyle yapılan çalışmalara sebep olarak farklı bir boyut getirilmesini sağlamıştır. Birleşmiş Milletler, 1990 yılında geliştirdikleri İnsani Gelişme Endeksi'nde, Amartya Sen'in getirdiği toplumdaki kişilerin yetkinliklerinin artırılmasını gelişmişliğin hedeflenmesinde temel ölçüt kabul ettiği yaklaşımı etkili olmuştur. “İnsani Gelişmişlik” kavramı zaman içerisinde daha fazla ele alınıp üzerine çalışmalar yapılmasıyla birlikte; Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi, Temel İhtiyaçları Karşılama Endeksi, Fiziki Yaşam Kalitesi Endeksi, İnsani Yoksulluk Endeksi gibi sosyal gelişmişliğe odaklanan yeni endeks çalışmaları da yapılmıştır.

Amartya Sen tarafından kapasite (capability) yaklaşımı geliştirilmiştir. Kapasite yaklaşımı, insanların bir duruma isteyerek ulaşma ve eylemlerini kendi başına gerçekleştirebilmek olarak tanımlanabilir. Kapasite yaklaşımını diğer refah yaklaşımlarına göre farklı kılan özelliği ise insan hürriyetini dikkate almasıdır.

Sen, kendi yaklaşımında ekonomik göstergelerle sınırlamadan insana dair göstergelerin ölçülmesini de hesaba katarak refah ile birlikte bir öngöründe bulunmuştur. Bu sebeple BM'nin insani gelişme raporlarındaki yaklaşımının temeline bu yaklaşım alınmıştır. İnsani gelişme yaklaşımı, insanın insan olmasının temelinde bulunan hürriyet, kişilik gibi etkenler ile temel ihtiyaçlara erişebilme

düzeyini birlikte değerlendiren ve insanın kalkınma içindeki rolünü önplana alan bir yaklaşımdır (Sen, 1993:30-53).

GSMH'deki artış genel anlamda gelişmişlik kavramı olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında eğitim seviyesinin yükselmesiyle ilişkili olarak beşeri sermayedeki artış da gelişmişlik kavramının tanımlayabilir. Ekonomik şartlarda gelişen değişimler dar anlamda ele alınarak yapılan gelişmişlik çalışmaları, yalnızca GSMH'deki artışla sınırlandırılmamalı, sosyo-kültürel yapıdaki değişimleri ele almalıdır (Han ve Kaya, 2013:2).

2. Sosyo-Politik ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki Farklılıklar

Rekabetçi ve hızlı gelişme dönemi Sanayi Devrimi'yle birlikte başlamıştır. Bu dönemin ana odağı ise ekonomik büyüme ve üstünlük sağlanması kabul edilmiş ve toplumun bu değerler üzerinden performansı ölçülmüştür. Üretim sürecinde gerçekleşen değişiklikler özellikle çalışma yaşamı olmak üzere sosyal hayat üzerinde geri alınamayacak etkilere sebep olmuştur. Sanayi Devrimi ile yeni gelişmelere adaptasyon sağlanırken 1. Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı süreçlerinde ülkeler hızlı kalkınma ve gelişme süreçlerine girdikleri için bu süreçte sosyal gelişmişlik ve ekonomik büyüme arasındaki farklılık dikkate alınmamış, göz ardı edilmiştir. Bu sebeple sosyal gelişmişliğin de GSYİH üzerinden ölçülmesi sürdürülmüştür.

Bu amaçla kullanılan genel geçer ölçüm aracı GSYİH'dir (Demos, 2012:2). GSYİH, bir ülkede belirli bir süreçte üretilen tüm mal ve hizmetlerin parasal piyasa değeri olup ülkelerin belirli bir dönemdeki veya nispi olarak diğer ülkelere göre ekonomik durumunu belirlemek için esas gösterge olarak kullanılmaktadır. Refah ile üstü kapalı olarak aynı anlama gelmektedir. Sosyal refahın göstergesi olarak GSYİH ile ilgili bir teori oluşturulmamış olsa da zaman içerisinde yaygınlaşmıştır (Bergh, 2008; 540).

Ülkelerin başarısını ölçmek için kabul edilen genel gösterge olarak kişi başına düşen GSYİH ile ölçülen ekonomik büyüme belirlenmiştir. İncelendiğinde GSYİH'deki artış, gelirin yükselmesini sağlamakta ve insani ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasını kolaylaştırarak sosyal gelişme üzerinde ciddi katkılar oluşturmaktadır. Toplumdaki kişilerin ekonomik gelişmişlik seviyesindeki düşüklük, bunun doğal sonucu olarak insanların gıda, sağlık, barınma gibi temel insani ihtiyaçlardan mahrum olması, odak noktasına insanı yerleştiren sosyal politikaları daha mühim kılmaktadır. Sosyo-politik gelişmişliğin gelişmişliğin temel yapı taşı sadece maddi refah değildir. Aynı zamanda hayat kalitesi, eğitim, sağlık, istihdam, iş güvenliği, barınma, yaşam, güvenlik, ulaşım gibi temel insan haklarına ilişkin kavramlar da sosyo-politik gelişmişliğin temelini oluşturmaktadır.

Toplumsal, ekonomik ve mekânsal özellikler bakımından incelendiğinde, eğitim, altyapı, sağlık, ulaşım, iletişim ve barınma gibi temel insani hizmetlere ulaşılma düzeyinin, asgari standartların üzerinde olması durumu şeklinde sosyo-politik gelişmişlik tanımlanabilmektedir. Soyut insan haklarının kentsel mekanda işler olması olarak da görülebilmektedir sosyo-politik gelişmişlik (Ökmen, 2013:30).

Sosyo-politik gelişmişliği doğrudan ilgilendiren temel etkenler, kentli haklarının oluşturulması, kentsel hizmetlere erişimin tüm bireyler için aynı seviyede tutulması ve erişilebilir olması ve kentsel hizmetlere ilişkin bireylerin duyduğu memnuniyet seviyesidir. 1992'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel

şartında bireylerin, haklarına güvenceli bir şekilde sahip olabilecekleri bir sistem içerisinde yaşamaları gerektiği ifade edilmektedir.

3. Sosyo-Politik Gelişmişlik Ölçümleri

Gelişmişlik araştırmalarında yoğunluklu olarak iki temel yaklaşım kullanılmaktadır. Objektif yaklaşım, genellikle farklı mekânsal boyutlarda elde edilen verilerin (ikincil veri) analizi ve raporlanması ile sınırlanmaktadır. Sosyal gelişmişlik ise sadece bir ölçüt kullanılarak belirlenemeyeceği gibi yalnızca objektif şartlar ve bireylerin öznel yorumlamaları bulunmadan doğru sonuçlara ulaşılabilecek ölçümler yapılamayacaktır. Bu tür göstergeler, bir mekânsal alanda yaşayan bireylerin doğrudan kendi deneyimlerini esas almaktadır. Bununla birlikte, bir mekana ait nesnel ve öznel ölçütlerin bulunması, eldeki ölçütlerin birbiriyle olan ilişkisini de değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Sosyal gelişmişlik durumunun ölçülmesinde bir başka görüş daha bulunmaktadır. Bu görüşe göre aynı ortamlarda bulunan bireylerin dahi birbiriyle farklı değerlendirmelerde bulunabilir olmasıdır. Bir toplumun beklentileri, algıları, bireysel özellikleri ve demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri, toplumun içerisinde yer aldığı mekânsal yere yönelik memnuniyet düzeyini etkileyebilmektedir (Marans ve Cooper, 2000:34).

Gelişmişliğin ölçülmesinde farklı çalışmalar gerçekleştirilmiş olup farklı sonuçlara ulaşılmış olsa da yoğunluklu olarak nesnel göstergelerin gerekli olduğu kadar özne göstergelerin de önemli olduğu üzerine görüş birliği bulunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda hem uluslararası genelinde hem de Türkiye özelinde sosyo-politik gelişmişliğin farklı boyutlarını ele alarak ölçüm yapan endekslerden bir kısmı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo1: Sosyo-Politik Gelişmişliğin Çeşitli Boyutlarını Ölçen Endeksler

Endeks	Kurum	Amaç
Uluslararası Kuruluşlar Gelişmişlik Ölçümleri		
İnsani Gelişme Endeksi 1990	Birleşmiş Milletler	İnsani gelişmişlik seviyesinin değerlendirilmesi
Toplumsal Cinsiyete Yönelik Gelişmişlik Endeksi 1990	Birleşmiş Milletler	Kadınlara sunulan fırsatların değerlendirilmesi
Kentsel Göstergeler Programı 1993	Birleşmiş Milletler	Kentsel sorunların azaltılması ve kentsel yaşamın iyileştirilmesi
İnsani Yoksulluk Endeksi 1997	Birleşmiş Milletler	İnsani yoksulluğun belirlenmesi
Avrupa Birliği Kentsel Denetim Endeksi 1998	Avrupa Komisyonu	AB şehir ve bölgeleri için ekonomik ve sosyal politika düzenlemeleri yapılması
Binyıllık Kalkınma Hedefleri 2000	Birleşmiş Milletler	Sekiz temel hedef değerlendirilmesi
Daha İyi Yaşam Endeksi 2011	OECD	Yaşam koşulları ve yaşam kalitesinin artırılması
Uluslararası Araştırma Şirketleri Gelişmişlik Ölçümleri		
Sürdürülebilir Toplum Endeksi 2006	Dutch Sustainable Society Foundation	Sürdürülebilirlik konusunda toplumların teşvik edilmesi ve desteklenmesi

Legatum Refah Endeksi 2007	Legatum Institute	Ülke vatandaşlarının refah seviyesinin belirlenmesi
Yaşam Koşulları Endeksi 2009	Mercer	Şehir yaşam koşullarının değerlendirilmesi
Sosyal İlerleme Endeksi 2010	Social Progress Imperative	Sosyal ilerlemenin kapsamlı şekilde tanımlanması
Global Yaşanabilirlik Endeksi 2015	Economist Intelligence Unit	Şehir yaşam kalitesinin değerlendirilmesi
Türkiye'deki Gelişmişlik Ölçümleri		
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi 1969	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Şehirlerin sosyal ve ekonomik gelişiminin değerlendirilmesi
Temel Hizmetler İçin BM Kapasite Geliştirme Projesi 2001	T.C. İç İşleri Bakanlığı	Bireylerin asgari temel ihtiyacını karşılayan hizmetlerin izlenmesi
Yaşam Memnuniyeti Endeksi 2003	TÜİK	Bireylerin mutluluk algılarının ve hizmetlere karşı memnuniyetinin ölçülmesi
Sosyo Ekonomik Haritalama 2014	T.C. İç İşleri Bakanlığı	Sosyo-ekonomik özellikleri belirlemek için haritalama teknikleri önerilmesi
İllerde Yaşam Endeksi 2015	TÜİK	İller düzeyinde yapılan değişikliklerin ölçülmesi, karşılaştırılması ve izlenmesi
Kentsel Göstergeler Kılavuzu 2015	T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Belediyelerin kapasitesinin artırılması ve şehir izleme sisteminin kurulması

4. Sosyo-Politik Gelişmişlik Kapsamında Çevre Endeksleri

Ekonomik büyüme merkezli bir kalkınma anlayışı günümüzde yerini sürdürülebilir kalkınma anlayışına bırakmıştır. Gelişmişlik sadece üretimin ve kişi başına gelirin artırılmasını anlatan ekonomik kalkınma değil toplumun refahını, yaşam kalitesini de içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma anlayışı ekolojik, ekonomik, politik ve toplumsal gelişmeleri içeren bir yaklaşım olarak doğabilecek olumsuz ekolojik etkileri ortadan kaldırmayı hedefleyen çevreyi dışlamayan kalkınma olarak adlandırılabilir (Kayıkçı, 2012, 13).

Endüstri devrimiyle birlikte çevreye verilen zararların ciddi seviyelere ulaşması, sosyal refah için tehdit oluşturmaya başlayan çevre sorunlarının sosyal sorun olarak görülmesine sebep olmuştur. 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı Burundtland Raporu sayesinde sürdürülebilir çevreye ilişkin akademik çalışmalar ve uygulamalar hazırlanmıştır. Problem çözümleri ve alınan önleyici tedbirler olarak çevre kirliliği ile mücadele yöntemleri iki farklı bakış açısından incelenebilmektedir. Bakış açıları bakımından asıl önemli olan çevre kirliliği daha oluşmadan alınabilecek tedbirlerle sorunların çözülebilir olmasıdır.

Sosyo-politik bakış açısının da bu doğrultuda çevrenin kirlenmesini önleyebilmek için tedbirler oluşturması gerekmektedir. Yaşam memnuniyet yaklaşımı da çevre ve refah ilişkisinin ölümünde kullanılabilir. Bu kapsamdaki ölçümler için kullanılacak parametreler olarak gürültü kirliliği, su kirliliği, hava kirliliği ve altyapı yetersizliği ve çevre güvenliği bulunmaktadır.

Dünya çevre tarihi açısından insan çevreye yönelik olumlu ve olumsuz davranışlarda bulunurken, bu davranışları karşılığında aynı doğrultuda çevreden cevap almaktadır (Ponting, 2012, 11). Sosyo-politik gelişmişlik çevre kavramını etik ve ahlaki yönden ele almaktadır. İnsan ve doğal çevre arasında ahlaki bir yaklaşımı vurgulamakta ve insan merkezli (antroposantrik) etik yerine bütüncül etiğin önemine değinmektedir. Bu bakış açısıyla, insan dışında kalan diğer ekolojik varlıkların da bir ahlaki değere sahip olduğu (Jardins, 2006, 205) söylenebilir.

Sosyo-politik gelişmişliği ölçen uluslararası ve ulusal endekslerde bireyin refahının artırılması, yaşam memnuniyetinin sağlanması için gerekli olan koşulların neler olabileceği çeşitli başlıklarda değerlendirilmektedir. Tablo 1’de yer alan sosyo-politik gelişmişlik endeksleri incelendiğinde insani gelişme, insani yoksunluk, kentsel göstergelerin ve planlamaların değerlendirilmesi, yaşam memnuniyeti ve diğer alanlardaki ölçümlerde doğal çevre unsurları dikkate alınmaktadır. İnsan ve doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşim çevre unsurlarının dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen Binyıllık Kalkınma Hedefleri altında belirlenen sekiz temel hedeften biri 189 ülkede çevresel sürdürülebilirliği sağlamak başlığıdır. BM Kentsel Göstergeler Programı kentsel sorunları azaltmak ve kentsel yaşamı geliştirmek amacıyla üretilecek politikaların altyapısını oluşturacak kentsel veri ve bilgi sağlamada kentlerin çevre yönetimi unsurlarını ele almaktadır.

Avrupa Birliği içerisinde yer alan kentlerin sosyal politika alanlarında uzun vadeli çözümler üretmek amacıyla “Avrupa Kentsel Denetim Endeksi” ölçümleri gerçekleştirilmektedir. Bu ölçümler Bölgesel ve Kentsel Politikalar Genel Müdürlüğü (Avrupa Komisyonu bünyesinde) tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ölçümlerde çevreye ilişkin su, hava kalitesi ve gürültü, iklim ve coğrafya, arazi kullanımı ve atık yönetimi gibi göstergeler kullanılmaktadır.

OECD, “daha iyi yaşamlar için daha iyi politikalar” yaklaşımını benimseyerek oluşturduğu “Daha İyi Yaşam Endeksi” çalışmasında refahı temel alan yaşam koşulları ve yaşam kalitesi anlayışını içermektedir. Toplamda on bir kriter içeren endeks, çevre kriterlerini yaşam kalitesi başlığı altında incelemektedir. OECD çevre kalitesini ülke hava kalitesi değerleri ve bireylerin su kalitesinden memnuniyet düzeylerine göre belirlemektedir.

2006 yılında sürdürülebilirlik konularındaki gelişmelerinde toplumları desteklemek ve teşvik etmek amacıyla Arthur Manuel ve Geurt van de Kerk tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Toplum Endeksi oluşturulmuştur. Bu endeks Sürdürülebilir Topluluk Vakfı tarafından desteklenmektedir. Endeks 154 ülke için 3 refah boyutu 7 kategori ve 21 gösterge içermektedir. Endeks çevre konularını “Biyçeşitlilik”, “Yenilenebilir Su Kaynakları”, “Ekolojik Ayak İzi”, “Enerji Tüketimi”, “Enerji Tasarrufu”, “Seragazi” ve “Yenilenebilir Enerji” başlıkları altında ele almaktadır.

“Wellbeing Of Nations” 180 ülke kapsamında yapılan bir araştırma olup Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi (IDRC) bünyesinde insan ve ekosistem refahının ölçümü amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma neticesinde insan ve çevre konularına eşit düzeyde ağırlık veren İnsani Refah Endeksi oluşturulmuştur. Bu çerçevede,

toplumların sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda önlerinde yer alan temel engelleri tespit etmelerinde ve üstesinden gelmelerinde strateji belirlemelerinde İnsani Refah Endeksi ve Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi kritik seviyede rol almaktadır.

Sürdürülebilir Şehirler Endeksi, Arcadis Araştırma Şirketi bünyesinde 2006 yılından bu yana uygulanmaktadır. Bu endeks, sürdürülebilirlik meselesini üç ana boyutta ele alarak 100 küresel şehir için ölçüm yapmaktadır. Sürdürülebilirliğin temel hedeflerinden birisi de bugünün temel hedeflerini gerçekleştirirken yarın oluşacak taleplerden ödün vermemeyi dengelemektir. Sürdürülebilir Şehirler Endeksi, 3 ana boyutta sürdürülebilirliği ele almaktadır. Bunlar sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik olarak bugünün ve yarının ihtiyaçlarına yönelik kentlerin sağlığı ve refahını gösterir nitelikte resmini çizmeyi amaçlar. Bu endeks çerçevesinde çevre alt endeksinde hava kirliliği, sanitasyon, doğal afet riski, içme suyu, çevre kirliliğine etkisi bakımından sera gazı emisyonları, geri dönüşüm oranları içerisinde yeşil alanlar, enerji tüketimi ve yenilenebilir enerji payları ölçümleri bulunmaktadır.

Yale Üniversitesi bünyesinde Çevresel Performans Endeksi (EPI) bulunmaktadır. Bu endekste ekosistem canlılığı ve çevre sağlığını içinde bulunduran 10 kategori 24 performans ölçütüne göre 180 ülke sıralanmaktadır. Ülkelerin çevresel politika amaçları oluşturmaya yakınlıklarının ölçülmesi konusunda bilgi edinilmesi bu ölçütler sayesinde olmaktadır. BM'nin 2015 yılında belirlediği Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda, gün geçtikçe artan oranlarda kirliliğin kontrolü ve doğal kaynakların doğru yönetilmesi konularının nicel ölçütlerle ölçülmesi de yine bu endeks sayesinde olmaktadır.

Siemens tarafından desteklenen ve Economist Intelligence Unit bünyesinde icra edilen bir araştırma projesi olarak da Yeşil Şehir Endeksi mevcuttur. Endeksin amacı kentlerin performanslarını karşılaştırmalarına ve birbirlerine en iyi uygulamalarını aktarmalarına destek olmayı ve kentsel çevresel sürdürülebilirliği temel odak haline getirmeyi amaçlamaktadır. Endeks kapsamında Afrika, Kuzey Amerika, Latin Amerika, Asya ve Avrupa'dan 120'nin üzerinde kentte ölçümler gerçekleştirilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü bünyesinde Çevresel Sağlık Kriterleri (EHC-Environmental Health Criteria), insan sağlığı ve çevreye ilişkin etkiler üzerine fiziksel ve biyolojik göstergelere dayanarak hazırlanmıştır. EHC'de belirlenen standartlar, bir taslak üzerinde değerlendirmede bulunarak çevrenin korunması ve insan sağlığının korunmasına ilişkin, IARC ve JEFCA gibi uluslararası sağlık kuruluşları tarafından öncelikli raporlar oluşturulmasını sağlamaktadır.

Çevre kavramı sosyo-politik gelişmişliğin ve bütünleşik sosyal politika yaklaşımının altında incelenerek; "Günümüzde refahın tesisi için çevrenin yeniden yaşanabilir bir hale getirilmesi çalışmaları sosyal politikanın ilgi alanı içine yoğun olarak dâhil olmuştur" (Özdemir, 2013:9). Bu kapsamda ülkemizde ölçümü yapılan sosyo-politik çevre kriterleri Tablo 2'de sıralanmıştır.

Tablo 2: Türkiye'de Ölçümü Yapılan Çevre Göstergeleri

Km ² 'ye Düşen Orman Alanı
Şehir (Kent) Orman Alanı

Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (Kwh)
Atık Hizmeti Verilen Nüfus Oranı
Atık Su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Belediye Nüfusu İçindeki Payı
PM10 İstasyon Değerleri Ortalaması (Hava Kirliliği)

Tablo 2’de yer alan göstergelerin açıklamaları incelendiğinde çevre kriterlerinin sosyo-politik gelişmişliğe olan etkileri önemi ortaya çıkmaktadır

“Km2’ye Düşen Orman Alanı” kriteri ülke toplam orman alanı (km²) il alanına bölünerek 100 ile çarpılarak elde edilir ve sosyo-politik gelişmişlik endeksine pozitif etki yapmaktadır. “Şehir (Kent) Ormanı Alanı” kriteri şehir ormanı alanı (km²) il alanına bölünerek 100 ile çarpılarak elde edilir ve sosyo-politik gelişmişlik endeksine pozitif etki yapmaktadır. “Kişi Başı Mesken Elektrik Tüketimi” kriteri MWh olarak ifade edilir ve sosyo-politik gelişmişlik endeksine pozitif etki yapmaktadır. “Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Oranı” kriteri belediyeler tarafından atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfusa oranını ifade eder ve sosyo-politik gelişmişliğe pozitif etki yapmaktadır.

“Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payı” kriteri belediyeler tarafından atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam nüfusa oranını ifade eder ve sosyo-politik gelişmişlik endeksine pozitif etki yapmaktadır. “PM10 istasyon değerleri ortalama (hava kirliliği)” kriteri hava kalitesi izleme istasyonlarından alınan yıllık detaylar, ortalama ($\mu\text{g} / \text{m}^3$) değerleri kullanılarak hesaplanırken ve sosyo-politik gelişmişliğe negatif yönde etkilemektedir.

Sonuç

Bu çalışmada sosyo-politik gelişmişlik ölçüm endeksleri ve çevre sorunlarına ilişkin ölçüm endeksleri karşılaştırılarak sosyo-politik gelişmişlik ve çevre ilişkisine bütüncül bir yaklaşımla değerlendirme getirilmeye çalışılmıştır.

Sosyo-politik gelişmişlik, gelirden bağımsız olarak insani gelişmişliğin daha kapsamlı bir boyutu olarak ele alınabilir. Maslow’un ihtiyaçlar piramidinde belirttiği kademelerin her birine toplumsal açıdan baktığımızda yeni bir düzlemde ihtiyaç ve gelişmişlik tartışmaları yapmak mümkün olabilir. Sadece ekonomik gelişme ile incelenen gelişmişlik doğru sonuçları ortaya çıkarmada yetersiz kalacaktır. Gelişmişlik, ekonomik gelişme ile birlikte refah kavramıyla da ilişkilendirilmelidir. Sadece GSMH’deki artış toplumların sosyo-kültürel yapısındaki gelişimi yansıtmakta yetersiz kalabilmektedir.

Bu kapsamda son yüzyılda yaşanan yoğun şehirleşme ile çevre sorunları da toplumsal gelişmişlik bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Çevre sorunlarının tespit edilebilmesi için belirli göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Pek çok uluslararası kurum ve üniversitenin yaptığı çalışmalar ve geliştirdiği endeksler çevre sorunlarına ilişkin gösterge niteliğini taşımaktadır. Bu göstergelerden yola çıkarak çevre sorunlarının sosyal politikalar bağlamında ele alınması gerekmektedir. Bu çalışmada da sosyo-politik gelişmişliği etkilemesi bakımından çevre sorunları ele alınmıştır. Bu kapsamda tespit edilen çevresel gelişmişlik ölçüm çalışmalarının her birinin ele aldığı kriterler toplumsal gelişmişlik bakımından büyük öneme sahiptir. Ancak tüm bu ölçümlerin sosyo-politik gelişmişliğin diğer göstergeleri ile birlikte

değerlendirilmesi hem gelişmişliğin çok boyutlu ölçülmesine hem de politika yapımcıların doğru kararlar almasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Bergh, Jeroen C. J. M. van den. "The GDP Paradox". *Journal of Economic Psychology* 30/2 (01 Nisan 2009), 117-135. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2008.12.001>

D.E.M.O.S. Beyond GDP: New Measures for a New Economy. DEMOS Reports", 2012. <http://www.demos.org/publication/beyond-gdp-newmeasures-new-economy>

Hafner, Kurt A. - Mayer-Foulkes, David. Dynamics, Economic Growth & International Trade. "Fertility, Economic Growth, and Human Development Causal Determinants of the Developed Lifestyle". *Journal of Macroeconomics* 38 (01 Aralık 2013), 107-120. <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2013.04.001>

Han, Ergül - Kaya, Ayten Aşşen. *Kalkınma Ekonomisi: Teori ve Politika*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 10. Basım, 2021.

Jardins, Joseph R. Des. *Çevre Etiği / Çevre Felsefesine Giriş*. çev. Ruşen Keleş. İmge Kitabevi Yayınları, 2006.

Kayıkçı, Murat. *Çevre ve Kalkınma Söylemi*. Ankara: Orion Kitabevi, 2012.

Marans, R.W. - Cooper, M. "Measuring the Quality of Community Life: A Program for Longitudinal and Comparative International Research". *International Conference on Quality of Life in Cities Singapore*. Singapor, 2000.

Ökmen, M. "Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler". *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*. 17-43. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

Özdemir, M. Ç. "Bütüncül Sosyal Politika Modeli". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 117/230 (2017), 27-44.

Ponting, C. *Dünyanın Yeşil Tarihi: Çevre ve Büyük Uygarlıkların Çöküşü*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 3. Basım., 2012.

Sen, Amartya. "Capability and Well-Being". *The Quality of Life*. ed. Martha Nussbaum - Amartya Sen. 0. Oxford University Press, 1993. <https://doi.org/10.1093/0198287976.003.0003>

Better Life Index. Organization of Economic Cooperation and Development (OECD, 2016. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/environment/>,

"Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, KENTGES Uygulama ve Kentleri İzleme Sistemi", 2012. <http://www.kentges.gov.tr/HaberDetay.aspx?id=582>,

Çevresel Sağlık Kriterleri. World Health Organization, 2023. <https://www.who.int/ipcs/publications/ehc/en/>,

Global Urban Indicators Database Version 2. United Nations Human Settlement Programme. United Nations Publications, 2001. <http://www.cityindicators.org/Deliverables/Global%20Urban%20Indicators%20Data>

İllerde Yaşam Endeksi Hakkında Açıklamalar. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2023.

International Labour Organization (ILO). ILO, ts. www.ilo.org/global/abouttheilo/newsroom/features/WCMS_071230/langen/index.html

“İstanbul Deklarasyonu: Herkes İçin Hakkaniyetli ve Sürdürülebilir Bir Geleceğe Doğru”. İstanbul: United Nations Development Programme (UNDP), 2012. <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/global>

İşgücü İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2016. http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=247481&tb_id=4,

“Measuring Wellbeing And Progress”. Paris: Organization of Economic Cooperation and Development (OECD), 2013. <http://www.oecd.org/std/Measuring%20WellBeing%20and%20Progress%20Brochure>

“Organization of Economic Cooperation and Development (OECD)”. OECD, 2016. <http://www.oecd.org/about/>,

“The World’s Most Liveable Cities”. The Economist, 2023. <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/08/daily-chart-14>,

Değirmendere Sualtı Topluluğunun Engellilere Yönelik Yapmış Olduğu Sualtı Dalış Faaliyetinin Engellilerin Kapasite Yoksunluğuna Etkisi

The Effect of Değirmendere Underwater Group's Underwater Diving Activity for Disabled People on Capacity Deprivation of Disabled People

Hüseyin ÇOTUR

Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi,
hcotur@hotmail.com
0000-0001-9335-0146

Bora YENİHAN

Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi,
bora.yenihan@kocaeli.edu.tr
0000-0001-9413-6571

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Çotur, Hüseyin - Yenihan, Bora. "Değirmendere Sualtı Topluluğunun Engellilere Yönelik Yapmış Olduğu Sualtı Dalış Faaliyetinin Engellilerin Kapasite Yoksunluğuna Etkisi". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 100-122.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1241786>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Not/Note

Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilemler Etik Kurulu Başkanlığının 28.12.2022 tarihli 342302 sayılı kararıyla gerekli etik izinler alınmıştır. Ayrıca, çalışmada Helsinki Bildirgesi'ndeki araştırma ilkelerine bağlı kalmıştır.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 24.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 07.03.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Değirmendere Sualtı Topluluğunun Engellilere Yönelik Yapmış Olduğu Sualtı Dalış Faaliyetinin Engellilerin Kapasite Yoksunluğuna Etkisi

Öz

1980'li yıllarda uygulanan neo-liberal politikalar nedeniyle Sivil Toplum Kuruluşlarının yapmış oldukları faaliyetler önem kazanmış Sivil Toplum Kuruluşları sosyal dayanışma, sosyal yardım ve yoksulluk yardımları gibi pek çok önemli faaliyette bulunmuşlardır. Kocaeli bölgesinde faaliyet gösteren bir Sivil Toplum Kuruluşu olan Değirmendere Sualtı Topluluğu (DESSAT) sosyal sorumluluk kapsamında dezavantajlı kesim olarak nitelendirilen engellilere yönelik 2011-2013 yılları arasında SCUBA dalış eğitimi faaliyetinde bulunmuştur.

Bu çalışmada; DESSAT'ın yapmış olduğu SCUBA dalış eğitimlerinin engellilerin kapasite yoksunluğuna etkileri, eğitmenlerin ve dalış faaliyetine katılan engellilerin deneyimleri ve gözlemleri incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı engellilerin kapasite yoksunluğunu azaltma faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının rolleri konusuna dikkat çekerek farkındalık yaratmak, SCUBA dalış eğitimi faaliyetinin engellilerin kapasiteleri yoksunlukları üzerindeki etkilerini araştırmak ve görüş/önerilerde bulunmaktır. Çalışma nitel bir çalışma olup tematik analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır. SCUBA dalış eğitimi faaliyetinin engellilerin kapasite yoksunluklarına etkisinin belirlenmesi amacıyla dalış eğitmenleri ve sualtı dalışı yapan engellilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda engelliler ve eğitmenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen bilgiler değerlendirilmiş değerlendirme sonucunda SCUBA dalış faaliyetinin engellilerin sosyalleşmesine, toplum içerisindeki diğer faaliyetlere katılmasında, kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmelerine, özgüvenlerinin artırılmasına, yapabilirlik olarak engellerinin ortadan kaldırılmasına önemli oranda katkısı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Sivil Toplum Kuruluşları, Kapasite Yoksunluğu, Yoksulluk, SCUBA.

The Effect of Değirmendere Underwater Group's Underwater Diving Activity for Disabled People on Capacity Deprivation of Disabled People

Abstract

Due to the neoliberal policies implemented in the 1980s, the activities of the Non-Governmental Organizations gained importance. As a reflection of neo-liberal policies, the roles of non-governmental organizations have started to increase in Turkey. Değirmendere Underwater Community (DESSAT), a Non-Governmental Organization operating in the Kocaeli region, carried out SCUBA diving training activities for the disabled people, who are considered as the disadvantaged group within the scope of social responsibility, between 2011 and 2013.

In this study; The effects of the SCUBA diving trainings conducted by DESSAT on the capacity deprivation of the disabled people were tried to be determined by examining the experiences and observations of the instructors and the disabled people participating in the diving activities. The aim of the study is to raise awareness by drawing attention to the role of Non-Governmental Organizations in reducing the capacity deprivation of the disabled people, to investigate the effects of the SCUBA diving training activity on the capacity deprivation of the disabled people, and to provide opinions/suggestions. The study is a qualitative study and was conducted using thematic analysis technique. In order to determine the effect of SCUBA diving training activity on the capacity deprivation of the disabled people, in-depth interviews were conducted with diving instructors and disabled people. As a result of the research, the information obtained from the in-depth interviews with the disabled people and their trainers were evaluated, and as a result of the evaluation, It has been determined that the SCUBA diving activity contributes significantly to the socialization of the disabled people, their participation in other activities in the society, to feel happy and peaceful, to increase their self-confidence, and remove their barriers in terms of ability.

Key Words: Disabled, Non-Governmental Organization, Capability Deprivation, Poverty, SCUBA.

Extended Abstract

Due to the neoliberal policies implemented in the 1980s, the activities of the Non-Governmental Organizations gained importance. As a reflection of neo-liberal policies, the roles of non-governmental organizations have started to increase in Turkey. Değirmendere Underwater Community (DESSAT), a Non-Governmental Organization operating in the Kocaeli region, carried out SCUBA diving training activities for the disabled people, who are considered as the disadvantaged group within the scope of social responsibility, between 2011 and 2013. It is considered important to determine the effects of the SCUBA diving training activity on the capacity deprivation of the disabled people. The ability to perform a difficult activity such as SCUBA diving, which even non-disabled individuals may struggle with, is worth examining. In addition, the fact that the SCUBA diving training activities carried out by DESSAT are an activity for the public benefit given free of charge to the disabled people, specific to Non-Governmental Organizations, and the fact that there are no studies in Turkey showing the effect of SCUBA diving trainings on the capacity deprivation on the disabled people in the literature reveals the originality of the research.

The aim of the study is to raise awareness by drawing attention to the role of Non-Governmental Organizations in reducing the capacity deprivation of the disabled people, to investigate the effects of the SUCUBA diving training activity on the capacity deprivation of the disabled people, and to provide opinions/suggestions.

The study is a qualitative, and in-depth interviews were conducted with the diving instructors and the disabled people diving underwater to determine the effect of SCUBA diving training activity on the capacity deprivation of the disabled people. In-depth interviews were conducted using a semi-structured interview form, and the data obtained were analyzed with a thematic research technique. Qualitative research deals with subjective data such as people's opinions, experiences, perceptions and emotions, a social event or phenomenon is described in its natural environment, and small samples are studied to collect data because it is time-consuming (Arikan, 2017, 21-22). According to W. Lawrence Neuman, "qualitative researchers are more concerned with the richness, texture, and feel of raw data because their inductive approach emphasizes developing insights and generalizations from collected data" (Neuman, 2017, 221). Thematic analysis, on the other hand, refers to analyzing the differences, similarities and relationships between the data obtained. The word thematic also expresses the purpose of searching for clustered themes in the data (Gibson & Brown, 2009).

As a result, it was observed that during and after the SCUBA diving activity, disabled people were affected by the fascinating atmosphere of the underwater, sea creatures such as fish, stingrays, seahorses they saw, and they found peace due to touching the underwater rocks and the sea floor and the silence underwater. In the evaluation, it was determined that disabled people are delighted in the diving training activity, and that even non-disabled individuals are proud of being able to do and succeed in an activity that they hesitate to do. It has been stated that the disabled people can move very quickly underwater due to the non-gravity environment; they can do many underwater movements that they cannot do on land, and they get rid of their obstacles underwater. For this reason, it is seen that disabled people feel equal with non-disabled individuals underwater. It has been determined that the SCUBA diving training activity has been instrumental in eliminating the shyness and fears of disabled people, increasing their self-confidence, expanding their participation in social life and expanding their social circle, being in different environments, and acquiring different and different friends and

friendships. In this sense, it has been determined that the SUCUBA diving activity positively contributes to the participation of the disabled people in social activities. It has been determined that the SCUBA diving activity contributes significantly to the socialization of the disabled people, their participation in other activities in the society, to feel happy and peaceful, to increase their self-confidence, and remove their barriers in terms of ability. For this reason, it is important to ensure that such activities are not a one-off increase and their continuity is ensured.

The most significant difficulties of the disabled people are the difficulties they have experienced because diving suits are unsuitable for disabled people. In order to eliminate the problem, it is considered that producing diving suits according to the needs of the disabled people in such a way that they will not have difficulty in putting on and taking off, will eliminate the difficulties that the disabled people may face. It has been determined that DESSAT has difficulties in meeting other expenses, including trainer fees, since the trainings are long-term and expensive requires time. For this reason, it is important that private and public institutions support non-governmental organizations in their activities for the disadvantaged, and it is considered that it will contribute to the solution of financial problems.

Giriş

1980'lerden sonra önem kazanmaya başlayan neo-liberal politikaların bir yansıması olarak Türkiye'de de sivil toplum örgütlerinin rolleri artmaya başlamıştır. Değirmendere Sualtı Topluluğu'nun (DESSAT) kamu yararı amacıyla dezavantajlı kesimlerden bir tanesi olarak kabul edilen engellilere yönelik yapmış olduğu SCUBA dalış eğitim faaliyetinin engellilerin kapasite yoksunluğu üzerindeki etkilerinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. SCUBA dalış faaliyeti yapılabilirlik açısından değerlendirildiğinde engelli olmayan bireylerin bile yapmakta zorlanabilecekleri SCUBA dalışı gibi zor bir faaliyetin engelli bireyler tarafından yapılabilmesi incelenmeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca DESSAT tarafından icra edilen SCUBA dalış eğitim faaliyetlerinin hem Sivil Toplum Kuruluşları özelinde ücretsiz olarak engellilere verilen kamu yararına yönelik bir faaliyet olması hem de literatürde SCUBA dalış eğitimlerinin engelliler üzerindeki kapasite yoksunluğuna etkisini gösteren araştırmalara Türkiye'de rastlanmaması araştırmanın özgünlüğünü ortaya koyacaktır.

Yapılan çalışmada sivil toplum kuruluşları, Yoksulluk, kapasite yoksunluğu ve engellilik, DESSAT'ın engellilere yönelik SCUBA dalış faaliyeti, araştırmanın yöntemi üzerinde durulacaktır. Sivil toplum örgütü dalış eğitmenleri ve engelliler ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsamında derinlemesine yapılan görüşmelerin tematik araştırma tekniği ile tespit edilen bulgular incelenecektir. Yapılan araştırmada tespit edilen bulgular tartışılarak sonuç ve önerilerde bulunulacaktır.

1. Sivil Toplum Kuruluşları

Geçmiş tarihsel dönemlere dayanan Sivil Toplum Kuruluşları 18. yüzyıla kadar sosyal politika uygulamalarını gönüllülük ve karşılıklı yardım temelinde yürütmüşlerdir. Sanayi Devrimi sonrası Sanayi Devriminin getirmiş olduğu sorunlara cevap veremeyen geleneksel Sivil Toplum Kuruluşlarının yerini zamanla devlet almıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Keynesyen politika çerçevesinde tüm Avrupa'da refah devleti uygulamaları ile Sivil Toplum Kuruluşları önemini kaybetmiştir. Ancak 1980'li yıllardan sonra uygulanmaya başlayan Neo-liberal politikalar ile Sivil Toplum Kuruluşları yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle internet, sosyal medya gibi iletişim araçlarının yaygın hale gelmesi

Sivil Toplum Kuruluşlarının daha iyi örgütlenmelerine ve sosyal duyarlılıklarında artışa neden olmuştur. Sosyal demokratların 1990'lı yıllarda Avrupa'da iktidardan uzaklaşmaları nedeniyle refah devletlerinde yaşanan krizler birçok ülkede Sivil Toplum Kuruluşlarını sosyal politikanın bir parçası haline getirmiştir (Tokol, 2020, 98). Türkiye'de de sivil toplum kuruluşları 1980'li yıllardan sonra ülke içi ve dışı etkiler nedeniyle etkinliğini artırmaya başlamış ve sivil toplum kuruluşları toplumsal değişimin önemli bir unsuru haline gelmiştir (İçduygu vd., 2011, 45).

Devlet kuruluşları haricinde, siyasal ve kültürel etkinliklerde bulunan aynı zamanda ekonomik ve sosyal faaliyetler yürüten gönüllü kuruluşlar Sivil Toplum Kuruluşları olarak tanımlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 1998, 111-114). Sivil toplum kuruluşlarının özünde arkadaşlık, dostluk, bireylerin beraberce belirli faaliyetleri başarma isteği, beraberce ve bir araya gelerek faaliyetlerde bulunması gibi faktörler bulunmaktadır. Bir iş bölümü ve güç birliği duygusunu içeren *"sivil toplum, bireylerin tek başlarına yapamadıkları faaliyetlerin ortaklaşa yapılmasını içeren bir olgudur. Bu kapsamda sivil toplum, birlikteliği, gönüllülüğü, dayanışmayı temsil etmektedir."* (Keyman, 2004'a, 2-3). Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında sivil toplum kuruluşu (STK) şeklinde tanımlanmıştır. Hukuki bir tanım bulunmamasına rağmen kâr amacı gütmeyen/gönüllü kuruluş tanımı kullanıldığında akıllara ilk olarak dernek ve vakıflar gelmektedir. Vakıf ve dernekler yasal mevzuatları farklı olmasına ve farklı kamu kuruluşları tarafından kontrol edilmesine rağmen toplumsal faaliyetleri açısından benzer kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle son yıllarda vakıf ve dernek yapıları arasındaki farklar azalmış; dernekler gibi vakıflar, vakıflar gibi dernekler kurulmuştur (İçduygu vd., 2011, 61-62). İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (t.y.) verilerine göre Türkiye'de 102 898 dernek, Vakıflar genel Müdürlüğü (2022) verilerine göre ise 6074 vakıf bulunmaktadır.

2. Yoksulluk, Kapasite Yoksunluğu ve Engellilik

İnsanlık tarihi kadar eski olan yoksulluk, insanların topluluk halinde yaşamaya ve üretim süreçlerine katılmaya başladıkları zamanlardan itibaren var olan bir olgu olmakla birlikte sosyal olarak kabul edilmesi 17. yüzyılın ilk dönemlerine dayandırılabilir (Benli ve Yenihan, 2018, 3-4). Yoksulluk çok boyutlu ve karmaşık bir kavram olması nedeniyle literatürde tam bir tanımına rastlamak mümkün değildir. Yoksulluğun meydana gelme süreci, yoksulluğun nedenleri, ülkelerin yoksullukla mücadele politikaları, gelişmişlik düzeyleri, toplumların sosyo-kültürel yapıları, demografik özellikleri, coğrafi ve iklimsel özellikleri vb. çok çeşitli faktöre bağlı olması nedeniyle yoksulluğun tam bir tanımının yapılmasını güçtür. (Cerev, 2018, 222). Yoksulluğun tanımı hem ekonomik parametreler hem de sosyal parametreler ile yapılabilmektedir. En geniş anlamıyla yoksulluk, çeşitli sosyal ve ekonomik riskler karşısında savunmasız ve güçsüz olma durumu olarak tanımlanabilir (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017, 348). Şenkal (2005) yoksulluğu, insanların temel gereksinimlerini karşılayamadan yaşam standartlarının altında bir durumda hayatlarını sürdürmesi olarak tanımlamıştır. Bu tanım genel bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapasite yoksunluğu ise, asgari düzeyde bir hayat sürebilmek için olması gereken yeteneklerden yoksun olmayı ifade etmektedir (Sen, 2000, 4). Kapasite, öncelikle değerli işlevlere ulaşma özgürlüğünün bir yansımasıdır. İşlevler refahı oluşturduğu ölçüde, kapasite, kişinin refahı elde etme özgürlüğünü temsil eder. Kapasite özgürlüğe ulaşmanın araçlarından ziyade doğrudan özgürlüğe odaklanmaktadır ve sahip olduğumuz gerçek alternatifleri belirlemektedir (Sen, 1992, 49).

Engellilik; 1 Haziran 2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun 3. Maddesinde, “*Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey*” olarak, 25 Nisan 2009 tarihinde Resmi Gazetede Yayımlanan 27210 sayılı Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik de “*Doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilerden çalışma gücünün en az % 40’ından yoksun olduğu sağlık kurulu raporu ile belgelenenleri*” engelli olarak tanımlamaktadır.

3. DESSAT’IN Engellilere Yönelik Scuba Dalışı Eğitim Faliyeti

2005 yılında faaliyetlerine başlayan DESSAT başlangıçta bölge halkını su altı ile tanıştırma hedefi ile yola çıkmıştır. 2006-2008 yılları arasında Kocaeli İli Kandıra İçesi Kefken bölgesinde 30 kişilik can kurtarma ekibi ile 500 kişiyi boğulmaktan kurtarmış, başta Kocaeli Belediyesi olmak üzere birçok belediye personeline, dalış ve can kurtaran eğitimi vermiş, engelli bireylere yönelik dalış faaliyeti yürütmüş bir sivil toplum örgütüdür. DESSAT tarafından engellilere yönelik yapılan dalış eğitimleri 2011-2013 uygulanmıştır. “Engelsiz Dalış Projesi” fikri zihinlerdeki engelleri kaldırmayı amaç edinmiş ve bu doğrultuda DESSAT tarafından hayata geçirilmiştir. Dalış eğitiminin amacı; yürümek, koşmak, tırmanmak gibi meziyetler istemeyen su altındaki engelsiz ortamı kullanarak, engelli bireylerin aktif ve üretken olmalarını sağlamak, özgüvenlerini artırmak, meslek eğitimi almalarına olanak sağlamak, neşe ve huzur uyandırmak, bağışıklık sistemlerini güçlendireceği engelli vatandaşlarımızın engellerini ortadan kaldıracakları su ortamında terapi yapmalarını sağlamak olarak belirtilmektedir. (DESSAT, t.y.a).

Proje Gölcük Belediye Başkanlığının destekleri ile Gölcük Engelliler ve Dayanışma Derneğinin gözetiminde ve Değirmendere Sualtı Topluluğu (DESSAT) bünyesindeki IDDA (Uluslararası Engeli Dalıcılar Birliği (International Disabled Diver Association) engelli dalış eğitmenleri tarafından yürütülmüştür. Üç yılı aşan bir sürede Gölcük Engelli Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ve DESSAT tarafından tamamen ücretsiz olarak yürütülen projede Kocaeli ilinde yaşayan engellilere eğitim verilmiştir. Bu projenin en önemli özelliği engelli vatandaşları kısa süreli olarak su altıyla tanıştırap bu aktivitelerin onların anılarında güzel bir aktivite olarak kalmasından ziyade IDDA dalıcı sertifikasyon sisteminde ulaşabilecekleri en üst seviyeye kadar eğitimlerine DESSAT engelsiz tesislerinde devam edilerek sürekliliği olan bir faaliyet olmasıdır. (DESSAT, t.y.b)

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma DESSAT’ın 2011-2013 yılları arasında gerçekleştirdiği SCUBA dalış eğitimlerinin engellilerin kapasite yoksunluğuna etkilerini belirlemeye yöneliktir ve eğitmenlerin ve dalış faaliyetine katılan engellilerin deneyimleri ve gözlemleri ele alınarak bu etkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma nitel bir çalışma olup derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz tekniği ile analiz edilmiş ve analizlerde görüşme izlenimlerine yer verilmiştir.

Nitel araştırma kişilerin kanaatleri, deneyim, algı ve duyguları gibi sübjektif verilerle ilgilenilmekte, bir sosyal olay ya da olgu doğal ortamı içinde tasvir edilmekte ve zaman alıcı olması nedeniyle veri toplamak için küçük örneklem üzerinde çalışılmaktadır (Arıkan, 2017, 21-22). W. Lawrence Neuman’a göre, “nitel araştırmacılar ham verilerin

zenginliği, dokusu ve yarattığı hisle daha çok ilgilenir, çünkü onların tümevarımcı yaklaşımı toplanan verilerden yola çıkarak anlayışlar ve genellemeler geliştirmeyi vurgular” (Neuman, 2017, 221). Tematik analiz ise, elde edilen verilerin farklılıklarını, benzerliklerini ve veriler arasındaki ilişkilerin analizlerini gerçekleştirilme sürecini ifade eder. Tematik kelimesi de veriler içinde yer alan kümelenmiş temaları arama amacını ifade etmektedir (Gibson ve Brown, 2009).

4.1. Araştırmanın Etiği

Araştırmaya başlamadan önce Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 27 Aralık 2022 tarihli toplantı ve 17 numaralı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılar, araştırmanın konusuna ve sorularına ilişkin bilgilendirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerde görüşmeye başlamadan önce katılımcılara aydınlatma formu verilmiş telefonla görüşme yapılanlara aydınlatma formu okunmuştur. Katılımcıların gönüllü formundaki bilgileri anladıkları ve araştırmaya katılmayı onayladıkları teyit edildikten sonra görüşme yapılmaya başlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların izinleri alınarak yazılı (karalama) olarak alınmış ve telefon görüşmelerinde görüşmecilerin onayları alınarak izin verenlerin görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

4.2. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Bu araştırmada veriler 01 Ocak – 31 Ocak 2023 tarihleri arasında DESSAT eğitmenleri ve eğitime katılanlar engelliler ile yüz yüze ve telefon görüşmesi yoluyla yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Katılımcılara Tablo 1 ve Tablo 2’de belirtilen toplam üçer adet demografik özelliklerini belirleyen soru ile üçer adet açık uçlu soru sorulmuştur. Araştırmada DESSAT yöneticileri ile görüşülmüş yöneticiler kanalı ile dalış yapan engelli bireylerle ve eğitimcilerle temasa geçilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılar ile telefon görüşmesi yoluyla irtibat sağlanmış araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların uygun olduğu zamanlarda yüz yüze ve telefon görüşmeleri ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların onamı yazılı ve sözlü olarak alınmış ses kayıt edilmesine ilişkin izin verip vermedikleri sorulmuş izin veren katılımcıların ses kayıtları kaydedilmiştir. 30 dakika ile 60 dakika arasında değişen sürelerde yapılan derinlemesine görüşmeler karalama yolu ve ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş alınan notların ve ses kayıtlarının düzenlemeleri yapılmış ve bilgisayara aktarılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş olup analizlerde görüşme izlenimlerine yer verilmiştir. Bu çalışmada 10 ile 15 SCUBA dalış eğitimine katılan engelli ve dalış yaptıran eğitmen ile görüşülmesi planlanmış 11. görüşmeden sonra verilen cevapların tekrar etmesi ve benzerlik göstermesi nedeniyle görüşmeler 11. görüşmeden sonra kesilmiştir. Çalışmanın örneklemini 4 eğitmen ve 7 engelli dalıcı toplam 11 kişi oluşturmuştur.

Silverman (2014) teorik fikirler geliştirildikçe, erken analizden elde edilen kavramların gelişen teorik kategorileri detaylandırmak ve kavramsal boşlukları ele almak için verilerin toplanmasına rehberlik ettiğini, araştırmaların genellikle uygun/amaçlı örnekleme ile başlayıp ve ardından teorik örneklemeye geçtiğini, ancak yeni verilerin artık teorik bilgiler sağlamadığı nokta olan teorik doygunluğun veri toplamaı durdurma kriteri olduğunu ve ayrıca verilerin tekrar etmesi nedeniyle teorik dolgunluğa ulaşıldığında veri toplamanın kesilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 1. Engelliler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu

DESSAT Eğitimine Katılan Engellilerin Demografik Özelliklerine ilişkin sorular				
Cinsiyetiniz:	Kadın: ☐	Erkek ☐		
Engellilik Durumu:				
Yaş:	18-25 ☐	25-35 ☐	36-40 ☐	41 ve üstü ☐
DESSAT Eğitimine Katılan Engellilerin Kapasite Yoksunluğu Algısına ilişkin Sorular				
1. Dalış eğitimine katılma nedenleriniz ve eğitim sonundaki deneyimleriniz nelerdir?				
2. Dalış eğitimlerinin sosyal çevreniz ve özgüveniniz üzerindeki etkileri nelerdir?				
3. Dalış eğitimlerinde yaşamış olduğunuz sorunlar ve zorluklar nelerdir?				

Tablo 2. Eğitimciler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu

DESSAT Yönetici ve Eğitimcilerin Demografik Özellikleri				
Cinsiyetiniz	Kadın ☐	Erkek ☐		
STK'daki pozisyonunuz	Yönetici ☐	Eğitmen ☐		
Yaş	18-25 ☐	25-35 ☐	36-40 ☐	41 ve üstü ☐
DESSAT Yönetici ve Eğitimcilerine Engellilerin Kapasite Yoksunluğu Algısına ilişkin Sorular				
1. Engellilere yönelik eğitimi verme amacınız nedir, eğitimde engellilerin deneyimleri ile ilgili gözlemleriniz nelerdir?				
2. Eğitimler tamamlandıktan sonra engellilerin sosyal ilişkileri ve özgüvenlerine yönelik gözlemleriniz nelerdir?				
3. Dalış eğitimlerinde eğitim esnasında ve organizasyonel anlamda yaşamış olduğunuz zorluklar nelerdir?				

4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Kısıtları

DESSAT'ın yapmış olduğu SCUBA dalış eğitimlerinin 2011-2013 yılları arasında yapılmış olması ve eğitime katılan engellilerin pek çoğunun iletişim bilgilerinin kurumsal olarak DESSAT'ta bulunmaması nedeniyle katılımcılarla iletişime geçme konusunda yaşanan sıkıntılar araştırmanın ilk kısıtı olarak değerlendirilebilir. İkinci olarak engellilerden bazıları engelli arkadaşları ile kendi aralarındaki veya DESSAT'la (eğitmenlerle) yaşamış oldukları şahsi problemler nedeniyle görüşme yapmak istememeleri araştırmanın ikinci kısıtını oluşturmuştur. Üçüncü kısıt ise eğitim alan engellilerin Kocaeli haricinde diğer illerde yaşamını sürdürmesi nedeniyle görüşmelere katılmaları ve iletişim kurma konusundaki kısıtlar olarak belirtilebilir.

5. Bulgular

Sivil Toplum Kuruluşu olan DESSAT'ın engellilere yönelik olarak sosyal sorumluluk projesi kapsamında yapmış olduğu sualtı dalış faaliyetinin engellilerin kapasite yoksunluğuna etkilerinin araştırılması amacıyla nitel araştırma yöntemiyle hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak derinlemesine yapılan görüşmelerin analizleri altı bölüm halinde incelenmiştir. İlk olarak katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda demografik özellikler, ikinci kısımda engellilerin SCUBA dalışına katılma nedenleri, üçüncü kısımda engellilerin SCUBA dalışı deneyimleri, dördüncü kısımda SCUBA dalış eğitiminin engellilerin sosyal çevresine etkisi, beşinci kısımda SCUBA dalışının engellilerin özgüvenlerine etkileri, altıncı kısımda SCUBA dalış eğitiminde engellilerin yaşamış olduğu zorluklar, yedinci kısımda eğitimcilerin dalış deneyimi

gözlemleri, sekizinci kısımda SCUBA dalış eğitiminin engellilerin sosyal ilişkilerine etkisine ilişkin eğitimci gözlemleri, dokuzuncu kısımda SCUBA dalış eğitiminin engellilerin özgüvenlerine ilişkin eğitimcilerin gözlemleri, onuncu kısımda SCUBA dalış eğitiminde ve organizasyonel anlamda eğitimcilerin yaşamış oldukları zorluklar incelenmiştir.

5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların demografik ve kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 3’de gösterilmiştir. Araştırmanın örneklemi 7 engelli ve 4 dalış eğitimcisi toplam 11 kişi oluşturmaktadır. Engelliler katılımcı olarak eğitimciler eğitimci olarak kodlanmış ve araştırmada katılımcı ve eğitimci olarak yer almışlardır.

Tablo 3. Sualtı Dalış Eğitimcileri ve Dalış Yapan Engellilerin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Durumu	Cinsiyeti	Engellilik Durumu	Yaş
Katılımcı 1	Engelli	Bayan	Ortopedik Engelli	25-35
Katılımcı 2	Engelli	Bayan	Ortopedik Engelli	41 Üstü
Katılımcı 3	Engelli	Bayan	Ortopedik Engelli	41 Üstü
Katılımcı 4	Engelli	Bayan	Ortopedik Engelli	41 Üstü
Katılımcı 5	Engelli	Erkek	Ortopedik Engelli	41 Üstü
Katılımcı 6	Engelli	Erkek	Ortopedik Engelli	41 Üstü
Katılımcı 7	Engelli	Erkek	Görme Engelli	41 Üstü
Eğitimci 1	Eğitmen	Erkek	-	41 Üstü
Eğitimci 2	Eğitmen	Erkek	-	41 Üstü
Eğitimci 3	Eğitmen	Bayan	-	41 Üstü
Eğitimci 4	Eğitmen	Erkek	-	41 Üstü

5.2. Engellilerin SCUBA Dalış Eğitimine Katılma Nedenleri

Engellilerin SCUBA dalış eğitimine katılma nedenleri “Tavsiye” ve “Merak” olarak iki temaya ayrılmıştır. “Tavsiye” teması arkadaş tavsiyesi ve engelli derneklerinin tavsiyesi altında iki kategoride “Merak” teması sağlık açısından rahatlama, kendi yapabilirliklerini göreme, sualtı dalış deneyimlerini merak adı altında üç kategoride değerlendirilmiştir. Sualtı dalış eğitime diğer engellilere örnek olmak düşüncesi ise ayrı bir kategori altında incelenmiştir.

Tablo 4. Engellilerin SCUBA eğitimine katılma nedenleri

Tema	Kategori	F
Tavsiye	Arkadaş tavsiyesi	7/7
	Engelli dernekleri tavsiyesi	
Merak	Sağlık açısından rahatlama	7/5
	Kendi yapabilirliklerini görme	
	Sualtı dalış deneyimleri merak	
	Engellilere örnek olmak düşüncesi	7/1

“Tavsiye Teması” ve alt kategorilerinin incelenmesinde DESSAT’ın SCUBA dalış eğitimine iştirak eden engellilerin tamamının engelli derneklerinin ve arkadaşlarının tavsiyesi üzerine dalış faaliyetlerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

“Merak Teması” ve alt kategorilerinin incelendiğinde, engelli katılımcıların beş tanesinin SCUBA dalış eğitimlerinin sağlık açısından olumlu olabileceğini, sualtında neyi yapıp neyi yapamayacaklarını yani yapabilirliklerini ve sualtında nasıl bir deneyim yaşayacaklarını merak ettikleri için bu eğitime katıldıkları tespit edilmiştir.

“Diğer engellilere örnek olma düşüncesi kategorisi” incelendiğinde engelli katılımcılardan bir tanesinin diğer engellilere örnek olmak amacı ile dalış faaliyetlerine katıldığı görülmüştür.

Katılımcıların eğitime katılma nedeni olarak belirtmiş oldukları ifadeleri şu şekildedir;

Katılımcı 1 *“Engelli bir arkadaşım dalış faaliyeti olduğu söyledi dalış faaliyetine katılmama tavsiye etti. İlk teklifi duyduğumda yüzme bilmediğim için dalış faaliyetini başarabileceğim konusunda endişelerim oldu. Ancak dalış eğitimi başladıktan sonra eğitimcilerin yakınlığı, desteği ve bana vermiş oldukları güven neticesinde dalış faaliyetini başarabildim.”*

Katılımcı 2 *“Engelli olduğum halde neler başaracağımı görmek istedim. Başarılı olduğum takdirde diğer engellilere iyi bir örnek teşkil edebilirim düşüncesi ile dalış faaliyetine katıldım.”*

Katılımcı 3 *“Yüzmeyi çok seviyorum yüzme esnasında kendimi çok rahat hissediyorum bu nedenle sualtının yerçekimsiz ortamının bana nasıl bir rahatlık sağlayacağını merak ettim ve suyun bu avantajını deneyimlemek istedim bu nedenle dalış faaliyetlerine katıldım.”*

Katılımcı 4 *“Dalış eğitimi alma kararım da engelli arkadaşlarımla tavsiyeleri etkili oldu”*

Katılımcı 5 *“Tenis sporu ile meşgulüm tenise alternatif olarak dalış ve yüzmenin sağlık açısından olumlu olacağını düşünerek dalış eğitimine katılmaya karar verdim.”*

Katılımcı 6 *“Engelli bir arkadaşım ben dalış eğitimine katılıyorum siz de katılmak ister misiniz diye söyledi bunun üzerine katılabilir miyim düşüncesi bende oluşmaya başladı ancak yüzme bilmediğim için çok korkuyordum. Ancak dalış eğitimcileri ile görüştüğümde yüzme bilmeme gerek olmadığını zaten suya batmak ile ilgili problem yaşamayacağımı söylediler eğitimcilerin telkinleri ile oluşan güveni ile dalışa eğitimi almaya karar verdim.”*

Katılımcı 7 *“Görme engelli bir birey olarak tüplü sualtı dalış eğitimlerinde neler yapabileceğimi görmek istedim bu amaçla dalış faaliyetine katıldım”* şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir.

5.3. Engellilerin SCUBA Dalış Eğitimi Deneyimleri

Engellilerin SCUBA dalış eğitiminde yaşamış oldukları deneyimler Mutluluk ve Gurur, Yapabilirlik olarak iki temaya ve engelsiz bireylerle kendini sualtında eşit hissetme kategorisine ayrılmıştır. Mutluluk ve gurur teması, SCUBA dalışını başarabilmenin mutluluğu, kendisi ile gurur duyma, sualtındaki atmosferin vermiş olduğu mutluluk olarak üç kategoriye, yapabilirlik teması, sualtında rahat hareket edebilme, sualtında tüm engellerinden kurtulduğunu hissetme, karada yapamadıklarını sualtında yapabilme olarak üç kategoriye ayrılmış olup engelsiz bireylerle kendini sualtında eşit hissetme ayrı bir kategori altında incelenmiştir.

Tablo 5. Engellilerin SCUBA eğitimi deneyimleri

Tema	Kategori	F
Mutluluk ve Gurur	SCUBA dalışını başarabilmenin mutluluğu	7/7
	Kendisi ile gurur duyma	

	Sualtındaki atmosferin vermiş olduğu mutluluk	
Yapabilirlik	Sualtında rahat hareket edebilme	7/7
	Sualtında tüm engellerinden kurtulduğunu hissetme	
	Sualtında karada yapamadıklarını yapabilme	
	Engelsiz bireylerle kendini sualtında eşit hissetme	7/7

“Mutluluk ve Gurur” teması ve kategorilerinin incelenmesinde, katılımcıların tamamı belirlenen sualtı dalışı ile ilgili deneyimlerini sualtının büyüleyici atmosferinden, gördükleri balıklar, vatozlar, deniz atları, balıklar gibi deniz canlılarından etkilendiklerini ve sualtında mutlu olduklarını belirtmişler diğerlerinden farklı olarak Katılımcı 7’nin görme engelli olması nedeniyle sualtındaki canlıları göremediğini sadece kum ve kayalara dokunabildiğini söylemiş sualtının sessizliğinin kendisine huzur verdiğini belirtmiştir. Dalış eğitimleri esnasında ve sonrasında çok mutlu olduklarını ayrıca eğitimleri tamamlamanın (birşeyi yapabilmenin) mutluluğunu ve gururunu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Yapabilirlik” teması ve kategorileri incelendiğinde, katılımcıların tamamı sualtında suyun engelsiz ortamı nedeniyle çok rahat hareket ettiklerini, karada yapamadıkları birçok hareketi sualtında yapabildiklerini söylemişler ve sualtında bütün engellerinden kurtulduklarını belirtmişlerdir.

“Engelli olmayanlarla kendilerini eşit hissetme” kategorisi incelendiğinde, katılımcıların tamamı suya girdiklerinde bütün engellerinden kurtuldukları belirtmekte sualtının engelsiz ortamı nedeniyle karada yapamayacağı hareketleri sualtında çok rahat yapabildikleri için sualtında engeli olmayan bireylerle hiç farklılıklarının olmadığını sualtında bütün engellerinden kurtuldukları ve kendilerini sualtında dalış esnasında engelli olmayanlarla eşit hissettiklerini belirtmişlerdir.

Dalış deneyimleri ile ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

Katılımcı 1 “İlk dalış eğitimi tavsiyesini aldığım da yüzme bilmediğim için dalış faaliyetini başarabileceğim konusunda endişelerim oldu ancak dalış eğitimi başladıktan sonra eğitimcilerin yakınlığı, desteği ve vermiş oldukları güven neticesinde dalış faaliyetini başarabileceğimi gördüm. Dalış eğitiminden sonra çok keyif aldım, çok mutlu oldum, bir faaliyeti ilk defa başarmanın ne kadar çok mutluluk verici olduğunu anlatamam. Tek başıma yolda yürüyememe rağmen dalışta her şeyi yapabiliyordum bu benim için çok farklı bir deneyimdi. Dalış esnasında canınızı arkadaşlarınıza emanet ediyorsunuz bu nedenle güven duygusunun ne kadar önemli olduğunu hissettim. İstanbul’da balık akvaryumunda da dalış yaptım hatta Dünya şampiyonu Şahika ERCÜMEN’de bizimle dalış yaptı bu dalış masal gibiydi, çizgi film gibiydi çok harikaydı ve çok keyif aldım.”

Katılımcı 2 “Bedensel engelli olduğum halde sualtında kendisini çok rahat hissediyordum ve çok mutlu olmuştum. Sualtında beni engelleyecek engeller yoktu gerçek hayatımda keşke böyle olsa diye bir hisse kapıldım. Normal hayatımda engelli olmam nedeniyle yapamadığım hareketleri sualtı ortamının engelsizliği nedeniyle çok rahat yapabiliyordum ayrıca görmüş olduğum deniz canlıları, balıklar, vatozlar, deniz yıldızları vs. ve sualtının atmosferi bana bu zamana kadar yaşamadığım mutlulukları yaşattı hayalim Kızıl denizde dalmak. Dalışın eğitimlerinden önce sualtında nefes alabilir miyim, dalgıç elbiselerini giyebilir miyim zorluklar yaşar mıyım, tuvalet ihtiyacımı nasıl karşılayacağım gibi pek çok endişelerim oldu ancak dalış esnasında ve dalışta düşünmüş olduğum korkuları aştım ve herhangi bir problemle karşılaşmadım sadece dalışın mutluluğu ve heyecanını yaşadım. (Hatta o kadar

heyecanlıydı ki bunları anlatırken dalış anının mutluluğunu yaşıyor gibiydi) *Dalıştan sonra dalışta başarılı oldum bundan sonra her şeyi yapabilirim hissine kapıldım*”

Katılımcı 3 *“Sualtının yerçekimi nedeniyle dezavantajlarımın sualtında kalktığını deneyimledim, normal bir kişi su altında ne yapabilecekse onun daha iyisini yapabilirim. Dalmaktan çok keyif alıyorum. Dünya'nın Kızıl Deniz'de dahil olmak üzere pek çok yerinde daldım ve dalmak beni mutlu ediyor. Sualtını keşfedilmemiş, bakir ve çok etkileyici buluyorum”*

Katılımcı 4 *“Sualtında çok rahattım karada yapamadığı hareketleri yapabiliyordum kara da ayaklarımı hareket ettirirken çok zorlanıyordum ancak sualtında çok rahat hareket edebiliyorum, sualtında kendimi normal insanlarla eşit hissettim ve bundan ayrı bir mutluluk duydum”*

Katılımcı 5 *“İstanbulda köpek balıklarının olduğu akvaryumda dalış yaptım hocalarım ve arkadaşlarım uzaktan benim fotoğraf ve videolarımı çektiler köpek balıkları ve diğer balıklarla kimseye ihtiyaç duymadan tek başına sualtında yalnız kaldım bundan çok büyük keyif aldım. Ortopedik engelli olmamam nedeniyle normal yaşamımda bacaklarının kasılırdı ve bundan rahatsızlık duyardım ancak her dalış eğitiminden sonra bacaklarımın rahatladığını ve dalış eğitiminin fiziksel ve ruhsal anlamda bana olumlu katkısı olduğunu deneyimledim”*

Katılımcı 6 *“Sualtı bambaşka bir dünya suya girince bütün engellerimden kurtuldum, engellerim ortadan kalktı. Sualtında normal insanların yapabildiği her şeyi yapabildiğim için kendimi engelli olmayanlarla eşit hissettim ve bundan dolayı çok mutlu oldum. Normal yaşamda sınırlı hareket edebiliyordum ancak su altında bu sınırlar yoktu. Televizyonda dalıcıları izlerken dalışın bana çok uzak olduğunu hissettim ancak dalış yaptığımda ulaşılması çok zor görünen bir etkinliği yaptıktan sonra kendimle gurur duydum.”*

Katılımcı 7 *“Görme engelli olsam da sualtı benim için engelsizdi çarpabileceğim bir ağaç, çöp tenekesi gibi engeller yoktu”* şeklinde deneyimlerini ifade etmişlerdir.

5.4. SCUBA Dalış Eğitimlerinin Engellilerin Sosyal Çevresine Etkisi

SCUBA dalış eğitimlerinin engellilerin sosyal çevrelerine etkisi “Farklı Ortamlar ve Kişiler Tanıma” teması altında sosyal çevrenin genişlemesi ve değişik arkadaşlık ve dostluklar kurma kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 6. SCUBA Dalışının engellilerin sosyal çevrelerine etkisi

Tema	Kategori	F
Farklı Ortamlar ve Kişiler Tanıma	Sosyal çevrenin genişlemesi	7/7
	Değişik arkadaşlıklar ve dostluklar	

“Farklı Ortamlar ve Kişiler Tanıma” teması ve kategorileri incelendiğinde, araştırmaya katılan engelli katılımcıların tamamı sualtı dalış faaliyetlerinin sosyal çevrelerinde ve sosyal ilişkilerinde değişikliklere neden olduğunu, çok değişik insanlarla çok değişik ortamlarda bulduklarını, çok değişik insanlarla arkadaşlık, dostluklar edindiklerini bu sayede kaliteli bir sosyal çevrelerinin oluştuğunu belirtmişlerdir. Dalış eğitimlerinden sonra pek çok faaliyete katıldıklarını, sosyal faaliyetlerinin ve arkadaşlıklarının/dostluklarının eğitim sonunda bitmediğini halen devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Dalış faaliyetlerinin sosyal çevreleri ve sosyal ilişkilerine etkisi konusunda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

Katılımcı 1 dalış eğitimlerinin eşi ile tanışıp evlenmesine vesile olduğunu belirtmiştir ve şu şekilde ifade etmiştir. *“Dalış eğitimi nedeniyle basında haberler çıktı ve bende bu haberlere yansıdım eşim basındaki haberlerden beni görmüş internetten araştırmış ve bana mesaj attı ve iletişim kurmak istedi istedi, tabi ben cevap vermedim bir kaç hafta sonra bende engelliyim dalış yapabilir miyim diye tekrar mesaj attı bende ben başarabiliyorsam herkes başarabilir cevabını kendisine verdim ve kendisini hocalarla tanıştırabileceğimi söyledim ama eşim dalmaya değil beni görmeye gelmiş DESSAT’ta tanıştık ilişkimiz devam etti ve nihayetinde evlendik şu an ilk okula başlayacak olan bir çocuğumuz var.”*

Katılımcı 2 sosyal etkisi ile ilgili olarak *“Dalış faaliyetleri sürecinde eski devlet bakanlarından Kürşat TÜZMEN, milli dalıcılarımızdan Şahika ERCÜMEN ve ayrıca eski IMF başkanı Cristinhe LAGARDE ile tanışma fırsatı buldum, normal şartlarda tanışma fırsatı bulamayacağım bu kişilerle tanışmak bana ayrı bir mutluluk verdi ve kendimi daha sosyal hissettim. Dalış eğitimlerine basının ilgisinin fazla olması nedeniyle, bu ilgiden çok memnun olduğum ve önemsendiğimi hissettim dalış faaliyetini başardığımda kendimle gurur duydum. Sosyal faaliyetlerimiz dalış eğitimi ile sona ermedi İstanbul’da büyük akvaryumlar da Şahika ERCÜMEN gibi dünya dalış şampiyonları ile dalış yapma fırsatı buldum ve sosyal faaliyetlere katıldım. Dalış eğitiminde body dediğim iki arkadaş dalyorduk sualtında karşılaştığım zorluklarda en büyük destekçim body dediğim arkadaşımı bu nedenle nedeniyle arkadaşşıma çok fazla güvendim ve bu güvenden kaynaklanan dostluğumuz dalış eğitimlerinden sonra da devam etti ve bundan sonra da devam edecek”*

Katılımcı 3 *“Dalış eğitimi sayesinde çok değişik ortamlarda çok değişik insanlarla tanıştım bu faaliyet benim için kaliteli bir sosyal çevre sağladı”*

Katılımcı 4 *“Dalış eğitimleri ve sonrasında çok farklı ortamlarda bulundum 3 defa akvaryum dalışı yaptım, akvaryum dalışlarında dünya dalış şampiyonu Şahika ERCÜMEN ile beraber dalış yaptık arkadaş olduk ve arkadaşlığımız halen devam ediyor ve bu durumdan son derece memnunum. Eğitimlerle birlikte 50 adet dalış yaptım halen özel projelerde dalış yapıyorum. DESSAT ‘ta eğitim aldığım hocalarımla irtibatımı koparmadım ve halen görüşüyorum ve onlarla dost olduğumu söyleyebilirim”*

Katılımcı 6 *“Dalıştan önceki yaşamında evden işe veya evden sağlık merkezlerine tedavi amacıyla dışarı çıkardım, çekingendim insanlarla çok fazla iletişim kurmuyordum ancak dalış sonrasında daha fazla sosyal ortamlara katıldım, sosyal etkinliklerde bulundum, eski çekincelerim ve korkularım kalmadı ve şu anda da engellilerle ilgili bir dans projesi içerisindeyim”*

5.5. SCUBA Dalış Eğitimlerinin Engellilerin Özgüvenine Etkisi

SCUBA dalış eğitimlerinin engellilerin özgüveni üzerine etkisi “Kendine Güven” teması altında korkularından kurtulma, çekingenlikten kurtulma, özgüvenlerinde artış kategorisi altında incelenmiştir. Toplumsal faaliyetlere katılımında artış ayrı bir kategorileri olarak ele alınmıştır.

Tablo 7. Engellilerin SCUBA dalışın özgüvenlerine ilişkin görüşleri

Tema	Kategori	F
Kendine Güven	Korkularından kurtulma	5/7
	Çekingenlikten kurtulma	

	Özgüvenlerinde artış	
	Toplumsal faaliyetlerde artış	7/7

“Kendine Güven” teması ve alt kategorileri incelendiğinde, Katılımcı 1 ve Katılımcı 5 dalış eğitim faaliyetinin özgüvenlerine bir katkısı olmadığını dalış eğitimi öncesinde kendilerine her türlü konuda güvendiklerini ve bu konuda bir eksiklik hissetmediklerini belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar SCUBA dalış eğitimi sonrasında bir şeyi yapabilir miyim korkusundan kurtulduklarını, çekingenlikleri üzerlerinden attıklarını, dalış faaliyetini gerçekleştirdikten sonra bunu yapabiliyorsam pek çok şeyi başarabilirim düşüncesiyle özgüvenlerinde artış olduğunu ve toplumsal faaliyetlere daha fazla katılmaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Dalış faaliyetlerinin özgüvenlerine etkisi ile ilgili diğer (1’inci ve 5’inci katılımcı hariç) katılımcıların ifadeleri;

Katılımcı 2 *“Dalış eğitimleri tamamlandıktan sonra ve dalış yaptıktan sonra engelli olmayan insanların bile yapmaya zaman zaman cesaret edemediği dalışta başarılı oldum hissiyatını hissettim, dalış esnasında yaptıklarımı normal hayatta da yapabiliyorum düşüncesindeyim bu nedenle özgüvenim çok arttı”*

Katılımcı 3 *“Karada yürümekte zorlanıyorum ancak denizde çok daha rahat hareket edebiliyorum, engelli olmayan insanların yapabildikleri her türlü hareketleri bir engelli olarak sualtında yapabiliyorum ve her türlü fiziksel hareketi sualtında yapabildiğimi görmek benim özgüvenimi çok fazla artırıyor hatta DESSAT’tan aldığım sertifika ve eğitimle özgüvenim öyle yüksek ki şu an EGE bölgesinde bir dalış okulu kurma aşamasındayım.”*

Katılımcı 4 *“Dalış eğitiminden önce çekingen ve korkarak hareket ediyordum ancak dalıştan sonra DESSAT’a toplu ulaşım araçlarını kullanarak tek başına gittim ve korkularımdan ve çekingenliklerimden kurtuldum şu an kendime çok güveniyorum.”*

Katılımcı 6 *“Dalış esnasında engelli dalıcı hocalarında olduğunu gördüm engellilerin toplumun içerisinde olduğunu bir faaliyet gösterdiklerini gördüğümde bu durum beni cesaretlendirdi ve ufkumu açtı.”*

Katılımcı 7 *“Normalde evden çıkmazdım dernek faaliyeti nedeniyle derneğe gittiğimde telefonlara bile bakmaya cesaret edemiyordum ama dalış faaliyeti gibi etkinliklere katıla katıla kendime güvenimi sağladım şimdi çok daha rahat hareket edebiliyorum.”* şeklinde dalış eğitimlerinin özgüvenleri üzerindeki etkilerini anlatmışlardır.

5.6.SCUBA Dalış Eğitiminde Engellilerin Yaşamış Oldukları Zorluklar

Engellilerin SCUBA dalış eğitiminde yaşamış oldukları zorluklar “Dalış Kıyafetlerinin Giyilmesi” ve “Ulaşım Problemleri” kategorisi altında incelenmiştir.

Tablo 8. Engellilerin SCUBA dalışında yaşadığı zorluklara ilişkin görüşleri

Kategori	F
Dalış Kıyafetleri	6/7
Ulaşım Problemleri	1/7

“Dalış Kıyafetleri” kategorisi değerlendirildiğinde, altı katılımcı özellikle ortopedik engelliler SCUBA dalış kıyafetlerinin giyilmesi ve çıkarılması konusunda büyük zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Ulaşım Problemleri” kategorisi incelendiğinde sadece Katılımcı 7 uzak mesafeden gelmesi ve kat ettiği yolun fazla zaman alması nedeniyle zorluk yaşadığını belirtmiştir.

SCUBA dalış eğitiminde yaşanan zorluklarla ilgili olarak katılımcıların görüşleri;

Katılımcı 1 *“Dalış kıyafetlerinin giyilmesi konusunda zorluklar yaşadım, engelliler için özel kıyafetlerin olmasının bu zorluğun giderilmesi açısından olumlu olabileceğini düşünüyorum. Faaliyette bulunan herkes çok ilgiliydi bütün sorunlarımızı çözdüler, şunu da belirtmem gerekir bu faaliyetler tamamen ücretsizdi.”*

Katılımcı 2 *“Dalış eğitimine başlamadan önce tuvalet, dalış ekipmanlarının giyilmesi ve dalışla ilgili endişelerim oldu ancak dalış ekipmanlarının giyilmesi haricinde problem yaşamadım. DESSAT tarafından engelli tuvaletinin oluşturulmuştu, engelli yatağı hizmetinin sağlanmıştı, geçiş rampaları ayarlanmıştı bu sayede herhangi bir sorunla karşılaşmadım. Ulaşım ve organizasyonel olarak engelli derneklerinin araçlarıyla bizleri evlerimizden aldılar eğitimden sonra da aynı şekilde bıraktılar.”*

Katılımcı 4 *“Dalış faaliyetleri esnasında dalış kıyafetlerinin ıslak, dar ve giyilmesi kolay olmayan kıyafetler olması nedeniyle giyilmesinde ve çıkarılmasında problemler yaşadım.”*

Katılımcı 5 *“Dalış kıyafetlerinin giyilmesi konusunda zorluklar yaşadım engelliler için özel kıyafetlerin olmasının bu zorluğun giderilmesi açısından olumlu olabileceğini düşünüyorum. Tuvaletlerin bize (engellilere) yönelik olarak yapılmalı ve erişilebilirlik bizim için çok önemli”*

Katılımcı 6 *“Dalış faaliyetleri esnasında dalış kıyafetlerinin ıslak, dar ve giyilmesi kolay olmayan kıyafetler olması nedeniyle giyilmesinde ve çıkarılmasında problemler yaşadım kıyafetleri giyerken 3-4 kişinin yardımıyla giyebildim en büyük problemim buydu. Bunun haricinde de bir problem yaşamadım.”*

Katılımcı 7 *“Yaşadığım tek zorluk Darıca’dan Değirmendere’ye olan toplu ulaşımın yaklaşık 2 saat sürmesiydi.”* şeklinde yaşamış oldukları zorlukları ifade etmişlerdir.

5.7. Eğitimcilerin Dalış Deneyimi Gözlemleri

Eğitmenlerin dalış deneyimlerine ilişkin gözlemleri “Mutluluk ve Gurur” ve “Yapabilirlik” teması olarak belirlenmiş, Mutluluk ve gurur teması, SCUBA dalışını başarabilmenin mutluluğu, kendisi ile gurur duyma, sualtındaki atmosferin vermiş olduğu mutluluk kategorileri, yapabilirlik teması ise sualtında rahat hareket edebilme, sualtında karada yapamadıklarını yapabilme kategorileri özelinde incelenmiştir. Eşitlik ise ayrı bir kategori olarak ele alınmıştır.

Tablo 9. Engellilerin SCUBA eğitimi deneyimleri

	Kategori	F
Mutluluk ve Gurur	SCUBA dalışını başarabilmenin mutluluğu	4/4
	Kendisi ile gurur duyma	
	Sualtındaki atmosferin vermiş olduğu mutluluk	
Yapabilirlik	Sualtında rahat hareket edebilme	4/4
	Sualtında karada yapamadıklarını yapabilme	
	Eşitlik	4/4

Mutluluk ve Gurur” teması incelendiğinde, eğitimciler engellilerin sualtı dalışında çok mutlu olduklarını, eğitimler esnasında çok heyecanlı olduklarını ve çabuk öğrendiklerini,

sürekli dalış yapmak istediklerini, dalış eğitimini yaptıktan engellilerin dalış eğitimi yapabildikleri için kendileri ile gurur duyduklarını, sualtının atmosferinden engellilerin çok etkilendiklerini ve mutlu olduklarını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

“Yapabilirlik” teması incelendiğinde, eğitimciler engellilerin sualtında rahat hareket ettiklerini ve karada yürüyemeyen engellilerin suyun yerçekimsiz ortamı nedeniyle sualtında bu engellerinden kurtulduklarını ve pek çok hareketi yaptıklarını gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

“Eşitlik” kategorisi incelendiğinde engellilerin sualtındaki yerçekimsiz ortam nedeniyle çok rahat hareket ettikleri, karada yapamadıkları pek çok hareketi sualtında çok rahat yapabilmeleri nedeniyle kendilerini engelsizlerle eşit hissettikleri ve tüm engellerinden kurtulduklarını hissettikleri eğitimciler tarafından gözlemlenmiştir. Eşitlik teması engellilerin kendi ifadelerinde de belirtilmektedir.

Eğitimcilerin gözlemlerinden edinilen bilgiler ve eğitimci görüşleri şu şekildedir,

Eğitimci 1 eğitimlerin başlangıcında engellilerin çekingen olduklarını ancak eğitimler ilerledikçe bu çekingenliklerini üzerlerinden atarak rahat davrandıklarını, dalışlar esnasında çok mutlu olduklarını, dalıcıların öğrenme isteklerinin engelli olmayan dalıcılara göre çok fazla olduğunu, çabuk öğrendiklerini ve çok heyecanlı olduklarını ve sürekli dalış yapmak istediklerini, dalış sonrasında dalış yapmayı başarabilmenin gururunu yaşadıklarını, sualtında çok rahat hareket edebildiklerini gözlemlemiş bu gözlemi “Normal hayatında çay bardağı bile tutamayan engellilerin sualtındaki çok rahat hareket ettiklerini gördüm” şeklinde ifade etmiştir. Faaliyete katılan ve okul derslerine ilgisiz, sosyal hayattan kopuk bir engelli öğrencinin dalış eğitimleri sonrasında yaşamış olduğu pozitif yöndeki gelişimin engelli çocuğun ailesi tarafından kendisine “Bu çocuğa siz ne yaptınız, okuldaki derslerinde çok iyi derecede düzelme oldu evdeki hareketleri de aynı şekilde değişti ve düzeldi sürekli DESSAT’a gelmek istiyor ve burada çok mutlu” şeklinde söylendiğini ifade etmiştir. (İfadeler Eğitimci 2, Eğitimci 3 ve Eğitimci 4 tarafından da teyit edilmiştir)

Eğitimci 2 “Engelli arkadaşlarımıza suyun altında ne buluyorsunuz diye sorduğumda bütün eksikliklerimi tamamlıyorum ve sualtında herkesle eşitim cevabını veriyorlardı” şeklinde gözlemlerini belirtmiştir.

5.8. SCUBA Dalış Eğitiminin Engellilerin Sosyal İlişkilerine Etkisine İlişkin Eğitimci Gözlemleri

SCUBA dalış eğitiminin engellilerin sosyal ilişkilerine etkisine ilişkin eğitimci gözlemleri “Farklı ortamlar ve Kişiler Tanıma” teması adı altında sosyal çevrenin genişlemesi ve değişik arkadaşlıklar ve dostluklar kurma kategorileri altında incelenmiştir.

Tablo 10 Eğitimcilerin Engellilerin Sosyal İlişkilerine İlişkin Gözlemleri

Tema	Kategori	F
Farklı Ortamlar ve Kişiler Tanıma	Sosyal çevrenin genişlemesi	4/4
	Değişik arkadaşlıklar ve dostluklar	

“Farklı Ortamlar ve Kişiler Tanıma” teması incelendiğinde engellilerin bu eğitimler esnasında çok güzel dostluklar ve arkadaşlıklar kurduklarını hatta evlenenlerin bile olduğu, dalış eğitimi haricinde sosyal faaliyetlerde bulduklarını, dünya şampiyonu Şahika ERCÜMEN ile dalış yaptıkları ve arkadaş oldukları ve çok farklı ortamlarda farklı kişiler tanışma fırsatı bulduklarını eğitimcilerin tamamı tarafından ifade edilmiştir.

Eğitmenlerin bazılarının engellilerin sosyal ilişkilerine ilişkin gözlemleri şu şekildedir;

Eğitimci 1 *“Dalış eğitiminde güzel dostlukların kurulduğunu gördüm hatta şu an bu eğitim vasıtasıyla tanışıp evlenenler çocuğu olan engelli dalıcılarımız bulunmaktadır. Eğitimlerden sonra da sosyal ilişkilerimiz devam etti başka projelerde engelliler ile beraber olduk, eğitimlerden sonra da kendileri ile yıllık 20 dalış yaptığımız ve dalış faaliyetine devam ettiğimiz engelli öğrencilerimiz var ayrıca engelliler ve aileleri boş zamanlarında DESSAT’ı ziyaret etmektedirler ve burada vakit geçirmektedirler”*

Eğitimci 2 *“Dalış faaliyetinin farklı bir faaliyet olması nedeniyle sosyal etkinliklerde sohbet ortamının oluşmasına katkı sağlamaktadır”*

Eğitimci 3 gözlemlerini *“DESSAT tarafından yapılan bu eğitim sadece bir döneme özgü değil bu dalış faaliyeti bittikten sonra da engellilerle sosyal ilişkilerimiz devam etti ve sürekli bir aktivite içerisinde bulunduk ve engellilerin de bu yaşamın sosyal akışı içerisine dahil olduğunu gördüm. Sosyalleşme konusunda hem sosyalleşemeyenler aynı zamanda çok sosyalleşebilen engelliler vardı Eğitimden sonraki faaliyetlerde de İstanbul da yapılan akvaryum dalışlarına engellilerle beraber katıldım bu gibi faaliyetler eğitimler açısından da farklı bir sosyal etkinlik oluşturmaktadır”*

Eğitimci 4 *“Dalış faaliyetleri gerçekleştikçe özgüvenlerinde ki artışla beraber daha rahat hareket etmeye başladıklarını gözlemledim. Bizimle olan paylaşımlarının arttığını sosyal medya paylaşımlarının arttığını ve kendilerine olan güvenlerinin arttığını gözlemledim”* şeklinde SCUBA dalış eğitimlerinin engellilerin sosyal ilişkilerine olan gözlemlerini ifade etmişlerdir.

5.9. SCUBA Dalış Eğitiminin Engellilerin Özgüvenlerine İlişkin Eğitimcilerin Gözlemleri

SCUBA Dalış Eğitiminin Engellilerin Özgüvenlerine İlişkin Eğitimcilerin Gözlemleri “Kendine Güven” teması altında korkularından kurtulma, çekingenlikten kurtulma, özgüvenlerinde artış kategorileri olarak incelenmiştir.

Tablo 11. Eğitimcilerin engellilerin özgüvenlerine ilişkin gözlemleri

Tema	Kategori	F
Kendine Güven	Korkularından kurtulma	4/4
	Çekingenlikten kurtulma	
	Özgüvenlerinde artış	4/4

“Kendine Güven Teması” incelendiğinde eğitimciler dalış eğitiminin ilk başlarında engellilerin engellerini saklamaya çalıştıklarını ancak ilerleyen zamanlarda bu çekingenliklerinden kurtulduklarını, dalış korkusunu eğitim aldıkça ve dalmaya başladıkça attıklarını ve kendilerine olan güvenlerindeki artışı gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Eğitimcilerin engellilerin özgüvenleri ile ilgili gözlemlerine ilişkin ifadeleri;

Eğitimci 1 *“Eğitimin ilk dönemlerinde engelliler engelliliklerini gizlemeye çalışan engelliler vardı. Dalış kıyafetlerini toplu ortamlarda giymek istemiyorlardı ancak ilerleyen dönemlerde oluşan sosyal ortam ve dalışın vermiş olduğu özgüven ile bu engellerini saklamadılar kendi durumlarını gayet normal olarak kabul ettiklerini gözlemledim hatta sosyal medyadan resim, video paylaştıklarına şahit oldum. Evinden çıkmayan engellilerin dalış eğitimleri başladıktan sonra DESSAT’a toplu ulaşım imkanlarını kullanarak hiçbir*

yardım almadan kendileri gelmeye başladılar bu bana göre özgüvenlerinde ki değişimin bir sonucudur.”

Eğitimci 2 “Normal hayatında hiçbir şey yapmayan evinde kalırken kapı çalındığında bile kapıya bakmayan, okul hayatında dersleri kötü olan engellilerin dalış eğitimlerinden sonra derslerinin iyileştiği, sosyal hayatta daha aktif olduklarını gözlemledim ev içerisindeki aktivitelerinin arttığını da aileler kanalıyla tarafıma aktarılmıştır.”

Eğitimci 3 “Engelliler eğitime ilk başladıklarında konuşmaya bile cesaret edemiyorlar ve çok çekingen hal ve hareket içindeydiler ancak eğitimler devam ettikçe ve dalış faaliyetleri gerçekleştikçe özgüvenlerinde ki artışla beraber daha rahat hareket etmeye konuşmaya, sorular sormaya sosyal ortamın içine daha iyi girdiklerini gördüm” şeklinde dalış eğitimlerine katılan engellilerin özgüvenleri ile ilgili gözlemlerini ifade etmişlerdir.

5.10. SCUBA Dalış Eğitiminde ve Organizasyonel Anlamda Eğitimcilerin Yaşanan Zorluklara İlişkin Gözlemleri

SCUBA Dalış Eğitiminde ve Organizasyonel Anlamda Eğitimcilerin Yaşanan Zorluklara İlişkin Gözlemleri “Dalış Kıyafetleri” ve “Kamusal Zorluklar” olarak iki kategori olarak incelenmiştir.

Tablo 12. Eğitimcilerin Dalış Eğitimindeki Yaşadığı Zorluklar

Kategori	F
Dalış Kıyafetleri	4/4
Maddi Zorluklar	1/4

“Dalış Kıyafetleri” teması incelendiğinde eğitimcilerin tamamı engellilerin özellikle ortopedik engellilerin dalış kıyafetlerini giyme ve çıkarma konusunda zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Maddi Zorluklar” teması incelendiğinde ilk eğitimlerin kamu kuruluşlarının havuzları kullanılarak yapılması gerektiği ve kamusal kuruluşlarının bu eğitimden ücret istemeleri nedeniyle zorluklar yaşandığı belirtilmiştir. Eğitimcilerin gönüllülük esasına göre eğitim faaliyetlerini yürüttüklerini ancak belli bir süre sonra sıkılmaya başladıkları bunun nedenlerinden bir tanesinin de ücret konusu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca rehabilitasyon merkezlerinin sualtı eğitiminden sağlanan faydayı gördüklerinde kendi ekonomik kaygıları nedeniyle eğitimin başlarında vermiş oldukları desteği çektikleri Eğitimci 1 tarafından ifade edilmiştir.

Eğitimciler dalış eğitimlerinde karşılaşmış oldukları zorlukları ilişkin ifadeleri;

Eğitimci 1 “Engelli dalış eğitmenliği normal dalış eğitmenlerine oranla en az iki kat fazla efor gerektirdiğinden gönüllü olan eğitmenler belli bir süre sonra isteksiz hale geldiler. Tabii eğitimciler açısından bu isteksizliğin birçok etmeni olabilir ücret konusu da bunlardan bir tanesi olabilir. Dalış eğitiminin ilk safhasının havuz da olması gerekmektedir bu konuda kamu kurumlarının havuzlarını kullandık ancak kamu kurumu havuzundan sorumlu yetkililer engellilerden ücret talebinde bulunmaları nedeniyle zorluklar yaşadık. Bu tür organizasyonların başarılı olabilmesi için tüm kamu kuruluşlarının desteğinin önemli olduğunu düşünüyorum. Rehabilitasyon merkezleri eğitimin ilk dönemlerinde olumlu destek vermelerine rağmen sualtı dalışının engelliler üzerinde daha olumlu tepki görmeleri nedeniyle kendi ekonomik kaygıları ile olduğunu düşünüyorum ileriki dönemlerde negatif yaklaşımlarla karşılaştık. Engellilerin zorluğu olarak dalış ekipmanlarının giyilmesi konusunda zorluklar yaşadıklarını gördüm.”

Eğitimci 2 “Engellilerin engelli olmaları nedeniyle normal dalış kıyafeti ile su altında üşüme hislerinin oluştuğunu normal şartlarda bile dalış esnasında üşüdüklerini gözlemledim. Bu nedenle engelliler için onların üşümesini engelleyen özel kıyafetlerinin olması gerektiğini düşünüyorum. Dalış eğitimine karar verme sürecinde engellilerin karar verme süreçleri aileleri tarafından belirlendiği için, onların eğitime katılma konusunda karar verebilmeleri için ailelerin ikna edilmesi gerçekten zor bir süreçti. Bu nedenle engelli dalış eğitmenimizin onların karar verme sürecinde çok etkili olduğunu gördüm. Dalış faaliyeti uzun süreli bir süreç olması nedeniyle eğitmenlerinde normal hayatlarında ki ekonomik zorluklarının giderilmesi maksadıyla ücret konusunda desteklenmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Devlet desteği ve ekonomik anlamda güçlü sivil toplum örgütleri tarafından ekonomik desteğin bu tip projelerde önemli olduğunu düşünüyorum.”

Eğitimci 3 “Engellilerin dalış teçhizatlarını ve kıyafetlerini giydirirken çok zorluklar yaşadık özellikle ortopedik engellilerde bir engellinin giydirilmesinde en az aileler de dahil olmak üzere 3-4 kişiye ihtiyaç duyuyorduk bu konuda gerçekten zorlandık” (Eğitimci 4 de benzer ifadeler kullanmıştır) şeklinde yaşamış oldukları zorlukları belirtmişlerdir.

6. Tartışma

Hannah Pearson (2016) yapmış olduğu araştırmada iki soru üzerinden Scuba dalışlarının engelliler üzerindeki etkisini araştırmıştır.

1. Engelli bir kişi SCUBA dalışını nasıl deneyimler?
2. Bu deneyimler sosyal katılımı ne anlama geliyor?

İlk soruda, engellilerin SCUBA dalışı sırasındaki deneyimlerini incelediğini, içsel fenomeni katılımcılardan sağlanan bilgilerden faydalanarak çalıştığını belirterek katılımcılardan sağlanan bilgilerden faydalandığını belirtmiştir. SCUBA dalışına katılan tüm engelliler, dalış sonucunda, güçlü vücutlu dalgıçlarla eşit bir seviyeye ulaşabildiklerini ve tekerlekli sandalyelerinin dışında bir aktiviteye katılabildikleri uzun süreli dalışlardan sonra bazılarının günlük ağrılardan kurtulabildiklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcının ise dalış sırasında çok daha rahat nefes aldığını söylemiştir. Kaplin ve Becker (2011) bunun nedeninin tekerlekli sandalyesinin dışında olması ve vücudunun ve diyaframının artık oturmakla kısıtlanmaması olarak değerlendirmiştir. Katılımcılar, tüplü dalış deneyimleri sayesinde, artan sayıda sosyal etkileşimin önünün açıldığını söylemektedirler. Başka bir katılımcı herhangi bir tatile gittiğinde bu dalış eğitimi sayesinde ortak ilgi duyduğu insanlarla beraber olacağını ve sohbet edeceği konusunda emin olduğunu ifade etmektedirler. Dalışa katılan engellilerden ikisi dalış esnasında etkileşime girdikleri insanlar hakkında önceden oluşturulmuş fikirlere sahip olmadıklarını, ancak ortak tüplü dalış sosyal ilişki içerisinde olabileceklerini söylemektedirler. Veri materyalinde yaşanan insan ilişkileri açısından en güçlü sonuç, SCUBA dalışı nedeniyle dalgıçlar arasındaki karşılıklı ilişkileri kolaylaştırması olarak belirtilmektedir.

Dalış tatilleri, barbekü ve yardım etkinlikleri deneyimleri, bu deneyimlerin sosyal katılımı ilgili olarak ne anlama geldiğine ilişkin ikinci araştırma sorusunun yanıtını olarak Hannah Pearson (2016) aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır. SCUBA dalışı tüm katılımcılar tarafından neredeyse her yerde yapabilecekleri ve bir yabancıyla ortak noktaları olan eğlenceli ve sosyal bir aktivite olarak deneyimlemiş ve aktiviteye sosyal katılımlarını artırdığını belirtmişlerdir. Bir engelli, ilk başta SCUBA dalışını başarılı bir şekilde yapabilme yeteneği konusunda isteksiz olduğunu, ancak sosyal bir barbeküden

söz edilince fikri değiştiğini ve dalış eğitimine katıldığını belirtilmiştir. SCUBA dalışının dünyanın kapılarını engelli dalgıçlara açtığını, tüm katılımcılar tatil rezervasyonu yaparken SCUBA dalışını düşünerek yaptıklarını anlatmışlardır. Tüplü dalış, dalgıçlar arasında sosyal deneyimlerini genişletmesi ve yaşam dünyasını yoğunlaştırması açısından fırsatlar yarattığını gözlemlemiştir. Dalış tatillerinin, barbekü ve yardım etkinliklerinin deneyimlerinin, sosyal etkileri önemli olduğu ve bu konunun araştırmaya değer olduğunu bu araştırmada da belirtmektedir.

Sporun engelliler üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Abdullah vd. (2017) tarafından 60 erkek ve 40 kadın tekerlekli sandalyeye bağlı engelli üzerinde yapılan araştırmada. Sporun engellilere yönelik olarak sosyal entegrasyon, fitness odaklı, sosyal duyuşsal, görev ve egolar üzerindeki etkileri incelenmiş. Spora katılımların engellilerin sosyalleşmesine katkı sağladığı, aidiyet duygularını geliştirdiğini, yeni çevre ve yerleri keşfetme fırsatlarına sahip olabilme imkanlarına kavuşmalarına katkı sağladığı, spor faaliyeti ile engellilerin dışlanmışlıktan kurtulabileceğini ve daha anlamlı bir hayat yaşayabileceklerini sonucuna ulaşmıştır.

İstanbul Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) özelinde Yıldırım (2011) tarafından 2009-2010 eğitim dönemindeki eğitimlere katılan engelli kursiyerler incelenmeye çalışılmıştır. Engellilerin eğitime katılma nedenleri; eğitim eksikliğini giderme fikri, yeni bir şey öğrenme isteği, bir şeyler üretebilme ve kendi kendine yetebilme duygusu gibi vb. olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitime katılan engellilerde bekar oranı engelli olmayanlara göre çok fazla bulunmuş bununda engellilerin karşılaştıkları sorunların aile kurmalarına ve ailevi sorumluk almalarına engel olduğu vurgulanmıştır. Kendi gelişimlerine katkıda bulunmak isteyen engellilerin oranı %52,2 iken engelli olmayanların oranı %37'lerde kalmıştır bu durum engellilerin kursiyerlerin özel koşulları itibariyle eksiklik duydukları alanlarda kendilerini başka alanlarda geliştirerek bu duyguyu bastırabilecekleri sonucu çıkarılmıştır. Bu yolla engelliler hem kendisine hem de çevresine yararlı olduğu duygusunu hissettikleri belirtilmiştir. Eğitimlerin sonucu özgüvene sahip olmayanlar özgüvene sahip olabilecek, özgüven sahibi olanlar da bunu daha da pekiştirebileceklerdir şeklinde ifade edilmektedir. İSMEK kurslarına sosyal çevre edinmek için gelen engelli olmayanların oranı %1,8 iken engellilerde bu oran %8,9 olarak tespit edilmiş olup bu durum engellilerin bu tür faaliyetleri sosyal çevre edinmek amacıyla engelli olmayan insanlara göre daha fazla tercih ettikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Kurslara iş sahibi olmak amacıyla katılan engelli olmayanların oranı %16,6 olarak görülmekteyken, engellilerde bu oran %17,2"dir. Bu sonuçta bu tür faaliyetlere iş bulma ümidiyle katılan engellilerin oranının fazla olduğunu göstermektedir.

Henrykowska ve arkadaşları (2021) 182 engelli üzerinde yapmış oldukları araştırmada tüplü dalışın engelliler üzerindeki zihinsel, özgüvenlerine yönelik, sosyal etkileşimlerini dalış yapanların algıları ve yapmayanların algılarını karşılaştırmak suretiyle incelemeler yapmış. Dalışın engelliler üzerindeki ruh sağlığına etkisine, özgüvenlerine olan etkisine, sosyal ilişkilerine yönelik etkilerine, kas güçlerinin ve hareket kabiliyetlerinin gelişimine etkisi, solunumun rahatlamasına etkisi, ağrı azaltmaya yönelik etkileri ile ilgili sorulara yüksek oranda olumlu yanıt verdikleri araştırma sonucunda bulunmuştur.

Henrykowska ve arkadaşları (2021) dalışın, engelliler için başarılı bir rehabilitasyon biçimi olduğunu, dalışın engellilerin zihinsel ve fiziksel durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olabileceğini, bununda genel yapabilirliklerinin iyileşmesine etki edeceğini belirtmektedir.

“Birlikte Dalış”, ilişki kurmayı gerektiren ve birden fazla yılı kapsayabilen uzun vadeli konut projeleri gibi her iki tarafın da yüksek katılımını gerektiren işbirlikçi bir ilişkidir. Bu haliyle, beşerî ve fiziksel sermayenin sağlanmasını birleştirir, ancak aynı zamanda önemli sosyal ve ilişkisel faydalar sağlar (Weavera vd., 2019, 435).

7. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de bir sivil toplumu örgütü olarak faaliyetlerini devam ettiren DESSAT’ın 2011-2013 yılları arasında sosyal sorumluluk projesi kapsamında engellilere yönelik yapmış olduğu SCUBA dalış eğitim faaliyetinin engellilerin kapasite (yapabilirlik) yoksunluğunun azaltılmasına büyük oranda katkı sağladığı görülmektedir.

Engellilerin tamamı arkadaş ve engelli derneklerinin tavsiyeleri üzerine SCUBA dalış eğitim faaliyetine katıldıkları, bu eğitim faaliyetinin sağlıkları açısından olumlu olabileceği, sualtındaki yapabilirliklerini (neleri yapıp neleri yapamayacaklarını) görmek istemeleri ve sualtı dalışında nasıl bir deneyim yaşayacaklarını merak etmeleri ve diğer engellilere örnek teşkil etmek amacıyla eğitime katıldıklarını belirtmişlerdir.

SCUBA dalış faaliyetinde ve sonrasında engellilerin sualtının büyüleyici atmosferinden, gördükleri balıklar, vatozlar, denizatları, gibi deniz canlılarından etkilendikleri, sualtındaki kayalar ile deniz tabanına dokunmanın ve sualtındaki sessizlik nedeniyle huzur buldukları görülmüştür. Yapılan değerlendirmede engellilerin dalış eğitimi faaliyetinde çok mutlu oldukları ayrıca engelli olmayan bireylerin bile yapmakta çekince gösterdikleri bir faaliyeti yapabilmeyen ve başarabilmeyen gururunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Engellilerin su altınının yerçekimsiz ortamı nedeniyle sualtında çok rahat hareket ettikleri, karada yapamadıkları birçok hareketi sualtında yapabildikleri ve sualtında engellerinden kurtuldukları ifade edilmiştir. Bu nedenle engellilerin sualtında kendilerini engelli olmayan bireyler ile eşit hissettikleri görülmektedir. SCUBA dalışı eğitim faaliyetinin engellilerin çekingenliklerinin ve korkularının ortadan kaldırılmasında, kendine güvenlerinin artmasına, sosyal hayata katılımlarında ve sosyal çevrelerinin genişlemesine, değişik ortamlarda bulunmalarına, değişik ve farklı arkadaşlar ve dostluklar edinmelerine vesile olduğu, bu anlamda SCUBA dalış faaliyetinin engellilere toplumsal faaliyetlere katılım konusunda olumlu sonuçlar sağladığı tespit edilmiştir.

Engellilerin en büyük zorlukları dalış kıyafetlerinin engellilere yönelik olmaması nedeniyle yaşamış oldukları zorluklardır. Sorunun giderilmesi maksadıyla dalış kıyafetlerinin engellilerin giyip çıkarmakta zorlanmayacakları şekilde engellilerin ihtiyaçlarına göre üretilmesinin engellilerin karşılaşılabileceği zorluğu ortadan kaldıracığı değerlendirilmektedir. Eğitimlerin uzun süreli ve zaman gerektiren pahalı eğitimler olması nedeniyle eğitimci ücretleri dahil olmak üzere diğer masrafların karşılanmasında DESSAT’ın zorluklar yaşandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle özel ve kamu kuruluşlarının dezavantajlılara yönelik faaliyetlerinde sivil toplum örgütlerine destek olması önemlidir ve maddi olarak karşılaşılabilecek sorunların çözümlenmesinde katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak SCUBA dalış eğitimi faaliyetlerinin engellilerin kapasite yoksunluğunu azaltma açısından önemli katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu tür faaliyetlerin artırılması tek seferlik olmaması sürekliliğinin sağlanması önemlidir. Tüm kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin engellilerin kapasitelerinin artırılmasına yönelik bu tür faaliyetleri hayata geçirmesinin engellilerin toplumsal hayata katılımı ve kapasitelerinin geliştirilmesi açısından önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Abdullah, Nagor Meera- Shapie, Mohamad Nizam Mohamed- Lan, Norazhan Che vd. "Persons with Disabilities and Their Motives for Participating in Sports", *Pertanika Journal of Social Science and Humanities*, (25), 51-58, 2017.
- Arıkan, Rauf. *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, 3. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017.
- Benli, Abdurrahman-Yenihan Bora. "Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi". *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*. Ed. Gökçe Cerev-Bora Yenihan. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd.Şti, 2018.
- Cerev, Gökçe. "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutu". *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*. Ed. Gökçe Cerev-Bora Yenihan. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd.Şti, 2018.
- David, Silverman. *Interpreting Qualitative Data*. 66, London: SAGE Publication Ltd., 2014. Erişim 15 Aralık 2022 https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&idBvmICwA=AQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=David+Silverman+qualitative+research+5th+edition&ots=sM4rIP8X&sig=wXiecdmFFEr9QSYRugRExrWq1RM&redir_esc=y#v=onepage&q=boredome&f=false
- DESSAT, Değirmendere Sualtı Topluluğu (t.y.a). "Engel Sizsiniz". Erişim 29 Ekim 2022. <http://www.dessat.org/engelsiz-deniz.html>
- DESSAT, Değirmendere Sualtı Topluluğu (t.y.b). "Hakkımızda". Erişim 29 Ekim 2022. <http://www.dessat.org/hakkimizda.html>
- Gibson, William J.-Andrew Brown. *Working with Qualitative Data*. London: Sage Publications, Ltd, 2009
- Kalaycıoğlu, Ersin. *Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset, Küreselleşme-Sivil Toplum ve İslâm, (drl. E Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay)*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998,
- Kaplin, Adam-Becker, Daniel. "SCUBA Diving Improves Function of Body, Mind in Vets with Spinal Cord Injury". Johns Hopkins, 2011. Erişim 01 Kasım 2022. https://www.hopkinsmedicine.org/news/media/releases/scuba_diving_improves_function_of_body_mind_in_vets_with_spinal_cord_injury
- Keyman, Fuat. "Sivil toplum, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye". *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 4*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004 Erişim 15 Aralık 2022. https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/keyman_Std_4.pdf,
- Neuman, W. Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* C.1. (Çev. Sedef Özge), Ankara: Yayınodası Yayıncılık, Ankara, 2017
- Pearson, Hannah. *What Can SCUBA Do For You? A phenomenological exploration of the haptic sense in SCUBA diving for people with a disability*. Norwegian: Department of Physical Education Norwegian School of Sport Sciences, Master Thesis in Sport Sciences, 2016

- Henrykowska, Gabriela-Soin, Joanna- Siermontowski, Piotre. "Scuba Diving as a Form of Rehabilitation for People with Physical Disabilities". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, (18), 5678. 2021
Erişim 02 Ocak 2023. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/11/5678>
- İçduygu, Ahmet-Meydanoğlu, Zeynep-Sert, Deniz Ş. Sert. "Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası". *CIVICUS Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP) Türkiye Ülke Raporu II*, İstanbul: TÜSEV Yayınları, 2011
- Sen, Amartya. *Inequality Reexamined*, London: Harvard University Press, 1992
- Sen, Amartya. *Social Exclusion: Concept, Application, And Scrutiny*. Philippines: Asian Development Bank, 2000
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (ty). "Dernek Sayıları". Erişim 29 Ekim 2022. <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (ty). "Sendikalara İlişkin İstatistikler". 29 Ekim 2022. <https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskin-istatistikler>
- T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü (2020). "Yeni Vakıflar". Erişim 29 Ekim 2022. <https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar>
- Tokol, Aysen. "Sosyal Politikanın Tarafları". *Sosyal Politika Genişletilmiş ve Güncellenmiş 11. Baskı*. Ed. Aysen Tokol-Yusuf Alper. 98. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım Ltd.Şti. 2020
- Weavera, Todd- Mulderb, Mark- Koppenhaferc, Leslie- Scottd, Kristin- Liue L., Richie. "Diving in together or toes in the water: The interplay of community and nonprofit engagement in poverty alleviation", *Jurnal of Bussines Research*. (100), 431-440. 2019. Erişim 15 Ekim 2022. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296318306416>
- Yıldırım, Yusuf Ziya. *Dezavantajlı Bir Grup Olarak Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri; İSMEK Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2011

Developmental States in Africa: The Mauritian Miracle

Afrika'da Kalkınmacı Devlet: Morityus Mucizesi

Anwar Seman Kedir

Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi
enverkedir@gmail.com
0000-0001-7556-5426

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Kedir, Anwar Seman. "Developmental States in Africa: The Mauritian Miracle".
Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 123-140.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1241322>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The author(s) declared no conflict of interest.

Not/Note

Bu makale Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda
savunulan "Kalkınmaya Yönelik Devlet Politikalarının Seçilmiş Ülke Örnekleriyle
Analizi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 23.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 28.03.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Developmental States in Africa: The Mauritian Miracle

Abstract

A developmental state is both a theoretical construct and a description of the political economy of certain nations, primarily in East Asia, over a specified time period. Theoretically, a developmental state is a particular type of state with a high degree of autonomy and solid institutional competence, allowing it to undertake a series of effective state-interventionist policies in pursuit of developmental objectives. Statism and state autonomy underpin the conceptual framework of the developmental state. The developmental state defied the neoclassical orthodoxy in development economics. Despite lacking the attributes of the mainstream neoclassical consensus in development economics and facing an uphill battle from such institutions, developmental states in various regions of the world have achieved high levels of economic growth. This study seeks to investigate the developmental state trajectories of Mauritius in conjunction with vital elements of developmental states. In an effort to do so, this study poses the following question: "What accounts for Mauritius' development state success in Africa?". By looking at the link between institutional building and economic performance, the study finds that Mauritius has replicated key developmental state institutions, including embedded and autonomous bureaucracy, making it one of Africa's most successful developmental states.

Keywords: International Political Economy, Developmental States, State Intervention, Developmental State in Africa, Mauritius

Afrika'da Kalkınmacı Devlet: Morityus Mucizesi

Öz

Kalkınmacı Devlet, teorik bir zemin oluşturmasının yanı sıra başta Doğu Asya ülkeleri olmak üzere belirli ülkelerin belirli bir zaman içerisinde uluslararası politik ekonomisinin kavramsal tanımını ifade etmektedir. Teorik olarak kalkınmacı devlet, güçlü kurumsal kapasiteye sahip olmakla birlikte kalkınma hedefleri doğrultusunda etkili devlet politikalarının yürütülmesini ifade etmektedir. Devletçilik ve devlet özerkliği, kalkınmacı devletin kavramsal çerçevesinin temelini oluşturmaktadır. Kalkınmacı devlet, neoklasik ortodoks ekonomi anlayışına meydan okumaktadır. Neoklasik iktisat anlayışı ve söz konusu anlayış çerçevesinde oluşturulan kurumların baskılarına rağmen dünyanın çeşitli bölgelerinde yer alan kalkınmacı devletler hızlı ekonomik büyüme süreçlerine girmişlerdir. Bu çalışmada kurumsal yapı ve ekonomik gelişmeler arasındaki ilişkiyi inceleyerek Morityus'un Afrika'daki kalkınmacı devlet politikalarını yürütmedeki başarısının altında yatan nedenlerin neler olduğu sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma, kurumsal yapı ve ekonomik performans arasındaki bağlantıya dikkate alarak Morityus'un yerleşik ve özerk bürokrasi de dahil olmak üzere önemli kalkınmacı devlet kurumlarını oluşturabildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kalkınmacı devlet anlayışının Morityus'u Afrika'daki en başarılı kalkınma devletlerinden biri haline getirdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Politik Ekonomi, Kalkınmacı Devlet, Devlet Müdahalesi, Afrika'da Kalkınma Devletleri, Morityus

Introduction

Most of the world's poorest people were reported to reside in Africa and Asia throughout the twentieth century. Since the 1960s, however, a significant decline in poverty rates has been recorded across Asian countries. In contrast, there are still many people living in abject poverty across the continent of Africa. Between 1960 and 1995, when neoliberal economy discourse reigned and limited government was viewed as the best way ahead, ten nations in the global south set annual growth records that were unmatched by any other region. Typically, the list begins with Japan, then proceeds to the three Southeast Asian countries of Malaysia, Indonesia, and Thailand, followed by Hong Kong, Singapore, Taiwan, South Korea, and

sometimes also Vietnam and China. The economies of these nations doubled in size in just ten years, compared to seventy years for North America and West Europe. This exceptional growth has piqued the interest of academics and policymakers, who have dubbed it "the Asian miracle." Apart from their proximity, these nations have little in common. All of these nations, however, saw substantial growth between 1960 and 1995, with the bulk of findings emphasizing the state's role in development as the primary driver (Kedir, 2019, 1-5).

The state's role in development includes adopting and executing development strategies rather than depending solely on market forces, undertaking considerable public investments, complementing and granting subsidies to strategically targeted businesses and industries, etc. Developmental states typically generate developmental outcomes, most notably economic growth, manifested by higher living standards and lower poverty rates. These regimes can be dictatorial, democratic, one-party, or governed by a constantly-changing coalition. The Netherlands is regarded as the first developmental state to emerge in the sixteenth century, followed by Britain and Germany (Leftwich, 2009; Routley, 2010). Nonetheless, the broader investigation of the notion began with exploring effective state-led industrialization policies of Asian Nations. Japan pioneered the developmental state model, later followed by South Korea and other East and South East Asian nations, albeit with varying degrees of success and in various forms. The notion was first introduced in the 1982 book *MITI and the Japanese Miracle* by Chalmers Johnson. Johnson argued that the remarkable structural shift of the Japanese economy was not caused by chance, unique geographical or endowment factors, but by the government's practical, planned, and deliberate market intervention to drive economic development (Johnson, 1982).

State-led development dominated the early years of independence in Africa. Post-independence African leaders, such as Julius Nyerere of Tanzania, Kwame Nkrumah of Ghana, and Kenneth Kaunda of Zambia, were heavily involved in constructing developmental state doctrines. Newly independent African countries have adopted state-led development policies that have produced beneficial results in healthcare, education, and access to basic amenities. However, the improvements were only temporary, and by the late 1970s, the intervention had led to inefficiency and failed to deliver a developmental outcome. In the late 1970s and early 1980s, international financial institutions urged African governments to implement a Structural Adjustment Plan. However, SAP has failed to pull most Africans out of poverty, prompting many to label the 1980s a "lost decade" for Africa. Inspired by the state-led development of the Asian Tigers, development researchers reevaluated the state's role in the economy in the mid-1990s. The World Bank has acknowledged the need for solid-state capacity to achieve socio-economic development, notably in its 1997 report titled "rethinking the state." The report describes state intervention in poverty alleviation and public health as a minimal state function. In light of this, several African nations started on the developmental state trajectory, albeit with various approaches and degrees of success. Mauritius and Botswana are considered successful developmental states in Africa (Meynes - Musamba, 2010; Mkandwire, 2001).

Mauritius is one of Africa's most successful developmental states, emulating most of the essential components of the developmental states of 'Asian Miracles.' Upon independence, Mauritius was a secluded, impoverished, economically dependent

country with ethnic strife, economic stagnation, and severe unemployment. However, the Mauritian economy has experienced substantial structural changes since independence, shifting from a mono-crop sugar economy to a more diverse base of economic activity and income sources, including manufacturing, tourism, information technology, and offshore financial services. Post-independence governments in Mauritius adopted economic policies leading to industrialization and economic diversification, notably export-oriented industrialization. In 1970, Mauritius had a per capita income of US\$700, and its economy was primarily based on agriculture. Today, the country has risen to high-income status, with a per capita income of US\$11,097. Mauritius entered the UNDP's high human development category in 1996, a level usually reserved for industrialized nations (Ramtohul - Eriksen, 2018, 5).

This study seeks to investigate the developmental state trajectories of Mauritius vis-a-vis vital elements of developmental states. The study also discusses debates on the state's role in the economy and the viability of replicating such a type of economic governance in Africa. Research questions: What accounts for Mauritius' development state success in Africa? What contexts/processes shaped Mauritius' developmental states? Has Mauritius reproduced vital elements of developing states? The Mauritius developmental state myth has been examined, analyzed, and interpreted using qualitative research methods. By emphasizing institutional argument, the study contributes to understanding the developmental state in general and the context of Mauritius in particular, which could serve as a policy framework. In addition, the study contributes to the literature by broadening the scope of developmental state analysis beyond the traditionally studied countries of Northeast and Southeast Asia. The study introduces the concept of developmental states and describes patterns of developmental states worldwide in the introduction section. The introduction section is followed by a theoretical approach covering the concepts of state, developmental states, and state interventionism. In the main section, the paper starts with development state experiences in Africa. It then discusses the developmental state trajectories of Mauritius vis-à-vis vital elements of developmental states, as well as the results in terms of multiple socioeconomic metrics. The study concludes by reiterating the need to establish a vital state institution to combat poverty throughout Africa and other developing countries.

1. Developmental States

The state is an institution that carries out socioeconomic activities to ensure the well-being of its citizens, including keeping peace and distributing goods and services. Routley (2010, 1-8) defines the state as a label for a collection of institutions and processes that wields domination and monopoly of power and result in specific outcomes, including developmental. The capability of a state to fulfill its responsibilities and impose its laws on its citizens is a crucial indicator of that state's legitimacy. This capability of the state has evolved across time and space. In postwar Europe, states spent extensively on structural transformation and created commendable welfare throughout the 1940s and 1950s (Oarhe, 2013, 111-134). Likewise, state intervention in the market may be regulatory or developmental. The United States, for instance, is often seen as a regulatory state; the government is preoccupied with the procedures and forms of economic warfare but not with content.

On the other hand, Japan is often presented as a development state. Since the 1920s, Japan has invested heavily in large-scale economic development programs commonly referred to as the "Japanese miracle," with the state playing a significant role in the process beyond regulation (Johnson, 1982, p. 19). Similarly, South Korea's understanding of the developmental state unveiled the "Korean miracle" (Chang, 2015, pp. 9-10). In particular, innovation policies have been created within the understanding of South Korean state development, and research and developmental activities have been intensively supported in this direction (Yavuz, 2018). In general, the export-oriented development policies of East Asian nations and the state interventions necessary to implement these policies are in direct opposition to liberal development policies, which were regulatory rather than developmental (Balaam – Dillman, 2020, 354-356).

The developmental state has been described in various forms, with most scholars emphasizing the state's role in the economy. Johnson (1982, 13), drawing on Japan's experiences, defines a developmental state as a "plan-rational state," referring to the rational and planned intervention of the state premised on policies that affirm the market. He argues that "such state is resolved to influence the direction and level of economic growth via direct intervention in the development process, as opposed to depending on the uncontrolled impact of market forces to distribute wealth and resources. Leftwich defines developmental states as those capable of generating developmental outcomes, primarily economic growth. Still, this growth must be legitimated by raising the standard of living, increasing employment, advancing industrialization, etc. These regimes can be dictatorial, democratic, one-party, or governed by a constantly-changing coalition (Leftwich, 2009, 16-19). Woo Cummings (1999) describes developmental states as a text that explains East Asian economic life as characterized by unified sets of effective policies.

Mkandawire (2001, 289-313) used the "state-structure nexus" to define developmental states. Ideologically, a developmental state is one that ideological foundations are developmental and actively strives to design and commit its political and administrative resources to economic growth. Developmental states can garner elite support and widespread public backing to carry out a hegemonic national project with a significant influence. These states also promise economic growth and base their legitimacy on their capacity to maintain economic growth. Regarding their structures, developmental states possess the institutional, organizational, and bureaucratic ability to execute policies across various areas efficiently.

1.1. Which States are the Developmental States

The developmental state may often be split into two broad categories: democratic and oppressive. The first category consists of countries such as Japan, Singapore, Mauritius, and Botswana, which exhibit democratic traits such as independent Judiciary, separation of power, protection of property rights, regular elections, etc. China, the Republic of Korea, and Taiwan are examples of authoritarian developmental states (Leftwich, 2009, 13). On the other hand, Routley classified developmental states into separate categories based on their shared attributes. The first category consists of the "big three" of Northeast Asia: Japan, South Korea, and Taiwan. Their rapid growth rate, independent and Weberian bureaucracy, and manufacturing powerhouse set them apart. For instance, in Japan government subsidizes state-selected industrial items via a variety of initiatives. Like Japan,

South Korea's government offers financial support for strategically selected industrial sectors, and interventionist policies stimulate technology transfer. Taiwan's economic growth was built on government ownership of key industries (Yülek, 2014, 159; Tiryakioğlu, 2014, 231-235; Chang, 2015, 182).

The second group of "South Asian Developing States" consists of Malaysia, Thailand, and the Philippines and is characterized by a robust economy dependent on foreign direct investment, a less autonomous bureaucracy, and a certain degree of corruption. Botswana, rich in natural resources and has achieved significant economic growth, fits the third category of natural resource-based development states. Social democratic developmental nations are the fourth category, including Costa Rica, Chile, and Mauritius. Societal protection, health and education spending, and moderate economic growth are the characteristics of the countries that fall into this category. The fifth category is called "developmental patrimonialism," and it consists of countries such as Rwanda (2000–2010), Tanzania (1967–78), Kenya (1965–75), Malawi (1964–78), and others. They are defined by their dependence on rent, patriarchy, and sluggish developmental results. The other category includes South Africa and Ethiopia (1995-2017), considered "aspirational developmental states." Lastly, China is in the final category, marked by sustained economic expansion and heavy public spending on infrastructure, healthcare, and education (Routley, 2010, 8-14).

1.2. State Interventionism and Developmental State

International political economy explores the interplay between national and global economies through the lenses of Mercantilism, liberalism, and Marxism (Al, 2015, 143-144). The extent to which the state should play in promoting social and economic transformation in developing nations is a topic of contentious debate in the mercantilism theory of international political economy. It has been extensively debated how much of a role the state should have in fostering social-economic transformation in developing countries. Onis (1999, 109-110) claims that mercantilism, which favors state intervention and opposes neoliberal economic philosophy, is fundamental in laying the groundwork for the success of developmental nations. The developmental state and the mercantilist cropped up in the 1950s and 1960s, blaming state failure for the slowdown in economic growth. However, most African and Latin American states experienced an economic decline due to inflated currencies, excessively protected industries, and high governmental intervention. This trend set the stage for the neoclassical approach to become the leading school in the late 1960s and early 70s until it was debunked once more in light of Southeast Asia's rapid state-led economic development.

In the years that followed, the institutional argument gained a stronghold, with proponents claiming that the state must play a significant role in capitalizing on domestic and international market forces to stimulate development. Given that industrialization is the core of development, an influential state role can give direction to the market system. Leftwich (2009) claims, in particular, that poverty is a big concern in the world's poorest nations. It can be alleviated only via rapid economic development and solid institutional mechanisms guaranteeing enough redistribution and welfare. None of these two factors would have been possible without the direct role of solid and developmental states. On the other hand, Chang (1999, 183) contends that the conceptual framework of developmental states can be characterized as a mix of capitalism and socialism, falling somewhere in the

middle of a free market and a command economy model. Developmental states are well-known for striking the best balance of market principles and state intervention to achieve swift economic expansion, including industrialization.

2. The Developmental States in Africa

A preponderance of state-led development characterized the early years of Africa's independence, mainly inspired by organizations such as the United Nations Economic Commission for Africa (ECA, 2013). Several African countries embraced a state-led development approach, resulting in early improvements in social services, including health and education. The gains, however, were short-lived, and by the late 1970s, the intervention had led to waste in many African states and failed to provide a developmental outcome. The few recorded successes only applied to a limited population segment that was all part of the shared clientelist network (Meynes - Musamba, 2010, 15). In order to further their interests, the governing elites manipulated the economy through state capture, rent-seeking, and the creation of laws that benefitted their group. State interventions in Africa have generally failed due to several factors, including a lack of meritocracy, increasing dictatorship, ineffective state apparatus, a paucity of hegemonic goals, and a protection policy that lacks adequate measures to foster domestic production (ECA, 2013, 4-10). Mkandawire refutes the preceding arguments and attributes the problem to adopting SAPs, which limits African states' ability to formulate their policies (Mkandawire, 2001, 290).

The early 1980s saw the crumble of a state-led economy in Africa. Sponsored by international financial organizations, Africa embarked on a path toward economic progress that would build a market-based economy. The Washington Consensus-style neoliberal economic model was rolled out across Africa to boost the importance of market forces as an efficient tool in distributing resources and decreasing the influence of the state. African countries were advised to implement structural adjustment plans that included free trade, devaluation, deregulation, a decrease in government spending on social programs, etc. (Meynes - Musamba, 2010, 22; Mkandawire, 2001, 291). Even though SAPs have helped maintain macroeconomic stability, they have severely hampered the government's ability to craft economic policies, notably regarding the provision of essential social services and the financing of strategic sectors. In the mid-1980s, along with SAP, a wave of democratization swept over Africa as Western donors urged the continent to develop multiparty democracy and good governance. However, neither SAP nor democratization has been able to take most Africans out of poverty. As a result, the 1980s were considered a lost decade for Africa, as the continent's socioeconomic indices were far better in the year of independence than in the 1980s (Mkandawire, 2001, 291).

2.1. Transferability of Developmental States to Africa

Since the 1990s, the scholarly discourse has been dominated by discussions on emulating Asia's state-led economic development model in Africa. The proponents of the impossibility theorem argue that it is impossible to replicate the success of the Asian developmental states in Africa since the institutions that enabled the Asians were historically and geopolitically contingent. Moreover, the neoliberal hegemony, shifting economic environment, globalization, pressure from supranational organizations, and expansion of civil society, etc., have all contributed

to the difficulty of forging developmental states in Africa (Musamba - Maynes, 2010, 15-16).

Ziya Onis (1999, 120) argues that the strength of Asia model developmental states rests significantly on their historical conditions, making it ahistorical to try replicating in another environment. He singled out three complex features to emulate: bureaucratic autonomy, strong state-business cooperation, and a commitment to growth over other goals. Moreover, the widespread corruption, the violation of human rights, and the political unpredictability are significant challenges that cast doubt on the transferability of the developmental state model in Africa (Musamba - Maynes, 2010, 30–31). The Economic Commission for Africa (ECA) (2005, 4) identifies several challenges to establishing developmental states in Africa. Lack of genuine, long-term growth-oriented leadership, unstable institutional foundations, a sluggish private sector, a dearth of pre-independence indigenous firms, and the anti-business stance and exploitative tendencies of politicians all posed obstacles to building solid developmental states in Africa.

Mkandawire (2011), on the other hand, contends that developmental states are not a new phenomenon in Africa, although it does not generate the expected results across nations. Many post-independence African statesmen, including those of Ghana (Kwame Nkrumah), Tanzania (Julius Nyerere), and Zambia (Kenneth Kaunda), were influential in the establishment of developmental state doctrines. Nkrumah advocated for regional integration in the spirit of Pan-Africanism to boost Africa's economy; Nyerere introduced the concept of ujamaa - a strategy for collectivizing agriculture; Kaunda led Zambia to adopt a humanist paradigm; Senegal codified the system of negritude; etc. are all examples developmental state orientations. Similarly, many African countries have placed a premium on the industry, strengthened state capacity, and poured resources into training their workforce. For instance, education and health care in the Ivory Coast each received a third of the government's budget in 2010. Notably, between 1967 and 1980, African countries accounted for ten of the twenty-seven outperforming economies globally, with average GDP growth of 6%.

Beginning in the mid-1990s, development scholars began reevaluating the state's role in the country's economy, mainly influenced by the success of the Asian Tigers with state-led growth. The state's developmental role in these countries' economies led to unprecedented economic growth, a major social transformation, and a structural shift from an agricultural society to one based on high technology. World Bank recognized the significance of solid-state capabilities in achieving socio-economic development goals in the 1997 Report titled "rethinking state." The report highlighted the importance of strong and effective state conditions for the efficient functioning of a market economy. The report argues that state intervention in anti-poverty is a minimal state role (World Bank, 1997, 27). The ECA(2011) report echoed this reappraisal and recommended that African states emulate the developmental state. In light of this, several African countries started on the developmental state trajectory, albeit with various approaches and degrees of success. Mauritius and Botswana are currently regarded as success stories for the developmental states in Africa, while South Africa and Ethiopia are considered aspiring developmental states. Several African nations, notably Côte d'Ivoire, Malawi, and Tanzania, have been classified as having followed developmental Patrimonialism on their separate routes to economic transformation. Others, such

as Ghana, Uganda, and others, have been cited as having followed a development path that combined liberalism and developmental state ideology.

3. The Making of Developmental States in Mauritius

Mauritius is among the few African islands in the Indian Ocean's southwest quadrant. It has a population of 1.3 million and a total area of 1,865 km² (see table 2). After an exceptional period of colonial rule, Mauritius gained political independence in 1968. The Dutch (1598-1710) were the first Europeans to colonize the island, followed by the French (1715-1810) and the British (1810-1968). Mauritius's economy lacks minerals, oil, and natural resources except for sugarcane plantations, the only substantial accessible natural resource from which 95% of export revenues were derived until independence. Under French colonial rule, sugar plantations were built that relied on slave labor to harvest sugarcane for export. The colony grew so wealthy that the French and the British competed for it throughout the Napoleonic wars. From 1849 to 1923, Mauritius imported 500,000 Indian laborers to fill the labor void left by the abolition of slavery (YeungLamko, 1998, 3-6).

Modern-day Mauritius is a parliamentary democracy with multiple parties. The Prime Minister is the head of the government and has all executive authority, whereas the President is the head of state with limited executive power. The country's politics are marked by shifting coalitions. The nation's first prime minister, Ramgoolam, was instrumental in uniting and resolving conflicts within its many factions (Sandbrook, 2005).

3.1. Elements of Developmental States in Mauritius

There are critical elements that must come together in order for a developmental state to emerge and take shape. These elements may vary slightly from country to country, but the following five key elements occur in almost all successful developmental states. Embedded Bureaucracies: The Role of Institutions, Developmental Political Settlement: A Strategy of Nation Building, Industrial Policy: Export Processing Zones (EPZ), Heterodox Opening: Preferential Access and FDI, and Resilience to External Shocks

The following section analyzes vital elements of developmental states *visa vis* a developmental trajectory of Mauritius.

The bureaucracies of developmental states are often likened to the Weberian ideal of a professional and independent bureaucracy. In particular, it has an embedded feature; a bureaucracy that supports successful ties between society and enterprises and serves as a platform for continuous policy discourse. Merit-based recruiting is popular in the public sector, with top-tier academic institutions as the primary source of candidates. These features of bureaucracy made it possible for bureaucrats to innovate while assisting in the experimental pursuit and implementation of development priorities. Efficient bureaucracy enabled successful developmental states to regulate their economies and implement the appropriate policy reform (Evans, 1995, 227-250). Mauritius has institutionalized a developmental state by creating corps of qualified bureaucrats. It was the extended rule of colonial authorities that established the norms. Incorporating natives into the colonial government bureaucracy paved the way for Weberian values to take hold. In 1953, the government established the Mauritian Public Service Commission

as an institution responsible for the merit-based recruitment of public officials. Since then, a stringent Weberian Conduct Code has been implemented to ensure norms are upheld within the public sector. At the end of colonial rule, Mauritians occupied over ninety percent of these jobs, including most high-level positions. Despite its shortcomings, the Mauritius bureaucracy resembles the Weberian bureaucracy, especially compared to the weaker bureaucracies in Africa (Goldsmith, 2005, cited in Kiiza, 2006, 10-12).

Subramanian and Roy (2001, 25-29) contend that inclusive and effective institutions based on the rule of law enabled the formation of (EPZ), which is the nation's core driver of success. Mauritius is one of the few African nations with a stable, post-independence parliamentary democracy. It topped African nations on all metrics of institution quality, including political participation, the rule of law, anti-corruption measures, etc. (see table 1). In 2019, just 0.19 percent of its gross domestic product was spent on the military, the lowest amount amongst African states that allocate an average of 2.7%. The country's first prime minister, Ramgoolam, played a pivotal role in setting up well-structured institutional frameworks that allowed for substantial social welfare and human development expenditures. Minorities from diverse backgrounds are represented in all levels of government. Inclusive institutional arrangements, in turn, enhance the economy's competitiveness and resilience and the performance of heterodox liberalization policy (Frankel, 2014, 315).

Table 1: Governance Index For Best-Performing African Nations

Country	2019 Position in overall Governance	2019 score in overall Governance /100	2019 Position in Participation and HR	2019 score in Participation &HR/100	2019 Position for Safety Rule of Law	2019 score for Safety and Rule of Law/100	2019 Position for HDI	2019 score for HDI/100
Mauritius	1	77.2	1	77.8	1	79.5	1	75.2
Cape Verde	2	73.1	2	76.6	2	76.2	6	67.0
Seychelles	3	72.3	3	75.3	4	72.4	2	75.2
Tunisia	4	70.4	4	71.4	5	72.4	4	71.3
Botswana	5	66.9	6	67.5	4	72.8	5	68.5
South Africa	6	65.8	7	67.2	8	67.6	9	64.3
Namibia	7	65.1	8	67	6	69.6	12	60.9
Ghana	8	64.3	5	69.5	11	66	13	60.7
Senegal	9	63.2	10	64.3	7	68.2	16	58.3
Morocco	10	61.0	27	40.2	13	60.7	7	66.8

Source: Ibrahim Index of African Governance, <https://mo.ibrahim.foundation/iia>

What Leftwich (2008, 9) referred to as "fair rules of the game" is a critical feature of developmental states that has been demonstrated to be the driving force behind the global success of developmental states in Consecutive general governments in Mauritius established institutional arrangements to reconcile the competing interests of politicians, diverse interest groups, elites, private sectors, and pressure groups. Mauritius forged a firm plan for nation-building that fostered national unity and set the stage for further advancements in all fields during the transition to independence and the early year of independence. It accommodated its ethnic

diversity via constitutional arrangements, political conventions, and practical and symbolic gestures that helped develop a feeling of belonging among the diverse populations (Hills, 2002, 287).

The nation-building strategy involves the inclusion of minorities, a participatory approach to policy formation, an electoral platform that ensures the participation of a diverse faction of the society (best loser electoral system), and a multi-party system that represents diverse views, etc. Successful nation-building strategies have resulted in solid institutions, national consensus, democratization, the equitable redistribution of resources, and cooperation among the country's major ethnic groupings (Hills, 2002, 286-293). Likewise, Mauritius provides its citizens with free education, health, and social security. Public spending in a comprehensive welfare system was part of nation building strategy that helped reduce dissatisfaction among lower-income groups, promote equitable opportunity, and ensure inclusive growth. Similarly, the education system's emphasis on nationalism worked as a vehicle for nation-building, thereby fostering national consensus. (Sandbrook, 2005, 561).

Successful developmental states used various industrialization-promoting policies, including subsidies, to encourage technological advancement, complementary investment, export incentives, and export marketing (Chang, 1999). Mauritius adopted a new economic strategy based on export-oriented industrialization after the import substitution plan failed to stem the rising tide of unemployment. The government legislated a strategy known as an Export Processing Zone (also known as "export enclaves") as the central component of its goals. An Export Processing Zone is a geographical zone that has preferential access to import infrastructures and will be used to manufacture items for free. In Addition, the government of Mauritius has made significant strides toward luring foreign investment, alleviating a shortage of capital, and facilitating the establishment of EPZ through a wide range of incentives and financial support. The government was able to achieve significant increases in exports by eliminating tariffs on imported inputs, favoring manufacturers in EPZ, lowering minimum wages and creating flexible labor standards, subsidizing services like electricity and water, and creating a conducive legal environment for foreign investors (Ramdoo, 2014, 1-5).

Rodrik attributes the success of Mauritius to its "heterodox trade policy." The government of Mauritius has utilized heterodox liberalization, playing both regulative and facilitative roles in the economy by establishing a favorable atmosphere for competition and shielding it from shocks and risks posed by vulnerable agents. Together with EPZ, Mauritius adopted a trading strategy akin to that of other East Asian nations, resulting in substantial profits in the export industry (Rodrik, 1997, 26-30). Likewise, Mauritius became a signatory to the Yaounde II convention in 1970. This was a special deal France had brokered on behalf of its African colonies. As a result of France's membership in the European Economic Community (EEC), Mauritius was granted numerous advantages, including free trade in European markets and privileged access to those markets. Despite their colonial background, Mauritius diplomats strive to secure a privileged trade zone to promote exports. Similarly, Mauritius reaped the advantage of the Multi-Fiber Agreement's eased regulations.

In addition, Openness had a significant role in luring FDI and raising capital flow, which contributed to the establishment of the EPZ. With the currency devaluation

and openness strategy, exports became more competitive on the global market, increasing output and export revenue. Several ethnic populations in Mauritius, including Indo-Mauritians, Chinese-Mauritians, and Franco-Mauritians, all of whom have strong ties to the countries from which their ancestors originated, were instrumental in the nation's success in luring direct foreign investment. FDI investment brings funds to jumpstart industrialization and new ideas for transforming the economy. In this sense, Chinese business played a vital role in introducing the idea of a textile apparel industry to the EPZ in Mauritius (YeungLamko, 1998, 1-29).

The economy of Mauritius is indeed very resilient and able to adjust to various external shocks encountered at various stages of its development endeavor. The country alleviated the labor shortage that resulted from the abolition of slavery before independence by importing half a million contract laborers from India. Following its independence, Mauritius rapidly launched a trade-led growth strategy based on export promotion to address the failure of its import substitution strategy and the challenge of growing unemployment. The country has also managed to survive the oil crisis by implementing a series of adjustment reforms, including the depreciation of the Mauritius Rupee, increased borrowing, and revised trade policies. However, Mauritius rejected World Bank pressure to cut spending on welfare programs and instead enacted SAP's reforms via consensus (Frankel, 2014, 305).

The expiration of the Multi-Fiber Agreement (MFA) and heavy competition from China's low-wage textile manufacturers resulted in a 25% reduction in employment and a 30% decline in output for Mauritius in 2004. The government of Mauritius reacted with a set of business facilitation reforms that included capital-intensive garments to compete with China, a simplified taxation system, and naturalization for foreigners. Most recently, Mauritians have invested heavily in the tourism, ICT, and banking industries, and seafood is vital to their future economy (Sandbrook, 2005, 549).

3.2. Economic Performance

Mauritius' economy is frequently held up as a model for Africa, having grown at more than 6% per year for the past two decades. The nation has adopted a range of highly successful economic policies within the framework of a developmental state. A few years after gaining independence, the country's economy effectively diversified away from its previous reliance on a single crop, allowing it to rise to the upper middle class.

The subsequent section will cover the country's economic performance based on various socio-economic indices, including HDI, inflation, unemployment, GD per Capita, GDP, and growth rate. The figures are produced using a ten-year average based on World Bank sources.

Table 2: Mauritius Population, GDP, GDP per Capita

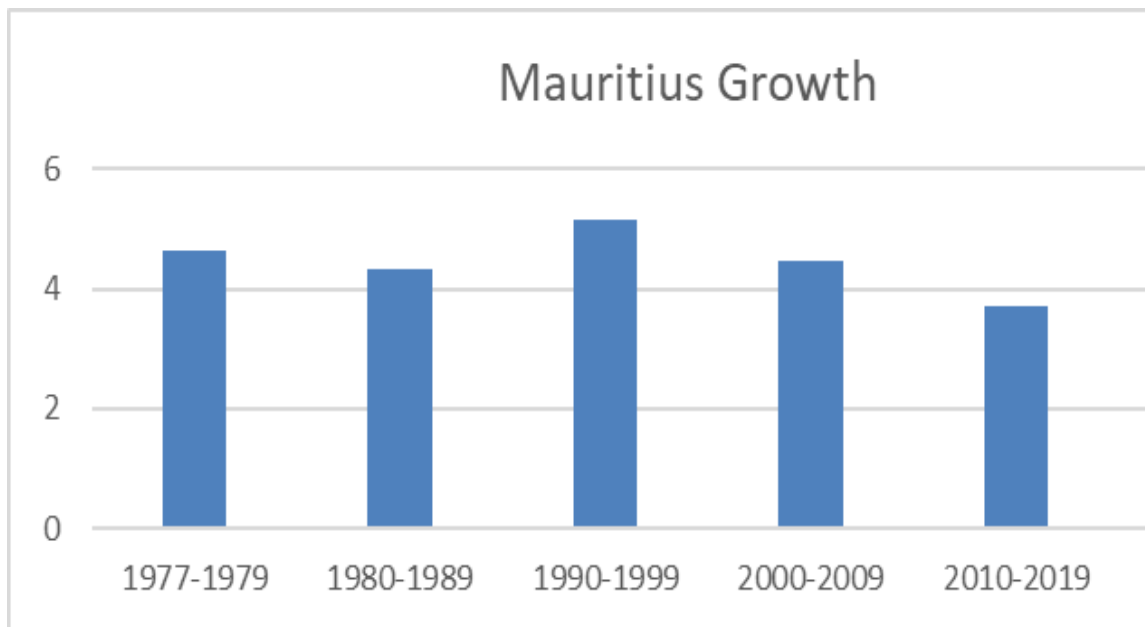
Years	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020

Population (thousand&Million)	659	826	966	1,059	1,187	1,250	1,263
GDP (current US\$) (Billion)	-	-	1,132	2,653	4,663	10,004	11,692
GDP per capita (US\$thousands)	-	-	1,172	2,506	3,929	8,000	9,260

Source: Computed using the 10-year mean from the World Bank Database

Mauritius is a success story in Africa that has adopted developmental states. Its gross domestic product and its gross domestic product per capita expanded dramatically. In 2018, the country's GDP per capita reached 14,220 USD, up from 700 USD in the 1970s, placing it in the upper-middle income group.

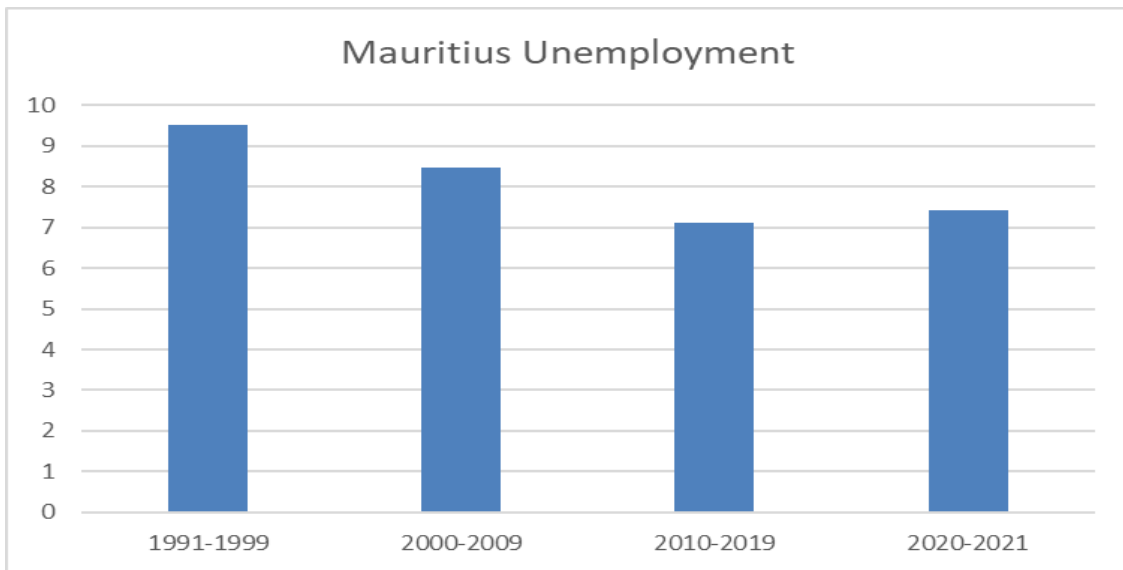
Figure 1: Mauritius 10-Year Average Growth Rates (%)

Source: Computed using the 10-year mean from the World Bank Database

Mauritius is one of the few African nations with strong economic growth. The economy of Mauritius has risen by a yearly average of 4% since adopting of the developmental state doctrine. The economy expanded at a rate of 4.8% in the '70s, 4.3% in the '80s, and 5.0% in the '90s. Mauritius's economy has kept up its stellar performance to the present day.

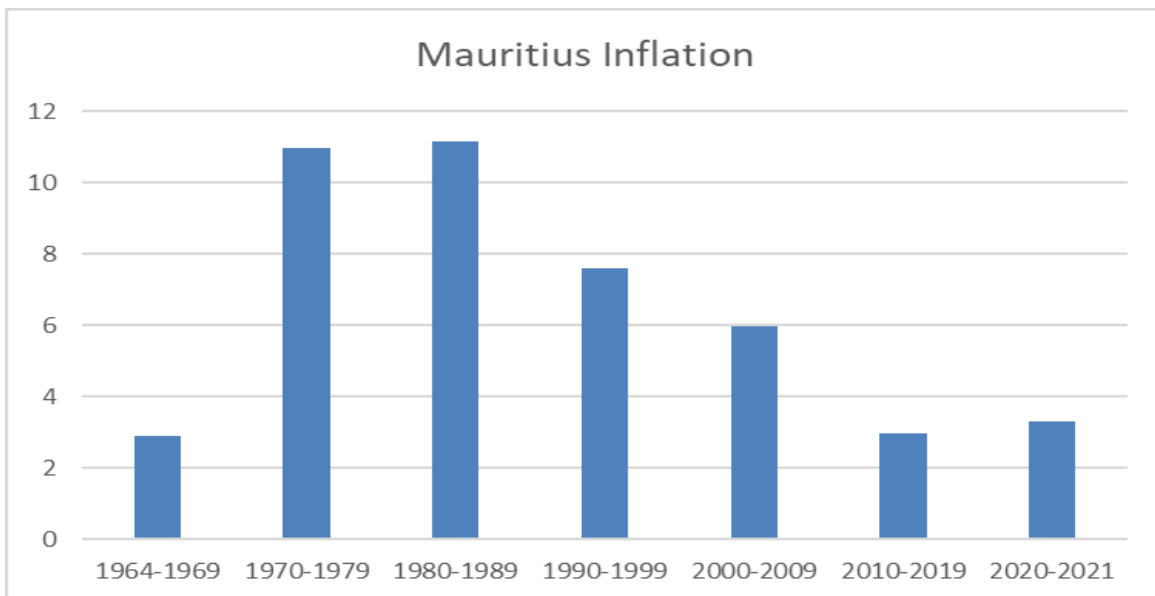
Figure 2: Mauritius 10-Year Average Unemployment Rates (%)

Source: Computed using the 10-year mean from the World Bank Database

Unemployment in Mauritius has consistently been below 10% throughout the country's developmental state trajectory. In the 1990s, the unemployment rate was 9.2 percent, but it fell to 7.2 percent on average between 2000 and 2020.

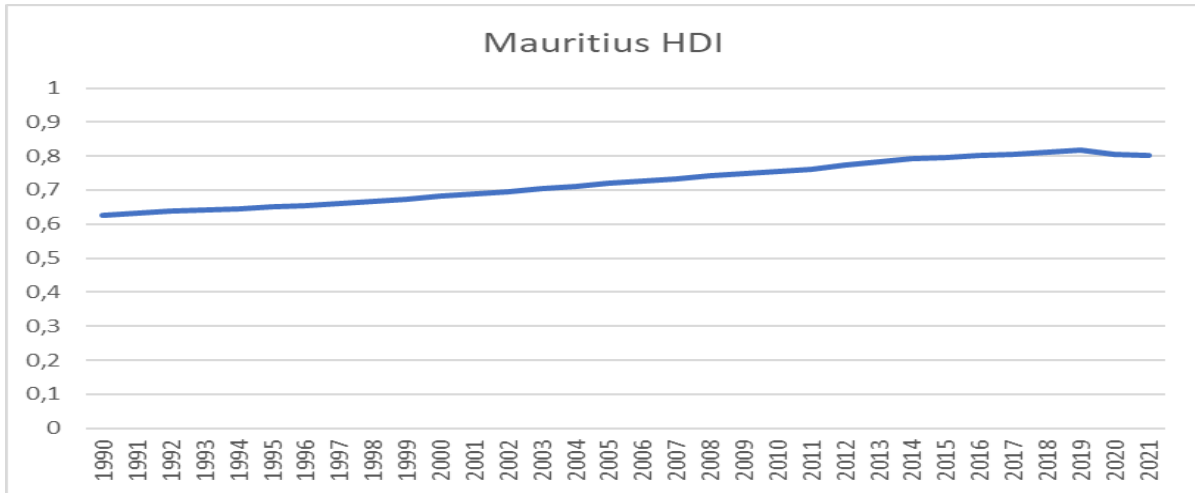
Figure 3: Mauritius 10-Year Average Inflation Rates (%)

Source: Computed using the 10-year mean from the World Bank Database

Improvements in inflation were another economic indicator where the Mauritian economy thrived. From double digits in the 1970s and 1980s, inflation fell below 8% in the 1990s and below 6% between the 2000s and 2020.

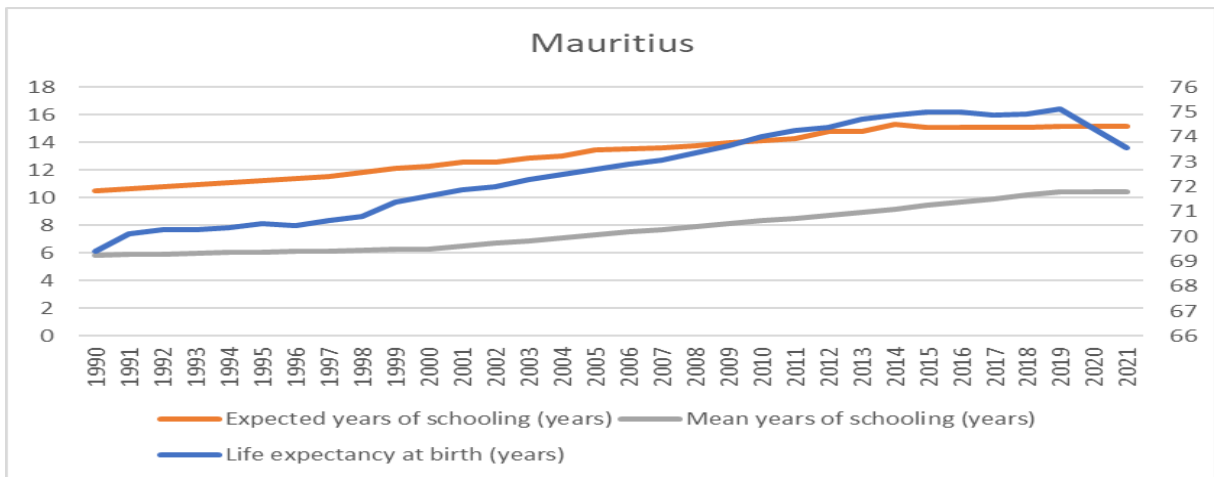
Figure 4: Mauritius HDI (annual)

Source: UNDP Human Development Reports

The human development index places Mauritius as one of the few high-performing African nations. Following the implementation of the developing state doctrine, the countries have made significant progress. In 2019, its human development index (HDI) reached 0.75, placing it in the UNDP's high human development category.

Figure 5: Mauritius HDI Components (annual)

Source: UNDP, Human Development Reports

Mauritius has advanced in all components of the human development indices significantly more than most other African nations. In the 1970s, the life expectancy at birth was less than 63 years, but by 2020, it had increased to 75.

Conclusion

Developing countries require sustainable growth, comprehensive restructuring, and transformation of their predatory political economy. Developing countries need to decide their point of departure and destination based on their unique environment, free from the external influences that come in the form of various tied terms and conditions. State incapacity is a fundamental barrier for developing nations to address their shared challenge, poverty reduction. Poverty reduction does not primarily involve technical processes (SAP); instead, it is a political process

that calls for a developmental state with legitimacy to bring about developmental results. Reducing poverty relates to two interconnected processes: wealth creation that generates employment and other opportunities and political processes that establish redistribution mechanisms. Without a vital state role, these processes are untenable. Indeed, it was under the authority of a strong state that modern states emerged, and the fundamental transformation from an agricultural to an industrial society took place. Unlike other pre-modern powers (absolute feudal, prince), modern states organize and promote social and economic transformation. Some Sustainable Development Goals (SDGs), such as ending hunger, gender equality, better social services, etc., require solid state institutions. As opposed to relying entirely on market forces, the state's role in development entails establishing and implementing development policies, undertaking massive public investments, supplementing and subsidizing strategically chosen firms and industries, etc.

This study explored Mauritius' political and economic development strategies and their success despite inheriting a weak economic and political structure upon independence. Mauritius has shown the rest of Africa that it is possible for any country to develop as long as it has viable institutions and the right distribution of economic resources to the needed sectors. In contrast to most African countries, Mauritius has successfully implemented the developmental state doctrine and met its socioeconomic objectives by building strong state institutions that are required to combat poverty. Therefore, developing countries must reevaluate the state's role in light of the current understanding of development. In addition to its narrow focus on protecting private property, the developing country's governments should make public investments in strategically critical industries and address coordination breakdown between the government and business.

References

- Bagchi, Amiya Kumar. "The Past and the Future of the Developmental State." *Journal of World-Systems Research*, 6/2, (2000), 398-442.
- AL, Arzu. "Politika-ekonomi kesişmesi: yeni bir bilim dalı olarak uluslararası politik ekonomi." *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), (2015), 143-159.
- Balaam, David N.- Dillman, Bradford. *Uluslararası Ekonomi Politiğe Giriş*. Çev.Nasuh Uslu. Ankara: Adres Yayınları, (2020).
- Chang, Ha Joon. "The Economic Theory of the Developmental State." *The Developmental State*. Ed. Meredith Woo-Cumings. 182-199. New York: Cornell University Press, (1999)
- Chang, Ha Joon. *Sanayileşmenin Gizli Tarihi*. Çev. Emin Akçaoğlu. Ankara: Efil Yayınevi, (2015).
- Cumings, Meredith Woo. "Chalmers Johnson and the Politics of Nationalism and Development." *The Developmental State*. Ed. Meredith Woo Cumings. 1-31. New York: Cornell University Press, (1999).
- ECA, United Nations Economic Commission for Africa. *Governing development in Africa: The Role of the State in Economic Transformation*. Addis Ababa: ECA Committee of Experts Meeting, (2011),

<https://repository.uneca.org/bitstream/handle/10855/21376/Bib-66885.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- ECA, United Nations Economic Commission for Africa. *The Developmental State: What Options for Africa?* Addis Ababa: An Issue Paper presented at the Third Meeting of the Committee on Governance and Popular Participation (CGPP-III), (2013).
<https://repository.uneca.org/bitstream/handle/10855/27423/b10696933.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Evans, Peter. *Embedded Autonomy: States and Industrial Transformation*. Princeton: Princeton University Press, (1996).
- Faur, David Levi. "States Making and Market Building for Global South: The Developmental State Vs. The Regulatory State", *Jerusalem Papers in Regulation and Governance*, 44, (2012), 1-32.
- Hills, Mils. "The Formal and Informal Management of Diversity in the Republic of Mauritius." *Social Identities Journal for the Study of Race, Nation, and Culture*, 8/2, (2002), 287-300.
- Ibrahim Index of African Governance, Retrieved from (11.09.2022),
<https://mo.ibrahim.foundation/iag>
- Johnson, Chalmers. *MITI and The Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy 1925-1975*. Redwood City: Stanford University Press, (1982).
- Kedir, Anwar Seman. *Kalkınmaya Yönelik Devleti Politikalarının Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Analizi*, İstanbul: Marmara University, Social Sciences Institute, Unpublished Master's Thesis, (2018).
- Kohli Atul, *State Directed Development: Political Power and Industrialization in the Global Periphery*. New York: Cambridge University Press, (2004).
- Leftwich, Adrian. "Developmental States, Effective States, and Poverty Reduction: The Primacy of Politics." *Indian Journal of Human Development*, 5/2, (2011), 387-411.
- Mkandawire, Thandika. "Thinking About Developmental States in Africa." *Cambridge Journal of Economics*, 25/3, (2001), 289-314.
- Musamba, Charity. "The Developmental State Concept and its Relevance for Africa." *The Developmental State in Africa: Problems and Prospects*. Ed. Peter Meyns - Charity Musamba. 11-41. INEF-Report, (2010).
- Oarhe, Osumah. "Tonic or toxin? The State, Neopatrimonialism, and Anticorruption Efforts in Nigeria", *Journal of Policy Studies*, 28/1, (2013), 111-134.
- Onis, Ziya. "The Logic of the Developmental State." *Comparative Politics*, 24/1, (1991), 109-126.
- Rodrik, Dani. "Trade Policy and Economic Performance in Sub-Saharan Africa," (EGDI) Expert Group on Development Issues, (1997).
- Routley, Laura. "Developmental States: A Review of the Literature." *Effective States and Inclusive Development (ESID)*, Working Paper No.03, (2012).

- Sandbrook, Richard. "Origins of the Democratic Developmental State: Interrogating Mauritius." *Canadian Journal of African Studies*, 39/3, (2005), 549–581.
- Tiryakioğlu, Murad. "Güney Kore'de Sanayi Politikasının Gelişimi: Öğrencilikten Öğretmenliğe Geçiş". *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*. Ed. K. Ali Akkemik- Sadık Ünay. 227-237. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, (2015).
- UNDP, United Nations Development Programme, Human Development Report 2005, International Cooperation at a Crossroads: Aid, Trade and Security in an Unequal World, New York: United Nations Development Programme, (2005). [https://hdr.undp.org/system/files/documents//human-development-report-2005-english](https://hdr.undp.org/system/files/documents//human-development-report-2005-english.human-development-report-2005-english)
- UNDP, United Nations Development Programme, "Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World", New York: United Nations Development Programme, (2013). <https://www.undp.org/egypt/publications/human-development-report-2013-rise-south-human-progress-diverse-world>
- World Bank Databases, <https://data.worldbank.org/>, Retrieved from (11.09.2022).
- Yavuz, Serkan. *Uluslararası Ticaret Açısından Türkiye Güney Kore Karşılaştırılmasında İnovasyon Etkisi*, İstanbul: Marmara University, Social Sciences Institute, Unpublished Master's Thesis, (2018).
- YeungLamKo, Louis. "The Economic Development of Mauritius Since Independence," *Sydney NSW*, (1998), 1–29.
- Yülek, Murat A. "Kalkınma Tartışmalarında Japon Modelinin Yükseliş. Düşüşü ve Tekrar Yükseliş". *Doğu Asya'nın Politik Ekonomisi Japonya, Çin ve Güney Kore'de Kalkınma, Siyaset ve Jeostrateji*. Ed. K. Ali Akkemik- Sadık Ünay. 132-162. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, (2015).

1845 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ağsaklar/Aksaklar Köyü

*According to the Temettuat (Profit Tax) Register Dated 1845 of
Ağsaklar/Aksaklar Village*

Erdoğan Pehlivan

Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi
erdincpehlivan35@gmail.com
0000-0002-6356-1038

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Pehlivan, Erdoğan. "1845 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ağsaklar/Aksaklar Köyü".
Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 141-162.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1240107>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 20.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 28.03.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

1845 Tarihli Temettuat Defterine Göre Ağsaklar/Aksaklar Köyü

Öz

19. yüzyıldaki Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yapısını daha iyi anlamamızı sağlayan önemli kaynaklardan birisi de temettuat defterleridir. Bu defterler, kişilerin mal varlığını, gelir ve vergi miktarlarının sayısını ayrıntılı olarak gösteren sayım kayıtlarıdır. Bu çalışmada günümüzde Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı köylerinden biri olan Ağsaklar/Aksaklar köyünün 1845 yılındaki tarımsal arazi kullanımı ve verimliliği ele alınmıştır. Çalışma, Ağsaklar köyüne ait Hicri 29 Zi'l-hicce 1261 (Miladi 29 Aralık 1845) tarihli 07922 numaralı temettuat defteri esas alınarak yapılmıştır. Defterdeki tüm veriler öncelikle transkribe edilmiştir ve akabinde veriler daha iyi anlaşılabilmesi için tabloleştirilmiştir. Defterdeki kayıtların tabloleştirilerek değerlendirilmesine yönelik olan bu çalışma, girişte dahil olmak üzere toplam dört başlıktan oluşmaktadır. Temettuat defterinin değerlendirilmesine yönelik olan bu araştırma ile Osmanlı Devleti'nin küçük bir yerleşim yerine ait tarımsal üretimin sosyal ve ekonomik durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Ağsaklar köyünde yaşayan nüfusun meslek grupları, tarımsal faaliyetleri ve gelirleri incelenerek değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunun haricinde bu araştırma sayesinde Ağsaklar köyünün temettuat defterinden dolayı şekilde bahseden Aloda Kaplan'ın *19. Yüzyılda Gediz Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı* adlı yüksek lisans tezinde yer alan ilgili temettuat defterindeki verilerin yanlış okunup değerlendirildiği de tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Temettuat, Ağsaklar, Aksaklar, Gediz, Kütahya.

According to the Temettuat (Profit Tax) Register Dated 1845 of Ağsaklar/Aksaklar Village

Abstract

The temettuat (profit tax) registers have important resources that enable us to better understand the social and economic structure of the Ottoman Empire in the 19th century. These registers are census records detailing the users' assets, income, and tax amounts. The agricultural land use and productivity of Ağsaklar/Aksaklar village in 1845, one of the villages of the Gediz district of Kütahya, are discussed in this study. The research was based on the temettuat register 07922 from Ağsaklar village, dated Hijri 29 Zi'l-hicce 1261 (Gregorian 29 December 1845). All the data in the temettuat register of Ağsaklar was first transcribed, and then the data was tabulated for better understanding. This study, which aims to tabulate and evaluate the records in the temettuat register, consists of a total of four titles, including the introduction. With this research, which is aimed at the evaluation of the Temettuat register, it is aimed to reveal the social and economic situation of agricultural production in a small settlement of the Ottoman Empire. The occupational groups, agricultural activities, and incomes of the population living in Ağsaklar village were examined and evaluated. Apart from this, through this research, it has been determined that the data in the related on the temettuat register in Aloda Kaplan's master's thesis, titled *19. Yüzyılda Gediz Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı*, which indirectly mentioned the temettuat register of Ağsaklar village, were misread and evaluated.

Anahtar Kelimeler: Temettuat (Profit tax), Ağsaklar, Aksaklar, Gediz, Kütahya.

Extended Abstract

Temettu means profit and gain. Profit tax, on the other hand, means a tax on profit. In the Tanzimat period, the profit tax counts made to determine the income of the heads of households in order to replace the taxes previously taken under different names contained much more information than the information obtained from the survey registers (tahrir) for the fifteenth and sixteenth centuries. In other words, temettuat registers are detailed census records that show the number of assets, income, and tax amounts of individuals. These records also provide pervasive and detailed data, from the income distribution of the region to the course of daily life.

The first dividend count was made in 1840/41 (H. 1256); however, in these censuses made under the supervision of taxpayers, the aforementioned registers were not regarded as credible because the tax was not collected on a fair scale and corruption was observed in the censuses. After the negativities seen in these first censuses, a new census was taken in 1845 (H. 1261). One of the most important features that distinguish the 1845 census from the 1840 census is that the real income in 1844 and the estimated income in 1845 of the movable and immovable property owned by the person are given; in the previous census, there was only information about the values of the movable and immovable properties owned. In addition, in the censuses of 1845, all Muslim and non-Muslim subjects, as well as those with foreign nationality, were included in the census. Another distinguishing feature is that the 1840 census was more detailed in physically identifying the taxpayer.

The agricultural land use and productivity of Ağsaklar/Aksaklar village in 1845, one of the villages of the Gediz district of Kütahya, are discussed in this research. The research was based on the temettuat register 07922 from Ağsaklar village, dated Hijri 29 Zi'l-hijce 1261 (Gregorian 29 December 1845). All the data in the temettuat register of Ağsaklar was first transcribed, and then tabulated for better understanding. This study, which aims to tabulate and evaluate the records in the temettuat register, consists of four titles, including the introduction. With this research, which is aimed at evaluating the Temettuat register, aims to reveal the social and economic situation of agricultural production in a small settlement of the Ottoman Empire. The occupational groups, agricultural activities, and incomes of the population living in Ağsaklar village were examined and evaluated. Apart from this, through this research, it has been determined that the data related to the temettuat register in Aloda Kaplan's master's thesis, titled *19. Yüzyılda Gediz Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı*, which indirectly mentioned the temettuat register of Ağsaklar village, was misread and evaluated. In addition, the original copies of the temettuat register belonging to Ağsaklar village were added in the appendix title at the end of the research. In addition to this information, general information about the current geographical location and demographic structure of the village is given. Based on the data of the temettuat register of Ağsaklar village in 1845, it is understood that the main livelihood of the village is agricultural production and animal husbandry. Those who owned opium fields were likely to be more influential than others because the Ottoman State would not allow everyone to grow opium and because opium and tobacco were essential sources of income for the state. In addition, in producing of these products, the state had to protect the producer's products because opium and tobacco smuggling were widespread in this period, and these products were among the most important sources of income for the bandits in the region.

Apart from these, according to the data in the relevant temettuat register, one of the important income sources of the village was acorns, or in short, acorn trees. As seen in Table 7, one of the products from which all but two of the 17 households registered in the registry earned income was acorn trees. The income-generating part of these trees is the hard fruit of the chestnut type called *pelit*. These *pelites*, which are found in large numbers

in a tree, are used intensively, especially in the leather and pharmaceutical industries. Even today, acorns are collected from Aksaklar village every autumn for use in various sectors. As shown in Table 2, almost every household in the village owns a small orchard field. This situation is also valid today because every family in Aksaklar village has an orchard, big or small. When all these results are evaluated together on the basis of the village's temettuat register: It is seen that all the people in the village were engaged in agriculture and animal husbandry in 1845; there were no people from other professions in the village; there was no non-Muslim population among the people; the nicknames of the people registered in the registry continued to exist even today, it can be concluded that these nicknames are associated with families; Small cattle breeding is more popular than cattle, goats and kidlings are more than the number of other animals; goat milk production is in the first place by far surpassing buffalo (camus) and cow milk production, and when income amounts and animal numbers are taken into consideration; buffalo milk is more popular than cow milk; pelites, which are mostly preferred and ranked second, and wheat and barley production are at the top, respectively; while corn (maize) production and the number of vineyards are less than today; acorns are collected from acorn trees and used in various fields, such as leather and the pharmaceutical industry; it can be concluded that the income obtained comes in third place among the income items of the village, after the cultivated fields and opium fields, respectively.

Giriş

Temettu kelime anlamı olarak kâr etme ve kazanma anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 1962, 1288). Temettu vergisi ise kâr üzerinden alınan vergi anlamındadır (Redhouse, 1981, 1136). Tanzimat devrinde, önceleri değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti maksadıyla yapılan temettu sayımları, on beşinci ve on altıncı yüzyıl için olan tahrir defterlerinden çıkarılan bilgilerden çok daha fazlasını ihtiva etmektedir (Kütükoğlu, 1995, 395). Bir başka ifadeyle temettuat defterleri, kişilerin mal varlığı, gelir ve vergi miktarlarının sayısını gösteren ayrıntılı sayım kayıtlarıdır. Bu kayıtlar bölgenin gelir dağılımından gündelik hayatın seyrine kadar çok geniş ve ayrıntılı veriler de sağlamaktadır. Temettu vergisinin ilk şekli ihtisap resmidir. Şehriye-i dekâkin, yevmiye-i dekâkin vergileriyle bütün giyecek ve yiyeceklerden çeşitli adlarla alınan vergileri içine alıyordu. 1839'da ihtisap resmi kaldırıldı. 1868'de Tahrir-i Umumi Nizamnamesi ile herkesin emlâk ve arazisi ve yıllık kazancı üstüne binde 30 oranında vergi konuldu. 1880'de temettu vergisi, binde 40'a yükseltildi; 1885'te binde 50'ye çıkarıldı ve önceleri tacir ve zanaatkârlardan alınan vergi, memurlardan da alınmağa başlandı. 1874'te Ziya Paşa tarafından hazırlanan bir lâyiha ile azınlıklardan da alınmasına karar verildi; fakat yabancı devletlerin baskısıyla uygulanması gecikti ve 1875'te alınmaya başlandı. 1907'de çıkarılan nizamnameyle temettu vergisi, vilâyet, liva, kaza merkezlerinde ve nüfusu iki binden çok olan yerlerdeki tacir ve zanaatkârlardan alındı. Vergi, Mart ve Eylül ayları içinde iki taksit hâlinde alınır. Temettu vergisi iki kısımdı. Maktu olan birinci kısmı dört sınıfa uygulanırdı. Mükellefler, kazançlarının yüzde 3'ünü geçmemek üzere sınıflamaya göre vergiye bağlanırdı. İkinci kısım da belirli bir oran üstünden alınır. Bu vergi sonradan kazanç vergisi olarak değiştirildi (Yaşa, 1973, 46; Pakalın, 1993, 453-455).

İlk olarak 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanının ardından 24 Ocak 1840 (H. 19 Zi'l-ka'de 1255) tarihinde çıkarılan talimat-ı seniyyenin 4. bendinde muhassıllar nezaretinde her yerde halkın isim, şöhrat, emlak ve arazileri ile hayvanlarının miktarı; tüccar ve esnafın yıllık gelirlerinin yazıldığı defterler tutulması emredilmişti (Kütükoğlu, 1995, 395). 1840-1842 yılları arasında tertip edilen temettuat nizamnamesinin kesin tarihi Nuri Adıyeke'nin de ifade ettiği üzere tam olarak tespit edilememiştir. Temettuat yazımlarının hangi aşamalarla yapılacağı ilgili nizamname de tüm hususlarıyla açıklanmıştır. Buna göre, ailesinden miras kalmış evler ve konaklar ile insanların kendilerinin yaşamış oldukları evler ve konaklar vergiden muaf tutulmuştur. Bazı kimselerin topraklarının az olmasına rağmen farklı gelirlerinin var olması gibi hususlarda sayımlarda görevli kimselerin dikkatli olmaları gerektiği de belirtilmiştir. Bunun haricinde sayımlar esnasında köylü ve kentli ayırt etmeksizin eşitlik ilkesinin uygulanmasına da büyük önem verilmekteydi. (Adıyeke, 2000, 785).

Herkesin gelirleri ve mal varlıklarına göre vergi vermesinin sağlanması temettuat sayımlarının yapılmasındaki esas gayeydi (Özdemir Kızıllan, 2008, 60). Batı ve Orta Anadolu, Ege adaları ve doğu Balkanların bazı kesimlerini kapsayan toplam 17.747 temettuat defterinden köy hayatına ilişkin bol miktarda bilgi edinilebilir (Faroqhi, 2001, 97). Zira çalışmamızda da göreceğimiz üzere temettuat defterlerinde, vergi veren kişilerin hasılatı üzerinden detaylı bir kayıt tutulmuştur. Ayrıca kişilerin geçen sene vermiş olduğu vergi ile gelecek sene vereceği tahmini vergi de hesaplanmıştır. İlk temettu sayımı M. 1840/41 (H. 1256) yılında yapılmıştır; fakat muhassıllar denetiminde yapılan bu sayımlarda verginin, adil ölçüler içerisinde tarh ile tahsili gerçekleşmediğinden ve sayımlarda yolsuzluklar görüldüğünden dolayı söz konusu defterler itibara şayan görülmemiştir. Bu ilk sayımlarda görülen olumsuzlukların ardından 1845 (H. 1261) yılında yeni bir sayım yapılmıştır. 1845 sayımını 1840 sayımından ayıran en önemli özelliklerden biri, kişinin sahip olduğu menkul ve gayrimenkul mallarının 1844 yılı gerçek geliri ile 1845 yılı tahmini gelirinin verilmesidir; çünkü daha önceki sayımda sahip olunan menkul ve gayrimenkul malların yalnızca kıymetleri hakkında bilgi mevcuttur (Öztürk, 2003, 289). Ayrıca 1845'deki sayımlarda Müslüman ve gayr-i müslim bütün tebaa yanında yabancı tabiiyetinde bulunanlar da sayım kapsamı içine alınmıştır (Kütükoğlu, 1999, 755). Bir diğer ayırt edici özellik ise 1840 yılında yapılan sayımın vergi mükellefini fiziksel olarak tanıtmada daha detaylı olmasıdır. Örneğin, 1840 sayımlarında vergi veren erkeklerin yaşı, vasıfları yani sakal rengi, boyu gibi özellikleri ve çocuklarının durumu hakkında bilgi verilmiştir (Öztürk, 2003, 290). 1845 sayımlarında bu detaylardan defterlerde bahsedilmemektedir. Bu kayıtlardan, ekonomik veriler haricinde sosyal hayata dair çıkarımlar yapmak da mümkündür (Adıyeke, 2000, 783). Temettuat sayımlarında, defterdar, kaymakam, imam, muhtar, kâtip, kaza ile sancak meclislerinden yetkililer, papaz, kocabaş, ziraat müdürü ve vekili görevlendirilmiştir (Efe, 2016, 28).

Temettuat defterleri, içerdikleri bilgiler bakımından genellikle hane bazında 4 ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta hane reisinin adı, varsa lakabı, ne işle uğraştığı ve hane numarasına ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkincisinde ana çizgileriyle tarım ve hayvancılıktan elde edilen kazanç üzerinden hane reisinin ödemesi gereken aşar vergisinin miktarı ve dağılımı belirtilmektedir. Üçüncüsünde tarımsal üretimin gerçekleştirildiği toprağın ve diğer üretim araçlarının miktarı ve bunlardan elde edilen toplam gelir belirtilmektedir. Son başlıkta ise toplam yıllık gelir, hane reisinin tarım ve

hayvancılıktan elde ettiği gelir toplamından başka, tarım ve hayvancılık dışında kalan ancak bir gelir getiren faaliyeti var ise bu faaliyetin adı ve yıllık kazancı belirtilmektedir. Temettuat defterlerinin başında, ilgili defterin hangi sancak ve kazaya bağlı olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle köy, çiftlik gibi yerleşmeler uygun ölçekli bir haritaya aktarıldığında, ilgili tarihte gerek bir kazanın gerekse bir yörenin sınırlarını ve bu sınırlar içinde yerleşmelerin kaza merkezi, köy veya çiftlik şeklindeki statülerini belirlemek mümkündür (Işık, 1999, 243-244). Çalışmamızın konusunu teşkil eden Ağsaklar köyüne ait temettuat defterinin en başında da “Hüdâvendigâr eyâleti dâhilinde sancak-ı Kütahya kaymakamlığı dâhilinde Gedüs kazasında vâki’ Ağsaklar karyesi ahâlisinin emlak ve arazi temettuatı defteridir” ibaresi mevcuttur (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak No. 1). Temettuat defterlerinde şehirlerle birden fazla mahalleden oluşan köylerde genellikle her mahalle için bir defter düzenlenmiştir ve sayfanın tepesinde sırasıyla eyalet-sancak-kaza adları kaydedildikten sonra defter bir şehre/kasabaya aitse o şehir/kasabanın, ardından mahallenin adı, mahallesi olmayan küçük köylerde ise köyün adı yazılmıştır. Temettuat defterlerinin H. 1256 (M. 1840)’da yapılan sayımlarda tutulanlarıyla H. 1260-1261 (M. 1844-1845)’dekiler arasında, gerek muhteva gerek tertip tarzı bakımından biraz farklılıklar vardır. Aslında her iki sayımda da mutlak bir yeknesaklık sağlandığı söylenemez. Her iki tipte de başa “hâne” ve “numara” ve altlarına rakamlar konulmuştur. Birincisi defterdeki kaçınıcı hâne, ikincisi hâne içindeki kaçınıcı aile olduğunu göstermektedir. Mesela, aynı hâne numarası altında “Mehmed oğlu Hüseyin” üzerinde “1” numara, eğer yer müsaitse hemen yanında “Oğlu Hüseyin oğlu Mehmed” üzerinde “2” numara bulunmaktadır. Bu numara bazen “3”e de yükselebilmektedir (Kütükoğlu, 1995, 397-398). Yukarıda bahsedilen hususlara rağmen temettuat kayıtlarındaki verilerin eksiksiz ve mutlak doğrular içerdiğini söylemek mümkün değildir. Bu nedenle araştırmacıların temettuat defterlerini kullanırken genel eksiklikler yanında, belirli bir araştırma bölgesiyle ilgili sayımın kapsadığı verilerin doğruluk derecesini ve gösterdiği belirgin sapmaları ciddi bir kritiğe tabi tutmaları gerekir (Güran, 2000, 79).

Bu çalışmada Gediz kazasına bağlı Ağsaklar köyünün M. 1845 (H. 1261) yılına ait temettuat defteri esas alınarak bölgenin tarımsal arazi kullanımı ve verimliliği araştırılmıştır. Temettuat defterinin değerlendirilmesine yönelik olan bu çalışma ile Osmanlı Devleti’nin küçük bir yerleşim yerine ait tarımsal üretimin sosyal ve ekonomik durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Ağsaklar köyünde yaşayan nüfusun meslek grupları, tarımsal faaliyetleri ve gelirleri incelenerek değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunun haricinde bu araştırma sayesinde Ağsaklar köyünün temettuat defterinden dolayı şekilde bahseden Aloda Kaplan’ın “19. Yüzyılda Gediz Nahiyesi’nin Sosyo-Ekonomik Yapısı” adlı yüksek lisans tezinde yer alan ilgili temettuat defterindeki verilerin yanlış okunup değerlendirildiği de tespit edilmiştir. Söz konusu bu hatalara kısaca değinmemiz yerinde olacaktır. İlk olarak köyün ismi Ağsaklar yerine “Ağsıklar” şeklinde okunmuştur. Köyün temettuat defterinde kayıtlı toplam 17 hane mevcutken yapılan bu çalışmada 16 hane belirtilmiştir (Kaplan, 2005, 95-96). Bunun haricinde kendi köyüm olması nedeniyle bildiğim ve merhume anneannem Fatma Yavuz’un sayesinde doğruluğundan emin olduğum defterdeki lakaplar günümüzde dahi varlığını aynı şekilde sonraki nesillerinde devam ettirmektedir. Bu defterdeki kişilerin hem lakapları hem de isimleri yukarıda bahsi geçen çalışmada yanlış okunmuştur. Örneğin: Kazakoğlu Halil bin Mehmed, Kazafaroğlu şeklinde; Çaylakoğlu Yusuf bin Mehmed, Çabalakoğlu şeklinde; Çaylakoğlu Mehmed bin

Bayram, Çolakoğlu Mehmed bin Bekir şeklinde¹; Tilkiöğlü Hasan bin Halil, Tilkiöğlü Hasan bin Haluk şeklinde; Kör Kâhyaöğlü Hüseyin, Görmeyenoğlü Hüseyin şeklinde; Diğer Tilkiöğlü Ahmed bin Hüseyin, Görmeyenoğlü Ahmed bin Hasan şeklinde; Macaroğlü Mehmed bin Mehmed, Mecadioğlü şeklinde; Kürd Ali oğlü Hüseyin bin Ali, Gödelioğlü Hüseyin bin Ali şeklinde; Himmet Çavuşun oğlü Ahmed bin Himmet, Hamid Çavuş oğlü Ahmed bin Hamid şeklinde; Hekimoğlü Ahmed bin İbrahim, Hakimoğlü Ahmed bin Abdullah şeklinde okunmuştur. Ayrıca temettuat defterindeki verilere göre Ağsaklar köyündeki koşum-büyükbaş ve küçükbaş olmak üzere toplam hayvan sayısı 398'dir; ancak söz konusu araştırmada yer alan tabloda bu sayı yanlış hesaplanarak 410 olarak belirtilmiştir (Kaplan, 2005, 96-229). Özetle ifade etmek gerekirse yüksek lisans tezi olarak yapılan bu araştırmada yukarıda ifade edilenlerin dışında Ağsaklar köyüyle ilgili gerek rakamsal değer gerekse de yazım ifadeleri olarak çok sayıda yanlış yapılmıştır ve bu durum temettuat defterlerinin dikkatli bir şekilde okunmasının gerekliliğini gösterir niteliktedir.

1. Ağsaklar Köyünün Coğrafi Konumu ve Demografik Yapısı

Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı köylerinden biri olan Ağsaklar (günümüzdeki ismiyle Aksaklar) köyü karasal iklime sahiptir. 38.9303 enleminde, 29.3458 boylamında olan köyün rakımı 816 metredir (FIG, 19 Ocak 2023). Köyün yaklaşık 2 km. yakınından Gediz Nehri² geçmektedir. Köyde zirai üretim ve hayvancılık yapılmaktadır. Hemen hemen her hane bostan tarlasına sahiptir. Günümüzde köy 3 mahalleden oluşmaktadır: 1- Aksaklar (merkez); 2- Ova mahallesi; 3- Dağ mahallesi (köylülerin tabiriyle İkipınar). Köylüler arasında bu adlandırmalar yapılsa da Aksaklar köyü denilince genel itibarıyla köyün bütün mahalleleri kastedilmektedir. Köyün 2021 yılı TÜİK verilerine göre nüfusu 510 kişidir (TÜİK, 18 Ocak 2023). 1845 yılı Ağsaklar köyü temettuat defteri (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922) kayıtlarına göre köyün nüfusu ise Ömer Lütfi Barkan'ın x5 usulüne göre yaklaşık olarak 85 kişidir ve hane sayısı 17'dir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere bir haneden vergi veren iki kişi olduğu için diğer vergi veren kişi, aynı hanenin numarası ile deftere kaydedilmiştir. Söz konusu bu durum hane 9 ve 13'te görülmektedir. Yani hane 9'da kayıtlı olan Tilkiöğlü Mehmed bin Hüseyin, yine hane 9'da kayıtlı olan Diğer Tilkiöğlü Ahmed bin Hüseyin'in oğludur. Hane 13'te kayıtlı olan Macaroğlü Yusuf bin Mehmed ise yine hane 13'te kayıtlı olan Macaroğlü Mehmed bin Mehmed'in oğludur. Ağsaklar köyü tablodan da anlaşılacağı üzere kalabalık bir nüfusa sahip değildir.

Tablo 1: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla İsim ve Meslekleri

Hâne	Numara	İsim	Meslek
1	1	Molla Şa'ban oğlü İsmail bin Şa'ban	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
2	1	Kuruoğlü Mehmed bin 'Ali	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
3	1	Kazakoğlü Halil bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
4	1	Çaylakoğlü Yusuf bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
5	1	Çaylakoğlü Mehmed bin Bayram	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
6	1	Mutafoğlü İbrahim bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü

7	1	Tilkiöğlü Hasan bin Halil	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
8	1	Kör Kâhya oğlu Hüseyin	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
9	1	Diğer Tilkiöğlü Ahmed bin Hüseyin	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
9	1	Tilkiöğlü Mehmed bin Hüseyin	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
10	1	Kürd Ali oğlu Hüseyin bin Ali	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
11	1	Karadağlı oğlu Hüseyin bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
12	1	Beğöğlü Hüseyin bin Süleyman ³	? ⁴
13	1	Macaroğlü Mehmed bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
13	1	Macaroğlü Yusuf bin Mehmed	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
14	1	Himmat Çavuşun oğlu Ahmed bin Himmet	Erbâb-ı zırâ'atdan idüğü
15	? ⁵	Hekimoğlü Ahmed bin İbrahim	? ⁶

Tablo 1'de görüldüğü üzere 1845 yılı temettuat defteri kayıtlarında Ağsaklar köyünde en çok Mehmed ismi bulunmaktadır (toplam 6 kişi). Kişilerin lâkapları olan Kuru, Kazak, Tilki, Kürd, Macar, Karadağlı, Mutaf ve Çaylak lakapları günümüzde de kullanılmaktadır; ancak Mutaf ve Çaylak lakapları Aksaklar köyünün yakınında yer alan Fırdan köyünde bulunmaktadır. Ağsaklar köyü ahalisinin tamamı, 1845 yılı temettuat defteri verilerine göre tarımla uğraşan kimse anlamına gelen “erbâb-ı zırâ'atdan idüğü” şeklinde kayıtlıdır. Tablo 1'de de görüldüğü üzere, hane 12'de kayıtlı olan Beğöğlü Hüseyin bin Süleyman'ın vergi sayımından önce Gediz kazasındaki Arslanlı köyüne yerleştiği ve orada ziraat ile meşgul olduğu belirtilmiş olup Ağsaklar köyünde emlak, arazi ve temettuatının olmadığı kaydedilmiştir (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak No. 8). Hane 15'te kayıtlı olan Hekimoğlü Ahmed bin İbrahim adlı kişinin ise Ağsaklar köyünün temettuat defterine kayıtlı olmasına rağmen böyle bir kişinin köyde bulunmadığı ve dolayısıyla da emlak, arazi ve temettuatının olmadığı belirtilmiştir (BOA. ML. VRD. TMT. d., No. 07922, Varak No. 9). Temettuat defterlerinin kayda geçirilmesinden en başta muhassıllar sorumludur; ancak diğer devlet görevlilerinin de söz konusu yazımlara yardımcı oldukları da bilinmektedir. Bu işten sorumlu olan her muhassıla bir de kâtip eşlik ediyordu. Muhassıllar, bu sayımları yaparken bölgedeki yerel unsurlardan da faydalanmaktaydılar. Temettuat sayımları bu husustan dolayı daha önceki sayımlardan farklı konumdaydılar. Muhtarlar ve imamlar ise bu sayımlara eşlik ediyorlardı. Temettuat kayıtlarından birçok muhtarın sayımlara tanıklık ettikleri bilinmektedir (Adıyeke, 2000, 777-778).

Yukarıda da bahsedildiği üzere temettuat sayımları mahallî idareciler tarafından yapılmıştır. H. 1256 (M. 1840)'daki sayımlardan muhassıllar mesul olup, bu tarihli bir temettu defterinde muhassıllık, müfti, mal ve emlak kâtipleri ve meclis âzâlarının mühürleri; diğer bir defterde ise tasdik ibaresi altında nâibin mührü bulunmaktadır. H. 1261 (M. 1844-1845)'de sistemde değişiklik yapıldığından Müslümanların yazılması

muhtar-ı evvel ve sânilerle köy imamları; gayr-i müslimlerin yazılması, varsa kocabaşlarla papazların sorumluluğu altında yapılmış olup defterlerin bitiminde bunların mühürleri vardır (Kütükoğlu, 1995, 397-398). Nitekim Ağsaklar köyünün temettuat defterinin 10. varağında da “imam der-karye-i Ağsaklar”, “muhtar-ı evvel der-karye-i Ağsaklar”, “muhtar-ı sâni der-karye-i Ağsaklar” şeklinde köyün imamının, birinci ve ikinci muhtarının⁷ mühürleri bulunmaktadır (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak no. 10). Temettuat defterlerinde kayıtlı olan hanelere birden başlamak kaydıyla numara verilmektedir. Defterin ilk hanelerindeki kişiler ise genellikle imam ve muhtarlardır (Adıyeke, 2000, 780). Ağsaklar köyünün temettuat defterinde yer alan mühürlerin içeriğinde imam ve muhtarların adı yazmamaktadır; ancak Molla lakabından yola çıkarak hane 1’de ikamet eden Molla Şa’ban oğlu İsmail bin Şa’ban’ın Ağsaklar köyünün imamı olması muhtemeldir. Köyün muhtarlarının ise hane 2’de ikamet eden Kuruoğlu Mehmed bin ‘Ali ile hane 3’te ikamet eden Kazakoğlu Halil bin Mehmed olması muhtemeldir; zira bu tespit, söz konusu kişilerin ilgili temettuat defterinde ilk hanelerde kayıtlı olmasının yanı sıra mal varlıkları ve gelirlerinin fazla oluşu da etkili olmuştur (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak no. 2-3).

2. 19. Yüzyılın Ortalarında Ağsaklar Köyünde Zirai Üretim ve Hayvancılık

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere Ağsaklar köyünün tarım alanlarının büyük çoğunluğu ekilmiş anlamına gelen mezru tarlalardan oluşmaktadır. Köyün toplam tarım arazisi miktarı 554 dönümdür. Bunun haricinde gayr-ı mezru tarla da bulunmamaktadır. İlgili temettuat defterindeki kayıtlara göre köyde gayrimüslim bulunmamaktadır. Defterde yer alan kayıtlardan birisi de palamut ağaçlarıdır. Osmanlı Devleti ağaç sayımında kök ya da sak tabirlerini kullanırdı. Defterde kök olarak sayılan bu palamut ağaçları, bazı yerlerde “palamurd” bazı yerlerde de “palamut” şeklinde kaydedilmiştir (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922). Köy ahalisi palamut ağacının pelitini tanımlarken günümüzde dahi “balarmut/balamırt/balambırt” tabirlerini kullanmaktadır. Bu kullanım, köyün temettuat defterindeki bazı yerlerde palamutun “palamurd” şeklinde kaydedilmesini açıklar niteliktedir. Palamut ağacının pelitleri genellikle dericilik ve ilaç sektöründe kullanılmaktadır (İnal, 1955, 104-106). Ayrıca defterdeki verilere göre ahalinin afyon/haşhaş tarlaları da vardır. Köydeki hanelerin tamamına yakınının ise bostan tarlası mevcuttur.

Tablo 2: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla Tarım Alanları

Hâne	Numara	Mezru’ Tarla Dönüm	Afyon Tarlasi Dönüm	Bostan Tarlasi Dönüm	Bağ Dönüm	Toplam Dönüm	Palamud Eşcarı Kök
1	1	60	1	2	-	63	-
2	1	40	-	2	-	42	-
3	1	60	4	1	-	65	-
4	1	25	-	1	-	26	-
5	1	-	-	2	-	2	50
6	1	30	-	2	-	32	-
7	1	60	4	2	-	66	-
8	1	54	5	2	-	61	-
9	1	-	5	1	-	6	30
9	1	32	-	3	-	35	-
10	1	40	-	1	-	41	15

11	1	-	-	1	-	1	-
12	1	-	-	-	-	-	-
13	1	40	-	1	-	41	25
13	1	20	-	-	1	21	-
14	1	50	-	2	-	52	10
15	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	16	511	19	23	1	554	130

Ağsaklar köyünde tarla ve bağlarda üretilip vergiye konu olan ürünler buğday (hınta), arpa (şa'ir), yulaf ('alef), burçak, nohut, darı, üzüm ve afyondur. Ağaçlardan elde edilen ve vergiye konu olan ürün ise palamuttur. Ağsaklar köyünde üzüm üretimi yapan ve vergi veren tek kişi hane 13'te ikamet eden Macaroğlu Yusuf bin Mehmed'dir (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak No. 8). Defterde hane 13'te iki kişi kayıtlıdır. Bu durum bir haneden vergi veren iki kişinin olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu durum hane 9'da da mevcuttur. Ayrıca üretilen tarım ürünleri kile⁸ üzerinden aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla Tarım Ürünleri (Kile)

Hâne	Numara	Hınta (Buğday)	Şa'ir (Arpa)	'Alef (Yulaf)	Burçak	Nohut	Darı
1	1	30	17	5	1	10	-
2	1	130	20	10	-	10	-
3	1	21	9	-	-	-	-
4	1	11	1	-	-	-	-
5	1	10	1	-	-	-	-
6	1	14	2	-	-	-	1
7	1	21	6	-	1	1	-
8	1	19	5	2	2	-	-
9	1	19	4	-	-	-	-
9	1	15	2	-	-	-	-
10	1	16	1	-	-	-	-
11	1	15	5	1	-	-	-
12	1	-	-	-	-	-	-
13	1	16	2	-	-	-	-
13	1	1	1	-	-	-	-
14	1	12	2	-	-	0,5	-
15	1	-	-	-	-	-	-
Toplam	17	350	78	18	4	21,5	1

Ağsaklar köyünde 1845 yılındaki toplam hayvan sayısı 398'dir. Hayvanlar sağmal (süt veren), yoz (kısır), dişi ve erkek olarak detaylı şekilde deftere kaydedilmiştir. Ayrıca köyde yalnızca hane 1'de ikamet eden kişiden "resm-i kovan" yani bal vergisi alınmaktadır. Hayvanlar, aşağıdaki tablolarda da görüldüğü üzere re's yani baş üzerinden sayılmaktadır. Köyde bulunan merkep, beygir, öküz, kısırak, camus gibi koşum hayvanlarının toplam sayısı 72'dir. Hayvanlar arasında geliri kaydedilenler, sağmal inek, sağmal keçi, yoz keçi ve sağmal camustur (manda). Tablolardan da anlaşılacağı üzere Ağsaklar köyü ahalisinin başlıca gelir kaynaklarını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Ayrıca ahali arasında ziraat haricinde bir mesleğe sahip olan da yoktur.

Tablo 4: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla Hayvan Türleri ve Sayısı (Re's/Baş)

Hâne	Numara	Sağmal İnek	Öküz	Merkep	Sağmal Keçi	Bargir (At)	Yoz (Kısır) Keçi	Sağmal Camus	Kısırak
1	1	-	2	2	20	1	40	7	1

2	1	1	2	2	12	1	13	-	-
3	1	-	2	-	40	1	60	-	2
4	1	2	2	1	-	-	-	-	-
5	1	1	1	2	-	-	-	-	-
6	1	1	1	1	-	-	-	-	-
7	1	2	4	1	-	1	-	-	-
8	1	1	2	-	-	-	-	-	1
9	1	1	2	1	-	1	-	-	-
9	1	-	2	1	-	-	-	-	-
10	1	1	2	-	-	1	-	-	-
11	1	1	4	2	1	-	4	-	-
12	1	-	-	-	-	-	-	-	-
13	1	-	2	1	1	-	-	-	-
13	1	-	2	-	-	1	-	-	-
14	1	-	4	1	?	-	12	-	-
15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	16	11	34	15	74	7	129	7	4

Tablo 5: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla Hayvan Türleri ve Sayısı (Re's/Baş)

Hâne	Numara	Oğlak	Malak	Düğe	Buzağı	Koşum Camus	Erkek Keçi	Dana	Dişi Malak
1	1	20	1	-	-	2	-	-	-
2	1	12	-	-	1	3	-	-	-
3	1	40	-	-	-	1	-	-	1
4	1	-	-	-	1	-	-	-	-
5	1	-	-	-	1	1	-	-	-
6	1	-	-	2	1	-	-	1	-
7	1	-	-	-	2	-	4	1	-
8	1	-	-	-	1	2	-	-	-
9	1	-	-	-	1	2	-	-	-
9	1	-	-	-	-	1	-	-	-
10	1	-	-	-	1	-	-	-	-
11	1	1	-	-	-	-	-	2	-
12	1	-	-	-	-	-	-	-	-
13	1	1	-	1	-	-	-	-	-
13	1	-	-	-	-	-	-	-	-
14	1	8	-	-	1	-	-	-	-
15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	16	82	1	3	10	12	4	4	1

3. 19. Yüzyıl Ortalarında Ağsaklar Köyünde Vergi ve Gelir Durumu

Ağsaklar köyü ahalisinin verdiği vergilerden en büyük payı “erbâb-ı zırâat” bölümü oluşturmaktadır. Ondan sonra sırasıyla afyon, palamut, bostan, âdet-i ağnam (hayvanlardan alınan vergi), üzüm ve resm-i kovan gelmektedir. Tablolardan da anlaşılacağı üzere köydeki palamut ve afyon gelirleri oldukça önem taşımaktadır. Tablo 6’da görüldüğü üzere köydeki ahalinin vergiler hariç en yüksek gelir kaynağı mezru tarlalardır. Daha sonra sırasıyla afyon, palamut ve bostan tarlaları gelmektedir. Hayvanlardan da en çok gelir getiren sağmal keçidir. Daha sonra sırasıyla sağmal inek, yoz keçi ve sağmal camus gelmektedir.

Tablo 6: Ağsaklar Köyü Ahalisinin 1845 Yılı Vergileri (Kuruş)

Hâne	Numara	Ziraatten alınan vergi	Sene-i şâbıkda verdiği	A'şâr-ı bostan	'Aded-i ağnam	Afyon a'şârı	Palamud a'şârı	Üzüm a'şârı	Resm-i kovan	Yıllık toplam vergi
1	1	300	-	50	16	100	30	-	2	498
2	1	235	-	20	6	-	35	-	-	296
3	1	300	-	10	28	100	20	-	-	458
4	1	-	60	4	-	-	10	-	-	74
5	1	-	180	20	-	-	30	-	-	230
6	1	-	180	12	-	-	20	-	-	212
7	1	-	300	16	-	100	25	-	-	441
8	1	-	240	20	-	100	20	-	-	380
9	1	200	-	10	-	100	25	-	-	335
9	1	-	50	20	-	-	10	-	-	80
10	1	-	200	5	-	-	20	-	-	225
11	1	-	180	19	1	-	20	-	-	220
12	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	1	-	180	3	-	-	20	-	-	203
13	1	-	-	-	-	-	10	20	-	12
14	1	-	20	8	5	-	10	-	-	43
15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	17	1035	1590	217	56	500	305	20	2	3707

Tablo 7: Ağsaklar Köyü Ahalisinin Hane İtibarıyla Vergiler Hariç Gelir Grupları ve Miktarı (Kuruş)

Hâne	Numara	Mezru' Tarla	Afyon Tarlası	Bostan Tarlası	Sağmal İnek	Sağmal Keçi	Yoz Keçi	Sağmal Camus	Palamud Eşcârı	Bağ
1	1	7055	1065	720	-	120	40	100	450	-
2	1	2820	-	200	30	82	13	-	530	-
3	1	4210	1300	-	-	560	60	-	300	-
4	1	1840	-	80	30	-	-	-	150	-
5	1	2120	-	200	30	-	-	-	350	-
6	1	2760	-	130	30	-	-	-	300	-
7	1	4250	1300	190	60	-	-	-	375	-
8	1	3850	1200	300	30	-	-	-	300	-
9	1	3400	1300	135	30	-	-	-	510	-
9	1	2880	-	350	-	-	-	-	152	-
10	1	4068	-	100	30	-	-	-	300	-
11	1	3218	-	265	30	6	4	-	290	-
12	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	1	3060	-	50	-	6	-	-	300	-
13	1	670	-	-	-	-	-	-	150	42
14	1	2440	-	170	-	48	12	-	150	-
15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	17	48641	6165	2893	300	822	129	100	4627	42

Sonuç

Kütahya'nın Gediz ilçesine bağlı köylerinden biri olan Ağsaklar (günümüzdeki ismiyle Aksaklar) köyünün 1845 yılına ait temettuat defteri kayıtları esas alınarak hazırlanan bu çalışmada, köyün hem demografik yapısı hem de sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Defterdeki veriler, daha iyi istifade edilebilmesi için tablolar haline getirilerek sunulmuştur. Bu bilgilerin yanı sıra köyün günümüzdeki coğrafi konumu ve demografik yapısı hakkında da genel bir bilgi verilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonunda yer

alan ekler başlığında Ağsaklar köyüne ait olan temettuat defterinin orijinal nüshaları eklenmiştir. Ağsaklar köyüne ait temettuat defterinin 1845 yılı verilerinden hareketle köyün temel geçim kaynağının tarımsal üretim ve hayvancılık olduğu anlaşılmaktadır. Afyon/haşhaş tarlasına sahip olan kişilerin ise diğerlerine nispetle daha nüfuzlu kişiler olmaları muhtemeldir; zira Osmanlı Devleti herkesin afyon yetiştirmesine izin vermezdi; çünkü afyon ve tütün devletin önemli gelir kaynaklarındandı. Ayrıca söz konusu ürünlerin üretiminde devlet, üreticinin ürünü korumak zorundaydı; çünkü afyon ve tütün kaçakçılığı bu dönemde oldukça yaygındı ve bu ürünler bölgede yer alan eşkıyalar için de önemli gelir kaynakları arasındaydı. Bunların haricinde ilgili temettuat defterindeki verilere göre köyün önemli gelir kaynaklarından biri de meşe palamudu yani kısaca palamut ağaçlarıydı. Tablo 7’de görüldüğü üzere defterde kayıtlı olan 17 hanenin ikisi hariç tamamının gelir elde ettiği ürünlerden biri de palamut ağaçlarıydı. Bu ağaçların gelir getiren kısmı ise pelit adı verilen kestane türünden olan sert meyvesidir. Bir ağaçta çok sayıda bulunan bu pelitler özellikle dericilik ve ilaç sektörlerinde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Günümüzde dahi palamut pelitleri çeşitli sektörlerde kullanılmak üzere her sonbahar mevsiminde Aksaklar köyünden toplanmaya devam etmektedir. Tablo 2’de de görüldüğü üzere köydeki hemen hemen her hane az dönümde olsa bostan tarlasına sahiptir. Söz konusu bu durum günümüzde de geçerlidir; zira Aksaklar köyündeki her ailenin irili ufaklı mutlaka bir bostan tarlası mevcuttur. Bu bostan tarlasında ağırlıklı olarak kavun yetiştirilmektedir ve bu kavunlar günümüzde Gediz Pazarı’nda satılarak köylüye maddi anlamda destek sağlamaktadır. Köyün temettuat defteri esas alınarak bütün bu sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde, köydeki ahalinin tamamının 1845 yılında ziraat ve hayvancılıkla meşgul olduğu, başka meslek grubundan olan kişilerin köyde bulunmadığı, ahali arasında gayrimüslim nüfusun var olmadığı, defterde kayıtlı olan kimselerin lakaplarının günümüzde dahi varlığını devam ettirdiği, o ailelerle bu lakapların özdeşleştirildiği, küçükbaş hayvancılığın büyükbaş nazaran daha revaçta olduğu, keçilerin ve oğlakların diğer hayvanların sayılarından fazla olduğu, gelir miktarları ve hayvan sayıları esas alındığında keçi sütü üretiminin manda (camus) ve inek sütü üretimini açık ara geride bırakarak ilk sırada yer aldığı, manda sütünün ise inek sütüne nazaran daha çok tercih edilerek ikinci sırada bulunduğu, tarımda sırasıyla buğday ve arpa üretiminin zirvede yer aldığı, mısır (darı) üretiminin ve üzüm bağlarının sayısının günümüze nazaran söz konusu dönemde daha az olduğu, palamut ağaçlarından toplanan, başta dericilik ve ilaç sektörü gibi çeşitli alanlarda kullanılan pelitlerden elde edilen gelirin köyün gelir kalemleri arasında sırasıyla ekili tarla ve afyon tarlalarının ardından üçüncü sırada geldiği sonuçlarına ulaşılabilmektedir.

Notlar

1. Araştırmayı yapan kişi bu hatasıyla temettuat defterlerinde bir haneden ayrı şekilde iki kişinin vergi verebileceği hususunu gözden kaçırmıştır. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti’nde hane, bir çatı altında yaşayan herkesi değil, bağımsız bir gelir kaynağına sahip olan evli çiftleri ifade ederdi. Dolayısıyla baba evinde oturan, ama evli ve bağımsız gelir kaynağına sahip olan bir erkek evlat, ayrı bir hane demektir; yani hane halkı, ekonomik bakımdan bağımsız bir aile anlamına gelirdi (İnalçık, 2017, 21). Yukarıda da görüldüğü üzere Çaylakoğlu Yusuf bin Mehmed yani Mehmed’in oğlu olan Yusuf, hane 4’te vergi veren olarak; Çaylakoğlu Mehmed bin Bayram yani Bayram’ın oğlu Mehmed ise hane 5’te vergi veren olarak kaydedilmiştir; ancak Aloda Kaplan, yapmış olduğu bu hata ile aynı lâkabı taşıyan baba ve oğlu farklı lakaplar taşıyan kişiler olarak göstermiştir.
2. İç Batı Anadolu’daki Murat, Eğrigöz ve Şaphane dağlarından inen suların birleşmesiyle oluşan Gediz Nehri, batıya doğru ilerlerken, kuzeyden Kunduzlu, Selendi, Deliiniş ve Demrek çaylarını, güneyden ise Kula

- volkanik yöresinden gelen küçük dereleri sularına katar. Uşak ilinin Banaz Çayı'ndan sonra ikinci önemli akarsuyudur. Akarsuyun bazı küçük kaynakları bu ilin sınırları içindedir. Önce Kütahya il sınırları içinde akan Gediz, Uşak merkez ilçeye bağlı Emirfakı Köyü'nün kuzeyinde Uşak topraklarına girer. Irmak, merkez ilçenin Güre Bucağına kadar kuzey-güney yönünde akar. Bu bucağın yakınlarında batıya döner ve Salihli ilçesinin kuzeydoğusundan Gediz Ovası'na girer ve güneyden Kemalpaşa Ovası'ndan gelen Nif Çayı'nı, Manisa Merkez'den gelen Kumludere Deresi'ni de içine alarak İzmir Körfezi'ne dökülür. (VP, 19 Ocak 2023).
3. Hane 12'de kayıtlı olan Beğoğlu Hüseyin bin Süleyman'ın vergi sayımından önce Gediz kazasındaki Arslanlı köyüne yerleştiği ve orada ziraat ile meşgul olduğundan Ağsaklar köyünde emlak, arazi ve temettuatının olmadığı belirtilmiştir. *"Beğoğlu Hüseyin bin Süleymân merkûm bundan mukaddem Gedüs kazâsında Arslanlı karyesinde tavattun iderek zirâ'at ile meşgûl olub işbu karyede emlâk ve arâzisi olmadığı"* (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak no. 8).
4. Beğoğlu Hüseyin bin Süleyman'ın mesleğinin defterdeki ilgili kayıttan çiftçilik olduğu anlaşılmaktadır (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak no. 8).
5. Hane 15'te kayıtlı olan Hekimoğlu Ahmed bin İbrahim adlı kişinin kaçınıcı hâne olduğuyla ilgili veri kayıtlı olmasına rağmen hâne içindeki kaçınıcı aile olduğuyla ilgili olan numarası hakkında defterde bilgi verilmemiştir. Zira Ağsaklar köyü defterinde Hekimoğlu Ahmed bin İbrahim adında bir kişi kayıtlı olmasına rağmen vergi sayımı esnasında böyle bir kişinin köyde bulunmadığı ve bundan dolayı da mal ve mülkünün olmadığı kaydedilmiştir. *"Hekimoğlu Ahmed bin İbrâhim merkûm nüfûsda deftere kayd ise de karye-i mezbûrda bu misillü âdem bulunmayub ve emlâk ve arâzi dahî olmadığı"* (BOA. ML. VRD. TMT. d. , No. 07922, Varak no. 9).
6. Hane 15'teki kişinin mesleği hakkında bilgi verilmemiştir.
7. Muhtarlıklar ilk olarak İstanbul'da kuruldu. Yeniçeri ocağı lağvedildikten sonra; şehrin güvenliğini sağlamak, vergi toplayabilmek ve mahallelerin düzenini korumak gerekmektedir; çünkü eskiden genel güvenlik hizmetleri ve beledi kolluk görevlerinin yerine getirilmesinde; yeniçeri ocağına bağlı subaylar ve mahallelerdeki yeniçeri kollukları büyük rol oynuyordu. Asayişin dışında diğer malî-mülkî görevlerin yerine getirilmesi için yeni bir kamu görevlisi gerekmektedir. Vakanüvis Ahmed Lüffi Efendi'ye göre; 1827 yılında Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse (Eyüb, Galata, Üsküdar) ahalisinin erkek nüfusunun sayım ve yazımı yapıldı. Nüfusun artması, işsizlik ve serseriliğin önü alınması için, şehre giriş ve çıkış kontrol altına alındı. İmamların gelen gidenlerin mürur tezkirelerini kontrolde ihmal ve yolsuzlukları görülmüştü. Bu nedenle, imamların müsamaha edip, göz yumması için her mahalleye evvel ve sâni olmak üzere iki de muhtar tayin edildi (Ortaylı, 2018, 109). Bu uygulama İstanbul dışında da uygulanıyordu. Böylelikle muhtarlara mahalle imamı, mahalle halkına da muhtarlar kefil edilmiş oluyordu (Çadırcı, 1970, 411). Mahalle muhtarlık teşkilatında birinci ve ikinci muhtar (evvel ve sâni) ve imamın ortak çalıştığı anlaşılıyor. Başlangıçta mahalleden sorumlu olan tek bir imam vardı. Geçiş döneminde imam ile birlikte iki muhtar görevlendirildi. Sonra iki muhtarın yanında imam yardımcı pozisyonuna geriledi. Ancak henüz muhtarlık kurumsal olarak örgütlenememişti. Bu örgütlenmeye imkan veren 1864 Vilâyet Nizamnamesi'dir. Buna göre kasaba ve şehirlerde en az elli hane bir mahalle olarak kabul ediliyor ve köy hükmünde olduğu belirtiliyordu. Bunun yanında mahalle ve köy yönetimlerinde ihtiyar meclisleri kurulabiliyordu. Bu durum mahalle ve köy muhtarlığının kurumsallaşma sürecinde önemli bir adımdır (Bal vd. , 2012, 22)
8. Hububat ölçegi olarak kullanılan bir tabir olan kile, farklı zaman ve mekanlara göre değişik ölçekleri ifade etmektedir. Kilenin İstanbul kilesi, Manisa kilesi gibi çeşitli türleri vardı ve kilelerin miktarları da birbirlerinden farklı idi. İstanbul kilesi zahirenin cinsine göre 18-20 okka, ortalama 25 kilo civarındaydı. 1 kıyye (okka) = 1,283 kg; 1 kile = (20 okka x 1,283 kg) 25,66 kg; 1 kantar = (44 okka x 1,283 kg) 56,452 kg. (Pakalın, 1993, 281; Bilgi, 2008, 232; Kallek, 2022, 568).
9. Gediz Pazarı gerek büyüklük gerekse de çeşitlilik bakımından bölgede ekonomik önem taşıyan bir yerdir. Zira civar köyler, ilçeler hatta illerden bu pazara gelenlerin sayısı da günümüzde bir hayli fazladır. Ayrıca bu pazar yeri, yörenin türkülerinde de sık sık bahsedilmektedir (Örneğin, Gediz Pazarı türküsü).

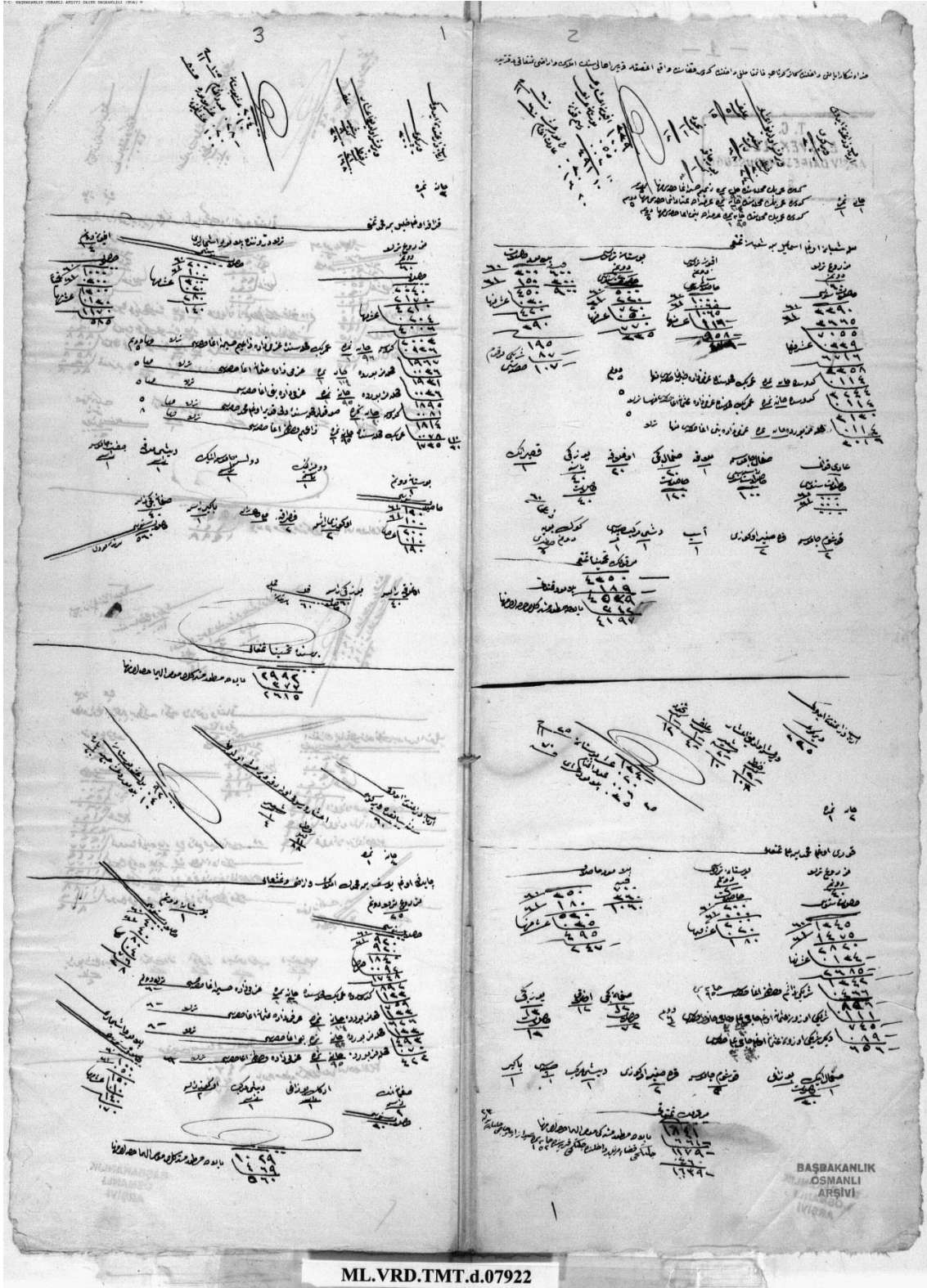
Kaynakça

- BOA, ML. VRD. TMT. d. [Maliye Nezâreti Temettuat Defterleri]. nr. 07922.
- Adıyeke, Nuri. "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri". *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 11 (2000): 769-823.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/otam/issue/11092/132501>
- Bal, Hüseyin vd. "Muhtarların Sosyal-Ekonomik Özellikleri ve Mahalle-Kentsel Sorunlara Yaklaşımları (Isparta Örneği)". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17/2 (2012): 17-40.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20821/222844>
- Baykara Taşkaya, Arzu. "1844 Tarihli Temettuat Kayıtlarına Göre Kütahya Sancağına Bağlı Şaphane Köyünün Sosyal Ekonomik Yapısı". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 35 (2013): 235-252.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4777/65829>
- Bilgi, Nejdet. "XIX. Yüzyılın Ortalarında Yaka Köy", *Prof. Dr. Necmi Ülker Armağanı* (2008): 223-244.
https://www.academia.edu/13438312/XIX_Y%C3%BCzy%C4%B1%C4%B1n_Ortalar%C4%B1nda_Yaka_K%C3%B6y
- Çadırcı, Musa. "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme". *Bellekten* 34/135 (1970): 409-420.
<https://belleten.gov.tr/tam-metin/3369/tur>
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Doğu Matbaası, i. Basım: 1962.
- Efe, Ayla. "Osmanlı Devleti'nde Yeniden Yapılanmanın Şafağında Üç Vergi Sayımı". *Akademik İncelemeler Dergisi* 11/2 (2016): 23-46.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler/issue/25775/271811>
- Faroqhi, Suraiya. *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?*. çev. Zeynep Altok. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, i. Basım, 2001.
- FIG, Fall In Grain. "Fall In Grain World Aksaklar". 19 Ocak 2023:
<http://www.fallingrain.com/world/TU/43/Aksaklar.html>
- Güran, Tefvik. "19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri". ed. Halil İnalçık, Şevket Pamuk. *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*. 73-94. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, i. Basım, 2000.
- Işık, Şevket. "Tarihsel Coğrafya Açısından Temettuat Defterlerinin Değerlendirilmesi ve Aşağı Akçay Havzası Örneği". *Ege Coğrafya Dergisi* 10 (1999): 239-280.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ecd/issue/4884/66967>
- İnal, Selahattin, "Meşe (Quercus) Hakkında Etimolojik ve Tarihi Etüdü". *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 5/1 (1955): 100-111.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jffiu/issue/18662/196919>
- İnalçık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I*. çev. Halil Berktaş. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. i. Basım, 2017.
- Kallek, Cengiz. "Kile". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/567-570. Ankara: TDV Yayınları, 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kile>
- Kaplan, Aloda. *19. Yüzyılda Gediz Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Kızıllan, Ayşe Özdemir. "Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (2008): 57-66.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4762/65421>
- Kütükoğlu, Mübahat S. . "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa". *Bellekten* 63/238

- (1999): 755-773. <https://belleten.gov.tr/tam-metin/2524/tur>
- Kütükoğlu, Mübahat S. . “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”. *Bellekten* 59/225 (1995): 395-412.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ttkbelleten/issue/61148/909603>
- Ortaylı, İlber. *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, iii. Basım, 2018.
- Öztürk, Said. “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 1/1 (2003): 287-304.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/talid/issue/43380/528510>
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, i. Basım, 1993.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, i. Basım, 1993.
- Redhouse, Sir James William. *Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*. ed. Andreas Tietze vd. İstanbul: Çeltüt Matbaası, iv. Basım, 1981.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “Biruni Merkezi Dağıtım Sistemi”. 18 Ocak 2023: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- VP, Vikipedi. “Vikipedi Gediz Nehri”. 19 Ocak 2023: https://tr.wikipedia.org/wiki/Gediz_Nehri
- Yaşa, Memduh. “Temettü”. *Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*. ed. Nezihe Araz vd. 12/46. İstanbul: Meydan Yayınevi, i. Basım, 1973.

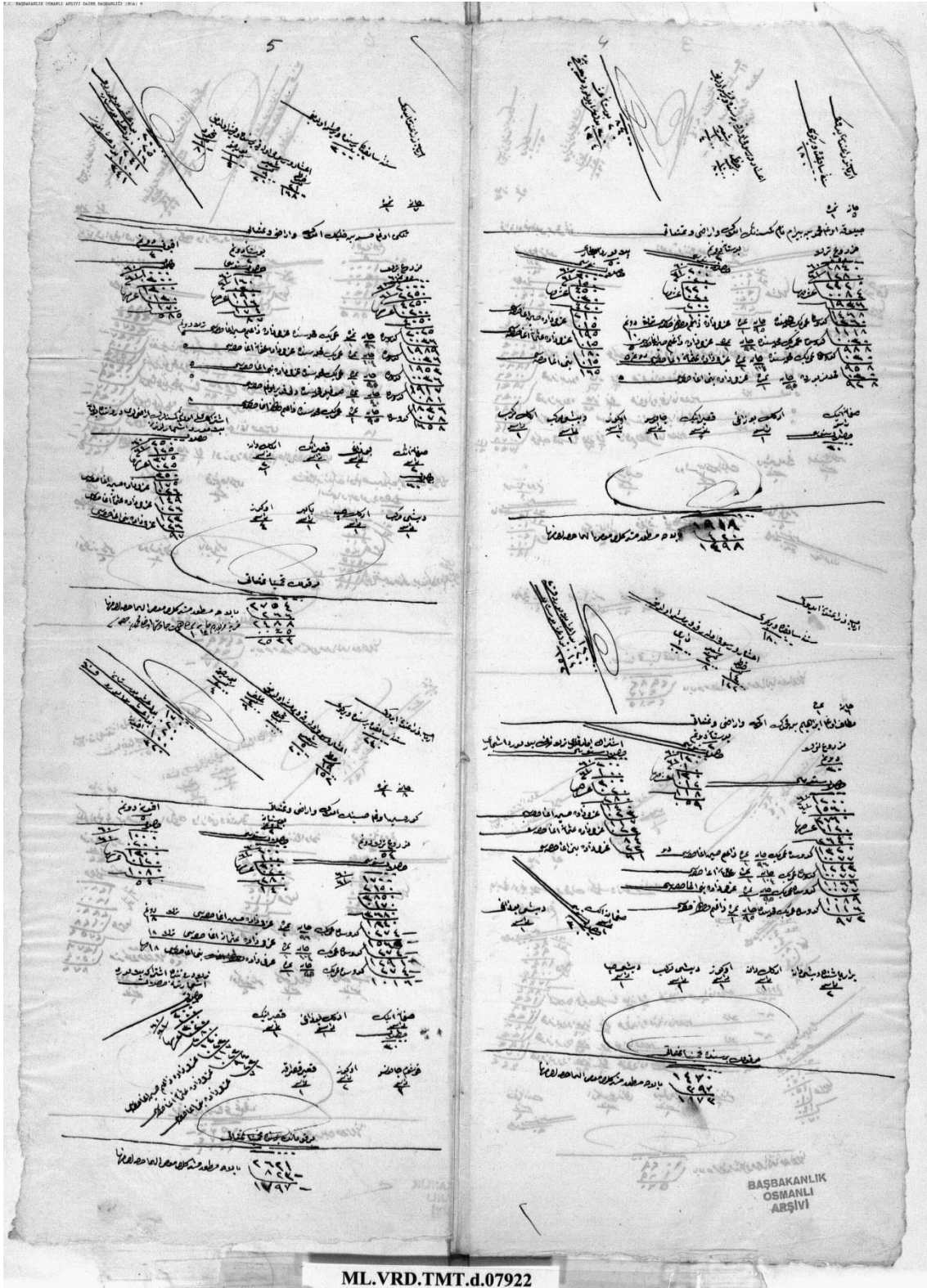
Ekler

Ek-1 Aksaklar köyüne ait temettuat defterinin ilk sayfası

ML.VRD.TMT.d.07922

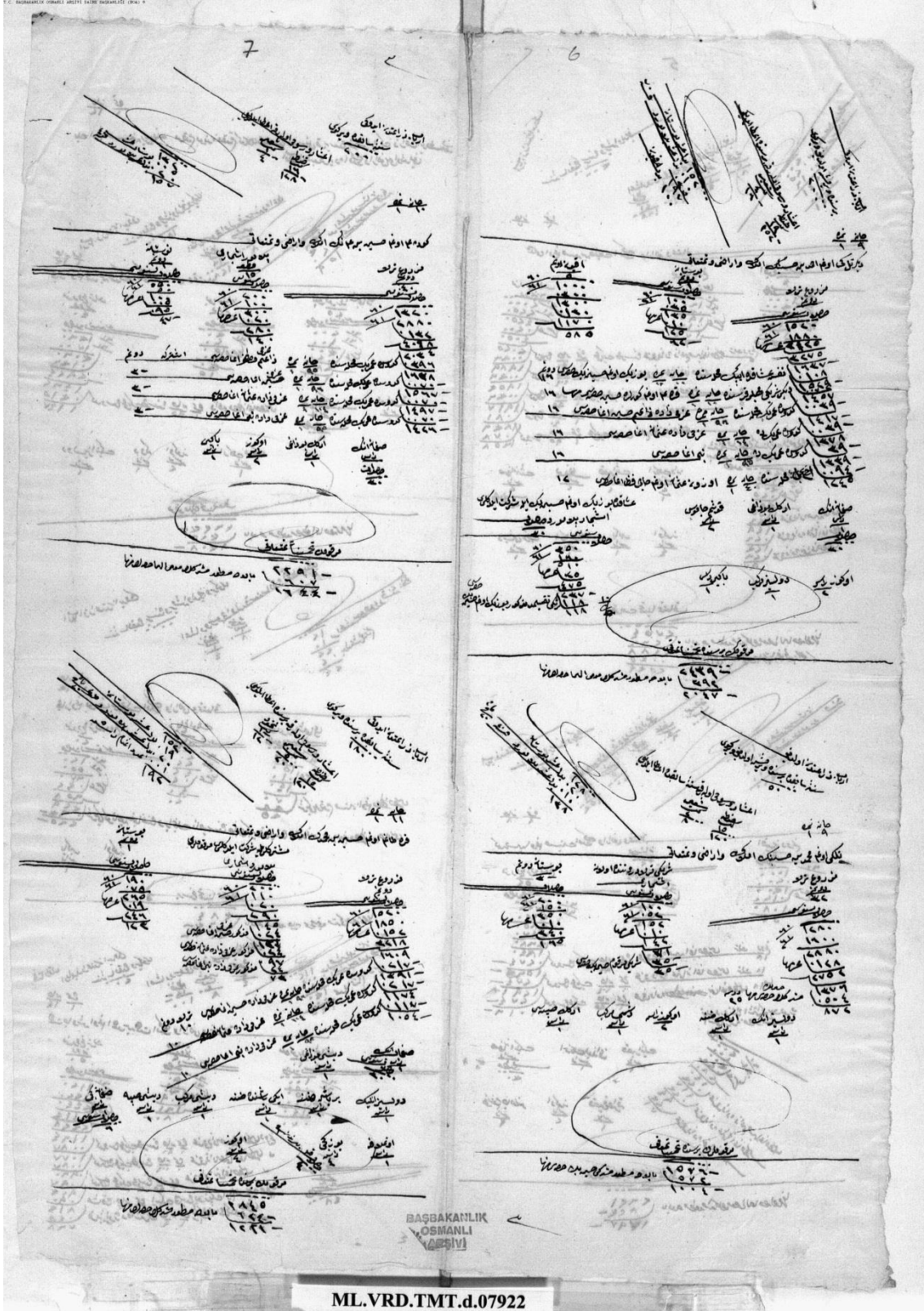
Ek-2 Aksaklar köyüne ait temettuat defterinin ikinci sayfası

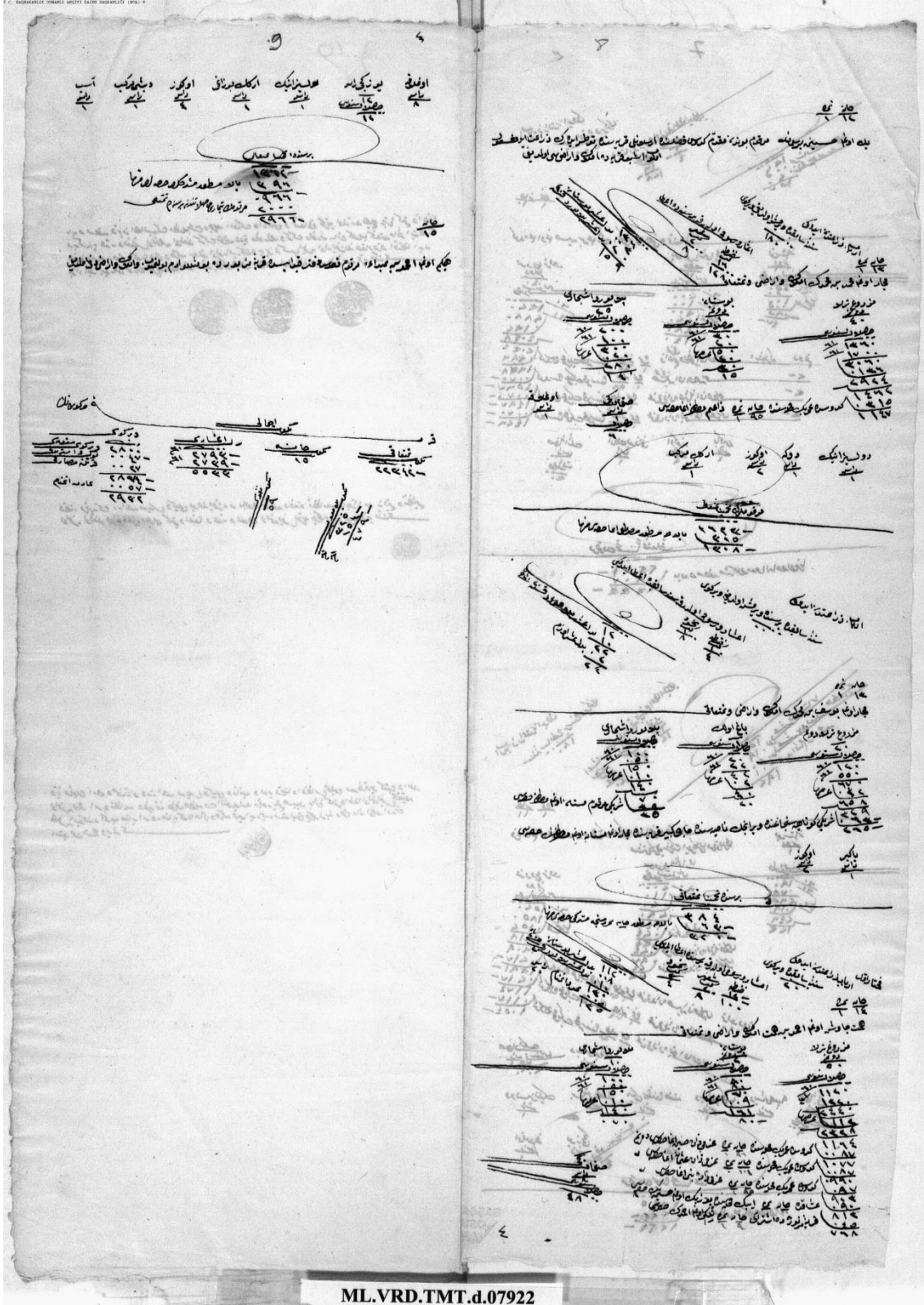
ML.VRD.TMT.d.07922

BASBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ

Ek-3 Aksaklar köyüne ait temettuat defterinin üçüncü sayfası

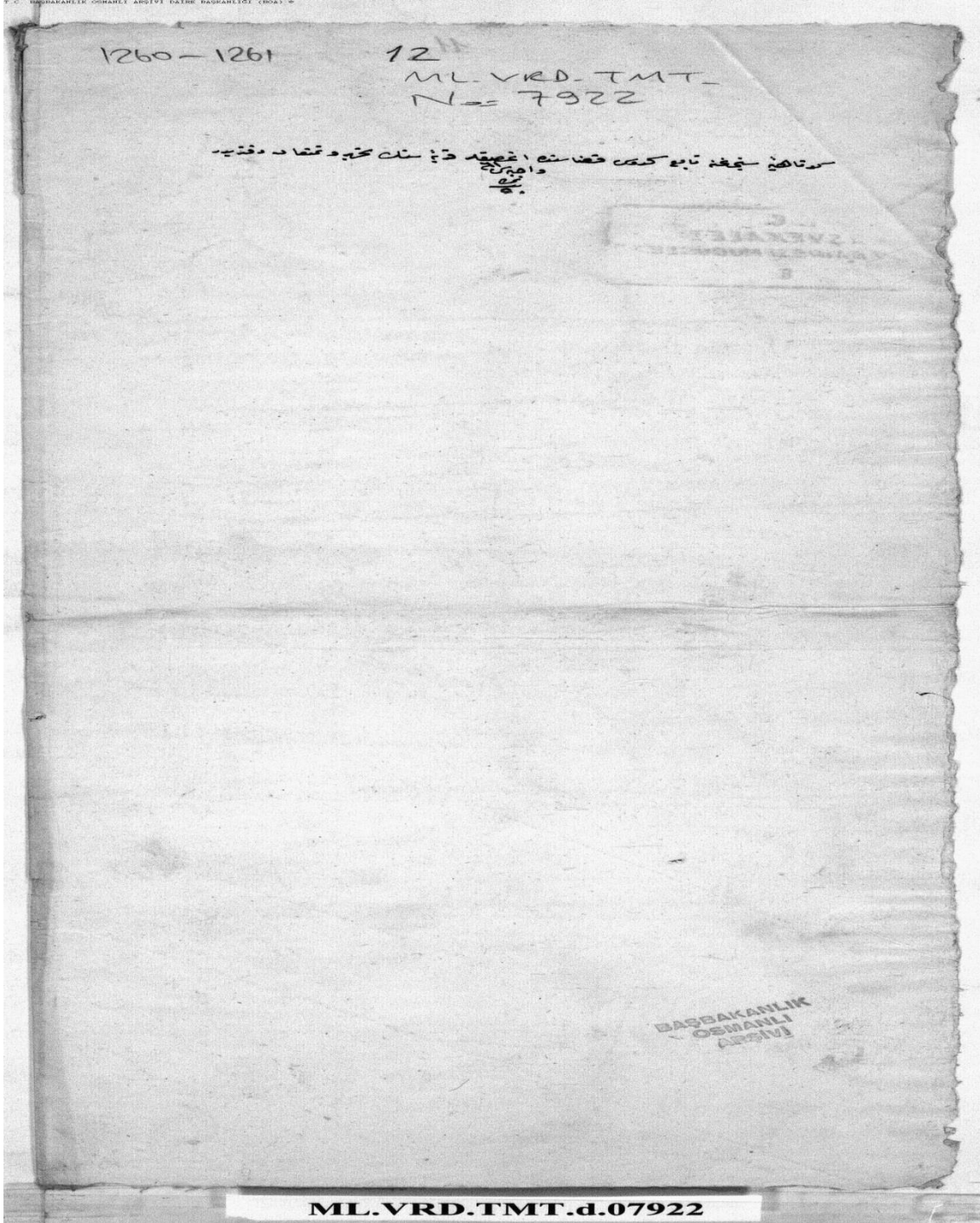

EK-4 Aksaklar köyüne ait temettuat defterinin dördüncü sayfası

ML.VRD.TMT.d.07922

Ek-6 Aksaklar köyüne ait temettuat defterinin son sayfası

Stalin Dönemi (1928-53) Sovyet Tarih Yazımında Türkistan/Orta Asya

*Turkestan/Central Asia in the Stalin Period (1928-53) Soviet
Historiography*

Alter KAHRAMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
alterkahraman@kmu.edu.tr
0000-0001-9995-6704

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

Kahraman, Alter. "Stalin Dönemi (1928-53) Sovyet Tarih Yazımında
Türkistan/Orta Asya". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023):
163-181.

<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1239795>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 20.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 31.03.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Stalin Dönemi (1928-53) Sovyet Tarih Yazımında Türkistan/Orta Asya

Öz

Bu makale Sovyet tarihçiliğinde milliyetler meselesini ve bununla bağlantılı olarak tarih yazımındaki değişimleri incelemektedir. Sovyetler Birliği'ndeki politik, sosyal, iktisadi ve askeri değişimler ve kırılmalar tarihsel çalışmaların ve tarih yazımındaki milliyetlere yönelik söylemin değişmesine neden olmuştur. Diğer bir deyişle, söylem değişimleri siyasi gelişmeleri takip etmiş ve siyasi önceliklere göre değişmiştir. Bu çalışmada Sovyet tarih yazımında dönemleştirme, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yerel milliyetçiliklere yönelik politikalarını nasıl değiştirdiğine ve buna uygun olarak Sovyet tarihçiliğinin milliyetler meselesiyle ilgili söylemlerindeki değişime atıf yapmaktadır. Sovyet tarih yazımında milliyetler meselesi kapsamındaki tartışmalar; yerli halkların, yani Rus olmayanların, Çarlık Rusyası yönetimine nasıl yaklaşacakları, kendi geçmişlerine, tarihlerine, kahramanlarına, onların eylemlerine ne kadar odaklanacakları, tarihi ve milli şahsiyetleri ne kadar yüceltecekleri, Çarlık yönetiminin sömürgeci olup olmadığı ve Rus Çarlığına karşı yapılan isyanların gerici mi yoksa ilerici mi olduğu gibi konuları içermektedir. Stalin dönemi (1928-1953) Orta Asya Sovyet tarihçiliğine bu gibi konular egemen olmuş ve merkezin politikaları değiştiğinde tarihçiler de görüşlerini siyasal değişimlere uydurup güncellemişlerdir. 70 yıllık Sovyetler Birliği deneyimi birçok konuda olduğu gibi tarih yazımında da birbiriyle uyum olmayan farklı eğilimleri içermektedir. Örneğin, bir dönem Rus milliyetçiliği baskılanıp yerel milliyetçiliklerin gelişmesine izin verilirken takip eden dönemde ise yerel milliyetçilikler baskıdan payına düşeni almıştır. 1930'lardan itibaren Türkistan gibi Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinde birleştirici tarih anlatısı yasaklanıp Orta Asya halklarının ortak bir geçmiş algısına sahip olması engellenirken ülkenin batısında Slav halkları açısından tam tersi bir politika izlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Stalin Dönemi tarih yazımı, Sovyetler Birliği, Türkistan, Orta Asya

Turkestan/Central Asia in the Stalin Period (1928-53) Soviet Historiography

Abstract

This article examines the nationalities problem in Soviet historiography and the related shifts in historiography. It argues that historical studies and the discourse on nationalities in historiography have changed due to the political changes in the Soviet Union. These discourse changes followed the periods in historiography and political developments. Historical periodization refers to how the Communist Party of the Soviet Union changed its policies towards local nationalisms and, accordingly, the change in the discourse of Soviet historiography on the nationalities problem. Discussions on the nationalities problem in Soviet historiography included how non-Russian peoples would approach the Tsarist Russian rule, how much they would focus on their history, glorify their historical figures and their past struggles against the Russian Tsardom in their writings. It also included topics such as whether the Tsarist administration was colonialist and whether the revolts against it were reactionary or progressive. Such issues dominated Soviet historiography in Central Asia during the Stalin era (1928-1953), and when the policies of the center changed, historians updated their views to reflect political changes. For almost 70 years of Soviet experience included different, incompatible tendencies in historiography; for a certain period, Russian nationalism was under pressure, while local nationalisms were allowed to develop. Next period, local nationalisms faced pressure. Since 1930s, in some regions of the Soviet Union, such as Turkestan, a unifying narrative of history was prohibited. While the Central Asian peoples were prevented from having a common perception of the past, the opposite policy was followed for the Slavic peoples in the western parts.

Key Words: Stalin Era Historiography, Soviet Union, Turkestan, Central Asia

Extended Abstract

This article focuses on the historiography during the Stalinist period of the Soviet Union. History and historical writing in the Soviet Union were founded on the Marxist-Leninist conception of human history, which emphasized the history of class struggle. The final class struggle was expected to be between the proletariat and the bourgeoisie, and world history would culminate in the triumph of communism as the highest social form of humanity. The Bolshevik Party, as the

vanguard of the working class, was tasked with assisting the latter in achieving this goal. After the Bolshevik Party carried out the revolution, the dissemination of communism throughout the country became the Party's primary objective, and history became a tool for achieving this aim. Therefore, Soviet historians focused primarily on the history of the construction of the socialist society. The priorities of historians and historiography were not determined by the discipline itself, but rather by politics, international circumstances, and, most notably, the Party. Furthermore, the methodological foundation of Soviet historians relied on the works of Lenin, the resolutions of the Communist Party, and the reports of the Central Committee. This approach to data collection and methodology was considerably distinct from the historical research approach established since the era of von Ranke, the father of modern historical science in the 19th century. Ranke promoted document-based historiography, introduced philological criteria to assess the reliability of sources, urged historians to utilize archives, and to comprehend the past from the perspective of those who lived it, rather than with the norms of historians' own time. According to him, history ought to reveal the reality of what occurred. However, the Bolshevik Party rejected this type of historiography.

This paper specifically examines the nationalities problem in Soviet historiography and the related shifts in historiography. It argues that the discourse on nationalities in historical studies changed due to the political developments in the Soviet Union. These changes in discourse followed the periods in historiography and the policies of the Communist Party of the Soviet Union regarding local nationalisms. Historical periodization refers to the shifts in the discourse of Soviet historiography on the nationalities problem in response to changes in the Communist Party's policies. Discussions on the nationalities problem in Soviet historiography centred on non-Russian peoples' approach to Tsarist Russian rule, their focus on their history, their glorification of historical figures, and their past struggles against the Russian Tsardom in their writings. Topics such as whether the Tsarist administration was colonialist and whether the revolts against it were reactionary or progressive were also debated. Such issues dominated Soviet historiography in Central Asia during the Stalin era (1928-1953), and when the policies of the centre changed, historians revised their views to reflect the political shifts.

The categorization of Soviet history writing on the nationalities problem in this study follows Shteppa's periodization, which identifies three main periods and an interim period. The first period covers the 1920s and early 1930s when the Soviet republics' borders were defined, and the government implemented nativization, korenizatsia, policies and 'affirmative actions' for the nationalities. The flourishing of non-Russian peoples' nationalism within the Soviet Union is a hallmark of early Soviet historiography. In line with the Soviet nationality policy, each group defined as a separate nation or nationality in the country had its own territory and political entity, and was given opportunities to develop their cultural specificities, national cadres, education, and institutions, including universities, libraries, theatres, and so on. As the academy in Central Asia and elsewhere became nativized, local scholars of Central Asia became more interested in their own history and culture, focused on their homeland's history. The second period covers the early 1930s to 1941, during which the policies of the first period were abandoned, and the Russification policy was implemented. With the increasing security threat from Nazi Germany, the

governing elites realized that they could rely on the Russian people to defend the country against Germany. Thus, Russian history and patriotism were revived to motivate the Russian people, and local nationalisms replaced 'Great Russian Chauvinism' as the target. During the Second World War, there was an interim period of relaxation when concessions were restored in the nationality policy. The pressure on nationalities was loosened to mobilize the non-Russian peoples in the union and find support in the Soviet war against the Nazis. The third period, which was a continuation of the second period, began after the war, and the concessions made during the war were withdrawn. In this period, there was an increased emphasis on Russian nationalism and the glorification of the Russian people. The presence of the Tsarist Russian administration in non-Russian regions such as Central Asia was seen as a progressive development. As a result, in some universities in Central Asia, people were eliminated, and certain epics were labelled as 'reactionary' and 'fanaticism,' with their publications withdrawn.

In conclusion, the periodization in Soviet historiography mirrored the political changes in the Soviet Union's history. In the 1920s and 30s, when Bolshevik power was established and consolidated, the non-Russian peoples were allowed to develop their national feelings, histories, cultures, languages, and cadres. However, in the 1930s, as the Stalinist regime took hold, local nationalisms were declared as the enemy. Although there was a period of relaxation and reconciliation on the issue of nationalities during World War II, another period of repression followed after the war. Since the 1930s, a unifying narrative of history was prohibited in some regions of the Soviet Union, such as Turkestan, preventing the Central Asian peoples from having a common perception of the past. Conversely, the opposite policy was followed for the Slavic peoples in western parts.

Giriş

Sovyetler Birliği dönemi boyunca Türkistan/Orta Asya¹ üzerine tarih yazmanın önündeki en önemli engellerden biri başta arşivler olmak üzere güvenilir kaynaklara ulaşmanın zorluğudur. Orta Asya tarihini araştırmak ve yazmak görevini üzerine alan bir tarihçi araştırma konusunu teşkil eden bölgeye, insanlara ve onların geride bıraktıklarına ulaşamadığı gibi bu insanların nasıl düşündüklerini, yaşadıklarını, davrandıklarını da bilemezdi. Gerek Çarlık döneminde gerekse Sovyet döneminde Orta Asya ve halkları ile iletişim kurmak coğrafi uzaklık, sansür ve dışa kapalılık nedeniyle çoğunlukla mümkün olmamıştır. Çarlık Rusyası döneminin coğrafi zorlukları, Sovyet döneminin Gorbaçov reformlarının ilanına kadar süren sansür ve bölgenin dışa kapalı olması nedeniyle tarihçilerin birinci elden kaynaklara ulaşma imkânı sınırlı, hatta imkânsızdır (Wheeler, 1964, 226-227). Büyük Sovyet Ansiklopedisi 1917'den sonra "daha önce Çarlık Hükümeti tarafından kısıtlanmış olan arşiv malzemelerine açık erişime izin verildiğini" (Sakharov, 1962, 552) iddia etse de arşivlere erişim yalnızca Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin direktiflerini takip eden Marksist-Leninist teoriye göre geçmiş yazan Sovyet tarihçileri için mümkündür.

Bu makale Stalin dönemi Sovyet tarihçiliğinde milliyetler meselesini ve bununla bağlantılı olarak tarih yazımındaki değişimleri incelemektedir. Sovyetler Birliği'nde tarih ve tarihçiler Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin hizmetinde, değişen Parti politikalarına uyumlu olarak ülkede komünizmin yerleşmesinde işlev görmüşlerdir. Ülkedeki politik değişimler ve kırılmalar tarihsel çalışmaların ve tarih yazımındaki milliyetlere yönelik söylemin değişmesine neden olmuştur. Diğer bir deyişle, Sovyet

tarih yazımının farklılaşması ve farklı dönemlere ayrılması siyasi gelişmeler ve Parti kararları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu makaledeki Sovyet tarih yazımının dönemleştirilmesi Komünist Partisi'nin yerel milliyetçiliklere yönelik politikalarını nasıl değiştirdiğine ve buna uygun olarak Sovyet tarihçiliğinin milliyetler meselesinde benimsediği yeni söylemlere atıf yapmaktadır. Milliyetler meselesi kapsamındaki tartışmalar; yerli halkların, yani Rus olmayanların, milli tarih yazımında Çarlık Rusya'sı yönetimine nasıl yaklaşacakları, kendi geçmişlerine, tarihlerine, kahramanlarına, onların eylemlerine ne kadar odaklanacakları ve bu tarihi şahsiyetleri ne kadar yüceltecekleri, Rus çarına karşı geçmişte verdikleri mücadeleleri, Çarlık yönetiminin sömürgeci olup olmadığı ve Rus Çarlığına karşı yapılan isyanların gerici mi yoksa ilerici mi olduğu gibi konuları içermektedir. Bu ve benzeri temalar Orta Asya'daki Sovyet tarihçiliğine egemen olmuş, Parti politikaları değiştiğinde tarihçiler de görüşlerini siyasal değişimlere uydurup güncellemişlerdir. 70 yıllık Sovyetler Birliği deneyimi birçok konuda olduğu gibi tarih yazımında da birbiriyle uyuşmayan farklı eğilimleri içermiştir. Bir dönem Rus milliyetçiliği baskı altında tutulup yerel milliyetçiliklerin gelişmesine izin verilirken takip eden dönemde ise yerel milliyetçilikler baskıdan payına düşeni almıştır. 1930'lardan itibaren Türkistan gibi Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinde birleştirici tarih anlatısı yasaklanıp Orta Asya halklarının ortak bir geçmiş algısına sahip olması engellenirken ülkenin batısında Slav halkları açısından tam tersi bir politika izlenmiştir.

Makalenin ilk bölümünde kısaca Çarlık dönemi Marksist tarihçiliğine değinildikten sonra Stalin dönemi tarih yazıcılığının özellikleri ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tarih disiplini üzerindeki belirleyici etkisi ele alınmıştır. Sovyet Tarih yazımının dönemleştirilmesi alt başlığı altında ise milliyetler politikasındaki değişimin tarih yazımına olan yansımaları üzerine yoğunlaşmıştır.

1. Çarlık Dönemi Tarih Yazıcılığı

19. yüzyıl Rus tarihçiliği geleneği ve tarihçiler tarafından yapılan tartışmalar oldukça zengin ve renklidir. İçerik ve kapsam olarak ise takip eden yüzyıldan kesinlikle farklılık arz etmektedir (Sakharov, 1962, 548-552). Sakharov'a (1962) göre 1917 Rus Devrimi öncesi dönemde Rus tarihiyle ilgili tartışmalar ve bunları savunan taraflar Burjuva tarihçiliği ve tarihçileri ile Marksist tarih ve tarihçileri diye ikiye ayrılabilir. Marksistlerin aksine Burjuva tarihçileri tarihsel gelişimin her türlü nesnel yasasını reddetmişlerdir. Bazıları devlet yapısı, siyasi tarih, hukuk tarihi gibi konular üzerine odaklanırken (Sakharov, 1962, 550), diğerleri ise örneğin P.N. Milyukov, "Rusya tarihi ile Batı Avrupa arasındaki temel karşıtıklara" yoğunlaşarak tarihsel süreci sınıf mücadelesi olan tek bir bütüne indirgeyen Marksist tarih görüşlerini reddetmişler ve tarihsel sürecin gelişme yasalarına tabi olduğu fikrine katılmamışlardır. Bazı Rus tarihçiler, Plekhanov gibi Marksist tarihçilerin aksine, Rusya'da feodalizmin varlığını inkâr etmiş ve Rusya'da gelişmiş bir kapitalizmin olmadığını savunmuşlardır. Bu görüşe göre eğer 1917 devriminden önce Rusya feodalizme girmemişse ve bazılarının savunduğu gibi gelişmiş bir kapitalizmin de ortaya çıkmadığı kabul edilirse, o zaman devrimci proletarya mücadelesine de gerek yoktu (Sakharov, 1962, 551). Öte yandan, Plekhanov gibi Marksist tarihçiler, ki kendisi daha sonra fikirlerini değiştirerek Rusya tarihinin Batı Avrupa tarihinden farklı olduğunu iddia etmiştir, serf yasasının kaldırılmasıyla "Rusya'nın 1861'den sonra kapitalist gelişme yoluna girdiğini" savunmuşlardır (Sakharov, 1962, 550).

2. Sovyet Dönemi Tarih Yazıcılığı

Sovyet tarih yazımı, insanlık tarihini tek bir evrimsel süreç olarak değerlendiren Marksist-Leninist anlayışa dayanmaktadır (Enteen vd., 1979, 3). Marx ve Engels'in 1848'de basılan Komünist Parti Manifestosu'nun (1848) 'Birinci Bölümü'nün giriş cümlesine göre, "şimdiye kadar var olan tüm toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir." Marksist teoriye göre ilkel komünizmden başlayıp köleci toplum, feodalizm ve kapitalizm gibi bir dizi aşamadan geçen insanlık tarihi komünizmde nihayete erecektir (Enteen vd., 1979, 3). Bir biçimden veya düzeyden diğerine geçişi ise ezilen ve ezen sınıflar arasındaki çatışma tetikler: *Patricilere karşı plebler*, feodal beylere karşı serfler, burjuvaziye karşı proletarya. Dünya tarihi, "doğa yasalarına [doğanın materyalist yorumuna] uygun olarak gelişen, sosyal organizasyonun [ilkel komünizm gibi] daha düşük biçimlerinden sosyal düzenin en yüksek biçimine ya da komünizme uzanan birleşik bir süreç olarak kabul edilir" (Tishkov, 1981, 650). Marksist anlayışa göre burjuvazi, feodalizmi iptal edip feodalizme karşı verdiği mücadelenin ardından onu tarihin karanlığına nasıl gönderdiyse kendi mezar kazıcılarını üreten burjuvazi de proletarya tarafından yok edilecektir. Buna göre sınıf mücadeleleri tarihi olan insanlık tarihinin bir sonraki adımı komünizm olacaktır. Elbette Rusya'da bu devrimi proletarya yapacaktır. Ancak daha önce işçi sınıfının komünizmi tek başına inşa edebileceği fikrine katılan Lenin, zamanla fikrini güncelleyerek işçi sınıfının devrimi ancak Parti'nin önderliği ve rehberliğiyle başarabileceğini savunmuştur (Tishkov, 1981). Devrimin, işçi sınıfının öncüsü Bolşevik Parti tarafından gerçekleştirilmesinden sonra tüm ülkeye komünizmin telkin edilmesi Parti'nin en önemli ve birincil görevi haline gelmiş ve tarih disiplini diğer disiplinler gibi bunun bir aracı olarak görülmüştür (Afanas'ev, 2001, 43). Buna uygun olarak Sovyet tarihçileri esasen "sosyalist toplumun inşa tarihi"ne ve "(ülkenin) işçilerinin ideolojik ve politik eğitiminde çok önemli bir rol oynayan ulusun tarihi üzerine" odaklanmışlardır (Tishkov, 1981, 653). Bu aslında tarihçilerin ve tarihçiliğin önceliklerinin disiplinin kendisi tarafından değil; siyaset, uluslararası konjunktür ve daha da önemlisi Parti tarafından belirleneceği anlamına gelir.²

Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ne (BSA) göre, Sovyet tarihçilerinin metodolojik temeli, Lenin'in eserleri, Komünist Parti'nin kararları ve Merkez Komitesinin raporlarına dayanmaktadır ve "bütün bu kaynaklar, Sovyet toplumunun tarihini ilgilendiren temel sorunların bilimsel, Marksist analizinin parlak örneklerini içermektedir" (Sakharov, 1962, 553). Bu nevi bir veri toplama ve yöntem anlayışı, 19. yüzyılda modern tarih biliminin kurucusu olan von Ranke döneminden itibaren tarihsel araştırma ve tarih yazımının bilimsel normlarını oluşturmaya çalıştığı yaklaşımdan oldukça farklıdır. Ranke belgeye dayalı tarihçiliği benimsemiş; kaynakların güvenilirliğini nitelikleme için filolojik kriterler ortaya koymuş; tarihçilere arşivleri kullanmalarını, geçmişi kendi çağlarının normlarıyla değil, tıpkı geçmişteki insanların anladığı gibi anlamaya çalışmalarını salık vermiştir (Evans, 1999, 24-26). Ona göre, tarih sadece gerçekte neyse onu göstermelidir. Ancak bu tür tarihçilik, Bolşevik Parti ve Sovyet tarihçileri tarafından sözde "bilimsel" burjuva tarihçiliği olarak kınanmıştır. Stalin, bu tür tarihçileri "arşiv fareleri" (Enteen vd., 1979, 24) olmakla suçlamış ve sadece arşivlere ve belgelere güvenmenin kabul edilemeyeceğine işaret etmiştir. Sovyet tarihçileri bu dönemde, hakikat ile siyaseten uygun olan arasında tercih yapmaya, yani iki ucu keskin bir kılıcı tutmaya zorlanmışlardır. Afanas'ev'in belirttiği gibi, "parti ve Sovyet devleti, kendileri için

siyaseten uygun olanın kuşkusuz gerçeklerden daha önemli olduğu [anlayışını benimseyen] tarihçilere ihtiyaç duyuyordu” ve “tarihçiler ancak ‘partinin askerleri’ oldukları sürece profesyonel [tarihçiler] olarak kabul edilebilirlerdi” (Afanas’ev, 2001, 49).³ Bu nedenle Evans (1999, 43) Sovyet tarihçilerinin tarihin olgusal doğruluğuna ve tarafsızlığı idealine ihanet ettiklerini belirtmiş ve Sovyetler Birliği döneminde “Tarih bir telkin aracı olmuş ve devletin hizmetine koşularak komünizmin yayılmasına adanmıştı” ifadesiyle Sovyetler döneminde ortaya çıkan tarih anlayışını tanımlamıştır. Stalin dönemi tarihçileri Perry’nin (2010, 50) ifadesiyle “[y]erinde sürekli kıpırdayan Bolşoy balerinleri gibi... istikrarsız ve değişen parti ilkelerine bağlı olmak zorundaydılar.” Bu dönemde değişen yalnızca parti politikaları ve buna bağlı olarak tarih yazımı olmamış, değişimden fotoğraflar ve albümler bile nasibini alarak gözden düşen, ortadan kaldırılan siyasilerin, askerlerin, komisarların fotoğraflardaki izleri dahi silinmiş, yüzleri kazanmış veya çoğunlukla boyanmıştır (King, 2014).⁴

Büyük Sovyet Ansiklopedisi’nin belirttiği gibi 1920’lerde Sovyet tarihçiliğinin baskın figürü, tarihin siyasallaşmasından sorumluluğu olan Bolşevik tarihçi Mihail N. Pokrovsky’dir. BSA, onun tarih hakkındaki görüşlerinden birini “tarih, geçmişe yansıtılan siyasettir” (Sakharov, 1962, 553) şeklinde aktarmaktadır. Pokrovsky, “tarihin yazıldığı referans çerçevesinin, onun geçerliliğini belirlemede bilfiil araştırmalardan çok daha büyük bir öneme sahip olduğunu” ve “bilimsel tarih”in (arşiv araştırmalarına odaklanan, orijinal belgeleri önemseyen ve temel olarak devlet tarihi vb. ile ilgilenen Rankiyen tarih tarzının) burjuva sisteminin bir savunusu olduğunu iddia etmiştir (Mazour, 1975, 191). Onun tarih anlayışında maddi ihtiyaçlar, tüm insan faaliyetlerinin ve kesinlikle tarihin itici gücüdür. Bu, Mazour’a göre tarihte “liderlik veya kültürel belirleyicilerin rolüne yer bırakmamıştır” (Mazour, 1975, 187).

Pokrovsky, fikirleri ve takipçileri 1934’te tasfiye edilmeden önce 1932 yılında ölmüştür. Ölümünü takiben Pokrovsky tarihçiliği ve ekolü anti-Marksist ve anti-bilimsel olması gerekçesiyle tasfiye edilmiştir. Stalin ve Molotov, 1934’te ‘Okullarda Tarih Öğretimi’ hakkında yazdıkları talimatta “tarihi olayların anlatımında [aslında Pokrovsky’nin eserlerinde bulunmayan] tarihsel ve kronolojik sıranın gözetilmesinin önemli olayların, tarihi kişiliklerin ve kronolojik tarihlerin öğrencilerin hafızasına katı bir şekilde yerleştirilmesinin” bir tarih dersinin başarısı için belirleyici olduğunu ifade ederler (Fruchet, 2003, 133). Bu, Pokrovsky’nin tarih anlayışına aykırıdır, çünkü eserlerinde Rus yönetimini sömürgecilikle suçlamış, ulusal kahramanlara veya ulusal zaferlere yoğunlaşmamıştır. Uluslararası konjonktürün değişmesi, özellikle Avrupa’da Nazi Almanyası’nın yükselmesi, Sovyet dahili politikasını da etkilemiştir. Pokrovsky’nin sosyolojik tarih anlayışı milliyetçilik ve yurtseverlik karşıtı olmakla suçlanmış (Fruchet, 2003, 133),⁵ BSA’ya göre Pokrovsky’nin tarihsel olaylardaki ‘subjektivizm’i (Sakharov, 1962, 553) itham edilmiştir. Bunun nedeni, Sovyet tarih yazımında “göreliliğe, varyasyona ve olasılığa izin verilmemesi,” “böyle doğal akademik süreçlerin varlığının bir eksiklik olarak görülmesi” ve bunların burjuva tarih yazımı olarak etiketlenmesidir (Afanas’ev, 2001, 59).

2.1 Sovyet Tarih Yazımının Dönemleştirilmesi

Sovyet tarihçiliği, Sovyetler Birliği’nin milliyetler politikasını içeren, merkezi Sovyet yetkililerinin Rus tarihini ve Rus olmayan halklar üzerindeki Çarlık yönetimini ve bu halkların yerel milliyetçiliklerini nasıl değerlendirdikleri hakkında üç ana ve bir ara

döneme ayrılabilir. İlk dönem Sovyet cumhuriyetlerinin sınırlarının belirlendiği, Moskova tarafından dekolonizasyon/yerlileştirme ve pozitif ayrımcılık politikalarının uygulandığı 1920'ler ile 1930'ların ilk yıllarını kapsamaktadır. İkinci dönem ilk dönemdeki politikaların terk edildiği Ruslaştırma politikasının uygulandığı 1930'lar ile 1941 arasındaki dönemdir. Ardından İkinci Dünya Savaşı yıllarında milliyetler politikasında tavizlerin verildiği rahatlama dönemi olarak adlandırılabilir bir ara dönem yaşanmıştır. Savaş sonrasında verilen tavizlerin geri alındığı, fiilen ikinci dönemin devamı niteliğindeki üçüncü dönem ise 1940'ların ikinci yarısından sonraki süreci içermektedir. Bu çalışmada Shtepa'nın dönemleştirmesinden yararlanılmıştır. Shtepa 1917-28, 1928- 1934, 1934-41 ve "savaş ve savaş sonrası dönem" olarak Sovyet tarih yazımını dörde ayırır (Pundeff, 1962). Kimi araştırmacılar Sovyet tarih yazımını diğerlerinden farklı olarak dönemlere ayırır: 1917-50, 1956-83, 1984-88 ve 1989-91 (Malikov, 2004). Aslında bu ikinci dönemleştirmeye örneği ayrıntıları görmezden gelmekte ve ilk dönem için geniş bir genelleme yapmaktadır. İlk 33 yıldaki farklı politikaları, bunlardaki değişimleri, "zıkkak politikalarını" (Bacon, 1980) görmezden gelir. Öte yandan bu dönemleştirmeye veya yorumlama değerli görülebilir, çünkü bir Özbek yazar olarak Malikov aslında, çoğunlukla Stalin dönemiyle örtüşen 33 yıllık bu dönemi, Sovyet iktidarının kurulup pekiştirildiği benzersiz tek bir dönem olarak kabul eder. Özbekistan'daki Sovyet eğitim sisteminin ve tarih biliminin de bu dönemde kurulduğunu, Büyük Temizlik veya Terör döneminden sonra Orta Asya ve Özbekistan üzerine yapılan çalışmalara merkezden S. P. Tolstov ve A. Y. Yakubovskiy gibi mahalli olmayan bilim adamlarının öncülük ettiğini belirtmektedir. Onun sınıflandırmasına göre ikinci dönemde (1956-84 arası) Özbekistan'da görece olarak serbestlik hakimken üçüncü dönemde tam tersi bir tablo söz konusudur. Sonuncu dönemde ise ulusal değerlerin ve kültürün restorasyonu gerçekleşir (Malikov, 2004, 133-134).

2.1.1 Yerlileştirme Dönemi

Stalin dönemi Sovyet tarihçiliğinde, Çarlık Rusyası'nın dönemleştirilmesi temel bir konuydu. Çünkü tarihçiler pratiğin, devrime giden sürecin Marksist teoriye uygunluğunu, yani Rus devrimi döneminde Rusya'nın kapitalizm evresinde olduğunu kanıtlamak zorundaydılar ve ilk dönemde Sovyet tarihçileri arasında Çarlık Rusyası'nın kapitalist olup olmadığı konusunda pek çok tartışma ve farklı görüşler vardı. Ayrıca, Sovyet tarihçiliğinin dönemleştirilmesi Sovyetler Birliği dışındaki tarihçiler için de bir sorundur.

Sovyetler Birliği dahilindeki Rus olmayan halkların milliyetçiliklerinin gelişip yeşermesi ilk dönem Sovyet tarih yazımının ayırt edici özelliğidir. 1920'li yılları kapsayan bu dönemde, milli sınırların çizilmesi politikasına (İng. national delimitation policy) uygun olarak toprak, dil ve etnik kökene dayanan ulusal siyasi birimler oluşturulmuştur. Orta Asya'daki Buhara ve Harezmi Sovyet Halk Cumhuriyetleri ile Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 1924-1936 yılları arasında yapılan bir dizi isim ve sınır değişikliklerinden sonra yerlerini Özbek, Tacik ve Türkmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerine bırakmış, Kazak ve Kırgız siyasi birimleri ise yine aynı dönem içerisinde Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti'nden ayrılarak kurulmuştur (Fierman, 1991, 16-17; Kort, 2004, 50-51). Tüm siyasi birimlere, etnik gruplara, eğer yoksa, alfabeler oluşturulmuştur. Kendine ait diliyle tanımlanan ve diğerlerinden farklılaşan her bir halkı sınırları belli bir toprak parçası ile eşleştirme politikası daha önce *inorodtsi* olarak tanımlanan

Rus ve Ortodoks olmayan grupların bireysel, farklı milletlere dönüşmesinin başlangıcını teşkil etmiştir. Sovyet milliyetler politikasına göre ülkede ulus olarak tanımlanmış her grup kendine ait bir toprak parçasına, kendi toprağına sahip olmuştur. Lenin'e göre "milletlerin hapishanesi" olan Çarlık Rusyası'nda Rus olmayan uluslar ayrımcılığa uğramışlardı. Rus olmayan halkların Sovyet yönetimini ve Sovyetleştirmeyi Çarlık Rusyası'nın yeni bir elbiseye büründürülmüş devamı bir yapı olarak görmemeleri ancak Ruslar ve Rus olmayanlar arasındaki düşmanlık ve güvensizlik mirasını temizleyerek iki taraf arasında eşitliğin sağlanmasıyla mümkün olabilirdi. Lenin bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

"Başkurtlar Büyük Ruslara güvenmiyor çünkü Büyük Ruslar daha kültürlü ve kültürlerinden faydalanarak Başkurtları soymaya almışlar. Bu uzak yerlerde, 'Büyük Ruslar' adı 'baskı yapan' ve 'hile' anlamına gelir. Bunu dikkate almalıyız. Buna karşı mücadele etmeliyiz. Ama bu uzun vadeli bir şey. Kararname ile kaldırılamaz. Burada çok dikkatli olmalıyız. Ve Büyük Ruslar gibi bir ulus dikkatli olmalıdır, çünkü diğer tüm uluslarda böylesine şiddetli bir nefreti kıskırtmışlardır" (Slezkine, 1994, 420-421).

1920'li yıllar boyunca, yerleştirme (Rus. *korenizatsiya*) döneminde Rus olmayan halkların kültürel, sosyal ve siyasi olarak Rus halkının seviyesine gelebilmesi için bu halkların milli dillerinin ve kültürlerinin gelişmesi teşvik edilmiş; okullar, müzeler, kütüphaneler, tiyatrolar gibi milli kurumlar kurulmuş; Rus olmayan halkların kendi milli kadrolarını oluşturmaları sağlanmıştır. Ukrayna'dan Sibirya'ya, Kafkasya'dan Uzak Doğu'ya kadar, Özbekistan, Azerbaycan, Ermenistan, Tacikistan, Gürcistan ve Kazakistan gibi Birlik cumhuriyetleri ile Tataristan, Başkurdistan ve Yakutistan gibi özerk cumhuriyetler dahil tüm Sovyetler Birliği'nde, her milletin dilini, tarihini ve edebiyatını inceleyecek yeni kurumlar, Sovyet Bilimler Akademisi şubeleri ve Şarkiyat Enstitüleri devrim ve iç savaşı takiben kurulmuştur (Kononov, 1967, 5-9). Örneğin Taşkent, 1918'de Şarkiyat Enstitüsü'nün, 1920'de üniversitenin, 1922'de Tüm Rusya Oryantalistleri Bilimsel Derneği'nin yerel şubesinin ve aynı yıl bir Yüksek Askeri Şarkiyat Okulu'nun kurulmasından sonra Sovyet Şarkiyatçılığının merkezi haline gelmiştir (Braginsky vd., 1967, 5). Braginsky vd. (1967, 7)'ne göre, 1930'lardan sonra Orta Asya'da akademi yerleşmiş ve Orta Asya ve Kazakistan'ın yerel alimleri daha çok kendi tarih ve kültürleriyle ilgilenmeye başlamışlardır. Örneğin, Kazak bilim adamları Kazak ve Kazakistan tarihini incelerken Özbekler, Özbekistan'daki Özbeklerin, yani kendi vatanlarının tarihine odaklanmışlardır. Sovyet döneminde Orta Asya tarihçiliği ulusal/etnik tarih yazımı olarak ortaya çıkmış ve bilim adamları, belirli bir cumhuriyetin titüler ulusunun işgal ettiği topraklarda nasıl ortaya çıktığını göstermeye ve bu ortaya çıkışı tarihin olabildiğince çok gerisine götürmeye çalışmışlardır (Bregel, 1996, 16). Tacik Bilimler Akademisi üyesi Sultan Umarov, bunu yeni bir fenomen olarak nitelendirerek "Sovyet Şarkının ulusları kendi ulusal Sovyet kültürlerini yaratır ve kendi profesyonellerinin yardımıyla [Sovyet kültürünü] belirli bir soyut konu olarak değil, kendi ürünleri olarak incelerler" yorumunda bulunmuştur (Braginsky vd., 1967, 7).

Yerleştirme politikası yoluyla ülke çapındaki yeni Sovyet kurumları yerel halkların kültürüne ve diline aşına bu milli kadrolarca doldurulacak, bu da Rus olmayan halkların Sovyet yönetimini benimsemesini sağlayacaktır (Fruchet, 2003). Zamanla halklar eşitliğin sağlandığına ve güvensizliğin ortadan kalktığına ikna olduğunda, ulusal farklılıkların ortadan kalkması ve tüm Sovyet halklarının tek bir Sovyet

kimliğinde birleşmesi umulmuştur (Connor, 1992, 31). Ama tüm bunlardan önce, yerel dillerin ve milliyetçiliklerin gelişmesine izin verilmiş; aksine, 'Büyük Rus Şovenizmi,' Rus olmayanların iyiliği için bastırılmıştır. Öyle ki, 12. Parti Kongresi'nde Stalin 'Büyük Rus Şovenizmi'ni 'cumhuriyetlerin tek bir birlik oluşturmasının önündeki en önemli engel olarak' tanımlamıştır (Conquest, 1967, 53). 1930'ların başına kadar süren bu dönemde, Çarlık Rusyası'nın Kafkasya ve Orta Asya gibi Rus olmayan halkların topraklarını fethi 'mutlak şer' ve Rus fetihleri sömürgecilik olarak etiketlenmiştir (Bennigsen, 1969, 143). Bununla birlikte Çarlık Rusyası'na karşı yapılan başkaldırıları ise 'ilerici,' hatta 'devrimci karakter'e sahip ulusal kurtuluş hareketleridir (Conquest, 1967, 79).

Öte yandan, Moskova'nın Türkistan coğrafyasını içeren tarih yazımında birleştirici, bütünleştirici yaklaşımları desteklemediği açıktır. Sonraki dönemde bu tür yaklaşımlar 'milliyetçi ve Pan-Türkçü' olmakla suçlanmıştır (Smith vd., 1998, 70). Örneğin, (Özbekistanlı) Bolat Saliyif, 1926'da 'Orta Asya Tarihi'ni yazmış ve "genel Orta Asya tarihini, antik çağlardan modern zamanlara uzanan kapsayıcı bir süreklilik olarak" değerlendirmiştir (Smith vd., 1998, 69). Onun bu sürekliliği vurgulayan yaklaşımı daha sonra Merkez'in tepkisini çekmiş ve 1936'da Orta Asya'da düzenlenen kongrelerden birinde Saliyif'in tarih yazarlığı "milliyetçi ve Pan-Türkçü" olarak etiketlenmiştir. Kazak Milli Bağımsızlık Hareketi Alaş'ın bir parçası olan ve 1937-38'deki Büyük Temizlik'e kadar hayatta kalan Kazak aydınları arasında da bu tür örneklerle rastlamak mümkündür.⁶ Örneğin tarihçi olmasa da milli temaları kullanan bir şair olan Jumabaev şiirlerinde temel olarak Türkistan ve tarihine odaklanmış, kayıp 'Kazak Altın Çağını' yüceltmiş ve eserlerine Saliyif'in yaptığı gibi Afrasiyab, Cengiz Han, Emir Timur, Uluğ Bey, Kasım Han, Adil Han, Esim Han, Ablay Han gibi birçok ünlü Türkistanlı tarihi şahsiyetleri dahil etmiştir (Kendirbaeva, 1999, 29). O da Sovyet eleştirmenleri tarafından "şiirinin milliyetçi karakteri, geçmişi idealize etmesi ve pan-Türkçülük" nedeniyle eleştirilmiştir (Kendirbaeva, 1999, 33). Çok yönlü bir başka Kazak aydını da kendini Kazak folkloruna, dünya kültür tarihine, edebiyata, şiirlere, dil çalışmalarına adanmış olan Baytursunov'dur. Baytursunov evinin sık sık aranması ve nihayetinde tutuklanması nedeniyle ortadan kaybolduğu düşünülen 'Medeniyet Tarihi' adlı bir kitap da yazmıştır (Kendirbaeva, 1999, 23). Bokeikhanov, Dulatov, Jumabaev ve Baytursunov gibi Alaş mensupları, dil çalışmalarının yanı sıra tarihe, tarihi edebiyata da önem vermişlerdir.

2.1.2 Rus Milliyetçiliğinin Geri Dönüşü

1930'dan Rus-Alman Savaşı'nın başladığı 1941 yılına kadar süren ikinci dönemde yerel milliyetçilikler düşman olarak görülmeye başlanmış, 'Büyük Rus' milliyetçiliği ise zincirlerinden azat edilmiştir. 16. Parti Kongresi'nde (1930) Stalin, "SSCB'nin tüm uluslarının ortak bir Büyük Rus diliyle ortak bir Büyük Rus ulusu halinde kaynaşması teorisi, Leninizmin, Proleter devrimin *dünya çapındaki* zaferinden sonra bile, ulusal farklılıkların yakın gelecekte ortadan kalkamayacağı, ancak uzun bir süre varlığını sürdüreceğini söyleyen, esas görüşleriyle çelişen milliyetçi-şovenist ve anti-Leninist bir teoridir." (Slezkine, 1994, 437-438)⁷ diye ilan eder. Bunun yanında milli kültür sloganını da gericilik ilan eder ve Rus olmayan halklara yönelik uygulanan kendi ifadesiyle 'kültürel tolerans' politikası da bu dönem boyunca terk edilmeye başlanır (Conquest, 1967, 63). Bu konuşmadan dört yıl sonra, 1934'te yapılan 17. Parti Kongresi'nde ise Stalin yerel milliyetçiliği esas düşman olarak ilan etmiştir (Shnirelman, 2000, 129). Bu rastgele bir zamanlama

değildir, zira Nazilerin Almanya'da iktidara gelmesinden bir yıl sonrasına tekabül etmektedir. Stalin ve muhtemelen idari seçkinler ülkeyi Nazi Almanyası'ndan gelen güvenlik tehdidine karşı savunmak için esasen Rus halkına güvenebileceklerini fark etmişlerdir (Shnirelman, 2000, 130; Brunstedt, 2021,13).

Böylece Rus tarihi ve vatanseverliği Rus halkını motive etmek amacıyla yeniden canlandırılmış, hedef tahtasındaki 'Büyük Rus Şovenizmi'nin yerini yerel milliyetçilikler almıştır. 1933-39 yılları arasında Sovyetler Birliği çapında yerel elitler ve kadrolar burjuva milliyetçiliği suçlamasıyla tasfiye edilmiştir (Conquest, 1967, 94-97). Örneğin bir önceki dönemde teşvik edilen Kırım Tatarları gibi halkların tarihleri, edebiyatları, kültürleri yok sayılmaya başlanmıştır. Kırım örneğinden devam edersek Kırım Tatar dilinin Ruslaştırılması süreci başlamış, bu arada Kırım Tatar aydınları da burjuva milliyetçiliği, karşı devrimcilik ya da Troçkizm gibi suçlamalarla tasfiye edilmiştir (Kırimal, 1956, 21-22). Tarih yazımında, Orta Asya ve Kafkasya gibi bölgelerdeki Rus sömürge yönetimi İngiltere, İran ve Türkiye ile karşılaştırıldığında 'ehveni şer' olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu, Orta Asya Hanlıkları Rusya tarafında değil de İngiltere, Türkiye veya İran gibi güçler tarafından işgal edilseydi, Orta Asyalıların bundan daha kötü etkileneceği manasına geliyordu (Fruchet, 2003, 133). Mazour'a (1971, 104) göre "İstisnasız, Sovyet tarihçileri, bu halkların eski Rusya İmparatorluğu'na ve daha sonra Sovyetler Birliği'ne dahil edilmesini bir sömürgeleştirme eylemi olarak değil, 'eski yönetici sınıfın veya çarlık rejiminin emperyalist özlemlerine rağmen Ruslar ve diğer halklar arasında var olan dostane bir iş birliği politikası olarak yorumluyorlar[dı]."

Uluslararası arenadaki değişimin Sovyet iç siyasetine etkilerinin yanı sıra, tarih yazımındaki bu kaymanın bazı nedenleri Sovyet milliyetlerinin kendi tarihlerine yönelik ilk dönemdeki tutumlarında da bulunabilir. Mazour'a göre yerel ulusal kültürlerin gelişmesi için verilen destek "siyasi bir utanç kaynağına dönüşmüştür" (Mazour, 1975, 191). Bu duruma Mazour Ukrayna vakasını örnek olarak verse de Orta Asya'dan Saliyif ve Alaş liderlerinin tutumları gibi benzeri örnekler de bulunabilir. Milliyetler meselesi konusunda nispeten liberal tutumların olduğu 1920'lerde, entelektüeller kendilerini Komünist Parti ve Bolşevik ideologların öngördüğü gibi Marksist-Leninist ilkelere adanmak yerine yerel milliyetçilikleri canlandırmaya ve dahası onları yüceltmeye adanmışlardı. Sovyet anlayışına göre hepsinin Sovyet insanı çatısı altında birleştirilmesi beklenirken gerçekte olan ise buna çok uzaktır. 1930'larda ise bir yandan kültürel hayattaki, yazındaki yerel milliyetçi öğeler ve müellifleri tasfiye edilmeye başlarken diğer yandan bu halkların -kültürleri dahil- sosyalleştirilmesi hızlandırılır ve 'Büyük Rus Milleti'ne (Conquest, 1967, 65), Rus tarihindeki temalara ve Nevski, Donskoy ve Kutuzov gibi Rus kahramanlarına yapılan vurgu belirginleşir (Brunstedt, 2021, 13).

Bu ikinci dönemde ve ayrıca Dünya Savaşı'ndan sonrası da dahil olmak üzere Slav çalışmaları teşvik edilmiştir. Pokrovsky Okulu tasfiye edildikten sonra Boris Grekov'un Rus milliyetçi tarih okulu desteklenerek tarihi çalışmalar Slavlar, Büyük Rus halkı, faşizme karşı mücadele ve Almanlar üzerine yoğunlaşmıştır (Shnirelman, 2000, 131). Slav halklarının tarihini ve uygarlığa katkılarını aydınlatmak için bilim adamları görevlendirilmiş, arkeologlar, tarihçiler, Sovyet bilim adamları Slavların Almanlar üzerindeki üstünlüğünü kanıtlamaya çalışmışlardır. Örneğin bu dönemdeki tarih yazımına göre "Hamburg eski bir Slav şehriydi... İskitler, Kimmerler, Traklar, Sarmatlar, Etrüskler, hatta Gotlar ve Hunlar Slavların ataları

arasındaydı” (Shnirelman, 2000, 134). Almanya’ya karşı ilmi sahnede savaş öncesi ve sonrası mücadele aynı şekilde devam etmiş, eski Alman kültürünün geri kalmışlığını kanıtlamak için ‘çok gelişmiş Slavlar’ ve Slav halklarının ihtişamına odaklanmaya devam edilmiştir (Fruchet, 2003, 134; Shnirelman, 2000, 137).

2.1.3 ‘Büyük Vatanseverlik Savaşı’ Yılları: Ara dönem

Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin 50. cildine göre Sovyet tarihçileri, askeri tarih üzerinde yoğunlaşarak “Rus halklarının kahramanlık dolu geçmişini popülerleştirmeye” devam etmişler ve ayrıca eski çağlarda “Rus kültürü ve el sanatlarının ulaştığı yüksek seviyeye” işaret etmişlerdir (Sakharov, 1962, 554). İkinci dönem boyunca tarih yazımında Çarlık Rusyası döneminde Ruslar ve Rus olmayanlar arasındaki askeri iş birliğine, Rus milliyetçiliğine, Rus askeri kahramanlarına veya Slav üstünlüğüne vurgu yapmak, Rus olmayan halklar açısından Sovyet vatanseverliğiyle sonuçlanmamış ve onları Rus milliyetçiliği altında birleşmeye motive edememiştir (Fruchet, 2003, 134-135). Ayrıca Nazilerin 1941’de doğuya doğru ilerleyişi sırasında Avrupa Rusyası’ndaki Rus olmayan halkların kurtarıcı olarak Nazi Almanyası’na yönelik müspet tavırları da resme dahil edilirse Sovyet seçkinlerinin içinde bulunduğu durumun zorluğu net bir şekilde anlaşılabilir.

Bu nedenle Stalin önderliğindeki Sovyet yöneticileri, 1941 Haziranı’nda Nazilerin Sovyetler Birliği’ne saldırısını müteakip ortaya çıkan durum nedeniyle Sovyet yurtseverliğini ve Sovyetlerin Nazilere karşı savaşında destek bulmak, Rus olmayan halkları mobilize edebilmek amacıyla milliyetler üzerindeki baskıyı gevşetmeye başlarlar (Bacon, 1980, 211; Fruchet, 2003, 135). Bu durumun bir yansıması Sovyetlerin din politikasında olmuş; 1930’lar boyunca ülkedeki dinler ve din adamlarına yönelik olarak süren ayrımcılık, baskı, sindirme politikası savaş süresince terk edilmiş; ibadethanelerin açılmasına, dini toplantılara, fetvalara, gün ve anmalara, askerlerin ibadetlerine müsaade edilmiştir (Eden, 2021, 1-3). Kuzey ve Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde daha önce ortadan kaldırılmış Müslüman dini idareleri yeniden ihdas edilerek hem dinin ve Müslümanların denetim altına alınması hem de savaşta Müslümanların sadakatinin kazanılarak düşmana karşı seferber edilmesi amaçlanmıştır (Aydingün vd., 2019; Eden, 2021, 2).

Yaklaşık olarak savaş yıllarına denk gelen bu ara dönemde (rahatlama ya da tavizler dönemi de denilebilir), yerel milliyetçiliklerin yeniden dirilmesine şahit olunur, araştırmacılar milli destan kahramanlarına, yerel askeri geleneklere, kahramanlara ve Rusya’ya karşı mücadelelerine odaklanmaya yönelirler (Bacon, 1980, 211; Fruchet, 2003, 135). Bununla birlikte bu dönem boyunca da Rus merkezlilik, Rus üstünlüğü, ‘Büyük Rus milleti’ yaklaşım ve söylemi devam eder. Rus tarihinden gelen Moğollara, Tatarlara, Fransızlara karşı yapılan kurtuluş mücadeleleri; anavatan, kahramanlık, görev bilinci gibi öğeler, simgeler Nazilere karşı verilen mücadeleyi sürdürmek için kullanılır, 1941-45 Alman-Rus savaşı Napolyon Bonapart öncülüğündeki Fransızlara karşı yapılan 1812 Vatanseverlik Savaşı’nın adıyla simgeleştirilir (Brunstedt, 2021, 15-16). Büyük Vatanseverlik Savaşı ve kazanılan zafer faşizme karşı ortak mücadelenin sembolü olarak savaş sonrası Sovyet halklarının ortak kimliğinin ve hafızasının en önemli birleştirici unsuru haline getirilir.⁸

Bu dönemin tarih çalışmalarında, Rusya’nın Orta Asya’ya müdahalesi ve Rusya’ya karşı yapılan ulusal direniş konusunda iki eğilim öne çıkmıştır. 1943’te yayımlanan

'Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) Tarihi' ve kitaba yönelik yapılan Rus karşıtı duyguları körüklemek ve Kazakistan'ın ortaya çıkmasındaki Rus etkisini görmezden gelmek yönündeki eleştiriler buna örnek gösterilebilir (Kara, 2016, 17-20; Brunstedt, 2021, 52-53). Birinci eğilim, Çarlık Rusyası yönetimini sömürge olarak, onun Kazakistan'daki varlığını Ruslaştırma politikası (Kara, 2016, 16), Kazak halkının sömürsü, Kenesarı gibi Rus çarına karşı yapılan isyanları 'bağımsızlık mücadelesi' olarak değerlendirir (Fruchet, 2003, 136). Benzeri örnekler Azeri ve Oset gibi Kafkas tarihçileri arasından da verilebilir (Conquest, 1967, 80). İkinci eğilim ise Rusya'nın Türkistan bozkırındaki varlığının, Rusya'nın modernleşme misyonu ve Kazakları ilerlemeye teşvik etmesi gibi olumlu yanlarını vurgulamaya meyillidir. Örneğin, Devlet Komitesi'nin azalarından biri, söz konusu 'Kazak Tarihi' kitabının yazarlarını 'Rus halkına ve Rus devletine karşı saygısız' olarak değerlendirirken bir yazar ise müellifleri tek taraflı olmakla ve yanlış bakış açısı sergilemekle suçlamıştır (Fruchet, 2003, 136-138).⁹ Farklı halkların milliyetçiliklerini, ulusal gururlarını ve kahramanlarını aynı potada buluşturmak ve uyuşturmak kesinlikle kolay bir iş değildi. Yerel milliyetçilikler üzerindeki kısıtlamaların gevşetilip gevşetilmediğine bakılmaksızın SSCB'de Rus milliyetçiliğine yapılan vurgunun güçlendirildiği söylenebilir. Savaş döneminde Rus olmayan halklar açısından bir miktar rahatlama yaşanmış ancak verilen tavizler savaşı takiben geri alınmıştır. 'Kazak Tarihi' kitabı ise ancak 'hatalarından' arındırılıp gözden geçirildikten sonra basılabilemiştir (Kolarz, 1953, 269).

2.1.4 Savaş Sonrası Dönem

Bu makalede seçilen dönemlendirmeye göre üçüncü dönem İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamaktadır. Bu dönem savaş öncesinde yaşanan dönemin eğilimlerinin bir şekilde devamıydı, zira Rus milliyetçiliği ve Rus halkının yüceltilmesi konularına yapılan vurgunun arttığına şahit olunmaktadır. Sovyet liderliğinin bu konuda da belirleyici ve yön gösterici etkisi olmuştur. Örneğin, Stalin İkinci Dünya Savaşı'nı takiben Nazilere karşı kazanılan zafer vesilesiyle 1945 Mayıs'ında verilen ünlü resepsiyonda kadeh kaldırarak "Her şeyden önce Rus halkının sağlığına içiyorum, çünkü o, Sovyetler Birliği'ni oluşturan tüm ulusların en seçkin ulusudur... çünkü o, bu savaşta, ülkemizin tüm halkları arasında Sovyetler Birliği'nin önde gelen gücü olarak evrensel bir tanınma kazandı... Rus halkının Sovyet hükümetine olan bu güveni [Alman işgali karşısında Sovyet hükümetinden vazgeçmemesi], insanlığın düşmanı faşizme karşı tarihi zaferi sağlayan belirleyici güç olduğunu kanıtladı." diyerek zaferdeki en büyük payı Rus halkına tahvil etmiştir (Stalin, 1945). Bundan sonra da Rus merkezlilik devam edecektir.¹⁰

Yukarıda belirtildiği gibi, savaştan sonra Alman-Slav tartışması Sovyet tarihçiliğinde devam etmiştir. Bilim adamlarının asli görevi, bir yandan "tüm Sovyet halkının ideolojik silahlanmasını artırmak" ve "Sovyetler Birliği halklarının kahramanlıklarla dolu geçmişini son derece gerçekçi bir şekilde aydınlatmak" iken (Fruchet, 2003, 137-138), diğer yandan Alman karşıtlığı eğilimi 'Alman kültürel yayılımı mitini' yok etmek için devam etmiştir. Bu tarih anlatısına göre Almanlar "hiçbir dilsel başarıları olmayan geri kalmış avcılar, balıkçılar ve ilkel çiftçilerdi... komşu Keltlerin ve proto-Slavların etkisiyle yüzeysel olarak Hint-Avrupalılaştırmışlardı" (Shnirelman, 2000, 136). Bir başka örnek de Kırım'daki durumdur. Kırım ile tarihsel Slav bağlantısını kanıtlamak için bilim adamları kullanılarak Kırım'ın Slavlara ait olduğu ve Tatarların bu Slav topraklarına zorla ve yasadışı olarak yerleştirildikleri kanıtlanmaya çalışılmıştır (Shnirelman, 2000, 135).

Bunun Orta Asya halklarına olan yansıması üniversitelerde yaşanan tasfiyelerle, 1941-45 Büyük Vatanseverlik Savaşı'nı kapsayan ara dönemde verilen tavizlerin geri alınmasıyla olmuştur. Örneğin, Rus olmayan aydınlar Rus çarına karşı savaşan kendi milli liderlerini yüceltmek için bu dönemin özel koşullarından yararlanmışlardır. Savaş sonrası üçüncü dönemde ise 'ehveni şer' söylemi terkedilip Çarlık Rusyası yönetiminin Orta Asya gibi Rus olmayan bölgelerdeki varlığı 'mutlak iyi' olarak görülmeye başladığında ise durum kendileri açısından değişmiştir (Conquest, 1967, 84-85). 1951-52 yıllarında Orta Asya'nın bazı üniversitelerinde tasfiyeler yapılmış; Türkmenlerin, Özbeklerin, Kazakların, Karakalpakların ve Kırgızların epik şiirleri de bu tasfiyelerden nasibini almıştır (Bacon, 1980, 211). Örneğin, Azerbaycan Türklerinin Dede Korkut, Türkmenlerin Korkut Ata, Kazakların Koblandı Batır, Özbeklerin Alpamış gibi destanları 'gericilik' ve 'fanatizm'le yaftalanmış ve baskıları yayından çekilmiştir. Sadece Manas Destanı 'zararlı' bölümlerinin atılmasıyla benzer bir akıbetten korunmuştur (Conquest, 1967, 67). 1950'lerden itibaren Orta Asya'daki Rus fetihleri ilerici bir gelişme olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Örneğin tarih yazımındaki bu kırılma Çarlık Rusyası'nın 1953'te yayımlanan Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin ikinci baskısında sömürgeci olarak listelenmemesi durumu üzerinden takip edilebilir (Bennigsen, 1969, 143). Öğretmenler ve ortaokul öğrencileri için 1957'de Frunze'de (Bişkek) basılan 'Kırgız Tarihi' eserinde Kırgız halkının Rusya ile 19. yüzyıldaki karşılaşması *sblizheniye*, yakınlaşma-birleşme, olarak tarif edilmektedir. Mazour'un ifade ettiği gibi bu tarih kitabının anlatısında da bunu görüyoruz ki Kırgızların Çarlık Rusyasına katılması sömürgecilik değil, barışçıl bir birleşme ve Kırgız halkı için ilerici bir gelişme olarak nitelendirilmektedir. Kırgızlar daha gelişmiş bir devletin parçası olarak İngiliz sömürgeciliğinden ve Şark'ın geri kalmış feodal devletlerinden korunmuştur (джамгерчинов - хасанов, 1957, 56).

Tarih yazımındaki bir başka kırılma da Türkistan'da Çarlık Rusyası'na karşı yapılan milli isyanların değerlendirilmesinde ve sunulmasında yaşanan değişim üzerinden incelenebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rus tarihçilerinin tarih yazımı konusundaki genel eğilimi, istisnalar pek tabii ki bulunabilir, Parti'nin genel eğilimi ve onun rehberliğinin de yardımıyla, Çarlık Rusyası'nın sömürgeci geçmişini lehte yorumlayarak desteklemektir. Sömürge geçmişi, sömürgelerdeki Çarlık egemenliği 'mutlak iyi' ve sömürgeleri gelişmiş Rus halkı seviyesine getirecek bir süreç olarak sunulurken Kafkasya'daki Şeyh Şamil hareketi (Conquest, 1967, 82, 85), Türkistan'daki milli hareketler, Kenesarı İsyanı¹¹, 1898 Andican İsyanı ve 1916 İsyanları (Tillett, 1969, 173) gibi isyanlar yeniden kategorize edilip değerlendirilmiştir. Bu tarihi olaylar Sovyetlerin tarih yazımındaki zikzak politikasının güzel örnekleridir. Bu olaylar önceleri ilerici ulusal kurtuluş hareketleri olarak kabul edilirken İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi, 'gerici birer feodal hareket' olarak yaftalanmışlardır (Fruchet, 2003, 132). Ancak Rusya'ya karşı olmayan Rusya'nın yakın coğrafyasındaki Cungar Kalmıklarına, feodal Çin'e ve feodal Orta Asya hanlıklarına karşı yapılan isyanlar ise ilerici mücadeleler olarak değerlendirilmişlerdir (Tillett, 1969, 173; Kolarz, 1953, 273). Benzeri bir anlatıya 'Kırgız Tarihi' eserinde Kırgızların Hokand Hanlığına ve Çin'e karşı verdiği mücadeleler bağlamında da rastlanabilir (джамгерчинов - хасанов, 1957, 46).

Son olarak Moskova, özellikle Türkistan gibi Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinde birleştirici tarih anlatısını yasaklamış ve bu halkların birbirleriyle olan ortak geçmiş ve bağlarından ziyade Rus halkıyla olan bağlarına, Rus halkının bu halklar

üzerindeki olumlu etkisine odaklanmayı teşvik etmiştir. Bazı kahramanları üstü kapalı biçimde tehlikeli olarak sınıflandırıp Orta Asya milletlerinin ortak bir geçmiş algısına sahip olmasını engellemiştir. Ancak ülkenin batısında tam tersi bir politika izlemiştir. Baltık bölgesindeki halkların Ruslarla olan yakınlığını vurgulayıp Slav halklarının birliğini öne çıkarmıştır. Örneğin Ukrayna'nın 1954'te Rusya'yla birleşmesinin 300. yıldönümü kutlamalarında Kruşçev, bu olayın anısına Kırım'ı Ukrayna'ya bağışlamış (Shnirelman, 2000, 135), 25 yıl sonra, SSCB Bilimler Akademisi bu olayı yeniden anmak için sempozyumlar ve konferanslar düzenlemiştir (Tishkov, 1981, 663). Parti, Orta Asyalıların gurur duyacakları ve tarihçilerin üzerinde çalışabileceği güvenli dönemler, çağlarla zararsız kahramanlar belirlerken (Smith vd., 1998, 72), Rusya'nın Almanlara ve İsveçlilere karşı savaşan Aleksandır Nevski gibi feodal askeri kahramanları ise ulusal kahraman olarak kabul edilmiştir. Bu, Nevski'nin Moğollarla iş birliği yaptığı gerçeğini unutmamak kaydıyla, aslında İkinci Dünya Savaşı sonrası konjonktüre de uygundur. Bu önemlidir, çünkü Rus tarihindeki Moğol/Tatar egemenliği dönemi 'Tatar boyunduruğu' olarak adlandırılmış ve Tatarlar "Rusya'yı zayıf ve siyasi olarak bölünmüş tutmakla" suçlanmıştır. Bu suçlamalardan Nevski dışındaki prensler ve boyarlar da nasibini almıştır. Ayrıca, 1980'de "Kulikovo Savaşı'nın 600. yıl dönümü anısına yayımlananlar da dahil olmak üzere 'Moğol/Tatar Boyunduruğu' üzerine birçok çalışma, Moğol/Tatar egemenliğinin olumsuz etkilerini tanımlamakta ve Kulikovo'daki zafer bağlamında Rus halkının ihtişamını vurgulamaktadır" (Tishkov, 1981, 656). Tarih yazımında Çarlık Rusyası'na karşı çıkan birçok isyan, ulusal kahraman veya bazı dönemler (hanlıklar, hanedanlar) gerici ve zararlı olarak damgalanırken, Aleksandır Nevski gibi Rus prensleri ise ulusal kahraman olarak görülmüşlerdir. Timur'un da zararlı kategorisinde değerlendirildiğini eklemek gerekir. Kulikovo Muharebesi (1380) olumlu çağrışımlarla anılırken Rus Çarlığına karşı Türkmenlerin yaptığı Göktepe Savaşı (1881) gerici, Tatar hanlıkları dönemi ise 'Tatar Boyunduruğu' olarak tarih sayfalarında yerini almıştır. Orta Asyalıların Çarlık Rusyası yönetimini boyunduruk olarak görmelerine ise en azından son dönem itibarıyla izin yoktur. Rus olmayanlara yönelik uygulanan bu politika ve her alanda uygulanan ama özellikle milli konulara yönelik daha da dikkatli tatbik edilen sansür, yerel entelektüelleri rejimin onayladığı kabul görmüş yazarların eserlerine referanslar vermek veya çeşitli alegoriler kullanmak gibi sansürü aşmayı kolaylaştırıcı farklı yollara sevk etmiştir.

Sonuç

Sovyet tarih yazımındaki eğilimlerin dönemleştirilmesi, Sovyetler Birliği tarihindeki siyasi değişimlerle paralellik arz etmektedir. Bolşevik iktidarının Sovyetler Birliği'nde yerleşip sağlamlaştığı 1920'ler ve 30'larda Rus olmayan halkların milli duygularının, tarihlerinin, kültürlerinin, dillerinin, kadrolarının oluşup kök salmasına izin verilirken bunu takip eden 1930'larda ise yani Stalinist rejimin yerleşmesi gerçekleştiğinde yerel milliyetçilikler düşman ilan edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında milliyetler meselesi konusunda bir rahatlama ve uzlaşma dönemi yaşanırken bunu savaştan sonra başka bir baskı dönemi takip etmiştir.

Tarihi olaylarla, özellikle uzun dönemleri içeren tarihi olaylarla ilgili genellemeler yapmak yanlışlara yol açmakta ve geniş istisnaları içermektedir. Örneğin, varsayımsal olarak Sovyetler Birliği'nin, Rus olmayan milletlerin dilini, tarihini ve milliyetçiliğini desteklemediği ve gelişmesine izin vermediği, onları Ruslaştırmaya çalıştığı ifade edilirse bu, 70 yıllık Sovyetler Birliği deneyiminin ve dahi deneyinin

tamamını değil, sadece belirli bir dönemini veya aralıklı olarak farklı dönemlerini kapsayacaktır. Bununla birlikte asimilasyon politikasının tüm Sovyet dönemini kapsadığı, ancak istisna olarak bazı uzlaşma yıllarının yaşandığı da iddia edilebilir.

Sovyetler Birliği'nde tarih yazımını doğrudan etkileyen yerel milliyetçilikler konusunda birbirinden farklılaşan politikalar uygulanmıştır. Bir dönem Büyük Rus milliyetçiliği baskı altında kalırken yerel milliyetçiliklerin gelişmesine izin verilmiş, takip eden dönemde ise yerel milliyetçilikler baskı altına alınmış ve Büyük Rus şovenizminin yeniden dirilmesine izin verilmiştir. Bu, tarih yazımını da etkilemiş ve büyük oranda Sovyetler Birliği'nde dönemler itibariyle değişen, zikzaklar içeren milliyetler politikasından kaynaklanmıştır. Ayrıca bazı ara dönemlerde özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda ve belki de iç savaş döneminde olduğu gibi güvenlik sorunları çözülene kadar yerel milliyetçiliklere bazı tavizler verilmiş veya bunlar üzerindeki baskı azaltılmıştır.

Genel olarak Sovyetler Birliği'nde, Orta Asya tarihine, halklarına ilişkin birleştirici bir üslup ve anlatıya sahip tarih ve tarihçiler, bilhassa Türkistanlı ise, eleştirilmekten ve tasfiyeden kurtulamamışlardır. Tarih yazımı her bir Sovyet cumhuriyeti için diğerlerine karşı benzersiz, yegâne olmak zorundadır. Bu, her bir cumhuriyetin tarih yazımının diğer cumhuriyetlere kıyasla ortaklıklardan ziyade farklılıklara odaklanması gerektiği anlamına gelmektedir. Her milletin kendine has bir cumhuriyeti, kendine has alfabesi ve dili, mahalli elitleri ve idarecileri olduğu gibi, kendilerine has geçmişleri, tarihleri vardı ve bu tarihlerin komşu cumhuriyetlerin halklarının tarihleriyle paralel olmaması ve benzerlikler, ortaklıklar içermemesi gerekiyordu. Güncel parti politikalarından habersiz olarak veya bunlarla uyuşmayacak bir yaklaşım getiren bir tarihçi, eğer Stalin döneminde yaşama şanssızlığına sahipse tasfiyeye maruz kalabilirken sonraki dönemde görev icra edecek kadar şanslı olanlar ise meslektaşlarınca veya Parti tarafından ağır bir eleştiriyile kurtulacaktır.

Marksist-Leninist ideolojiye dayanan Sovyet tarihçiliğinin en önemli özelliklerinden biri, Sovyet ideolojisinin iyiliği için Parti ve yönetici seçkinler tarafından çerçevesinin çizilmesi ve kontrol edilmesidir. Bununla paralel olarak Orta Asyalıların Çarlık yönetimine yönelik eleştirilerine, bu yönetime karşı yapılan çeşitli isyanlar ve ulusal kurtuluş hareketlerine atfın izin verilmemesi, yerel tarih yazımında öne çıkan özelliklerden biridir ki bu aslında merkezi yönetimin yerel halka yönelik baskın yaklaşımını da temsil etmektedir.

Notlar

¹ Türkistan tarihsel olarak günümüzdeki Orta Asya cumhuriyetlerini (Batı Türkistan), İran'ın Horasan ve Afganistan'ın kuzeyini, Çin'in Şincan (Doğu Türkistan) bölgesi ile Moğolistan'ı içine alan bölgeyi kapsamaktadır. Ayrıntılar için bak: (Taşağıl, 2012). Çin hakimiyetindeki bölge Doğu Türkistan, Rus hakimiyetinde olan kısmı Batı Türkistan olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Batı Türkistan Çarlık Rusya'sı hakimiyetine girdikten sonra bu bölgenin bir kısmında 1867'de Türkistan Genel Valiliği, Rusya'daki devrimi müteakip 1918 yılında ise Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. 1924'te bu özerk yapı lağvedilir ve Orta Asya'nın günümüzdeki siyasi birimlerinin oluşturulması süreci başlar ve 1936'da son şeklini alıp Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan Sovyet cumhuriyetleri kurulur (Roy, 2005, 99-100). Bu süreçle bağlantılı olarak 1920'lerden itibaren Türkistan ifadesinin kullanımı yerini Orta Asya terimine bırakır (Capisani, 2000, 109-110; Taşağıl, 2012). Örneğin 1957'de basılan Kırgız Tarihi kitabında Türkistan terimi Çin idaresi altındaki Türkistan'ı, yani Doğu Türkistan'ı belirtmek için kullanılır. Bunun dışında Türkistan Guberniyası (Genel Valiliği) gibi tarihsel-hukuki kullanımlara

atıfta bulunmak için Türkistan ifadesi yer bulur (джамгерчинов - хасанов, 1957, 30, 34, 38, 43, 46, 55). Diğer tüm kullanımlar Orta Asya (Rus. Sredney Azii) terimini içerir

² Tarih disiplininin önceliklerinin Parti tarafından belirlenmesi durumu Parti zihniyeti (part-mindedness) kavramı ile açıklanabilir. Buna göre, bilimsel teoriler ve sanat eserleri komünist otoritelerin ve Marksist doktrinin emirlerine uygun olmalıdır. Hakikat komünist ideolojiye uygun olarak yorumlanmalıdır ve Parti'nin "ülkedeki entelektüel hayata yön verme hakkı" vardır (Zemtsov, 2001, 223-225).

³ Zemtsov'un deyişiyle (2001, 223-225) "Bilimsel teoriler ve hipotezler her şeyden önce parti odaklı [parti zihniyetine uygun] olmalıdır. Bunlar öncelikle Marksist esaslara uygunlukları açısından değerlendirilirler. [Bilimsel teorilerin ve hipotezlerin] geçerlilik ve açıklayıcı veya öngörü güçleri açısından değerlendirilmeleri, eğer varsa, ikinci sırada gelir."

⁴ Örneğin Sovyet Özbekistan'ının ilk on yılındaki başarılarını kutlamak için 1934'te basılan *Özbekistan'ın On Yılı* albümü Büyük Temizlik döneminde Özbekistan'daki bürokratların yarıdan fazlasının çeşitli ithamlarla suçlanıp tutuklanmaları, birçoğunun ortadan kaldırılmaları ve tasfiye edilmeleri neticesinde sayfalarındaki siyasi figürler nedeniyle yasadışı hale gelmiş; albümdeki siyasilerin fotoğrafları bizzat eser sahibi tarafından boyanarak tahrif edilmiştir (King, 2014).

⁵ Pokrovsky'e yönelik diğer suçlamalar şematizm, evrenselcilik, revizyonizm, sapmacılık, çoğulculuk, seçiciliktir. Mazour "otoriter sözlükte bile bulunamayacak diğer suçlar" diye eklemeye bulunur (Mazour, 1975, 193).

⁶ Kendirbaeva'nın (1999, 5) makalesinde yer verdiği Kazak Alaş Milli Hareketi'ne mensup entelijensiyanın çoğunluğu 1934-41 arasında ölmüştür.

⁷ Vurgu orijinalinde bu iki kelime üzerindedir.

⁸ Rusya 2022 Şubatı'nda Ukrayna'ya karşı başlattığı işgalde Rus halkının desteğini sağlamak ve halkı seferber edebilmek için Ukrayna'da 'Nazilere karşı savaş', 'Ukrayna'nın Nazilerden-Banderacıardan temizlenmesi' gibi İkinci Dünya Savaşı/Büyük Vatanseverlik Savaşı eksenli bir anlatı ve söyleme başvurmaktadır.

⁹ Kazak SSC Tarihi kitabının müellifi Kazak tarihçi Ermukhan Bekmakhanov gelen eleştirileri takiben Sovyetler karşıtı milliyetçi fikirleri ve propagandayı yayma suçlamasıyla 1952'de 25 yıl hapis cezasına çarptırılmış, ancak Stalin'in ölümünden sonra serbest bırakılmıştır (Kara, 2016, 21).

¹⁰ Brunstedt'e (2021, 41-44) göre savaş sonrasında Büyük Vatanseverlik Savaşı'na dair Rus milleti merkezli ve tüm Sovyet halklarını içeren birbirine zıt iki zafer anlatısı söz konusudur.

¹¹ Kenesarı ve ağabeyi Sarjan Kasimov'un Çarlık Rusyası'na karşı verdikleri mücadele 1824'ten 1847'ye kadar sürmüştür. Kazakistan'ın bağımsızlığından sonra Kazak tarihçileri, Kenesarı'nın kiler dahil olmak üzere tarihi olayları, materyalleri ve Rusya'ya karşı yapılan milli hareketleri 'azami güvenilirlik ve itibarla' yeniden değerlendirmişlerdir (Valikhanov, 1998, 105, 109-111).

Kaynakça

- Afanas'ev, Iu. N. "The Phenomenon of Soviet Historiography". *Russian Studies in History* 40/2 (2001), 32-64. <https://doi.org/10.2753/RSH1061-1983400232>
- Aydingün, Ayşegül vd. "Conversion of Ajarians to Orthodox Christianity: Different Narratives and Perceptions". *Europe-Asia Studies* 71/2 (07 Şubat 2019), 290-314. <https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1543651>
- Bacon, Elizabeth E. *Central Asians under Russian Rule*. New York: Cornell University Press, 1980.
- Bennigsen, Alexandre. "Colonization and Decolonization in the Soviet Union". *Journal of Contemporary History* 4/1 (1969), 141-151.
- Braginsky, I. S. vd. *Central Asia and Kazakhstan in the Soviet Original Studies*. thk. B. G. Gafurov - Y. V. Gankovsky. Moskova: Nauka Publishing House Central Department of Oriental Literature, 1967.
- Bregel, Yuri. *Notes on the Study of Central Asia*. Indiana: Indiana University Research Institute for Inner Asian Studies, 1996.
- Brunstedt, Jonathan. *The Soviet Myth of World War II Patriotic Memory and the Russian Question in the USSR*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
- Capisani, Giampaolo R. *Handbook of Central Asia*. London: I. B. Tauris, 2000.

- Connor, Walker. "Soviet Policy towards the non-Russian Peoples in Theoretic and Historical Perspective: What Gorbachev Inherited". *The Post-Soviet Nations: Perspectives on the Demise of the USSR*. ed. Alexander J. Motyl. 30-49. New York: Columbia University Press, 1992.
- Conquest, Robert (ed.). *Soviet Nationalities Policy in Practice*. London: The Bodley Head, 1967.
- Eden, Jeff. *God Save the USSR Soviet Muslims and the Second World War*. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- Enteen, M. George vd. *Soviet Historians and the Study of Russian Imperialism*. University Park: Pennsylvania State University Press, 1979.
- Evans, Richard J. *Tarihin Savunusu*. çev. Uygur Kocabaşoğlu. Ankara: İmge Yayınları, 1999.
- Fierman, William. "The Soviet 'Transformation' of Central Asia". *Soviet Central Asia: The Failed Transformation*. ed. William Fierman. 11-35. Boulder: Westview Press, 1st edition., 1991.
- Fruchet, Henri. "The Use of History The Soviet Historiography of Khan Kenesary Kasimov". *Central Asia Aspects of Transition*. ed. Tom Everett-Heath. 132-145. New York: RoutledgeCurzon, 2003.
- Kara, Abdulvahap. "Ermukhan Bekmakhanov and Ideological Repressions and Limitations in the Research of Kazakh History in the Soviet Period". *The Soviet Historiography and Questions of Kazakhstan History A Retrospective of the Life and Works of The First Kazakh Historian Ermukhan Bekmakhanov*. ed. Abdulvahap Kara vd. İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2016. <http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/12/SOVYET-TARİH-YAZICILIGI-ENG.pdf>
- Kendirbaeva, Gulnar. "We are Children of Alash...". *Central Asian Survey* 18/1 (1999), 5-36. <https://doi.org/10.1080/02634939995722>
- Kırmal, Edige. "Kırım'da Topyekûn Tehcir ve Katliam". *Dergi (Dergi, Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü)* 2/4 (1956), 13-34.
- King, David. *The Commissar Vanishes The Falsification of Photographs and Art in Stalin's Russia*. London: Tate Publishing, 2014.
- Kolarz, Walter. *Russia and Her Colonies*. London: George Philip and Son Limited, 1953.
- Kononov, A. N. *Turkic Philology*. thk. B. G. Gafurov - Y. V. Gankovsky. Moskova: Nauka Publishing House Central Department of Oriental Literature, 1967.
- Kort, Michael. *Central Asian Republics*. New York: Facts On File, 2004.
- Mazour, Anatole G. *Modern Russian Historiography*. Westport: Greenwood Press, 1975.
- Mazour, Anatole G. *The Writing of History in the Soviet Union, California*. California: Hoover institution Press, 1971.
- Perry, Matt. *Marksizm ve Tarih*. çev. Gül Tunçer. İstanbul: İletişim, 2010.
- Roy, Olivier. *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*. çev. Mehmet Moralı. İstanbul: Metis, 2. Basım., 2005.
- Sakharov, A. M. "Historiography". çev. J. T. McDermott. *Information USSR*. ed. Robert Maxwell. 540-556. New York: The Macmillian Company, 1962.
- Shnirelman, Victor A. "From Internationalism to Nationalism: Forgotten Pages of Soviet Archaeology in the 1930s and 1940s". çev. Philip L. Kohl - Clare Fawcett. *Nationalism, Politics and the Practice of Archaeology*. 120-138. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

- Slezkine, Yuri. "The USSR as a Communal Apartment or How a Socialist State Promoted Ethnic Particularism". *Slavic Review* 53/2 (1994), 414-452. <https://doi.org/10.2307/2501300>
- Smith, Graham vd. *Nation-building in the Post-Soviet Borderlands*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Stalin. "Toast to the Russian People at a Reception in Honour of Red Army Commanders Given by the Soviet Government in the Kremlin on Thursday, May 24, 1945". 1945. Erişim 30 Aralık 2022. <https://www.marxists.org/reference/archive/stalin/works/1945/05/24.htm>
- Taşgıl, Ahmet. "Türkistan". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2012. Erişim 27 Mart 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/turkistan>
- Tillett, Lowell. *The Great Friendship Soviet Historians on the Non-Russian Nationalities*. The University of North Carolina Press, 1969.
- Tishkov, Valery. "Modern Soviet Historiography". *Int. Soc. Sci. J.* 33/4 (1981), 650-666.
- Valikhanov, E. "National liberation struggle of the Kazak people against the Russian Colonialism". *History of Kazakhstan Essays*. 104-113. Almaty, 1998.
- Wheeler, Geoffrey. *The Modern History of Soviet Central Asia*. New York: Praeger, 1964.
- Zemtsov, Ilya. *Encyclopedia of Soviet Life*. New Jersey: Transaction Publishers, 2001.
- джамгерчинов, в. д. - хасанов, А. Х. "присоединение киргизии к россии". *история киргизии учебное пособие для средней школы*. ed. А. Г. зима vd. фрунзе: киргизкое государственное учебно-педагогическое издательство, 1957.

Fiyat Arttırma ve Negatif Dengeleme Stratejileri Ekseninde Çin'in Körfez ve Suudi Arabistan Siyaseti

China's Gulf And Saudi Arabia Policy On The Context Of Outbidding And Negative Balancing Strategies

Hüsna TAŞ YETİM

Dr.,

husna.tas@gmail.com

0000-0002-8581-0656

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

TAŞ YETİM, Hüsna. "Fiyat Arttırma ve Negatif Dengeleme Stratejileri Ekseninde Çin'in Körfez ve Suudi Arabistan Siyaseti". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1 (Nisan 2023): 182-205.

<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1242590>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 26.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 06.04.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Fiyat Arttırma ve Negatif Dengeleme Stratejileri Ekseninde Çin'in Körfez ve Suudi Arabistan Siyaseti

Öz

Çin'in, son dönemlerde Körfez Bölgesine yönelik izlediği aktif politika, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in (Şi Cinping), 7-9 Aralık 2022 tarihinde Körfez'e gerçekleştirdiği kapsamlı ziyaretle birlikte daha fazla dinamizm kazanmıştır. Bu ziyareti takiben yapılan analizler Çin'in, Körfez açılımını ABD'nin bölgesel hegemonyasını zayıflatmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirmektedirler. Aynı ziyaret sırasında Pekin ve Riyad yönetimleri arasında imzalanan kapsamlı anlaşmalar ise ABD'nin Körfezdeki uzun erimli güvenlik partneri Suudi Arabistan'a ilişkin "eksen kayması" tartışmalarını başlattı. Bu çalışma güncelliğini koruyan iki tartışmanın kapsamlı bir muhakemesini yapmayı hedeflemektedir. Bu amaçla uluslararası ilişkiler disiplinin son dönem fenomen teorisi olan hiyerarşinin ilgili argümanları kullanılmaktadır. Bu teorik çerçeveden hareketle, çalışmada ilk olarak Çin'in Körfez siyasetini şekillendiren stratejilerin fiyat arttırma (outbidding) ve negatif dengeleme (negative balancing) olduğu ve bu stratejilerin Körfez Bölgesi ülkeleri açısından yeni imkânlar yarattığı tespitinde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Suudi Arabistan'ın, Çin ile gelişen ikili ilişkilerini hâlihazırda ABD ile sürdürmekte olduğu ilişkisine bir alternatif olarak görmediği, aksine Çin'in bahsi geçen stratejilerinden maksimum kazanım elde ederek otonomisini arttırmaya çalıştığı ayrıca belirtiliyor.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ilişkiler, Çin, ABD, enerji güvenliği, hiyerarşi, negatif dengeleme ve fiyat arttırma stratejileri, Körfez, Suudi Arabistan

China's Gulf And Saudi Arabia Policy on the Context Of Outbidding and Negative Balancing Strategies

Abstract

China's active policy towards the Gulf Region has gained more dynamism recently with the comprehensive visit of Chinese President Xi Jinping to the Gulf on December 7-9, 2022. Following analyses view China's Gulf strategy as an attempt to weaken US regional hegemony. The Beijing and Riyadh administrations' comprehensive agreements signed in the same visit generated questions about the "axis shift" surrounding Saudi Arabia, the US's longtime Gulf security ally. This study uses hierarchy theory, a new phenomenon in international relations, to explain the two current debates. This theoretical framework shows that outbidding and negative balancing strategies drive China's Gulf policies which offer Gulf countries alternative opportunities. It further argues that Saudi Arabia seeks autonomy via maximizing profits from its growing bilateral contacts with China, not replacing its hierarchic relationship with the US.

Keywords: International relations, China, The US, energy security, hierarchy, negative balancing and outbidding strategies, Gulf, Saudi Arabia

Extended Abstract

This study seeks to develop an alternative theoretical perspective to the recent analyses of China's active policy toward the Gulf Region. The comprehensive visit of Chinese President Xi Jinping (Xi Jinping) to the Gulf from December 7-9, 2022, is a significant development that shows China's Gulf policy's increased dynamism. Nonetheless, two aspects stand out in the analyses performed after this visit. Following this visit, there has been an increase in the number of analyses evaluating China's Gulf policy as an effort to undermine the regional hegemony of the United States. During the same visit in December, the comprehensive agreements signed between the Beijing and Riyadh administrations also sparked a discussion of a "axis shift" regarding Saudi Arabia, the United States' long-term security partner in the Gulf. This study combines the pertinent arguments of hierarchy theory, which has recently garnered attention in the field of international relations, with the concept of outbidding and negative balancing strategy to comprehensively explain of the two current debates. In accordance with this theoretical framework, this study first

determines that the strategies that shape China's Gulf policy are price outbidding and negative balancing strategies to enhance China's influence the region. China, which is attempting to increase its hierarchical influence in the region with the economic, commercial, and technological opportunities it offers to the countries of the region in full compliance with these strategies, is also attempting, in accordance with the same strategies, to undermine the influence that the United States has had in the region for many years. The fact that these strategies create new opportunities for Gulf Region countries is a significant factor that enables China to expand its regional influence.

Using this theoretical framework, this paper argues that Saudi Arabia does not view its developing bilateral relations with China as an alternative to its current relationship with the United States; rather, it seeks to increase its autonomy by maximizing its benefits from China's strategies. Recent academic studies evaluating Saudi Arabia's developing relations with China in the context of the axis shift have ignored the asymmetric/hierarchical structure of the approximately eighty-year-old alliance relations between Saudi Arabia and the United States. Considering the hierarchical structure of bilateral relationships allows for a different analytical interpretation of this discussion. This study analyzes the bilateral relations between Saudi Arabia and the United States using the relevant arguments of hierarchy studies, which highlight the asymmetric structure of inter-state relations. This theoretical framework provides a significant analytic explanation of the hierarchical structure of relations between the two states and the impact of this structure on the foreign policy preferences of the two actors, even while emphasizing the possibility of crises in these relationships. In order to assess the logic of the most recent discussion, it is important to approach the Saudi Arabia-US allied relations, which have recently been in a crisis cycle, from the lens of hierarchy theory.

While the United States' lack of responding adequately to Saudi Arabia's security needs in recent years has played a significant role in the emergence of the current crises that persist in bilateral relations, Russia's military intervention has worsened the circumstance. Along with its Western allies, the United States has imposed a series of sanctions designed to dissuade Russia from carrying out this military operation. The United States requested that Saudi Arabia and other Gulf allies participate in these economic and commercial sanctions. Despite their opposition to the Ukrainian War, the governments of Riyadh and the Gulf states chose to maintain neutrality in this conflict. This situation created tensions in the United States' bilateral relations with Saudi Arabia and its Gulf allies. Moscow's cut of natural gas exports to the United States and Western nations in retaliation to these sanctions has exacerbated tensions between the United States and these countries. The United States has requested that Gulf states increase their energy production capacity and imports in order to fill the energy vacuum left by Russia's natural gas sanction and reduce the uncertainty it has caused on the international energy markets. However, after rejecting this request, Gulf countries announced in October 2022 that they would reduce oil production and imports. This occurrence has heightened tensions between Riyadh and Washington.

Despite these crises, the United States provides Saudi Arabia with significant security instruments to ensure the regime's survival, the kingdom's primary foreign policy objective, and to compete with Iran. Saudi Arabia is already one of the major purchaser of American-made armaments and other military equipments. But,

China's incapacity to meet Saudi Arabia's current security requirements with its military drives Riyadh to maintain its asymmetric ally relationship with the United States despite the crises. Maintaining allied relations with the United States, who views Iran as a threat to its regional interests, is rational from the Saudi regime's perspective from a security standpoint, in contrast to China, which maintains positive relations with Iran. In other words, Saudi Arabia maintains bilateral relations with China based on mutual benefit, thereby avoiding hierarchic one. The resumption of relations between Saudi Arabia and Iran, which had been severed in 2016, was announced in a statement on March 10, 2023, showing China's commitment to regional peace and stability. On December 2, 2016, Iranian protesters burned the Saudi Embassy in Tehran and the consulate in Mashhad in response to the 2015 Yemen crisis and Saudi Arabia's execution of 47 people, including Shiite religious figures, on terrorism charges, which ended diplomatic relations between the two countries. On March 6, 2023, China brought the parties to a negotiation table in Beijing to normalize relations between Tehran and Riyadh. Saudi Arabia has declared that China's initiative to establish security and stability in the region is greatly important. However, Saudi Arabian officials state that the resumption of diplomatic relations with Iran after a seven-year hiatus, while significant, does not indicate that all issues between the two countries have been resolved. This implies that Saudi Arabia will continue its alliance links with the US to safeguard its security interests and will keep its economic relations with China.

Giriş

Çin Başkanı Şi Cinping, Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz'in davetiyle 7-9 Aralık 2022 tarihlerinde Körfez'e kapsamlı bir ziyaret gerçekleştirdi. Çin Başkanı Şi, üç gün süren bu resmi ziyaretin ilk gününde Sudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed Bin Selman ile bir araya gelirken, diğer günler ise Körfez İşbirliği Örgütü (KİÖ) ve Arap liderler ile temaslarda bulundu. Bu ziyaret sırasında Pekin ve Riyad yönetimleri enerji, yatırım, ticaret, teknolojik işbirliği, altyapı ve ekonomi alanlarını kapsayan 34 adet anlaşmaya imza attı. Bunun yanı sıra aynı görüşme kapsamında Pekin ve Riyad yönetimleri ikili ilişkilerini "içişlerine karışmama" ilkesi üzerinden sürdüreceklerini vurguladılar. Riyad yönetimi, Tayvan'ı Çin'in ayrılmaz bir parçası olarak gören ve Çin Cumhuriyeti'nin bölünmezliği vurgusunu esas alan "Tek Çin" politikasına yönelik desteğini yine bu ziyaret sırasında ifade etti. Böylece Çin ve Sudi Arabistan ikili ilişkilerinde ve işbirliği alanlarında yaklaşık son on yıldır kaydedilen ilerleme daha fazla ilerletildi.

Diğer taraftan, bu ziyaret Çin ve Suudi Arabistan'a dair üç tartışmayı harekete geçirdi. Bu ziyaretin tam da ABD ve Çin arasındaki küresel hegemonya rekabetinin arttığı kritik bir zamanda gerçekleştirilmiş olması ziyaretin Çin'in, ABD'nin bölgesel hegemonyasını zayıflatmaya yönelik bir hamle olarak değerlendirilmesine ilişkin yorumları kuvvetlendirdi (Bishara, 202; Figueroa, 2022; The Ne York Times, 2022). Ziyaret sırasında Çin Başkanı Şi'nin, yaptığı bir açıklamada Körfez bölgesi ve Çin arasında yapılacak olan enerji ve petrol ticaretinde Çin yerel para birimi Yuanın kullanılacağını belirtmesi ise Çin'in, ABD ile hegemonya yarışını ekonomik, bölgesel ve küresel dinamiklerin yanı sıra para üzerinden de sürdürme niyetinde olduğunu belirten görüşlerin ağırlığı arttı. Bu ziyaretten yaklaşık bir hafta sonra ise medya kuruluşları Beyaz Saray'ın Çin hakkında aldığı bir karara dikkat çekti. Bu kapsamdaki haber ABD'nin, Çin politikasını belirlemek amacıyla kurmuş olduğu "Çin Koordinasyon Ofisine" ek olarak, "Çin Masası" adı altında yeni bir oluşuma daha

hazırlık yaptığını belirtmekteydi (Bishara, 2022). Bu haberle birlikte ABD'nin, Çin'in Körfez ziyaretini sadece bölgesel çıkarlarına değil aynı zamanda uluslararası çıkarlarına da yönelik bir tehdit olarak algıladığına ilişkin yorumlar daha yüksek sesle ifade edilmeye başlandı.

Aynı ziyaret kapsamında Pekin ve Riyad yönetimlerinin imza attığı kapsamlı anlaşmalar ise Sudi Arabistan'a ilişkin "eksen kayması" tartışmalarını harekete geçirdi (Bkz. The Financial Times, 10 Aralık 2022). Bu kontekste yapılan çalışmalar akademik literatüre önemli katkılar sağlamakla birlikte, Suudi Arabistan ve ABD arasında yaklaşık seksen yıllık bir tarihsel geçmişe sahip olan müttefiklik ilişkilerinin asimetrik/hiyerarşik yapısını dikkate almak bu tartışmayı farklı bir perspektif ile yorumlama imkânı sağlamaktadır. Bu çalışma Suudi Arabistan ve ABD ilişkilerini devletler arası ilişkilerin asimetrik yapısına dikkat çeken hiyerarşi çalışmalarının ilgili argümanlarını kullanarak analiz etmektedir (Lake, 2009; Clark, 2010; Zarakol, 2017; Voelsen, D., & Schettler, 2019). Bu teorik çerçeve iki devlet arasındaki ilişkilerin hiyerarşik yapısına ve bu yapının iki aktörün dış politika tercihlerine yaptığı etkiye önemli bir analitik açıklama sunduğu gibi bu ilişkilerin krizlere de tanıklık edebileceğini vurgulamaktadır. Son dönemlerde bir kriz döngüsü etrafında ilerleyen Suudi Arabistan-ABD müttefiklik ilişkilerini bu teorik kapsamdan yaklaşmak son tartışmanın makullüğünü ortaya koymak açısından önemlidir. ABD'nin son yıllarda, Suudi Arabistan'ın güvenlik gereksinimlerine beklenen düzeyde yanıt vermemesi, ikili ilişkilerde akut olarak kalan mevcut krizlerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynarken, Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya gerçekleştirdiği askeri müdahale ise söz konusu krizleri daha fazla derinleştirmiştir.

ABD, Batılı müttefikleri ile birlikte Rusya'yı bu askeri operasyondan vazgeçirmek için bir dizi yaptırımlar uyguladı. ABD, ekonomik ve ticari kısıtlamaların öne çıktığı bu yaptırımlara Sudi Arabistan ve Körfezdeki diğer müttefiklerinin de katılmasını istedi. Riyad yönetimi ve Körfez ülkeleri Ukrayna Savaşı'na karşı olmakla birlikte bu savaş karşısında tarafsızlıklarını korumaktadırlar. Bu durum Suudi Arabistan-ABD ve ABD-Körfez ülkelerine gerilim olarak yansımaktadır. Moskova'nın, bu yaptırımlara bir misilleme niteliğinde doğalgaz ithalatını ABD ve Batılı devletlere kesmesi ise ABD ve bu ülkeler arasındaki krizleri daha fazla derinleştirdi. ABD, Rusya'nın doğalgaz hamlesinin yol açtığı enerji boşluğunu doldurmak ve uluslararası enerji piyasalarında ortaya çıkardığı dalgalanmayı frenlemek için Körfez ülkelerinden enerji üretim kapasitelerini ve ithalat miktarını arttırmalarını istedi. Ancak Körfez ülkeleri bu isteği geri çevirdikten sonra, Ekim 2022 tarihinde petrol üretim ve ithalat miktarını düşürdüklerini açıkladılar. Bu gelişmeyle birlikte Riyad-Washington ilişkilerindeki tansiyon daha fazla yükseldi.

Bu çalışma birçok çalışmanın odak noktası olan söz konusu üç güncel tartışmanın kapsamlı bir muhakemesini yapmayı hedeflemektedir. Bu amaçla öncelikle Çin'in, Körfez'e yönelik siyasetinin temel dinamikleri ortaya konulmaktadır. Bunu yaparken çalışma henüz uluslararası ilişkiler literatüründe yeterince fark edilmemiş olan negatif dengeleme stratejisi (negative balancing strategy) ve fiyat arttırma (outbidding strategy) stratejisi konseptlerini kullanmaktadır. Kei He'nin 2012 yılında yayınlanan "Undermining Adversaries: Unipolarity, Threat Perception, and Negative Balancing Strategies After the Cold War" isimli çalışması ile birlikte uluslararası ilişkiler literatürüne dâhil olan negatif dengeleme stratejisi konsepti büyük güçlerin rakiplerinin hegemonyalarını zayıflatmak için iç (internal balancing)

ve dış dengeleme (external balancing) stratejilerinin yanı sıra yaptırımları, kurumları, ekonomik, ticari ve teknolojik mekanizmaları kullandığına dikkat çekmektedir (He, 2012). Benzer şekilde, Jeff D. Colgan ve Nicholas N. Miller tarafından 2019 yılında keleme alınan “Rival Hierarchies and the Origins of Nuclear Technology Sharing” isimli çalışmada geliştirilen “outbidding strategy” (fiyat arttırma stratejisi) kavramı da büyük bir devletin rakibinin gücünü zayıflatmak için rakibinin müttefiklerine dış yardımlar, daha iyi ticaret veya dış borç olanakları sunduğuna dikkat çekmektedir (Colgan and Miller, 2019).

Söz konusu iki stratejinin hegemonya rekabetlerinin sistemdeki diğer devletler açısından yarattığı fırsatlara dikkat çekmeleri bu stratejilerin ortak paydasıdır. Bu çalışma söz konusu stratejileri kullanarak Çin’in, ABD ile hegemonya rekabetini ve Pekin’in Körfez Bölgesine yönelik yaklaşımını daha çok riskten korunma stratejisi (hedge strategy) üzerinden açıklayan çalışmalara alternatif bir analitik perspektif sunmaktadır (Foot, 2006; Matsuda 2012; Fulton, 2020; Sallacain, 2022; Korkmaz, 2022). Çalışmanın ikinci bölümünde değinileceği üzere Çin hem ABD ile sürdürdüğü küresel hem de bölgesel rekabette negatif dengeleme ve fiyat arttırma stratejilerine yoğun bir yatırım yapmaktadır. Pekin’in, Körfez’e yönelik politikasını sürdürürken de bu stratejilerin kapsamında olan ekonomi, teknolojik ve ticari mekanizmaları kullandığı görülmektedir. Bu minvalde söz konusu stratejiler Çin ekseninde süren tartışmaya daha farklı, kapsamlı, bütüncül ve alternatif bir analitik bir açıklama getirme imkânı sunmaktadır.

Bu kurgu doğrultusunda üç bölümden oluşan çalışmada ilk olarak teorik çerçeve sunulmaktadır. Son dönemlerde uluslararası ilişkiler disiplininde dikkat çeken hiyerarşi teorisinin temel argümanlarına değinildikten sonra, fiyat arttırma ve negatif dengeleme stratejileri açıklanmaktadır. Hiyerarşi teorisi, ABD ve Suudi Arabistan ilişkilerinin temel yapını anlamak açısından önemli olduğu kadar, Çin’in negatif ve fiyat arttırma stratejilerini tercih etmesinin arkasındaki temel motivasyonlara da önemli bir açıklama sunmaktadır. İkinci bölümde, Çin’in ABD ile küresel ve bölgesel rekabeti ve bu rekabet alanlarından biri olan Körfez’de Çin’in izlediği negatif dengeleme ve fiyat arttırma stratejileri açıklanmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü Suudi Arabistan-ABD ilişkilerinin hiyerarşik yapısını ilgili teorik argümanlar doğrultusunda açıkladıktan sonra, Suudi Arabistan’a dair yapılan eksen kayması tartışmalarını yine hiyerarşi teorisinden elde ettiği ilgili argümanlar etrafında test etmektedir. Çalışmanın sonuç bölümünde Çin ve ABD’nin, Körfeze ilişkin politikalarının gelecek seyrine dair öngörülerde bulunulduktan sonra bu çalışmanın literatüre yaptığı potansiyel katkılardan söz edilmektedir.

1.Hiyerarşik Uluslararası Sistemde Asimetrik Müttefiklik İlişkileri, Negatif Dengeleme ve Fiyat Arttırma Stratejileri

ABD’nin 2001 yılında Afganistan’a, 2003 yılında ise Irak’a gerçekleştirdiği müdahaleleri takiben uluslararası ilişkiler (UI) disiplininde imparatorluk ve sömürge tartışmaları üzerine yazılan çalışmaların sayısında artış kaydedildi. Bu çalışmalar içerisinde entelektüel bir ekol sömürge sisteminin Soğuk Savaş döneminde kademeli olarak ortan kalmasının büyük güçlerin hiyerarşik uygulamalarına son vermediğine yaptığı vurguyla dikkat çekti. Hiyerarşi teorisi olarak bilinen bu çalışmalar ast-üst (superordinate-subordinate) ilişkisi anlamına gelen hiyerarşinin sömürge ve imparatorluk dönemlerinde oldukça formel biçimlerde kurulduğuna dikkat çekti. Söz konusu dönemlerde büyük bir güç bir diğer devletin egemenliğini ilhak, fetih veya işgal gibi uygulamalarla kontrol altına

almaktaydı. Bu kapsamda Avrupalı devletlerin Batı-dışı coğrafyada gerçekleştirdikleri sömürge faaliyetleri ve imparatorluk sistemleri öne çıkmaktaydı. Söz konusu uygulamalar neticesinde büyük güçler fiili olarak yerleştikleri ülkelerin liderlerini, kurumlarını ve kurallarını belirlemekteydi. Bu yöntemlerle oluşan hiyerarşik yönetimler doğrultusunda büyük güçler ast devletlerin iç ve dış politikalarına fiili bir egemenlik kontrolü uygulamaktaydı. Egemenliği kontrol altına alınan aktörler uluslararası alanda “egemen kimliğe sahip bir devlet” olma hakkından mahrum bırakıldıkları gibi ekonomik, askeri veya yer altı kaynakları da sömürülmekteydi (Kang, 2004; Lake, 2009; Mattern and Zarakol, 2016; Voelsen, D., & Schettler, 2019).

2009 yılında David Lake tarafından kaleme alınan “Hierarchy in International Relations” isimli çalışmada dikkat çekilen bu hususlara birçok uzman da vurgu yapmaktadır (Clark, 2010; Butt, 2013; Zarakol). Bu uzmanlara göre İkinci Dünya Savaşından sonra ABD ve Sovyetler Birliği öncülüğünde yapılan düzenlemelerle birlikte hiyerarşinin yalın ve katı versiyonlarını temsil eden sömürge ve imparatorluk sistemleri son buldu. Ancak bu son aslında yeni hiyerarşik yapıların başlangıcına işaret etmekteydi. Birleşmiş Milletler (BM) Anlaşmasıyla birlikte uluslararası hukukun merkezi normları olarak belirlenen “iç işlerine karışmama” ve “eşit egemenlik” ilkeleri yeni dönemde hiyerarşik ilişkilerin sosyal sözleşmeci bir yapıda ilerleyeceğini teyit etmekteydi. Bu yeni uygulamaya doğrultusunda aralarında materyal güç asimetrisi (askeri, ekonomik vd.) bulunan devletler ittifak sistemleri, ticari kurumlar veya ilişkisel otorite sözleşmeleri (relational authority contracts) çatıları altında bir araya gelerek hiyerarşik müttefiklik ilişkileri kurmaya başladılar. İlişkisel otorite mantığı gereğince yeni hiyerarşik ilişkiler güç bakımından görece olarak zayıf olan devletlerin iç veya dış egemenliklerinin bir kısmını üstün güçlere devretmeleri ile oluşturulmaya başlandı. İkincil güçlerin politika yetkilerini süper güçlere maddi (güvenlik, ekonomik, dış borç veya yardım vb.) veya manevi (siyasi destek vb.) ihtiyaçlarının karşılanması karşılığında kendi rızalarıyla ve iradeleriyle devretmeleri hiyerarşik ilişkileri bu bağlamda meşru otorite ilişkileri haline getiren temel ayrıcağı (Lake, 2009; Zarakol, 2017).

Dahası pos-kolonyal çağ hiyerarşik ilişkileri böylece sömürge ve imparatorluk uygulamalarından farklı olarak büyük bir devletin ekonomik, askeri ya da yönetim kurumlarını küçük devlet topraklarına sürekli bir şekilde konuşlandırmasından ziyade gayri resmi formlarda kurmasıyla oluşturulacaktı. Bir başka ifadeyle, post kolonyal çağda süper güç, otoritesini meşru olarak tanıyan ve bu nedenle ast olarak adlandırılan devletlerin iç veya dış politikaları (ya da her ikisi) üzerinde görece bir egemenlik hakkı elde edecek ama bu hak ast devletlerin egemen kimliğini sona erdirmeyecekti. Örneğin İkinci Dünya Savaşından sonra Batılı devletler beklalarına yönelik Sovyetler Birliğinden aldıkları tehdide karşı koruma sağlamak için ABD ile bir dizi ikili ve çoklu anlaşmalara katıldılar. Bu anlaşmalarla bu devletler politika egemenliklerinin bir kısmını ekonomik ve ya askeri yardımlar karşılığında ABD'ye devrettiler. Benzer şekilde, Sovyetler Birliği Doğu Avrupa ülkelerinin askeri, ekonomik veya siyasi gereksinimlerini karşılamak karşılığında bu ülkeler ile çeşitli ikili anlaşmalara taraf oldu (Lake, 2009; Dunne, 2003; Clark, 2010; Butt, 2013).

ABD ve Sovyetler Birliği bu düzenlemelerin yanı sıra enformel hiyerarşik yapıları Doğu ve Batı Blokları şemsiyesi altında kurumsallaştırdılar. ABD bunu 1947'de Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ve 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünü (North Treaty Atlantic Organization) kurarak yaparken,

Sovyetler Birliği 1949'da COMECON (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi, Council for Mutual Economic Assistance) ve 1955'te Varşova Paktını kurdu. İki süper güç lideri oldukları blokların üye devletleri ile asimetrik ilişkilerini bu düzenleri oluşturan kurallar, kurumlar ve sözleşmeler ile sürdürürken, bu bloklarda yer almayan devletlerden bir kısmıyla ise hiyerarşik ilişkilerini sosyal sözleşmeler vasıtasıyla kurdular. Örneğin ABD, 1958 yılında Lübnan ve Ürdün'e yardım sağlamak karşılığında iki devlet ile asimetrik müttefiklik ilişkisini çeşitli askeri ve ticari ikili anlaşmalar üzerinden kurdu ve sürdürdü. Söz konusu devletler Batı Blokunun herhangi bir güvenlik ya da ekonomik kurumuna üye değildir. Bu ülkeler ABD ile ilişkilerini asimetrik anlaşmalar vasıtasıyla sürdürmektedir (Lake, 2009; Zarakol, 2017).

Yeni hiyerarşik ilişki kalıpları ayrıca Soğuk Savaş dönemi süresince Sovyetler Birliği ve ABD arasında ast devlet yarışına yol açtı. İki süper güç ast müttefik sayılarını arttırmak için bu devletlere askeri, ekonomik ya da siyasi desteklerde bulundular. Bu rekabet 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte son bulsa da 1990'ların ilk yarısından itibaren Çin'in yükselişiyle ve Rusya'nın askeri ve ekonomik gücünü toparlamaya başlamasıyla birlikte, ABD, Çin ve Rusya arasında tekrar başladı (Lake, 2009). Konuya dair yapılan çok sayıdaki güncel çalışmanın da işaret ettiği üzere Çin ve Rusya artan güçlerini hegemonik bir statü elde etmek için kullanmakta ve ABD hegemonyasını dengelemeye çalışmaktadırlar. Bu amaçla Çin ve Rusya kendi güçlerini ve statülerini arttıracak, ABD'ninkini ise zayıflatacak olan çeşitli rekabet stratejileri geliştirmektedir. Ikenbbery (2011), He (2012), Walt (2006), Goh (2013; 2016) başta olmak üzere birçok Uİ uzmanı Çin ve Rusya'nın, ABD'yi dengelemek için iç ve dış dengeleme stratejilerine de başvurduklarını ancak gelinen son aşamada bu stratejilerden istenen sonucu verme konusunda makul olmadıklarına dikkat çekmektedirler. Bu uzmanlara göre, Çin ve Rusya Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi askeri yönü de söz konusu olan çeşitli dış dengeleme stratejileri benimsemektedirler ancak bu iki gücün toplam askeri kapasitesi ABD'nin askeri gücünü dengeleyebilecek potansiyele sahip değildir (Goh, 2013; Goh, 2019).

Literatürde henüz görece olarak keşfedilmiş olan negatif dengeleme stratejisi ve fiyat arttırma stratejileri bu kapsamda "ABD'ye karşı neden bir askeri dengeleme yapılmadığına" ilişkin soruya yanıt vermek için geliştirilen iki önemli konsepttir. Negatif dengeleme stratejisinin mimarı olan He'ye (2012) göre, uluslararası sistemde her daim tanıklık edebileceğimiz büyük güçler arası rekabet, 1991'den günümüze dek Soğuk Savaş döneminden farklı olarak klasik bir askeri dengelemeden ziyade negatif dengeleme stratejisiyle ilerlemektedir. Askeri dengeleme (askeri ittifak kurmak gibi) oldukça maliyetlidir ve bu nedenle süper güçler devasa maliyetleri üstelenmekten ziyade birbirlerinin gücünü zayıflatmayı hedefleyen negatif dengeleme stratejisi izlemeyi tercih etmektedirler. Bu stratejiyi benimseyen güç, rakibinin müttefiklerine ekonomik, askeri, teknolojik yardımlarda ya da transferlerde bulunarak kendi gücünü görece olarak arttırırken rakibini de görece bir şekilde zayıflatmış olur. Bu stratejiye rakibin müttefikleri ilgi gösterir ise negatif dengeleme stratejisinden görece bir başarı ve kazanç elde edilmiş olur (He, 2012). Fazla fiyat verme stratejisi de negatif dengeleme stratejisi ile benzer bir rasyonaliteye sahiptir. Rakip gücün etkisini ve gücünü baltalamak amacıyla benimsenen bu stratejiyle rakibin ast devletleri ya da tarafsız statüdeki devletler rakipten uzaklaştırılmaya çalışılır. Bu amaçla ast devletlere rakibin sunduğu maddi ve manevi fırsatlardan daha fazlası sunulur. Asimetrik müttefiklik ilişkilerinin

krizde olduğu dönemde başarı oranı daha fazla olan bu strateji kapsamında, hegemonya arayışında olan büyük güç diğer devletlere daha iyi koşullarda askeri, ekonomik veya siyasi yardımlarda bulunur ya da uzun vadeli ve düşük faizli borçlanma imkânları sunabilir (Colgan and Milner, 2019).

Bu stratejiler özellikle uluslararası sistemde yeni güçlerin yükseldiği dönemlerde daha fazla rağbet görmektedir. Böylesi sistemik değişimler her şeyden önce sisteme yeni aktörlerin dâhil olduğuna, devletlerin etkileşim alanlarının çoğaldığına, yeni pazarlık şanslarına, güç dengesinin ve karar verme merkezinin tek bir gücün tekelinde olmadığına işaret eder. Böylesi bir değişimin beraberinde getirdiği çevre yarışı nedeniyle önem kazanan negatif ve fiyat arttırma stratejileri özellikle hiyerarşik ilişkilerden beklentileri tam olarak karşılanmayan ya da büyük gücün çeşitli baskılarına maruz kaldığını kuvvetle muhtemel düşünen ast veya tarafsız statüdeki devletleri cezbeder. Bu devletler için söz konusu stratejiler ihtiyaçlarını karşılamak, kazanımlarını daha fazla arttırmak ya da otonomi arayışlarını genişletmek aşamasında önemli fırsatlar olarak görülür. Özellikle güvenlik gereksinimlerinin karşılanması nedeniyle büyük bir güçle hiyerarşik ilişkisi bulunan devletler bu stratejileri müttefiklik ilişkilerine bir alternatif olarak görmekten ziyade maksimum fayda elde etmek için kullanmaya çalışırlar. Çünkü bu stratejiler doğaları gereği güvenlik garantilerinden ziyade daha çok ekonomik, ticari ve teknolojik fırsatlar sunmaktadır (He, 2012; Colgan and Milner, 2019).

Söz konusu teorik çerçeveden hareketle, bu çalışmanın diğer bölümleri Çin'in, ABD ile küresel ve bölgesel hegemonya rekabetini sürdürürken benimsediği iki stratejinin negatif ve fazla fiyat verme olduğunu Çin'in benimsediği kurumsal, ekonomik ve siyasi araçlar üzerinden ortaya koymaktadır. Bu stratejilerin Körfez bölgesine yansımalarına değinildikten sonra, söz konusu stratejilerin ABD'nin Körfez bölgesindeki en önemli güvenlik partnerlerinden biri olan Suudi Arabistan'a sunduğu fırsatlara değinmektedir.

2. Çin'in ABD ile Küresel ve Bölgesel Hegemonya Rekabeti

Çin Başkanı Ciping Körfez'e gerçekleştirdiği son ziyareti takiben, Çin'in aktif Körfez siyasetinin ABD'nin bölgesel ve küresel hegemonyasına yönelik bir zayıflatma girişimi olarak değerlendirilmesinin başlıca iki dayanağı söz konusudur. Birincisi, Çin Körfez bölgesine bahsi geçen son ziyaretini ABD ile arasındaki küresel rekabetin artarak devam ettiği bir zaman diliminde gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretin ABD Başkanı Joe Biden'ın 2022 yılının Temmuz ayında Sudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyaretten sadece birkaç ay sonra gerçekleştirilmiş olması ise Çin kontekstindeki söz konusu tartışmayı daha fazla kuvvetlendirmektedir. ABD Başkanı Biden söz konusu ziyaret sırasında, Körfez'e ilişkin yapmış olduğu bir açıklamada, Körfez bölgesinde ABD'den doğacak bir boşluğun söz konusu olmayacağını ve bu nedenle bölgede İran, Çin ve Rusya nüfuz artışları ekseninde yapılan tartışmayı rasyonel bulmadığını belirtmişti (Bishara, 2022). Ancak bu açıklamadan sadece birkaç ay sonra Çin'in Körfez'e gerçekleştirdiği kapsamlı ziyaret analistleri Biden'ın bu açıklaması üzerinde tekrar düşünmeye yöneltti. Çalışmanın bu kısmı Çin odağında yapılan tartışmayı ve bu tartışmanın dayanağı olarak sunulan söz konusu iki faktörü açıklamaktadır. Bu amaçla bu bölüm Çin'in, ABD ile bölgesel ve küresel düzeydeki rekabetini fiyat arttırma ve negatif dengeleme stratejileri üzerinden sürdürdüğüne ilişkin analitik bir açıklama sunmaktadır.

2.1. Çin'in Küresel Hegemonya Arayışında Negatif Dengeleme ve Fiyat Arttırma Stratejileri

1979 yılında dış politikada liberal ekonomi yaklaşımını benimsemeye başlayan Çin'in, 1990'lı yıllarda ekonomik göstergeleri önemli oranda artış kaydetmeye başlamıştır. Çin'in ekonomik gücü ivme kazandıkça bölgesel ve uluslararası düzeydeki görünürlüğü de artmıştır. Bunun yanı sıra, ABD'nin uluslararası sistemde rakipsiz kaldığı 1990'lı yıllarda Çin'in ulusal güvenlik meselesi olarak gördüğü olaylara müdahil olması ise, ABD'den aldığı tehdit algısını arttırmıştır. Pekin yönetimine göre, 1989 yılında Çin'de ortaya çıkan Tiananmen Olayında ABD'nin etkisi söz konusuydu (Cordesman, 2020). Çin-ABD ilişkilerindeki gerilim özellikle ABD'nin Haziran 1995'te Tayvan lideri Lee Teng Hui'nin ziyaretini kabul etmesiyle arttı. Pekin yönetimine göre, Çin'in ayrılmaz bir parçası olan Tayvan'ın Çin'den ayrılması durumu Tibet ve Sincan bölgelerinin de ayrılmasını teşvik edecekti. Bu bağlamda Tayvan meselesi, Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin-ABD ilişkilerini belirleyen önemli bir faktördü. Çin'e göre Batılı devletler ve ABD, Tiananmen ve Tayvan meselelerine müdahil olarak ve Tayvan'daki ayrılıkçı gruplara silah desteği sağlayarak Çin'i, Sovyetler Birliği gibi yıkmaya çalışmaktaydı (Peng, 2004; He, 2012, 174).

Bu gelişmelere karşın Çin, ABD'nin liberal ekonomik sisteme entegre etmek istediği bir aktördü. Ancak Çin ulusal güvenliğine yönelik ABD'den algıladığı tehditleri dengelemek ve ABD'nin yakın çevresine etkisini yaymasını önlemek için ABD'yi dengelemeye yöneldi. Bu kapsamda Çin'in yaptığı erken girişimlerden biri askeri potansiyelini arttırmak oldu. Ancak Çin'in savunma harcaması henüz ABD'yi askeri olarak dengeleyebilecek bir seviyeye ulaşmamıştır (Walt, 2006, 102; Cooley and Nexon, 2020). Örneğin 2007 yılında Çin'in savunma harcaması ABD'nin yalnızca yüzde 7,51'i kadardı. Bunun yanı sıra, Çin 1995 yılında Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Rusya ile birlikte Şangay Beşlisini kurdu. Bu kurum, 2001 yılında Özbekistan'ın da katılmasıyla üye sayısını altıya çıkarırken aynı yıl Şangay İşbirliği Örgütü adını aldı. 2017'de Pakistan ve Hindistan ve 17 Eylül 2021'de İran'ın katılmasıyla birlikte üye sayısını dokuzaya çıkararak bu örgütün kuruluş felsefesi üye devletlerin ve Orta Asya'nın güvenliğini sağlamak olarak belirlenmiştir (Goh, 2016; 2019).

2000'li yıllarda taraflar arasında imzalanan yeni anlaşmalarla ŞİÖ'ye ekonomi, enerji ve kültürel alanlar eklenmiştir. Rusya ve Çin'in "tek kutupluluğun kabul edilemez" olduğuna ilişkin yaptıkları açıklamaları takiben ŞİÖ, ABD karşısında alternatif bir blok kurmanın önemli bir aşaması olarak nitelendirilmiştir. Çin ve ŞİÖ'nün diğer üye devletleri ise ŞİÖ'nün herhangi bir üçüncü tarafı askeri bağlamda hedef almaya yönelik bir örgüt olmadığını vurgulamaktadır. Geline son aşamada ise ŞİÖ'nün toplam askeri kapasitesi ve gerçekleştirdiği askeri faaliyetler ABD'nin askeri gücünün ve faaliyetlerinin gerisinde kalmıştır. Buna karşın ŞİÖ ABD'nin bölgesel hegemonyasını sınırlama ve ABD hegemonyasından memnun olmayan devletlere imkân sunma açısından önemli fırsatlar sunan bir oluşumdur. Çin'in ekonomik potansiyelinin askeri kapasitesine olan üstünlüğü ve bu gücü dolayısıyla hâlihazırda dünyanın en büyük ikinci ekonomik gücü statüsünde olması, Pekin'i ABD hegemonyasını ve gücünü dengelemek için gücünün ekonomik yönünü daha fazla kullanabileceği negatif dengeleme ve fazla fiyat verme stratejilerini ön plana çıkarmaya yönelmektedir.

Yükselen Çin'in hegemonya arayışına yönelik tartışmalar sürmekle birlikte, Çin'in Asya'da olduğu üzere ABD ile girdiği bölgesel rekabetler, Batılı kurumlar ve normlara yönelik oluşturduğu alternatifler Pekin-liderliğinde alternatif bir düzen

kurma arayışında olduğuna ilişkin görüşleri kuvvetlendirmektedir. Çin'in son yıllarda ABD liderliğindeki liberal düzene yönelttiği eleştiriler ve ABD'nin angajmanının yüksek olduğu bölgelerde dahi artan görünürlüğü ve faaliyetleri bu yöndeki görüşleri ayrıca güçlendirmektedir (Cooley and Nexon, 2020; Colgan and Miller, 2022). Teorik önerme, büyük devletlerin mevcut sistemden duydukları memnuniyetsiz arttıkça büyük rakiplere dönüşme ihtimallerinin artacağını ve bu nedenle güçlerini küresel düzeyde otoriteye çevirmek isteyeceklerini vurgulamaktadır (Ikenberry, 2011).

Bu kapsamda 1990'lı yılların ilk yarısı itibariyle uluslararası düzeyde daha etkili olmaya başlayan Çin'in yükselişi özellikle 2013 yılında Şi Cinping iktidarını takiben daha fazla hızlanmıştır. Cinping döneminde Çin'in özellikle fiyat arttırma ve negatif dengeleme stratejilerinin temel dinamiklerine uygun bölgesel ve küresel politikalar benimsediği dikkat çekmektedir. Çin'in aktif girişimleri ile kurulan BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi yeni kuruluşlar negatif dengeleme ve fazla fiyat verme stratejisi kapsamında kurulan kurumsal araçlardır. Bu kurumlar ABD egemenliğindeki Dünya Bankası ve IMF gibi kurumların benzer işlevini üstlenmekte ve böylece devletleri daha iyi borç, ekonomik ve ya yardım olanakları üzerinden Çin eksenine yaklaştırmaya çalışmaktadır. Örneğin AIIB'nin, IMF'ye kıyasla devletlere daha uzun vadeli ve daha az faiz oranlarıyla sunduğu borçlar IMF'nin çekim gücünü azaltarak hegemonyasını görece olarak zayıflatmaktadır. Çin'in 2013 yılında uygulamaya geçirdiği Bir Kuşak Bir Yol Projesi (One Belt One Road, BRI) ise Çin'in ekonomik yörüngesine daha fazla ülkeyi getirmeyi amaçlamaktadır (Cooley ve Nexon 2020, 3, 10). Modern İpek Yolu projesi olarak da nitelendirilen ve 2049 yılında tamamlanması hedeflenen bu projeye hâlihazırda 70 ülke taraftır. Bu proje ile Çin, üye devletler arasında iletişim, demir, kara ve hava ulaşımı, petrol, üs, enerji, liman ve enerji koridorları oluşturarak uluslararası entegrasyonu hedeflemektedir. Böylece proje tamamlandığında projeye dâhil olan ülkelerin ABD ekonomisine duydukları ihtiyacın büyük ölçüde azaltılması öngörülmektedir.

Özetle, Çin'in, karşı normlar geliştirmek, kurumsal dengeleme, daha az koşul ile uzun dönemli ve daha fazla miktarda borçlanma imkânı sunmak gibi çeşitli seçenekler içeren (Cooley ve Nexon, 2020, 17; Goh, 2013, 1-3, 18-19) negatif dengeleme ve fiyat arttırma stratejileri devletlerin ilgisini çekmektedir. Özellikle Doğu Asya'da Çin'in yükselişiyle birlikte bu ülkelere sağladığı kısa dönemli borçlar bölge ülkelerine Washington karşısındaki pazarlık şanslarını arttırma fırsatı sunmaktadır (Goh, 2013, 40-46). Dahası Çin söz konusu stratejilerin uygulanabilirlik alanlarını yeni bölgesel politikalar geliştirerek genişletmektedir. ABD hiyerarşisinin güçlü olduğu Körfez bölgesi Pekin'in söz konusu stratejilerinin son dönemlerde etkili olduğu yerlerden biridir.

2.1. Fiyat Arttırma ve Negatif Dengeleme Stratejileri Ekseninde Enerji Güvenliği ve Çin Körfez Politikası

İlgili literatürün de hem fikir olduğu üzere Çin'in, Körfez Bölgesine yönelik ilgisinin temel itici motivasyonu enerjidir. Çin, 1990'lı yıllara kadar enerji ihtiyacını büyük oranda karşılayabilirken, son yıllarda büyüyen ekonomisi, sanayisi (teknolojik ürünler, araba üretimi vd.) ve daha da mühimi büyük güç olma hedefi daha fazla enerji gerektirmektedir. Bu gereksinimin bir sonucu olarak Çin enerji ithalatını arttırmaya başlamış ve bugün dünyanın en fazla enerji ithal eden ülkesi konumuna gelmiştir (Andersen, 2014; Bishara, 2022). 2020 verilerine göre Çin, yılda yaklaşık

15 milyon varil petrol tüketmeye başlamış ve bu miktarın 10 milyonluk kısmını ise dışarıdan ithal etmiştir. Körfez Bölgesi sahip olduğu enerji potansiyeli dolayısıyla Çin'in petrol ithalatını gerçekleştirdiği merkez bölgelerden biridir. 2020 yılı itibariyle Körfez Bölgesi Pekin'in, enerji ithalatının yaklaşık %55'ini karşıladığı bölge konumuna yükselmiştir. Yapılan son analizlere göre ise Çin'in enerjiye duyduğu ihtiyaç hâlihazırda %65 seviyelerindedir ve bunun gelecek 10 yıl içerisinde %80 dolaylarına ulaşması beklenmektedir (Ji et al. 2019; Andersen et al. 2020).

Dolayısıyla enerjiye ucuz, güvenilir ve kesintisiz bir şekilde ulaşmak anlamına gelen enerji güvenliği Çin açısından bir nevi ulusal güvenlik stratejisidir. Enerji güvenliği açısından Çin için Körfez bölgesi ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesi hayati önemdedir. Rusya'nın, 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya gerçekleştirdiği askeri müdahale karşısında ABD ve Batılı devletlerin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlara bir misilleme olarak doğal gaz ithalini bu ülkelere durdurmuş olması enerji güvenliği meselesinin bir kez daha uluslararası gündemin üst sıralarına yerleştirtmiştir. Bu gelişme Çin açısından Körfezin önemini daha fazla arttırmıştır. Körfez bölgesi, Ukrayna Savaşının uluslararası enerji piyasalarında yol açtığı olumsuz dalgalanmayı hafifletmek ve bu durumun ortaya çıkardığı risklerden kaçınmak açısından Çin için oldukça önemlidir. Bu dinamiğe ABD tarafından Çin'in petrol ithal ettiği ülkeler arasında yer alan Venezüella ve İran'a yönelik uygulanan yaptırımların eklenmesi, Körfezin önemini enerji kontekstinde Çin açısından daha fazla mühim hale getirmektedir (Kuteleva, 2021).

Çin'in enerji merkezli-Körfez politikasının, temel parametreleri dikkate alındığında negatif dengeleme ve fazla fiyat verme stratejisiyle uyumlu olduğu dikkat çekmektedir. Ortadoğu ve Körfez bölge ülkeleri ile hâlihazırda herhangi bir güvenlik ittifakı oluşturmamış olan Pekin'in, ABD'nin bu bölgedeki uzun erimli müttefikleri İsrail, Mısır, Katar, Birleşip Arap Emirlikleri (BAE) ve Sudi Arabistan ile ilişkilerini özellikle ekonomi, enerji, ticari ve teknolojik araçlar vasıtasıyla ilerlettiği ve derinleştirdiği dikkat çekmektedir. 1990'lardan itibaren gösterdiği ekonomik performans ile hâlihazırda dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelen ve ekonomik açıdan her geçen gün ABD'ye daha fazla yaklaşan Çin, gücünün bu yönünü Ortadoğu ve Körfez bölgesi ülkeleri ile ilişkilerinde ön plana çıkarmaktadır. 2004 yılında Çin ve Arap ülkeleri arasında kurulan Arap İşbirliği Formuyla birlikte aynı yıl bölge ülkeleri ve Çin arasındaki toplam karşılıklı ticari rakam 36,7 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2012 yılında bu oran 200 milyar dolara ulaşırken, 2014 yılında Katar, 2018'de Kuveyt ve 2018'de Umman ile ikili ekonomik ve ticari anlaşmalara imza atan Çin, bölgedeki etkisini Sudi Arabistan ve BAE ile sırasıyla 2016 ve 2018 yıllarında imzaladığı stratejik ortaklık işbirliği anlaşmalarıyla arttırmaktadır.

Çin'in enerji zengini Körfez ülkeleri ile ilişkilerini geliştirerek bölgesel angajmanını arttırma çabaları özellikle 2021'de ABD'nin Afganistan ve Irak'tan çekilmesi sonrasında daha fazla yoğunlaşmıştır. 2021 yılı verilerine göre Çin ve Arap ülkeleri arasındaki ticaret hacmi 300 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. Böylece Çin, Arap ülkelerinin en büyük ticari partnerleri listesindeki yerini almıştır. Bu rakamlar ile Çin-Arap ülkeleri arasındaki ticaret son 15 yılda yaklaşık 10 kat artmış durumdadır. Hâlihazırda Körfez bölgesinden günlük ortalama 5 milyon varil civarında petrol ithal eden Çin'in bu ithalatının yaklaşık 10 yıl içerisinde iki katına ulaşması öngörülmektedir. Bu ithalatın yarısının Ortadoğu ülkelerinden tedarik

edilmesi bölgenin gelecek yıllarda da Çin açısından önemini koruyacağını göstermektedir (Andersen, 2020; Tüfekçi ve Başer, 2022).

7-9 Aralık 2022 tarihlerinde Körfez’ gerçekleştirilen kapsamlı ziyaret ise Çin’in, bölgeye yönelik negatif dengeleme stratejisini, ABD’nin çekilmesi ile birlikte bölgede oluşan yeni konjonktürü ve ABD ve bölgedeki müttefikleri arasında son dönemde ortaya çıkan akut krizleri de hesaba katarak aktifleştirdiğini ortaya koymaktadır. Çin’in, Sudi Arabistan ile imzaladığı anlaşmaların içeriği dikkatli bir şekilde incelendiğinde Pekin yönetiminin söz konusu stratejileri etkinleştirdiği görülmektedir. Bu anlaşmalar Çin’in, Sudi Arabistan’a yönelik politikasının girift olmayan aksine basit bir pazarlık mantalitesi üzerine kurulu olduğunu gösteriyor. Pekin yönetimi, Sudi petrolünün kendilerine ihraç edilmesi ve küresel enerji piyasasında özellikle son dönemde Ukrayna savaşının yol açtığı dalgalanmanın durulmasına katkı yapması karşılığında Riyad yönetimine teknoloji, sağlık, otomotiv, yapay zekâ, ulaşım, lojistik, konut, inşaat ve alt yapı yardımlarında ve transferlerinde bulunmayı teklif ediyor. Suudi Arabistan’ın bölgede sahip olduğu etki, OPEC’in en zengin enerji rezervlerine sahip olan ülkesi olması ve Çin’in en büyük petrol tedarikçisi olması, Çin’in negatif dengeleme stratejisinde Riyad’a atfettiği kritik önemi ayrıca ortaya koymaktadır. 2022 yılı boyunca Suudi petrolü, tüm Çin petrol ithalatının yüzde 18’ini oluşturmaktaydı. Bu rakam ile Suudi Arabistan, günlük 1,77 milyon varil petrol ile Çin’in en büyük bireysel petrol tedarikçisi oldu (Figueora, 2022).

Suudi Arabistan’ın Ortadoğu bölgesinde ya da uluslararası düzeyde meydana gelen gelişmeler ve krizlerin enerji piyasalarına yaptığı olumsuz etkilere karşın, enerji ihracatını sürdürmesi küresel enerji piyasalarının “denge sağlayıcısı” (swing producer) ülkesi unvanını almasını sağlamaktadır. Bu yönü Suudi Arabistan’ın, Çin açısından önemini daha fazla pekiştirmektedir. Çin, Körfezde diğer önemli bir petrol tedarikçisi konumunda olan İran’a Batılı yaptırımlar uygulandığında bu ülkeden enerji ithalini gerçekleştirmek konusunda önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu minvalde, İran’a yaptırımlar söz konusu olduğunda Suudi Arabistan’ın enerji açısından önemi Çin için daha fazla artmaktadır. Örneğin 2018 yılında İran’a uygulanan yaptırımlar nedeniyle Çin, İran’dan yeterli düzeyde enerji ithal edememiştir. Pekin, enerjiden doğan bu boşluğu Suudi Arabistan’dan enerji ithal ederek telafi etmiştir. 2019 yılında Çin’in doğal gaz ithalatını en fazla gerçekleştirdiği ülke Katar iken (84 milyar metre küp), 2022 yılında Çin BAE, Umman ve Kuveyt’ten petrol ithalat rakamlarını arttırmıştır. Son veriler Suudi Arabistan’ın bugün Çin’in en büyük petrol tedarikçisi konumunda olduğunu ortaya koymaktadır (Acar, 2022a; 2022b).

Washington ve Riyad ikili ilişkilerinde ortaya çıkan son dönem krizleri ise Sudi Arabistan’ın, Çin ile ikili ilişkilerini geliştirmesinin arkasındaki temel motivasyonlara ilişkin önemli bir açıklama sunmaktadır. Çin Başkanı Şi’nin Körfez ziyaretinin, Sudi Arabistan’a dair “eksen kayması” tartışmasını ayrıca başlatmış olmasının nedenini daha kapsamlı bir şekilde açıklamak için Suudi Arabistan’ın ABD ile ikili ilişkilerinin temel dinamiklerini yapısını ortaya koymayı gerektirmektedir. Bu kapsamda çalışmanın diğer bölümü Suudi Arabistan ve ABD ilişkilerini ve bu ilişkilerde son dönemlerde ortaya çıkan krizleri, sosyal sözleşme hiyerarşi perspektifi etrafında açıklamaktadır. İkili ilişkilere bu teoriyle yaklaşmak Riyad yönetiminin, Çin ile gelişen ikili ilişkilere ABD’yle olan ilişkilerini dikkate alan bir yaklaşım sergilediğini anlaşılır kılmak açısından oldukça önemlidir.

3.Sudi Arabistan-ABD Hiyerarşik Müttefiklik İlişkileri: Yakın İşbirliğinden Krizlere

Çin-Suudi Arabistan ilişkilerinde son dönemlerde kaydedilen ilerleme ve 7 Aralık 2022 tarihinde Pekin-Çin yönetimleri arasında imzalanan 34 adet kapsamlı anlaşma Suudi Arabistan'ın, yönünü ABD'den Çin'e çevirdiğine ilişkin bir tartışmayı harekete geçirdi. Bu tartışmanın Suudi Arabistan'ın dış politika yaklaşımını açıklama aşamasındaki rasyonalitesini ortaya koymak gerekmektedir. Bunu yapmak ise öncelikle Riyad'ın, ABD ile müttefiklik ilişkilerinin hiyerarşik yapısına, asimetrik müttefiklik ilişkilerinin tesis edildiği tarihsel sürece ve bu sürecin son dönemlerde neden bir dizi krizlere tanıklık ettiğine değinilmelidir.

3.1.Tarihsel Arka Plan

Suudi Arabistan ve ABD arasındaki ilişkiler 1930'ların sonundan itibaren, özellikle Suudi Arabistan'da zengin petrol yataklarının bulunmasıyla birlikte başlamıştır. 1920'lerden itibaren ABD'nin petrole duyduğu ihtiyacın giderek artması 1933'te Suudi Arabistan'a ABD menşeli Standard Oil Kampanyasının gönderilmesi ile sonuçlanmıştır. Standart Oil kampanyasına aynı yıl verilen petrol arama imtiyazı, 1944 yılında Arap-Amerikan petrol şirketi olan ARAMCO'nun kurulması ile neticelenmiştir. Böylece Riyad-Washington ikili ilişkileri ekonomik yönün baskın olduğu bir yapıda ilerlemeye başlamıştır (Pollack, 2002; Anderson, 2014). Petrolü bularak Körfez bölgesinin petrol üreticisi zengin ülkelerinden biri olan Suudi Arabistan, bu konumunu ABD ile ikili ilişkilerinde önemli bir kart olarak kullanmıştır.

Suudi Arabistan'ın neredeyse her dönem rejim bekasına yönelik algıladığı iç ve dış güvenlik tehditleri ise rejim güvenliğini her daim Riyad yönetiminin dış politika önceliği haline getirmiştir. Bu kaygı Soğuk Savaş dönemi süresince ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinin belirleyici bir özelliği olarak kalmaya devam etmiştir. Uluslararası sistemin Doğu ve Batı olmak üzere iki bloka ayrıldığı Soğuk Savaş döneminde Suudi Arabistan, Batı Bloku ile yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu dönemde Suudi Arabistan, ABD açısından komünizmin Ortadoğu ve Körfez'e yayılmasını önleyebilecek potansiyele sahip olan önemli bir ülke olarak görülmüştür. Suudi Arabistan ise sosyalist oluşumların etkisini ülkesine, Ortadoğu ve Körfez Bölgesine yaymasını önleme açısından ABD ile yakın ilişkilerin geliştirilmesini oldukça önemli görmüştür. Bu güvenlik kaygısının bir sonucu olarak Suudi Arabistan, Dahran Hava Üssü'nü ABD kullanımına açmış ve bunun karşılığında 250 milyon dolar değerinde ABD yapımı silah satın almıştır. Böylece ABD ile Suudi Arabistan derinleşen asimetrik müttefiklik ilişkisi, 1969 yılında ABD Başkanı Richard Nixon tarafından ilan edilen "Çifte Sütun" politikasıyla daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Bu doktrinle ABD, İran ve Suudi Arabistan'a silah satışını arttırmıştır. Bu doktrin gereği ayrıca İran ve Suudi Arabistan bölgesel tehditler söz konusu olduğunda ABD'ye danışmadan herhangi bir girişimde bulunmayacaklardı (Pollack, 2002; Lacroix, 2011; Anderson, 2014; Acar, 2022a; 2022b).

1979 yılındaki İran Devrimiyle birlikte Suudi Arabistan'ın hem bölgesel hem de rejim güvenliğine yönelik tehdit algısı artmıştır. İran'daki Ayetullah Humeyni iktidarı ile birlikte İran, Körfezin monarşi yönetimlerini tehdit olarak görmeye başlamış ve Şiilik İran dış politikasının öncelikli meselesi haline gelmiştir. Söz konusu tarihte nüfusunun yaklaşık yüzde 10'luk kesimi Şii olan ve rejimi monarşi olan Suudi Arabistan 1979 İran İslam Devrimi ile birlikte, İran rejiminden yönelebilecek rejim ihracı, bölgesel ve iç tehditlere karşı koymak aşamasında ABD

güvenlik yarımalarını önemli bir kalkan olarak görmüştür. Riyad yönetiminin söz konusu tarih itibariyle rejim güvenliğine yönelik yaptığı harcamalar yılda yaklaşık 15-20 milyar doları bulmuştur. ABD silah şirketleri ve Washington yönetimi bu ihtiyacın tedarik edildiği iki önemli aktördü. 1979-81 yılları arasında ABD, Riyad yönetiminin toplam silah ithalatının yarısına yakınına sağlamıştır (Pollack, 2002; Domazeti, 2017). Riyad ve Washington yönetimleri arasında imzalanan birçok ikili anlaşma ile ilişkilerin asimetrik yapısını kurumsallaştıran temel faktör Riyad rejiminin güvenliğinin iç ve dış tehditlerden ABD yardımları karşılığında korunması olmuştur. ABD, bu anlaşmalar doğrultusunda Riyad'a güvenlik yardımlarını sürdürmüştür. Örneğin 1977 yılında Riyad ve Washington yönetimleri arasında imzalanan anlaşmayla Suud rejimi ABD'ye petrol tedarikini devam ettirmesi karşılığında her türlü saldırıdan ABD yardımlarıyla korunma garantisi almıştır (Anderson, 2014).

1990 yılında Irak'ın, Kuveyt'e açtığı savaş ise Suudi Arabistan'ın güvenlik kaygılarını arttıran bir diğer önemli gelişme olmuştur. Kuveyt yönetimi işgal başladıktan sonra Suudi Arabistan'a sığınmış ve Suudi yönetimi, Saddam Hüseyin'in bir sonraki işgal duraklarından birinin Suudi Arabistan olacağını düşünmüştür. Bu endişe neticesinde Suudi Arabistan topraklarına büyük müttefiki ABD'yi davet etmiş ve ABD üs ve askeri personeline ev sahipliği yapmıştır. Topraklarını ABD kullanımına açarak güvenlik politikasından ABD'ye verdiği egemenlik tavizinin karşılığında Suudi Arabistan olası iç ve dış güvenlik tehditlerinden ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında koruma sağlamıştır (Pollack, 2022; Lake, 2009).

Rejim güvenliğini iç ve dış tehditlerden korumak Suudi Arabistan dış politikasının her daim politika öncelikli meselesi olmuştur. Bu amaçla Riyad yönetimi her yıl bütçesinin önemli bir kısmını güvenlik araçlarının satın alınması için ayırmaktadır. ABD, hâlihazırda Suudi Arabistan'ın en fazla silah satın aldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Suudi Arabistan'ın en önemli ve en büyük silah tedarikçisi olmaya devam eden ABD'den, Suudi Arabistan 2014 yılı verilerine göre 6,5 milyar dolar civarında silah satın alım işlemi gerçekleştirmiştir. 2007 yılında ABD-Suudi Arabistan arasında düzenlenen birçok silah anlaşması hâlihazırda revize edilmiş versiyonlarıyla uygulanmaktadır. Bu anlaşmalar ABD'nin, Suudi Arabistan'a tank, uçak, helikopter ve diğer silah ekipmanlarının satışını ön görmektedir.

11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenler arasında Suudi Arabistan vatandaşlarının da yer aldığına dair medya mecralarında yer alan haberler ise Riyad-Washington ilişkilerinde krize yol açmıştır. Bu kriz Suudi Arabistan'ın ABD'nin terörle mücadele politikasına aktif destek vermesi neticesinde 2005 yılı itibariyle aşılmaya başlanmıştır. Suudi Arabistan, 2005 yılında ABD'nin, Yemende bulunduğunu belirttiği El-Kaide mensuplarına yönelik gerçekleştirdiği operasyonlara topraklarını ABD kullanımına açarak destek vermiştir. 2007 yılında Suudi rejimine karşı aralarında generaller ve albaylar gibi üst düzey askeri figürlerin yer aldığı kişilerce düzenlenen darbe girişimi ise krallığın son zamanlarda rejim bekasının maruz kaldığı en ciddi meydan okumalardan biri olmuştur (Ottawa, 2009; Acar, 2022a; 2022b). Bu gelişme Suudi rejimi açısından, ABD ile müttefiklik ilişkilerinin rejim bekası için taşıdığı önemi ortaya koymuştur.

Kısacası, yaklaşık 80 yıllık bir tarihsel geçmişe sahip olan ABD ve Suudi Arabistan asimetrik müttefiklik ilişkileri Suudi Arabistan'a özellikle güvenlik alanında önemli bir fayda sağlarken, ABD'de de bundan üç önemli fayda elde etmektedir. ABD, Körfez'in en büyük petrol üreticisi konumunda olan Suudi Arabistan'dan petrol

tedarik etmekte böylece enerji ihtiyacının önemli bir kısmını sağlamaktadır. Bununla birlikte, ABD'nin Sudi Arabistan'a gerçekleştirdiği silah satışları ABD ekonomisi açısından önemlidir. Suudi Arabistan'ın, ABD'nin geleneksel hasım olarak tanımladığı İran ile arasındaki bölgesel rekabet de bölgesel dengeyi ABD çıkarları lehine muhafaza edilmesine katkıda bulunmaktadır. Son olarak ABD radikal grupların bölgede yükselişini Suudi Arabistan'ın desteğiyle kontrol altına alabilmektedir. Suudi Arabistan bölgesel güvenliğin ve uluslararası enerji piyasasının istikrarı açısından ABD'nin vazgeçilemez müttefiki konumundadır. Özellikle, Ukrayna Savaşı ABD perspektifinden Suudi Arabistan'ın uluslararası enerji piyasalarındaki önemini bir kez daha teyit etmiştir. ABD, ise Suudi Arabistan'ın rejim güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün önemli bir garantörüdür.

Ancak son yıllarda ABD'nin başta Suudi Arabistan olmak üzere Orta Doğu'nun diğer devletleri için tedarik etmeyi taahhüt ettiği somut güvenlik garantilerini beklentilerin altında sağlaması karşılıklı kazanç esasına dayanan ikili ilişkilerin sürdürülebilirliğini test etmektedir. ABD'nin özellikle 2021 yılında Afganistan ve Irak'tan çekilmesiyle birlikte bölgesel angajmanın zayıflaması ise bölgede ortaya güç boşluğu çıkarmıştır. Bu boşluğun İran, Çin ve Rusya gibi aktörler tarafından doldurulmaya çalışılması ile bölgede değişen güç denklemini Riyad'ı dış politikasını revize etmeye yöneltmektedir. Bu aktörlerin, bölgedeki güç rekabetlerini 2011 yılı ile birlikte Ortadoğu'da ortaya çıkan gelişmeleri takiben daha da yoğunlaştırması ise Riyad-Washington ilişkilerinin genel seyrini yakından etkilemiştir. Son dönemlerde bölgesel ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan yeni gelişmeler ise ikili ilişkileri test etmeye devam etmektedir.

3.2.ABD-Suudi Arabistan İlişkilerinde Kriz Dönemi

2011 yılında Ortadoğu ve Körfezi etkisi alan ve literatürde "Arap Baharı" olarak anılan süreç Suudi Arabistan'ın iç ve güvenlik kaygılarını arttırmıştır. Suudi Arabistan'ın geleneksel rakibi İran söz konusu süreçte Ortadoğu'da ortaya çıkan güç boşluğunu doldurmaya odaklanmış ve bölgesel etkisini arttırmaya yönelik izlediği strateji Suudi Arabistan ve İran arasında vekâlet savaşlarına yol açmıştır. Bu minvalde Suudi Arabistan Şii karşıtlığı politikasını daha etkili bir şekilde kullanmaya başlarken İran ise Şiilik eksenindeki politikasına ivme kazandırmıştır (Mathiesen, 2012; Sinem, 2020). İran'ın hem Suudi Arabistan'da bulunan Şiiler üzerindeki nüfuzu hem de ülkedeki muhalif Sünni İslamcı kesimle olan güçlü ilişkileri Suudi rejim ve bu iki kesim arasındaki sorunları derinleştirme olasılığını taşımaktadır. Bu durum Riyad yönetiminin rejim bekasına yönelik İran-ilişkili tehdit algısını oldukça arttırmaktadır.

İran bunun yanı sıra Lübnan, Suriye ve Yemen gibi Suudilerin etkili olduğu alanlarda nüfuzunun arttırmaktadır. İran bu girişimiyle Suudi vatandaşı olan Şiiler üzerindeki siyasi ve ideolojik etkisini genişlemiştir. İran'ın genişleyen bu yetkisi ise Riyad yönetimi ve Şii muhalefet arasındaki radikal yapıların ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum 1990'lı yıllardan beri Suudi rejimle Şiiler arasında devam eden ve başarılı sonuçların alındığı müzakere ve uzlaşma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Suudi Arabistan rejiminin güvenlik endişelerini ve İran arasındaki bölgesel rekabeti arttıran bu süreç, Riyad yönetimini İran'ı dengelemek için farklı strateji arayışlarına motive etmiştir. Bu stratejilerin temel hedefi ise bölgede özellikle 2011 süreciyle birlikte oluşan güç ve güvenlik vakumlarının İran tarafından doldurulmasının Suudi Arabistan açısından ortaya çıkardığı güvenlik risklerini engellemektir. Söz konusu tehditler İran-bağlantılı olduğu için Suudi Arabistan'ın

dış ve güvenlik politikalarının merkezinde İran'ın sınırlandırılması ve çevrelenmesi yer almaktadır (Acar, 2022b).

2011 süreci özellikle Suudi Arabistan'ı güvenlik alanına daha fazla yatırım yapmaya sevk etmiştir. Güvenlik alanına daha fazla kaynak aktarma ihtiyacı ise askeri ekipmanlara ve Suudi ordusunun güçlendirilmesine duyulan gereksinimi arttırmıştır. Bu amaçla Suudi Arabistan bir taraftan Sünnilerin uzlaşısını gerektiren "İslam Ordusu", "Arap NATO'su" ve "Yarımda Kalkan Gücü" gibi askeri oluşumların liderliğini üstlenirken, diğer taraftan ABD'den sağladığı güvenlik yatırımlarını güvence altına almaya çalışmıştır (Matthiesen, 2012). Ancak ABD'nin bu gereksinimleri karşılamak aşamasında gösterdiği isteksizlik Suudi Arabistan'ı, söz konusu dönemde bölgede etkisi artan Çin ve Rusya ile ikili ilişkilerini gözden geçirmeye yöneltmiştir. P5+1 ülkeleri ve İran arasında nükleer anlaşmanın imzalanması ise Suudi Arabistan'ın, ABD'nin güvenlik garantilerine ne kadar bağlı kalacağı konusunu sorgulamasına yol açmıştır. İran'ın Yemen, Suriye ve Irak üzerinden bölgedeki etki alanını artırma çabaları karşısında ABD'nin sessizliğini ve eylemsizliğini koruması ise Riyad'ın ABD'ye yönelik söz konusu kaygısını daha fazla derinleştirmiştir. İran'ın ŞİÖ'ye dâhil edilmesi, İran-Çin arasında güvenlik ilişkilerinde kaydedilen ilerleme ve Rusya'nın Suriye olayı üzerinden İran ile ilişkilerini geliştirmesi Riyad'ı hem ABD hem de Çin ve Rusya ile ikili ilişkilerini gözden geçirmeye sevk etmiştir (Bakxter & Simpson, 2015; Acar, 2022a; 2022b).

2017-2021 yılları arasında Donald Trump liderliğindeki ABD'nin, İran nükleer anlaşmasından geri çekilmesi ve İran'a yönelik yeni yaptırımları uygulamasıyla ABD-Suudi ilişkileri hattında bir iyileşme yakalanmıştır. Eylül 2019 yılına gelindiğinde ise Suudi Arabistan'ın ARAMCO enerji tesislerine gerçekleştirilen saldırılar neticesinde Suudi Arabistan'ın enerji güvenliğine yönelik kaygıları artmıştır. 2021 yılında ABD'de iktidara gelen Joe Biden yönetimiyle birlikte ise Suudi Arabistan-ABD ilişkilerine yeni gerilim alanları eklenmiştir. Cemal Kaşıkçı olayı nedeniyle gergin olan ikili ilişkiler, 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaş takiben test edilmiştir.

Moskova yönetimi, Ukrayna'ya açtığı savaş nedeniyle ABD ve Batılı devletlerin kendisine uyguladığı yaptırımlara karşılık olarak bu devletlere doğalgaz ihracatını kesti. Moskova'nın bu misillemesi, bir taraftan uluslararası enerji piyasalarında dalgalanamaya yol açarken diğer taraftan ABD ve Batılı devletlerin enerji arzı ihtiyacını arttırdı. ABD ve Batılı devletler artan enerji ihtiyaçlarını karşılamak ve küresel düzeydeki enerji krizini dizginlemek için Körfez ülkelerinden doğalgaz üretim miktarını arttırmalarını istedi. Ancak Körfez ülkeleri nezdinde karşılık bulmayan bu talep nedeniyle ABD'nin Körfez ile ikili ilişkileri gerildi. Körfez ülkelerinin Ekim ayı başında OPEC+'in doğalgaz üretim miktarını günlük iki milyon varile düşürdüklerini açıklaması ise ikili ilişkilerdeki gerginliği daha fazla arttırdı. Beyaz Saray yaptığı açıklamada bu kararı "OPEC+ ülkelerinin Rusya ile bir müttefiklik girişimi" olarak nitelendirirdi. Sudi Arabistan hem ABD'nin Körfezdeki geleneksel ve uzun erimli müttefiki olması hem de OPEC+'in en büyük petrol üreticisi olması nedeniyle eleştirilerden daha fazla pay aldı.

ABD ve Batılı devletlerin Ukrayna meselesinde Körfez ülkelerine Rusya karşıtı ittifakta yer almaları konusunda yaptığı baskı ise Washington-Riyad hattındaki gerginliğe yeni bir alan daha eklemiş oldu. Ukrayna savaşının diplomatik kanallar üzerinden çözülmesi gerektiğini belirten Körfez ülkeleri savaş karşısında tarafsız bir politika tercih ettiler. Bu ülkeler BM gibi uluslararası platformlarda Rusya'nın,

Ukrayna'dan çıkması konusunda yapılan oturumlara destek verdiler. Ancak Körfez ülkelerinin Ukrayna Savaşı politikası, ABD-Sudi Arabistan ilişkilerine kriz olarak yansıdı. ABD Başkanı Biden, Sudi Arabistan'ın güvenlik açısından ABD'ye olan bağlılığına vurgu yapmayı sürdürürken siyasi açıdan Rusya ile birlikte hareket ettiğini ve hatta Ukrayna konusunda Rusya'ya destek verdiğini iddia etti. Bu açıklamaları kabul edilemez olarak niteleyen Riyad yönetimi ise Ukrayna Savaşının diplomatik kanallar ile çözülmesi gerektiğine ve Rusya'nın ülkeden çıkması gerektiğine dair desteğini yinelemektedir.

3.3.Suudi Arabistan'ın Otonomi Arayışı

ABD-Suudi Arabistan ikili ilişkilerindeki bahsi geçen krizler ve Ukrayna Savaşı'nın neticesinde Sudi Arabistan'ın müttefiklik gereksinimlerini ABD'den yeterli düzeyde sağlayamaması, Riyad yönetimini dış politika manevra alanını genişletmeye yöneltmektedir. Çin'in bölgede fiyat arttırma ve negatif dengeleme stratejileri kapsamında bölge ülkelerine sunduğu ekonomik ve ticari olanaklar bu bağlamda Riyad yönetiminin önemli fırsatlar olarak görmektedir.

Teorik önermenin belirttiği üzere, sistemde alternatif güçlerin yükselmesi devletlere pazarlık şanslarını ve kazanımlarını arttırma fırsatı sunar. Dolayısıyla Sudi Arabistan, uluslararası sistemin çok kutuplu bir yapıya geçiş aşamasında ABD ile ikili ilişkilerinde var olan akut sorunları ve bu sorunlarla ilintili olarak ABD'den sağlayamadığı gereksinimlerini telafi etmek aşamasında Çin'in sunduğu olanakları değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu minvalden bakıldığında Suudi Arabistan'ın, Çin ile gelişen ilişkilerini ABD'ye alternatif olarak okumak bir diğer deyişle "eksen kayması", "dümen kırmak" ya da "liman değiştirmek" gibi konseptler üzerinden değerlendirmek doğru bir yaklaşım sunmamaktadır. Her şeyden önce Sudi Arabistan'ın Çin ilişkilerinde "ekonomi ve ticari" alanlar ön plana çıkarken güvenlik boyutu ise geri planda kalmaktadır.

Suudi Arabistan, ABD ile uzun erimli ve daha da önemlisi güvenlik yönünün ağır bastığı müttefiklik ilişkisini koruyarak sürdürmektedir. Örneğin 2003 ile 2021 arasında Çin'in, Suudi Arabistan'a olan silah ticareti rakamları 245 milyon dolar olarak gerçekleşirken, aynı dönemde ABD ile Suudi Arabistan arasındaki rakam ise 17,85 milyar dolardı. Bunun yanı sıra, Sudi Arabistan ve birçok ülke güvenliği için oldukça önem haiz eden havadan fırlatılan füzeler ve savaş uçakları gibi sahip olduğu donanımlarla ABD bu alanlarda münhasır ülke konumunu korumaya devam etmektedir (Figueora, 2022). Bununla birlikte Çin'in hem bölge ülkeleriyle hem de Suudi Arabistan'la geliştirdiği ikili ilişkilerde güvenlikten ziyade ekonomik ve ticari unsurları ön plana çıkarması, Çin'in bölgede henüz askeri üsler kurmamış olması ve Suudi rejimine şuna dek herhangi bir güvenlik garantisi sunmamış olması bu kapsamda ayrıca dikkate değerdir. Üstelik Suudi rejimi ABD ile ikili ilişkilerdeki gerilimli alanlara karşın, ABD'yi oldukça önemli bir partner olarak tanımlamaya devam ediyor.

Özetle, tek kutuplu sistemin çok kutuplu bir yapıya evirildiği dönem sistemdeki birçok devlet gibi Sudi Arabistan açısından da yeni riskleri ve (çoğunlukla) fırsatları beraberinde getirmektedir. Böylesi geçiş dönemlerinde Sudi Arabistan da diğer devletler gibi süper güçlerin rekabet stratejilerinden minimum maliyet ile maksimum fayda elde etmeye yönelik bir politika anlayışını benimsemiştir. Bu sistemik değişimin ABD ile krizler eşliğinde gerçekleşmesine karşın Sudi Arabistan'ın Çin ile ilişkilerini ekonomi temelinde, ABD ile ise daha çok güvenlik

ekseninde sürdürme konusunda gösterdiği azami gayret kayda değerdir. Dolayısıyla böylesi bir sistemik değişim nüksettiği sırada Sudi Arabistan, iki güçten birini diğerine tercih etmek ya da Çin'i ABD'ye özellikle güvenlik alanında bir alternatif olarak görmek yerine iki büyük güç arasındaki rekabetten kazanımlarını arttırmaya çalışmaktadır. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Faysal bin Farhan'ın 9 Aralık 2022 tarihli basın toplantısında, Suudi Arabistan'ın ABD ile ortaklığının önemine ve taraf seçmenin söz konusu olmadığına dair vurgu bu kapsamda dikkat çekmektedir. Faysal Bin Ferhan, "Birçok tarafla çalışmak bizi ve tüm dünyayı yeni bir büyüme ve refah aşamasına taşıyacak olan şeydir. Bu büyümeyi ve refahı, kendimizi bir taraftan veya diğer taraftan fırsatlardan uzaklaştırarak inşa edemeyiz. Kutuplaşmaya girmek çok olumsuz. Çıkarlarımız için çabalıyoruz. Çıkarlarımız Batıda, çıkarlarımız Doğuda" (The New York Times, 9 Aralık, 2022).

Bunun yanı sıra Suudi Arabistan'ın "Vizyon 2030" projesine de atıfta bulunmak gerekmektedir. 2016 yılında açıkladığı bu vizyon ile Suudi Arabistan, ülke ekonomisinin petrol ihracatına olan bağımlılığını azaltmaya ve çeşitli kaynaklardan yatırım çekmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ekonomisini çeşitlendirmeye ve daha geniş bir ortak yelpazesi bulmaya çalışmaktadır. Yakın bir zaman önce Suudi Egemen Varlık Fonu'nun, Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki şubelerine ev sahipliği yapan ülkelere verdiği 24 milyon dolar yatırım sözü bu hedef doğrultusundadır. Dolayısıyla Suudi Arabistan'ın Vizyon 2030 programını, Riyad yönetiminin Çin ile ikili ilişkilerini geliştirme çabasının bir diğer önemli motivasyonu oluşturmaktadır (Figueroa, 2022).

Çin açısından bakıldığında ise hâlihazırda dünyanın en büyük ham petrol ihracatçısı konumunda olan Suudi Arabistan artan enerji ihtiyacını karşılamak aşamasında oldukça stratejik bir ülkedir. Suudi Arabistan sahip olduğu 264,2 milyar varillik petrol rezerviyle nedeniyle dünyadaki toplam petrol rezervlerinin %22'sine sahiptir. Suudi Arabistan, şuanda Çin'in en fazla petrol ithal ettiği ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Çin Başkanı Cinping, Körfez ziyareti sırasında basına verdiği demeçte, Çin'in Körfez ülkelerinden büyük miktarda ham petrol ithal etmeye devam edeceğini ve doğal gaz ithalatını ise artıracığını belirtti. Cinping, Rusya'nın, Ukrayna'yı işgal etmesi nedeniyle sürekli değişen enerji fiyatlarının Çin ekonomisine yaptığı olumsuz etkiyi gidermek aşamasında da Körfez enerjisinin önemli olduğunu ayrıca sözlerine ekledi (The New York Times, 9 Aralık 2022).

Ziyaret sürecinin Sudi Arabistan'ın ŞİÖ'ye gözlemci üye olma isteğini arttırdığına ilişkin yapılan bir diğer tartışma bu hususta ayrıca önemlidir. Riyad yönetimi bu konuya dair henüz resmi bir açıklama yapmış değildir. Bununla birlikte bu olasılığın gerçekleşmesi Riyad yönetimine dış politika manevra alanını genişletme imkânı sunacak ancak Washington ile ikili ilişkilerinde gerilimli alanları arttıracaktır. ABD, ŞİÖ'nün enerji, petrol ve ticari faaliyetlerinde yerel para birimi kullanmasını doların uluslararası para hiyerarşisinde 1945'ten beri sahip olduğu üstün konumuna yönelik bir meydan okuma olarak algılamaktadır.

Sonuç

Bu çalışma son yıllarda Çin ve Körfez ülkeleri ikili ilişkilerinde kaydedilen ivmeye ilişkin literatürde var olan analizlere alternatif bir teorik açıklama sunmaktadır. Bu amaçla uluslararası ilişkilerde devletlerarası hiyerarşik ilişkilere dikkat çeken hiyerarşi teorisine başvurulmuştur. Hiyerarşi teorisi Çin'in Körfez politikasını "hegemonya arayışı" ekseninde değerlendiren görüşlere analitik bir çerçeve sunma imkânı sağladığı gibi, Suudi Arabistan ve Çin arasında derinleşen ilişkilere de güçlü

bir teorik perspektif ile yaklaşma imkânı sunmaktadır. Hiyerarşik uluslararası sistem yükselen ve sistemdeki statükodan memnun olmayan güçleri alternatif bir düzen arayışına ve rakip gücü dengelemeye yöneltmektedir. Bu minvalde Çin, yaklaşık son 30 yıldır büyüyen ekonomisini uluslararası ve bölgesel düzeyde etki elde etmek amacıyla kullanmaktadır. Özellikle son yıllarda tek kutupluluğun Çin çıkarlarını gözetmediğine dikkat çeken Çin'in etki alanını arttırma çabası 2013 yılında Cinping iktidarıyla birlikte ivme kazanmıştır.

Ekonomide gösterdiği başarılı büyüme performansını henüz askeri alanda yakalayamamış olan Çin'in, gücünün bu yönü özellikle ABD düzeninden beklentileri karşılanmayan ya da memnun olmayan devletlere yeni fırsatlar sunmaktadır. Çin uluslararası ve bölgesel düzeyde görünürlüğü ve etkisini arttırmak için gücünü henüz kanıtlayamamış olduğu askeri araçlardan ziyade günün önemli göstergeleri olan ekonomik, ticari, teknolojik ve alt yapı kartlarını etkili biçimlerde kullanmaktadır. Çin'in artan ekonomik potansiyelini sürdürmesi için enerji kaynaklarına duyduğu ihtiyaç ise söz konusu stratejilerini enerji zengini olan bölgelerde de kullanmaya yöneltmektedir. Enerji zengini olan Ortadoğu ve Körfez ülkeleri bu kapsamda olan ön plana çıkmaktadır. İran ve Suudi Arabistan, Çin'in enerjiye ucuza ve güvenilir yollardan ulaşması bakımından iki önemli partnerdir. İran'a uygulanan Batı yaptırımları Çin'in yönünü enerji güvenliğini sağlamak konusunda Suudi Arabistan'a yöneltmektedir.

Suudi Arabistan ise Çin ile gelişen ikili ilişkilerini asimetric bir yapıdan uzak tutarak karşılıklı kazan-kazan esası üzerinden sürdürmektedir. Uzun yıllardır Suudi Arabistan açısından dış politika öncelikleri arasında İran ile rekabet, İran ve içerideki muhalif kesimlerden Suudi rejimine yönelmesi muhtemel olan somut ve olası tehditlerin önlenmesi yer almaktadır. Dolayısıyla İran ile olumlu ilişkilere sahip olan Çin'in aksine İran'ı bölgesel çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak tanımlayan ABD ile müttefiklik ilişkilerini sürdürmek Suudi rejiminin güvenlik çıkarları açısından rasyonel olmalıdır. Bununla birlikte Çin'in yapıcı rolü vasıtasıyla Suudi Arabistan ve İran arasında 2016 yılında kesilen ilişkilerin 10 Mart 2023 tarihinde yapılan açıklamayla yeniden başlatılacağı duyuruldu. 2015 Yemen krizi ve Suudi Arabistan'ın 2 Ocak 2016 tarihinde aralarında Şii dini figürlerin de yer aldığı 47 kişinin terör suçlamasıyla idam infazını gerçekleştirmesi nedeniyle Suudi Arabistan'ın Tahran'daki Büyükelçiliği ve Meşhed kentindeki konsolosluk binalarının İran'daki göstericiler tarafından yakılmış ve bunun neticesinde Riyad-Tahran diplomatik ilişkileri kesilmişti. Çin Tahran-Riyad ilişkilerini normalleştirmek başkent Pekin'de 6 Mart'ta Çinli yetkililerin aracılığıyla tarafları müzakere masasında bir araya getirmiştir. Suudi Arabistan, Çin'in bu girişimini bölgede güvenlik ve istikrar ortamının oluşturulması aşamasında oldukça değerli bulduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, Suudi Arabistan yetkilileri İran'la diplomatik ilişkileri yedi yıl aradan sonra yeniden başlatmanın önemli ancak iki ülke arasındaki tüm sorunların çözüldüğü anlamına gelmediğini belirtmektedir.

Sonuç olarak, Çin her ne kadar Suudi Arabistan ile ikili ilişkilerinde İran ile olan temaslarını dikkate alarak bir denge politikası temelinde sürdürmeye çalışsa ve ikili ilişkilerde arabuluculuk girişimlerinde bulunsa da, Çin'in Suudi rejiminin güvenlik gereksinimlerini karşılayabilecek potansiyele sahip olup olmadığı buradaki asıl belirleyici etkenlerden bir diğeridir. Dahası Riyad yönetiminden yapılan son açıklamalar da dikkate alındığında, Riyad yönetiminin ABD ile güvenlik ilişkilerini sürdürmeye, Çin ile ikili ilişkilerin ise ekonomi zemininde sürdürüleceğine işaret

etmektedir. Dolayısıyla Suudi Arabistan'ın Çin ile gelişen ikili ilişkilerini eksen kayması tartışması üzerinden sürdürmek en azından orta vade açısından rasyonel gözükmemektedir.

Kaynakça

- Acar, Necmettin. "İran-Suudi Arabistan Rekabeti Karşısında Çin Dış Politikası". *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9/1, (2022a), 187-216. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1969974>
- Acar, Necmettin. "Suudi Arabistan'ın İran'ı Dengeleme Politikasının Değişimi". *İran Çalışmaları Dergisi* 6/2 (2022b), 173-202. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2753267>
- Erslev Andersen, Lars; Jiang, Yang. *Is China challenging the US in the Persian Gulf? Oil, security, and politics*. DIIS Report, 2014.
- Anderson, Irvine H. *Aramco, the United States, and Saudi Arabia*. Princeton: Legacy Library, 2014.
- Baxter, Kylie, and Kumuda Simpson. "The United States and Saudi Arabia through the Arab Uprisings". *Global Change, Peace and Security* 27/2 (2015), 139-151. Erişim 1 Ocak 2023. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14781158.2015.1019845>
- Bishara, Marwan. "China, the US and a new scramble for the Gulf". Erişim 1 Ocak 2023. Erişim 26 Aralık 2022. <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/12/7/china-the-us-and-a-new-scramble-for-the-gulf>
- Butt, Ahsan I. "Anarchy and Hierarchy in International Relations: Examining South America's War-Prone Decade, 1932-41". *International Organization* 67/3 (2013), 575-607. Erişim 25 Aralık 2022. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/E8BE7A3F35EF91D184BD702036829FFD/S0020818313000155a>.
- Cengiz, Sinem. "Saudi foreign policy towards China in the Post-Arab uprisings era: a neo-classical realist approach". *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 14/1 (2020), 51-67. Erişim 26 Aralık 2022. https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/25765949.2020.1728971?casa_token=hGi15og6wCcAAAAA:LpX4i
- Clark, Ian. "How hierarchical can international society be?." *International Relations* 23/3 (2009), 464-480. Erişim 27 Aralık 2022. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203833964-28/hierarchical-international-society-ian-clark>.
- Colgan, Jeff. D., - Miller, Nicolas. L. "Rival hierarchies and the origins of nuclear technology sharing." *International Studies Quarterly* 63/2 (2019), 310-321. Erişim 27 Aralık 2022. <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=c7a7abe1-f7f5-4900-9628-0954b3819351%40redis>.

- Colgan, Jeff. D., - Miller, Nicolas. L. "The Rewards of Rivalry: US-Chinese Competition Can Spur Climate Progress". *Foreign Affairs* (2022), 101- 108. Erişim 28 Aralık 2022. [https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora101&div=148&id=&page=.](https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora101&div=148&id=&page=)
- Cooley, Alexander, - Daniel Nexon. *Exit from hegemony: The unraveling of the American global order*. United Kingdom: Oxford University Press, 2020.
- Cordesman, Anthony H. "China in the Gulf: A New Partnership with Iran?". *Washington, DC: Center for Strategic & International Studies*, 2020. Erişim 27 Aralık 2022. http://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200715_China_in_the_Gulf.pdf.
- Domazeti, Riad. "Suudi Arabistan-ABD İlişkileri". *İnsamer Analiz* 20 (2017), 8. Erişim 2 Ocak 2023. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-suudi-arabistan-abd-iliskileri.pdf>.
- Dunne, Tim. "Society and hierarchy in international relations". *International Relations* 17/3 (2003), 303-320. Erişim 21 Aralık 2022. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/00471178030173004>.
- Figueroa, William. "Xi Jinping's Trip to Riyadh Is About More Than Saudi-US Relations". *The Diplomat* (10 December 2022). <https://thediplomat.com/2022/12/xi-jinpings-trip-to-riyadh-is-about-more-than-saudi-us-relations/>.
- Foot, Rosemary. "Chinese strategies in a US-hegemonic global order: accommodating and hedging". *International Affairs* 82/1 (2006), 77-94. Erişim 10 Aralık 2022. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2346.2006>.
- Fulton, Jonathan. "China in the Persian Gulf: Hedging under the US umbrella". *Routledge Handbook Of Persian Gulf Politics*. Routledge, 2020. 492-505.
- Goh, Evelyn. *The struggle for order: Hegemony, hierarchy, and transition in post-Cold War East Asia*. The United Kingdom: Oxford University Press, 2013.
- Goh, Evelyn. *Rising China's influence in developing Asia*. The United Kingdom: Oxford University Press, 2016.
- Goh, Evelyn. "Contesting Hegemonic Order: China in East Asia". *Security Studies* 28/3 (2019), 614-644. Erişim 11 Aralık 2022. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09636412.2019.1604989?needAccess=true&role=button>.
- He, Kai. "Undermining adversaries: Unipolarity, threat perception, and negative balancing strategies after the Cold War". *Security Studies* 21/2 (2012), 154-191. Erişim 12 Aralık 2022. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09636412.2012.679201>.
- Ikenberry, G. John. *Liberal Leviathan*. New Jersey: Princeton University Press, 2011.
- Ji, Qiang, Hai-Ying Zhang, - Dayong Zhang. "The impact of OPEC on East Asian oil import security: A multidimensional analysis". *Energy policy* 126 (2019), 99-

107. Erişim 15 Aralık 2022.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S030142151830742>.
- Kang, David C. "The theoretical roots of hierarchy in international relations". *Australian Journal of International Affairs* 58/3 (2004), 337-352. Erişim 15 Kasım 2022.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1035771042000260110>.
- Korkmaz, Hüseyin. "Çok Kutuplu Dünya'da Riskten Kaçınmak: Suudi Arabistan'ın Çin Perspektifi". (18 Aralık 2022). <https://tasam.org/tr-tr/Yazar/15151/dr-huseyin-korkmaz>.
- Kuteleva, Anna. *China's Energy Security and Relations with Petrostates: Oil as an Idea*. London: Routledge, 2021.
- Lacroix, Stéphane. *Awakening Islam: The Politics of Religious Dissent in Contemporary Saudi Arabia*. The United States: Harvard University Press, 2011.
- Lake, David. A. *Hierarchy in International Relations*. Ithaca-New York: Cornell University Press, 2009.
- Mattern, Janice Bially, - Ayşe Zarakol. "Hierarchies in World Politics". *International Organization* 70/3 (2016), 623-654. Erişim 11 Kasım 2022.
<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/D1AD62448A511832A052093BA6F92A3A/S0020818316000126a>.
- Matthiesen, Toby. "A Saudi Spring?": The Shi'a Protest Movement in the Eastern Province 2011-2012". *The Middle East Journal* 66/4 (2012), 628-659. Erişim 28 Kasım 2022. <https://www.jstor.org/stable/pdf/23361621>.
- Matsuda, Yasuhiro. "Engagement and Hedging". *The SAIS Review of International Affairs* 32/2 (2012), 109-119. Erişim 28 Kasım 2022.
<https://www.jstor.org/stable/pdf/27000901>.
- Ottaway, David. "The King and us: US-Saudi relations in the wake of 9/11". *Foreign Affairs* 88 (2009), 121. Erişim 5 Kasım 2022.
<https://www.jstor.org/stable/pdf/20699567>.
- Pollack, Josh. "Saudi Arabia and the United States, 1931-2002". *Middle East Review of International Affairs* 6/3 (2002), 77-102. Erişim 18 Aralık 2022.
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-30175-0_13.
- Salacanian, Stasa. "The Gulf States and US-China Rivalry: Hedging Their Bets". *Inside Arabia* (23 February 2022). <https://insidearabia.com/the-gulf-states-and-us-china-rivalry-hedging-their-bets>.
- The Financial Times*. "Gulf Arab states draw closer to China as Xi visits Riyadh". (10 December 2022). <https://www.ft.com/content/ed8734cd-1866-4b28-82c8-367ad6a85b21>.
- The New York Times*. "China to Cooperate With Gulf Nations on Nuclear Energy and Space, Xi Says". (9 December 2022). <https://www.nytimes.com/2022/12/09/world/middleeast/china-saudi-arabia-gulf-summit.html>.

- Tüfekçi, Zeynep Gülay - Hacer Başer. "Ortadoğu Çin için Vazgeçilmez bir Enerji Kaynağı". *Anadolu Ajansı* (7 Aralık 2022). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/orta-dogu-cin-icin-vazgecilmez-bir-enerji-kaynagi/2757682>.
- Voelsen, Daniel, - Leon Valentin Schettler. "International Political Authority: on the Meaning and Scope of Justified Hierarchy in International Relations". *International Relations* 33/4 (2019), 540-562. Erişim 20 Aralık 2022. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0047117819856396>
- Walt, Stephen M. *Taming American power: the global response to US primacy*. WW Norton & Company, 2006.
- Zarakol, Ayşe. *Hierarchies in World Politics*. The United States: Cambridge University Press, 2017.

Druk (2020) Movie as an Example of Authentic Way of Being: A Heideggerian Approach

*Otantik Varoluş Biçiminin Bir Örneği Olarak Körkütük (2020)
Filmi: Heideggerci Yaklaşım*

Meltem İŞLER SEVİNDİ

Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi,
islermeltem@gmail.com
[0000-0002-8429-8574](tel:0000-0002-8429-8574)

Atilla AKALIN

Öğr. Gör., Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi,
aakalin@gelisim.edu.tr
[0000-0002-8385-5287](tel:0000-0002-8385-5287)

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Atıf/Citation

İşler Sevindi, Meltem - Akalin, Atilla. "Druk (2020) Movie as an Example of Authentic
Way of Being: A Heideggerian Approach". Akademik İncelemeler Dergisi 18 / 1
(Nisan 2023): 207-215.

<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1246395>

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 01.02.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 10.04.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Druk (2020) Movie as an Example of Authentic Way of Being: A Heideggerian Approach

Abstract

Heidegger's philosophical project is generally seen as atheoretical and anti-logical because he remarked on the subjective conditions of knowledge and the everydayness of human behaviors. To him, Dasein's everyday reasoning is coercively and inevitably framed by the present-at-hand modes of understanding. Heidegger alerts us about the possible origins of present-at-hand modes of everyday experience. One of them is Das Man that, is associated with a categorical otherness for Heidegger. It can be regarded as an origin of the primordial scheme of experiences for Dasein that takes those experiences for granted as an axiological ground for their lives in the World. Heidegger sees that process as an inauthentic condition for Dasein's fundamental character. Everyday reasoning generates a variety of present-at-hand instruments to understand and interpret the World and Dasein itself; thus, Dasein moves between Das Man and authentic modes. With a Heideggerian approach, this article observes how the characters in the film Druk take themselves out of Das Man and go into the authentic mode and how they do this through alcohol. The primary data source is Druk and the four teacher characters in the film. In the movie, alcohol is not a ready-to-hand object but a tool motivating its users and pushing them to perform. It is an example equivalent to the Heideggerian analogy of the hammer. The movie is a well-fitting example of the Heideggerian position with the story of four teachers who experiment with having a certain amount of alcohol in their blood to achieve a better version of themselves.

Keywords: Heidegger, Das Man, Dasein, Authenticity, Druk

Otantik Varoluş Biçiminin Bir Örneği Olarak Körkütük (2020) Filmi: Heideggerci Yaklaşım

Öz

Heidegger'in felsefi projesi genellikle, insan davranışlarının gündelik karakteri ve bilginin öznel koşullarına dair açıklamalarından ötürü, teorik ve anti-mantıksal olarak görülür. Ona göre, Dasein'in günlük akıl yürütmesi, elde-mevcut anlayış biçimleri üzerinden kaçınılmaz bir biçimde çerçevesizdir. Heidegger gündelik deneyimin el-altında-bulunma biçimlerinin olası kökenleri konusunda bizi uyarır. Bunlardan biri Das Man'dır (Onlar). Das Man, Heidegger için kategorik bir ötekilikle ilişkilidir. Dasein için deneyimlerin ilksel şemasının bir kökeni olarak görülebilir. Dasein bu deneyimleri Dünya'daki yaşamları için aksiyolojik bir zemin olarak kabul eder. Heidegger bu süreci Dasein'in temel karakteri için otantik olmayan bir koşul olarak görür. Gündelik akıl yürütme, Dünya'yı ve Dasein'in kendisini anlamak ve yorumlamak için el altında bulunan çeşitli araçlar üretir; böylece Dasein, Das Man ve otantik modlar arasında hareket eder. Bu makale Heideggerci bir yaklaşımla Druk (2020) filmindeki karakterlerin kendilerini Das Man içerisinden çıkararak otantik moda geçmelerini ve bunu alkol üzerinden gerçekleştirmelerini gözlemlemiştir. Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada temel veri kaynağı olarak Thomas Vinterberg'in yönetmenliğini yaptığı Druk filmi ve filmin içerisinde yer alan dört öğretmen karakter ele alınmıştır. Filmde alkol el-altında-olan obje olarak değil kullanıcılarını motive eden ve onları performans göstermeye iten bir araç olarak yer alır ve Heideggerci "çekiç" benzetmesine eşdeğer bir örnektir. Film, kendilerinin daha iyi bir versiyonunu elde etmek için kanlarında belirli bir miktarda alkol bulundurmaya deneyen dört öğretmenin hikâyesi ile Heideggerci pozisyonun çok iyi uyum sağlayan bir örneğidir.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, Das Man, Dasein, Otantiklik, Körkütük

Introduction

Heidegger's critiques of ontological principles are originated from the concept of Dasein. Dasein is centered on the epistemological ground of human beings. According to Heidegger, the essence of asking the question of being is to make the being that asks this question transparent. He adds, "We call this being, who also has the possibility of asking this essential question and who is always ourselves, Dasein in terminological terms" (Heidegger, 2018, 27). Here it is implied that Dasein, its freedom to question and

problematize its existence, can be thought concerning human existence. As M. Inwood emphasized, Dasein can be examined as “Heidegger’s way of referring both to the human being and to the type of Being that humans have.” (Inwood, 2019, 23).

For Heidegger, Dasein’s fundamental position is threatened by metaphysical tradition and its presuppositions regarding ontology and ethics. Heidegger tries to grasp philosophical concepts from that heritage from a different perspective. He uses the implication of “present-at-hand” modes of metaphysics. This concept is associated with the historical frames of entities in philosophy.

Heidegger also takes a different path instead of treating time as an a priori component of Dasein as a present-at-hand and historical category. The treatment of time as an a priori concept here does not imply a Kantian conception of time as necessary to represent external beings. On the contrary, time is the space in which Dasein realizes itself. Dasein’s ability to reveal its possible states comes from being open to time. In this respect, Dasein moves towards death as the limit of all modalities that will manifest in its temporality. During this journey, it will preserve its authenticity to the extent that it is able to make its own interpretation of the meanings and interpretations defined, pre-understood and completed by others. Death itself can be recognized before it happens to us. Therefore, the only authentic way of it could not be experienced. However, it may be experienced by the death of others. Knowing that the end of its temporality is a possibility gives way to falling into anxiety for Dasein (Wheeler, 2020).

In this context, for example, Kantian schematism may be labeled as a present-at-hand category of epistemology because it attempts to operate empirical input under the alienated concepts from the “touched entity” itself. Heidegger additionally alerts us about the possible origins of present-at-hand modes of everyday experience. One of them is Das Man (The They). Das Man is associated with an absolute otherness for Heidegger. It can be regarded as the origin of the primordial scheme of experiences for Dasein. Dasein takes those experiences for granted as an axiological ground for their lives in the World. Heidegger sees that process as an inauthentic condition for Dasein’s fundamental character. Everyday reasoning generates a variety of present-at-hand instruments to understand and interpret the World and Dasein itself; thus, Dasein moves between Das Man and authentic modes. Time is also a horizon that can be recaptured to provide an authentic interpretation of the states of Dasein that Das Man has already defined.

With a Heideggerian approach, this article observes how the characters in the film *Druk* take themselves out of Das Man and go into the authentic mode and how they do this through alcohol. Using the descriptive analysis method, the primary data source of this study is the 2020 film *Druk*, directed by Thomas Vinterberg, and the four teacher characters in the film. In the movie, alcohol is not a ready-to-hand object but a tool that motivates its users and pushes them to perform and is an example equivalent to the hammer concept. The movie is a well-fitting example of the Heideggerian position with the story of four teachers who experiment with having a certain amount of alcohol in their blood to achieve a better version of themselves.

1. Heidegger’s Present-at-Hand Mode of Practice and its Implicit Commitments

Heidegger uses the concept of “present-at-hand” as a ground for everyday practice. It refers to the holistic formation of beliefs that shape epistemic grounds of thinking activity. Due to present-at-hand knowledge’s objective and manipulative character, Dasein possibly loses her way of “dwelling on” and misses to think and behave authentically.

Heidegger grasps the concept of present-at-hand as an ontological commitment due to some categorical disposition of entities.

Inwood states, "Heidegger fights against the substance ontology appropriate to the present-at-hand, in favor of movement and relationships (Inwood, 1999, 4)". Therefore, Dasein's role here is to be pre-determinate because Dasein is only permitted to figure out the relation of things causally and is barely obliged to understand the change in the categories through a ready-made structure.

Heidegger's turn is significant in replacing Dasein in the center of Being itself, instead of its former place, which only permits arranging entities in the frames of present-at-hand categories. His radical move means metaphysics itself is different from either its immanent prime causes or its teleological background. Contrarily, substantive ontology is not centered in the heart of "brute facts or meaningless objects assumed to be basic by the metaphysical tradition (Audi, 2015, 449)".

For Heidegger, if philosophy problematizes a concept that refers to the World, the spatial presence of human beings remains "certain structures of Dasein which are equiprimordial with Being-in-the-world (Heidegger, 2001, 114)". Thus, it can be claimed that being-equiprimordial is for every Dasein; however, only can be active in the cases which we use particularly for everybody in the World, e.g., time, space, set of properties, change, and the rest of metaphysical and ontological concepts of Continental Philosophy.

Heidegger offers a phenomenological process that may only be possible by equiprimordial background; however, for a fundamental constitution of human beings, it must go further in terms of their "practical dealings with equipment define the being of entities that show up in the world (Audi, 2015, 449)". By Heidegger's portrait of spatial metaphysics, understanding those entities through an anthropological schematism is not crucial. Being a piece of equipment for thinking to Heidegger surpasses the metaphysical traditions' framing that only allows abstractions from a present-at-hand interpretation of objects and turns into something more subjective and valuable for Dasein.

"Equipment can genuinely show itself only in dealings cut to its own measure (hammering with a hammer, for example); but in such dealings, an entity of this kind is not grasped thematically as an occurring Thing, nor is the equipment-structure known as such even in the using. The hammering does not simply have knowledge about [urn] the hammer's character as equipment; however, it has appropriated this equipment in a way which could not possibly be more suitable (Heidegger, 2001, 98)".

Heidegger's complaint about metaphysical present-at-hand descriptions of previous philosophical traditions. In the light of the passage above from Being and Time, Heidegger stated his expectation for fundamental ontology by an example with the facticity of hammering, and he distinguishes the privileged structure of knowledge of categories and the knowledge of "how to use". We can indirectly claim that Heidegger, by denying the value of the unfactual knowledge of the hammer and the essential abstraction of it via categories, also alternatively path a way to a utilitarianist interpretation of the gadgets.

Heidegger constitutes the prerogative nature of touching and generating a teleologically personal account for hammering to "build a bookshelf" or to "repair something" far from the pragmatism or categorical understanding. Also, Heidegger offers to avoid the present-at-hand interpretation of the hammer and turn it into a "ready-at-hand" (Heidegger, 2001, 98) object for Dasein's understanding. Thus, "Logos is not a present-at-hand system, but

the human. capacity to enter a relationship with beings as such, in opposition to the benumbed behavior of animals (Dastur, 1987, 55-74)".

What Heidegger explores here is an unusual approach to original thinking and phenomenology. Making a hammer ready for our hands is not to discover or to understand it by subordinating them under the concepts, but it is to predicate its meaning and its telos in the now and the World. For Käufer, this approach makes peoples' judgments more satisfying through the account of ontology. Because "these judgments are not directly about hammers or similarly handy tools" from the correspondence theories' gaze. Instead, "they are explicit articulations within the sense structure that characterizes human awareness in its origin (Käufer, 2003, 71-93)".

Likely to Heidegger, implicit commitment to tradition or present-at-hand approaches to attempt to describe what Being is not untrue but also opens the possibility of getting Being lost. Because "while the worldly assertions point out something present-at-hand, phenomenological, categorial assertions refer to Dasein not as something present-at-hand, but as something the understanding of which requires a reversal or transposition on the part of the thinker (Dahlstrom, 1994, 775-95)". Therefore, Being-in-the-world, for Heidegger, imperatively causes lay assertions. As long as it comes from the World, it must be an implicit commitment for thinking and conceptualizing Being.

According to Heidegger's analysis of the ready-to-hand conception of the World, their authentic origin must be unconcealed by thinking and behaving fundamentally. However, when using those concepts, Dasein is open to realizing truth and falsity. As Dastur emphasized, "truth and falsity as characters belonging to the proposition are grounded in a comportment of Dasein which enables it to reveal or conceal beings (Dastur, 1987, 55-74)".

2. Das Man and Authenticity: Differences in Practice

Definitions, knowledge, and research in line with Das Man are inevitable, even if they seem to be more inauthentic definitions. This inevitability stems from a topological field that belongs to Dasein's mode of everyday life. As Heidegger noted, "To the everydayness of Being-in-the-world, there belong certain modes of concern (Heidegger, 2001, 102)".

Das Man's interpretation of things is generally associated with everyday life, the general epistemic and axiological convictions created without a proper inquiry into the existence and any ideal modification that does not make it necessary to conduct a fundamental investigation. For Heidegger, Dasein's conception of the World separates from the knowledge resourced by Das Man. Also, he implies that Dasein's conception and sensation towards the World, or to holistic conceptions of humanity, is more genuine and authentic. Therefore, Das Man's understanding is grounded by humans' everyday state of mind and is also relevant to its "co-happenings of political identities" (Audi, 2015, 449).

In short, Das Man can be encountered human existence with a position of a historically handicapped entity. However, that historically handicapped position can be questioned by the effort of "the hermeneutic of the facticity of Dasein" (Heidegger, 2001, 490). Thus Heidegger takes "the established contemporary conception of the autonomous as an individual whose worldly relationship, defined through epistemic conditions (knowing, believing, perceiving) broadly in terms of a normative subject (Seguna, 2014, 31-56)".

H. Marcuse alternatively points out that such daily lexicon or low understanding heritage is also associated with Das Man. For him, the "link with destiny', of the 'heritage' that each

individual has to adopt, and of the community of the 'generation', while the other dimensions of facticity were treated under such categories as 'they' (das Man), or 'idle talk' (das Gerede), and relegated in this way to 'inauthentic' existence (Marcuse, 2003, 22)". Therefore, the concept refers to the everyday reasoning of Dasein. Because Dasein's hermeneutic nature against Das Man because it is a limitation of authentic reasoning against Being itself and also a variety of everyday concepts.

According to H. Dreyfus, "Heidegger would deny that a hammer in a drawer has readiness-to-hand as its way of being. Rather, he sees that, *for the user*, equipment is a solicitation to act, not an entity with a function feature (Dreyfus, 2007, 247-268)". In the realm of Das Man, Dasein's conception can be regarded as a pragmatically known being because Heidegger frames that kind of intentionality as a feature and an ability to make things *for the user* in a sense-perceptual activity.

The Heideggerian analogy of the hammer that Dreyfus draws attention to here implies a piece of equipment for Dasein. Nevertheless, this equipment is for Dasein, independent of the categories previously defined by Das Man. Therefore, inanimate beings have various modalities to be able to reveal the modes of fundamental human existence. Moreover, these modalities are our own and subjective, independent of everyday definitions.

In the movie *Druk*, we will consider an object that does not have to be interpreted as a ready-to-hand tool. Instead, they are open to considering it as a piece of equipment that becomes a tool with Dasein's facticity, just like above. In the film, alcohol is not treated as a ready-to-hand object but as a tool that motivates its users to perform. The film is an excellent example of the Heideggerian position, with the story of four teachers experimenting with having a certain amount of alcohol in their blood to get a better version of themselves.

Because the movie *Druk* is taken as "an example" of the authentic way of being, alcohol can be accepted to unlock the authentic mode to a certain extent. However, for Heidegger, the authentic mode of existence is difficult to achieve and takes time. It cannot happen overnight; instead, it is a process or ongoing engagement with life and others in a unique way. Dasein can attain this mode by constantly striving in its lifelong journey of experiences and projections. As a being, stretched between birth and death, Dasein is in constant construction.

3. The Analysis of Four Characters in the Druk (2020) Movie

Directed by Thomas Vinterberg, the Danish film *Druk* is about four high school teachers who break out of their routine lives and seek something different. Four middle-aged teachers, drowned in routine at home and work, with a diminished passion for life, come across a study showing that increased blood alcohol levels open people's minds. Deciding to conduct an experiment, they drink a certain amount of alcohol every day and get involved in their daily lives. This helps them break out of the monotony they are used to, think differently, relate to people on a different level, and cope more easily with the events they encounter. Thus, they start to have different experiences by dividing their lives into two separate times. Alcohol thus becomes a means for people who are in a manipulative field, guided by Das Man, to abandon this condition and discover a more authentic mode of their Dasein. This situation Dreyfus mentions above does not reveal Dasein's function of making the means in the world its own. On the contrary, it can be interpreted as a tool that mobilizes Dasein to act. In this way, Dasein is able to interpret its world in new

meanings by rejecting the version of the objects in the world defined by Das Man in a present-at-hand way.

The four characters in the film are people who have been shaped according to specific societal patterns, live a life that society approves of, and do not think of deviating from these lines. Their Dasein remains in the Das Man mode; they do not intend to go to the authentic side and do not know the benefits of the authentic side. The film deals with this search for awareness, and in parallel to this search, it also touches upon the young generation's search for freedom from Das Man through a side story because there are differences in the approach to Das Man between generations. In the film's opening scenes, young people go beyond the social order and overdose on entertainment due to a traditional drinking contest. Their school, disturbed by the situation of these young people, summons their parents, and an assessment of the situation is made. After all, school is of great importance in the social order, and their school will pull these young people back into the existing order and force them to act in a certain mold. The headmaster, in particular, has a strict profile and proposes to introduce zero alcohol in the following semester; however, Peter, one of the four teacher characters in the movie, says that this would be slavery and that it would not be possible to implement. So Das Man is dominant and has repressed Dasein. Breaking away from this and moving to the "authentic" side is hard for the elders to imagine. Nevertheless, in the later part of the movie, a search is done, and it will be alcohol that will give them the courage to do so.

The film is a narrative about the ebb and flow of the Dasein of the four characters between the modes of Das Man and authentic. The alcohol experiment of the four teachers is dealt with in three chapters, and the balance between the ebb and flow between these modes is different in each chapter. The first part proceeds through the alcohol theory of a Norwegian psychiatrist and philosopher named Finn Skarderud. This theory, which predicts that people have 0.05% less alcohol in their blood than they should and that at this level, people will be more relaxed, confident, cheerful, brave, and open, is tested by four teachers. After this part, which is generally successful and proves the hypothesis, the teachers ask for more. This time comes the second part, in which they test each character's personal blood alcohol level. In this part, where they drink twice as much alcohol as in the first part, the effects of alcohol on the characters are different. Some characters get stuck between modes and lose their way during this experience, but generally, the desired success is achieved again. The third part is where the maximum promulgation is taken, and the characters try to reach a level referred to as "firing" in the movie. This level almost completely detaches the characters from Das Man and keeps them in the authentic mode for a long time, but in return, the balance in their home and work lives collapses. Three of the four can find balance again, but one character dies at the movie's end because he cannot find it again.

3.1. Martin

Martin, a history lecturer, is a stagnant lecturer, lacking energy and unable to connect with his students. In fact, he has a very successful background and was awarded a research grant for his Ph.D., but he gave up this dream for his marriage and children. He is stuck in Das Man, and this has dulled him as he has been a person who gives more than himself for years. He has distanced himself from his work; he wants to communicate with his wife but

can no longer find strength in himself. He has become a man who is invisible even to his children. Although his question to his wife, "Have I become a boring person?" shows his awareness of this situation, he cannot unlock Dasein and falls into depression. He is also in trouble at school because of this situation. Since his class is unhappy with his situation, they organize a meeting and question his communication with the students; however, this question is about his relationship with Das Man on a large scale. After all, a teacher is supposed to communicate and build bridges between people, but his students say that he does not care about their future. Martin tries to get away with blaming the students, but this is impossible. The fuse for Martin to break out of the yoke of Das Man is lit at a dinner party for Nikolaj's birthday. At dinner, Martin is still absent-minded and unable to make connections between events. After a few drinks, he breaks down and cries about his lack of communication with his surroundings and his relationship with his wife. This is a turning point for him. He is also intrigued by the hypothesis of the missing blood alcohol content mentioned at the dinner and brings alcohol to school the next day. Being involved in daily life by drinking a certain amount of alcohol is his attempt to become authentic, and he was very successful that day. He confides this to his friends, and they all get together and decide to carry it out as an experiment.

During Martin's experiment, both good communications with the students in the classroom and good conversation with his wife help him find himself. Although the transition from Das Man to authentic is initially triggered by alcohol, he begins to have a similar awareness and vitality even without alcohol. He sees this as a "recovery", and dreaming of prolonging his stay in authentic mode and reaching more, he proposes to increase the dose of alcohol in the group of friends, and the second chapter is reached. Moving to a personal alcohol level and increasing the dose makes him more excited and eager to start the day because he now has a purpose in his life. Even though he drinks to the point where his mobility is impaired, it is good for him to be authentic and to move away from Das Man and make space for Dasein, and this is reflected in the class. As Dasein comes into balance, he can organize his life with a certain awareness without drinking alcohol. On a canoe and camping trip with his family, even though he no longer drinks alcohol, he has gained the ability to become authentic. He hopes to be able to continue his life in this way, but when the rest of the group offers him to drink the highest level of alcohol, even though he does not comply at first, he cannot help himself. Drinking to the maximum leads Dasein astray, and the balance is upset. Martin falls out of favor with his children and wife when he gets so drunk that he cannot even get home and return to Das Man, but this overload opens up some realizations in him. When he becomes more courageous and confident in his arguments with his wife, some hidden situations emerge, and when the relationship later resumes, everything is more open. Thus, there is a chance for healthier communication in the future. The dance scene at the end of the movie is also a reference to the old Martin, recalled in memory and practice due to being able to go authentic.

3.2. Tommy

Tommy, a sports instructor, is a man who is disinterested in his classes and burdens his students with tasks he should be doing himself, preferring to do extracurricular activities. Stuck in memories of his ex-wife, living with an old dog that cannot walk, he is the oldest member of the quartet of friends who have adopted more old-school education methods.

Like the rest of his friends, he has forgotten what authentic even means and is lost in Das Man. Being a careless and sloppy man, more susceptible to alcohol than the rest of his friends, he becomes a problem during the experiment and puts all the group members in danger of being caught drinking at school. Going up to a personal level of alcohol has a similar positive effect on him as on Martin, especially during his soccer coaching with young children; Dasein finds itself and is liberated. With them, he goes into the authentic mode, where he is very successful and well-liked by his students, but after a while, the risk of alcoholism that comes with the experiment appears. His Mitsein is not as strong as the others', and it becomes an important escape from Das Man and into authentic mode. His friends, especially Martin, are aware of Tommy's withdrawal and try to stop him, but Tommy pushes him away by saying, "you do not have to keep checking up on me". The maximum level of alcohol becomes Tommy's peak in authenticity, and he takes great pleasure in staying there. In the boating scene, perhaps he consciously chooses to stay in the authentic and ends his life, or perhaps the reason for his drowning, which is unclear in the movie, was the carelessness that came with his happiness in the authentic.

3.3. Peter

Peter, a music teacher, is one of those characters stuck in the Das Man mode, lacking courage and, like his colleagues, has difficulty communicating. His life is characterized by loneliness, affecting not only his communication with students but also with the opposite sex. His transition to authentic especially fuels his courage, and his increased alcohol level turns him into a man who can guide the students, synergize them, tell jokes, and communicate with a woman. For this reason, he is perhaps the character most affected by the Das Man mode and the most difficult to break out of it. The ebb and flow of Dasein between modes are high, and Peter is the character who passes out the most when the maximum amount of alcohol is consumed; however, the experience of authentic brings about a significant change in him as well, and he becomes someone who can make decisions not only for himself but also for others and help them. He tries to put his own student in the authentic mode in line with his own experience and succeeds in this transfer of experience. Likewise, the fact that he mentions that he has started a relationship with a woman at the end of the movie is a positive result of the stabilization of Dasein.

3.4. Nikolaj

Nikolaj, a psychology lecturer, is the youngest member of the group, but with his psychology experience, he is also the guiding member of the group. He works in the same high school as the others and complains about the students' lack of interest, but he is not precisely stuck in Das Man like the others. He has a better and more organized family life and better interpersonal skills than the others. Therefore, he is a more balanced character between the authentic mode and Das Man even before the experiment. He knows Martin's situation and can question his insecurity and lack of enthusiasm among his friends. He is the one who voices his opinion about the blood alcohol level, and he is the one who initiates the experiment and takes notes on it. He accepts the idea of increasing the alcohol level in the second part by saying, "we can be more like ourselves". In other words, he thinks of it as a return to the self and approves of the idea of a personal level of alcohol since everyone's reaction to how much alcohol is variable. Then he returns with the idea of a maximum alcohol level and leads his friends. He suggests reaching a so-called "firing" point and going into a state of total indifference. He says that this is the liberating point of the experiment, the full authentic point, but as he will later realize, this feeling of freedom

weakens their bond with society and makes them a danger to Mitsein. Thus, his wife leaves him because of his maximum alcohol level, but later a balanced and conscious Dasein returns him to his wife and his old life.

Conclusion

The primary data source for this study, which uses the descriptive analysis method, is the 2020 film *Druk*, directed by Thomas Vinterberg, and the four teacher characters in the film. The movie, handled with a Heideggerian approach, tells the story of how the characters transform themselves from Das Man into authentic mode and how they do this through alcohol. In the film, alcohol can be characterized as an example of Heidegger's concept of the hammer, a tool that motivates and pushes those who use it to perform. Thus, the characters in the movie try to have a certain amount of alcohol in their blood to achieve a better version of themselves; in this way, the movie is an excellent example of the Heideggerian position.

In the film, there is a narrative about the ebb and flow of the Dasein of the four characters between Das Man and authentic modes. In the alcohol experiment, which is dealt with in three chapters, the ebb and flow between these modes is described, and the balance is different in each chapter. The first part is based on the alcohol theory of a Norwegian psychiatrist and philosopher who argues that there is less alcohol in human blood than there should be. He predicts that if this level becomes what it should be, people will become more relaxed, confident, cheerful, brave, and open, and this theory is put to the test by four teachers. Then comes the part where they test each character's personal alcohol tolerance level. Drinking more alcohol than in the first experiment affects the characters differently. Some characters get stuck between modes and lose their way during this experiment. The third part is the maximum alcohol level, and the characters try to reach a level referred to as "firing" in the movie. This level almost completely disconnects the characters from Das Man and causes them to stay in the authentic mode for a long time, but in return, the balance in their home and work lives collapses. Three of the characters can regain their footing and recover, but the fourth character dies at the movie's end, unable to find balance again.

Alcohol actually becomes a means for people who are manipulated by Das Man and who stand in a manipulative space to leave this state and discover a more authentic mode of their Dasein. In other words, alcohol in the film can be interpreted as a tool that mobilizes Dasein to take action. In this way, Dasein rejects the present-at-hand version of the objects in the world as defined by Das Man and is able to interpret its world in new meanings. Thus, Dasein's movement between Das Man and authentic modes becomes observable in this film through alcohol, which can be described as a hammer.

References

- Audi, Robert (ed.). *The Cambridge Dictionary of Philosophy*, N.p.: Cambridge University Press, 3rd ed., 2015.
- Dahlstrom, Daniel O. "Heidegger's Method: Philosophical Concepts as Formal Indications". *The Review of Metaphysics* 47/4 (1994, June), 775-795.
- Dastur, Françoise. "Logic and Ontology: Heidegger's 'Destruction' of Logic". *Research in Phenomenology* 17 (1987), 55-74.

- Dreyfus, Hubert L. "Why Heideggerian AI Failed and How Fixing It Would Require Making It More Heideggerian". *Philosophical Psychology* 20/2 (2007), 247-268. <https://doi.org/10.1080/09515080701239510>
- Heidegger, Martin. *Being and Time*. çev. John Macquarrie - Edward Robinson. Cornwall: Blackwell, 2001.
- Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman*. çev. Kaan H. Ökten – Alfa Yayınları, 2018.
- Inwood, Michael. *A Heidegger Dictionary*. Maiden, MA: Blackwell Publishers, 1999.
- Inwood, Michael. *Heidegger: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2019.
- Jacquette, Dale (ed.). *A Companion to Philosophical Logic*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Kant, Immanuel. *Critique of Pure Reason*. çev. Paul Guyer - Allen Wood. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Käufer, Stephan. "Schemata, Hammers, and Time: Heidegger's Two Derivations of Judgment". *Topoi* 22 (2003), 71-93.
- Marcuse, Herbert. *Negations: Essays in Critical Theory*. çev. Jeremy J. Shapiro. London: MayFlyBooks, 2003.
- Seguna, Josephine A. "Disability: An Embodied Reality (or Space) of 'Dasein'". *Human Studies* 37/1 (2014), 31-56.
- Wheeler, Michael, "Martin Heidegger", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2020 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.). Erişim 10 Ocak 2023. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/heidegger/>

Orna Donath. Annelikten Pişman Olmak. (çev. Bilge Yalçın), İstanbul: İletişim Yayınları, 2022, 254 s.

Sedat KARAL

Doktora Öğrencisi,
sedkaral@gmail.com
0000-0002-3583-2910

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial
License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial License

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
The authors declared no conflict of interest.

Makale Türü/Article Type: Kitap Değerlendirmesi/Book Review
Geliş Tarihi/Date Received: 12.01.2023
Kabul Tarihi/Date Accepted: 28.03.2023
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2023

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 18 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2023 (Nisan/April)

Orna Donath. *Annelikten Pişman Olmak*. (çev. Bilge Yalçın), İstanbul: İletişim Yayınları, 2022, 254 s.

Tarihsel ve toplumsal bir gerçeklik olarak annelik; politika, din, kültür, ekonomi, tıp ve aile gibi olgularla yakında ilişkili olan bir deneyimdir. Doğrudan kadınları ilgilendiren ve onları başka bir varoluş kipine bağlayan bu deneyim, çeşitli araç ve imgelerle söylem nesnesi haline getirilerek normatif değerler kümesine dâhil edilir. En genel anlamıyla devlet ve toplum anneliğinin, bir başka deyişle çocuk sahibi olmanın normallğine ve idealizasyonuna çeşitli araçlar vasıtasıyla göndermede bulunarak, bu deneyime bir tür kutsallık atfeder ve bazen de yerine getirilmesi gereken bir “görev” olarak değerlendirip, bu deneyimin yaşanması gerektiğini doğrudan ya da dolaylı yollarla talep eder. Bu nedenle annelik deneyimi; kadınların gündelik hayatı deneyimleme tarzları, kamusal alanı kullanma biçimleri, geliştirdikleri ilişkileri, kadınlık algıları, cinsiyet rolleri, bedenleri, duyguları, düşünceleri, istek ve talepleri vs. üzerinde çeşitli etkilerde bulunur. Dolayısıyla annelik ve onunla doğrudan ilişkili olan kadınlık deneyimi biyolojik, bireysel ve tek boyutlu bir olgu olmanın ötesine geçerek çok daha katmanlı ve ilişkisel bir sosyal olgu olarak karşımıza çıkar.

Sosyolog Orna Donath¹ İletişim Yayınları’nca yayımlanan ve Bilge Yalçın tarafından Türkçeye kazandırılan “Annelikten Pişman Olmak” (“Regretting Motherhood A Study”) adlı araştırmasıyla, annelik deneyiminin pek fazla temas edilip dillendirilmeyen pişmanlık yönüne çocuk sahibi olan 23 kadınla yaptığı derinlemesine görüşmelerden hareketle odaklanmaktadır. Bu anlamda kitap, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yürütülmüş bir araştırmaya dayanmaktadır. “Sosyolojik” bir araştırma özelliği taşıyan ve ironik olarak “psikoloji” serisi başlığı altında yayımlanan kitap², Giriş ve Sonuç kısımlarının dışında toplam altı bölümden oluşmaktadır ve maalesef özellikle de araştırma-inceleme kitapları için önemli sayılabilecek bir unsur olan dizin ve kaynakça kısmından yoksundur.

Donath, giriş bölümünde, araştırmaya dâhil edilen 23 kadına nasıl ulaştığını, araştırmanın özgünlüğünü, kapsamını, neyi amaçladığını, zorluklarını, katılımcıların biyografik ve demografik özelliklerini ve son olarak kitabın yapısını kısa ve öz biçimde aktarır. Bu anlamda kitap iyi hazırlanmış bir giriş bölümüyle okuyucusunu karşılamaktadır. Giriş bölümünde dikkat çeken en önemli unsur, Donath’ın araştırma nesnesi ve örnekleminin sınırlarını iyi bir şekilde çizmesidir. Örneğin araştırmaya dâhil edilen katılımcıların tümü, annelikle ilgili “sorun” yaşayan ya da anneliğe dair “ikircikli” bir tavır geliştiren kadınlardan değil, gerçekten de “annelikten pişman olan” kadınlar arasından seçilmiştir. Donath, annelikten gerçekten pişman olan katılımcıları annelikle ilgili sorun yaşayan ya da anneliğe dair ikircikli bir tavır geliştiren kadınlardan ayırmak için, onlara, birtakım eleyici sorular sormuştur (Donath, 2022, 19). Bu anlamda yazar, üzerinde çalışıp hakkında söz söylediği olgu, durum ve öznelere yönelik dikkatli bir tutum takınmıştır. Araştırmasının sınırları nettir. Bu da araştırmanın daha nitelikli bir şekilde yürütülmesi için önemli bir başlangıç noktasına işaret eder.

Donath’ın temel amacı, kadınların anne olmaya ve anneliği deneyimlemeye dair istek, talep ve hissettikleri ile toplumun anne olmaya ve anneliğe dair beklentilerini

birbiriyle ilişkili bir şekilde düşünmektir. Kurulan bu ilişkinin bağlamı ise toplumsal cinsiyettir. Bu noktada Donath, görüşmelerden elde ettiği ifade ve anlatılardan yola çıkarak, toplumun anne olmayı isteme ve onu arzulama durumu üzerinde oynadığı zorlayıcı ve şekillendirici rolüne vurgu yapar. Toplumun annelik deneyimine ilişkin beklentilerini, hangi annelik deneyiminin makbul olduğunu, makbul olmayan annelik deneyimlerinin nasıl ve hangi söylemler aracılığıyla damgalandığını, pişmanlık gibi insani bir duygunun toplum tarafından korku ve tehdit unsuru olarak nasıl kullanıldığını açıklamaya çalışarak, bu etkin rolü göstermeyi dener. Anne olmaktan pişmanlık duyduğunu çeşitli mecralarda belirten annelere yazılan sert ve normatif tonu olan yorumları aktararak araştırmasını ve öne sürdüğü görüşlerini desteklemeye çalışır. Bu çalışmada göze çarpan durum, Donath'ın katılımcıların annelik deneyimlerine ilişkin ifade ve anlatılarına geniş bir şekilde yer vermesi ve böylece annelikten pişman olma durumunu somutlaştırmaya çalışmasıdır.

Donath'a (2022) göre annelik, toplumun beklentilerine cevaben şekillenen sosyal bir deneyimdir. Bu beklentiler, annelik deneyimini "iyi annelik" ve "kötü annelik" gibi iki karşıt kutba ayırarak, anne olmayı istemeyen ya da anne olup da anneliğe ilişkin olumsuz duygu ve deneyimlerini dile getirenleri normallikten bir tür sapma olarak görür. Bu anlamda toplumun anne olan kadınlardan beklentileri, annelikleri boyunca yaşadıkları her türlü zorluğa boyun eğmeleri, çocuklarını koşulsuz şartsız sevmeleri, "azizlere yaraşır bir fazilet göstermesi" (Donath, 2022, 60) şeklindedir. Çizilen bu sınırlar "iyi annelik"e gönderme yaparken, bu sınırların dışında kalanlar bozuk, ahlaki ve duygusal anlamda vs. sorun yaşayan, problemliler anneler olarak "kötü annelik" kategorisine dâhil edilir. Bir başka deyişle, Donath'a göre söz konusu olan durum, anneliğin deneyimlenme tarzının normatif olarak kurgulanmasıdır. Bu kurgu, öznel bir deneyimi kendi çizdiği sınırlar içerisine hapsederek, farklı deneyimlenme tarzlarını çeşitli şekillerde baskılar, görmezden gelir ya da bu deneyimi anormal bir durum olarak kodlayarak ahlakileştirir. Bu noktada Donath özellikle de duygular üzerinde durur. Annelerin duygu durumlarını normatif olanın lehine şekillendiren "duygusal düzenlemeler"den (Donath, 2022, 62-66) bahsedip annelik özelinde yaşanan hüsrana, pişmanlık, mutsuzluk ve öfke gibi duyguların dile getirilmesinin zorluğundan ve yaratabileceği olumsuz sonuçlardan bahseder. Katılımcıların ifade ve anlatılarına yer vererek, annelikten pişman olan kadınların bu zorluklarla başa çıkmak için çeşitli roller üstlendiğini aktarır. Bu rol, "-miş gibi yapmak"la ilişkili bir duruma göndermede bulunur. Anneler, toplumsal beklentilere cevap verebilmek için çocuklarıyla vakit geçirmekten keyif alıyormuş gibi, çocukları kendilerine misafir olmak istediğinde seviniyormuş gibi ve onlarla ilgileniyormuş gibi yapmak zorunda hissederler. Dolayısıyla anne olan kadınlar, toplum tarafından damgalanıp dışlanmamak için, olumsuz duygularını gizlemeyi ya da toplum nezdinde kabul gören olumlu duyguları istemeden de olsa sergilemeyi tercih ederler. Diğer bir deyişle duygular, psikolojik ve bireysel olanı aşarak toplumsal olanın çizdiği sınırlar içerisinde yaşanmaya başlanır. Söz konusu pişmanlık olduğunda ise durum daha netleşir, ki Donath kitap özelinde pişmanlığı sorunsallaştırıp, onun toplumsal görünümünü ortaya koymaya çalışır. Bu anlamda kitap, bir duyguyu ve bu duyguyu deneyimlemenin toplumsallığını belli bir bağlam dâhilinde gözler önüne sermesi bakımından başarılıdır ve ayrıca değerlidir.

Kitabın dile getirdiği bir diğer önemli nokta, annelikten pişman olan kadınların pişmanlıklarını ifade etmeleriyle birlikte yadırgayıcı, suçlayıcı ve önyargılı tavırlarla karşılaşmalarıdır. Donath'a (2022, 141) göre, annelikten pişman olma durumu ile anne sevgisini birbirinden ayrı düşünen toplumsal düzen, annelikten pişman olan kadınların çocuklarına şiddet uyguladığını, çocuklarıyla iyi bir şekilde ilgilenmediklerini düşünme eğilimdedir. Bu noktada devreye, anneleri suçlayıcı ifadeler, çocuklarını ellerinden almayla tehdit eden kurumsal matrisler devreye girer (Donath, 2022, 143). Oysa söz konusu durum, anneler açısından daha karmaşıktır. Araştırmaya dâhil edilen kadınlar, çocuklarını sevdiklerini, onlara kötü bir şey olmasını istemediklerini vs. belirtirler. Onlar için pişmanlık yaratan durum annelik deneyiminin kendisidir. Paradoksal görünen bu durumda Donath (2022, 147), katılımcılardan birinin "sanki iki insan varmış gibi. Bazen şizofren gibi hissediyorum" ifadelerine yer vererek bölünmüş bir benlik ya da kimlikler arası bir mücadeleyle karşı karşıya olabileceğimizi belirtir. Araştırma özelinde karşımıza çıkan bu ilginç deneyimin bir şekilde kavramsallaştırılması yerinde olabilirdi.

Annelikten pişman olan kadınların pişmanlıkla kurdukları gerilimli ilişki onların hayal dünyalarını da etkiler. Annelerin çocuklarını bırakıp ortadan kaybolduğu bu hayallerde anneler, kendilerinin daha mutlu, rahat ve özgür olduklarını düşlerler. Bu noktada Donath, nitel araştırmalarda önemli bir veri toplama tekniği olan derinlemesine görüşmenin imkânlarını iyi bir şekilde kullanarak, annelerin pişmanlıklarına ilişkin deneyimlerini olabildiğince açığa çıkarmaya çalışır (Donath, 2022, 159-167). Bu durum, özellikle de toplumsal gerçekliğin pek bilinmeyen ya da dillendirilmeyen yönlerini araştırmak isteyen araştırmacılar için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Donath'ın çalışması, her şeyden önce, üzerine az düşünülen bir konuya, anneliğin toplum tarafından uygun görülmemeyen, bu nedenle kabul edilmeyen ya da kabul edilmesi zor görünen bir yönüne odaklanması bakımından önemlidir. Bu da toplumsal bir gerçeklik olarak annelik deneyiminin, farklı insanlar tarafından farklı şekillerde deneyimlendiğini; anneliğe ilişkin deneyimlerin her zaman ve her koşulda olumlu olmadığını; hem biyolojik hem de toplumsal anlamda "eksik" olduğu düşünülen çocuksuz kadınların annelikle birlikte "tamamlanacağı" görüşünün her zaman geçerli sayılmayacağını, çünkü annelik deneyiminin bazı durumlarda kadınların benlik algıları üzerinde olumsuz etkilerde bulunarak onları daha da eksilttiğini; bir annenin çocuğuyla olan olumsuz ilişkisiyle bir babanın çocuğuyla olan olumsuz ilişkisinin toplum tarafından farklı şekillerde karşılandığını, bu durumda toplumun annelerden daha fazla sorumluluk ve fedakarlık beklediğini; toplumun annelikten pişman olan kadınlara yönelik tavır ve tutumlarının sert ve damgalayıcı olduğunu vs. bizzat katılımcıların ifade ve anlatılarından yola çıkarak temellendirmeye çalışır. Bu anlamda kitap güçlü bir araştırma pratiği olarak okunabilir. Elde edilen veriler oldukça çarpıcı ve aynı zamanda konunun ifade edilip derinleştirilmesi bakımından da yerindedir. Ayrıca Donath, araştırmasıyla toplumsal alanda hâkim olan yerleşik kanı ve düşüncelere karşı çıkarak, sosyoloji için önemli olan bir pratiği bizzat sahadan elde ettiği verilerden hareketle uygulamaya çalışır. Donath literatürden beslenir ve kendi çalışmasının özgün yönlerine değinmeyi de ihmal etmez. Dolayısıyla literatürle kurduğu ilişki diyolojik bir ilişkidir ve bu durum araştırmayı güçlü kılan bir başka etkidir.

Diğer yandan Donath, toplumsal beklentiler ile annelik deneyimin kesişim noktasını, iyi annelik ve kötü annelik üzerinden belirlemeye çalışır. Ancak annelik gibi tarihsel ve toplumsal bir olguyu sorunsallaştırırken, kadın bedeniyle yakından ilgili olan ve literatürdeki tartışmalarda önemli bir yeri olan biyo-politik yaklaşıma hiç değinmez. Belli bir dönemde ortaya çıkan ve kadınları üremeye teşvik ederek üretken kılmaya çalışan, doğan bebekleri tıbbın da yardımıyla sağlıklı bir şekilde büyütüp nüfus için bir değere dönüştürmeye çalışan biyo-politik yaklaşım, sadece toplumun değil, aynı zamanda makro bir kurum olarak devletin de bedenlerle ve annelikle kurduğu ilişkiyi değiştirip dönüştürmüştür (Foucault, 2007). Bu anlamda annelik, sadece toplumsal grupların beklentilerine göre şekillenen bir deneyim olarak değil, içinde sosyal hizmetlerin ve tıbbın olduğu birtakım kurumsal matrislerin söylem nesnesi olarak da karşımıza çıkar. Donath, biyo-politik yaklaşımı kullanarak, anneliğin neden bu kadar çok teşvik edildiğini ve ayrıca makbul ve kabul edilen kadın olmanın yolunun neden annelikten geçtiğine dair güçlü bir politik bir çerçeve sunup çalışmasını teorik anlamda zenginleştirebilirdi.

Yukarıda da yazıldığı gibi Donath, araştırmasında katılımcıların ifade ve anlatılarına, özellikle de bazı bölümlerde geniş bir şekilde yer verir. Bu durum araştırmayı güçlendiren bir etken olmasının yanı sıra, yazarın sesinin bu ifade ve anlatılar arasında kaybolup gitmesine de neden olmaktadır. Söz konusu ifade ve anlatıların çarpıcı ve önemli olması bir yana, bu ifade ve anlatıların metinde orantısız bir şekilde yer alması, bir yerden sonra yapılan mülakatların çoğunun yazar tarafından önemli görünüp metne taşındığı izlenimini doğurmaktadır. Bu nedenle yazar tarafından yapılan yorumlar, bazı durumlarda, alıntılarının gölgesinde kalır. Nitel araştırmalarda katılımcıların ifade ve anlatılarına yer vermek ne kadar önemli olsa da bu ifade ve anlatılarla aktif ve diyolojik bir ilişki kurup analitik bir şekilde yorumlamak da o kadar önemlidir. Bu noktada yazarın sesi ile katılımcıların sesinin birbirini desteklemesi beklenir ve bu durum araştırılan olgu hakkında yapılan sosyolojik yorumların daha güçlü olmasına imkân tanır. Donat'ın bu çalışma özelinde bunu dikkate alması, araştırmasını daha güçlü kılabilirdi.

Notlar:

1. Kitabın iç kapağında yazarlar Orna Donath ve Margret Trebbe-Plath olarak belirtilmiştir. Ancak kitabın dış kapağında sadece Orna Donath'ın ismi yer almaktadır. Bu nedenle bu kitap incelemesinde yazara atfı yapılan yerlerde sadece Donath'ın ismi kullanılmıştır. Diğer yandan Orna Donath, kitabın teşekkür kısmında, Margret Trebbe-Plath için "[O] olmasa, hiçbir şey aynı olmazdı. Diller, ülkeler ve insanların yürekleri arasında köprü kurmayı mümkün kıldığın için sana müteşekkirim" ifadelerine yer vermiştir.

2. Bkz. <https://iletisim.com.tr/dizi/psykhe/150> Erişim 20 Ocak 2023

Kaynakça:

Donath, Orna. *Annelikten Pişman Olmak*. çev. Bilge Yalçın. İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.

Foucault, Michel. *Cinselliğin Tarihi*. çev. Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2007.

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

Akademik İncelemeler Dergisi (AİD)'nde takip edilen yayın süreçleri, bilginin tarafsız ve saygın bir şekilde gelişimine ve dağıtımına temel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda izlenen süreçler, yazarların ve yazarları destekleyen kurumların çalışmalarının kalitesine doğrudan yansımaktadır. Hakemli çalışmalar bilimsel yöntemi somutlaştıran ve destekleyen çalışmalardır. Bu noktada sürecin bütün paydaşlarının (yazarlar, okuyucular, araştırmacılar, yayıncı, hakemler, editörler) etik ilkelere yönelik standartlara uyması önem taşımaktadır.

Akademik İncelemeler Dergisi (AİD) yayın etiği kapsamında tüm paydaşlarından aşağıdaki etik sorumlulukları taşımasını beklemektedir. Aşağıda yer alan etik görev ve sorumluluklar, açık erişim olarak Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından yayınlanan rehberler ve politikalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. COPE İş Akış

Hakemli dergide bir makalenin yayımlanması uyumlu ve saygı duyulan bilgi ağının gelişmesinde gerekli bir temel yapı taşıdır. Hakemli makaleler bilimsel metotları destekler ve şekillendirir. Bu yüzden beklenen etik davranışların standartlarında anlaşmaya varmak yayımlama ile ilgili tüm taraflar, yazar, dergi editörü, hakem ve yayıncı kuruluşlar için önemlidir.

1. Etik İlkeler

• Makalenin Yazarlığı

Yazarlık, rapor edilen çalışmanın tasarımına, yürütülmesine veya yorumlanmasına önemli katkılarda bulunan kişilerle sınırlandırılmalıdır. Önemli katkılarda bulunan herkes ortak yazar olarak listelenmelidir. Araştırma projesinin belirli önemli yönlerine katılmış olan başka kişiler varsa, bunlar kabul edilmeli veya katkıda bulunanlar olarak listelenmelidir. İlgili yazar, makaleye tüm uygun ortak yazarların dahil edildiğinden ve uygun olmayan ortak yazarların bulunmadığından ve tüm ortak yazarların makalenin son halini görüp onayladığından ve yayımlanmak üzere sunulmasını kabul ettiğinden emin olmalıdır.

• Çıkar Çatışmaları

Yazarlar: Tüm yazarlar, makalelerinin sonuçlarını veya yorumunu etkilemek üzere yorumlanabilecek herhangi bir mali veya diğer önemli çıkar çatışmalarını makalelerinde açıklamalıdır. Proje için tüm finansal destek kaynakları açıklanmalıdır.

Hakemler: Hakemler, değerlendirdikleri makalede herhangi bir çıkar çatışması olduğundan şüphelendiklerinde değerlendirme süreci ile ilgili olarak dergi editörlüğüne bilgi vermeli ve gerekirse makale değerlendirmesini ret etmelidirler. Çıkar çatışmasını engellemek için makale yazarlarının görev yaptığı kurumlardaki kişiler, makale için hakemlik yapamazlar.

Editörler: Editörlerin, makalelerle kişisel veya mali açıdan çıkar çatışması olmamalıdır.

• Veri Erişimi ve Saklama

Yazarlardan, editoryal inceleme için bir makaleyle bağlantılı olarak ham verileri sağlamaları istenir ve mümkünse, bu tür verilere halkın erişimini sağlamaya hazırlıklı olmalı ve her halükarda bu tür verileri yayımlandıktan sonra makul bir süre boyunca saklamaya hazır olmalıdır.

• Uydurma Veri Üretimi ve Sahtecilik

Görüntüler de dahil olmak üzere uydurulmuş ve/veya tahrif edilmiş deneysel sonuçlar.

• Yinelenen / Çoklu Makale Gönderimleri

Başka bir yere gönderildiği veya başka bir yerde yayımlandığı tespit edilen makaleler. Yazarlar, daha önce gönderilmiş veya yayınlanmış kendi çalışmalarını gönderilen bir makale için temel olarak kullanmışlarsa, önceki çalışmalara atıfta bulunmaları gerekir. Ayrıca, sundukları makalelerde önceki çalışmalara ek olarak yeni katkıların nasıl sunulduğunu da belirtmeleri gerekir.

• Fikri Mülkiyet Hakkı

- Yazarlar, gönderdikleri makalenin (ve herhangi bir destekleyici ögenin) kendi fikri mülkiyetleri olduğunu ve telif hakkının başkalarına devredilmediğini onaylar.
- Yazarlar, makalenin intihal, uydurma, tahrifat, manipüle edilmiş alıntılar içermediğini ve makalenin JSS yazarlık politikalarına uygun olduğunu onaylar.
- Tüm el yazmaları, revizyonlar, taslaklar ve dizgiler yazar(lar)ın fikri mülkiyetinde kalır. Kararlaştırılan lisansta belirtilenin dışında, yazar(lar) eserlerinin telif hakkını elinde tutar.
- Tüm inceleme yorumları ve raporları, inceleyen veya editörün fikri mülkiyetinde kalır. Kararlaştırılan lisansta belirtilenin dışında, yazar(lar) eserlerinin telif hakkını elinde tutar.
- Yazarlar, hakemler ve editörler, hakemlerden veya editörlerden gelen tüm iletişimleri, yorumları veya raporları gizli tutmayı kabul eder.
- Hakemler ve editörler, yayınlanan nihai dizgi(ler) dışında tüm el yazmalarını, düzeltmeleri ve taslakları gizli tutmayı kabul ederler.

• Düzeltme, Geri Çekme, Endişe İfadesi

- Editörler, yayınlanan makalede, bulguları, yorumları ve sonuçları etkilemeyen küçük hatalar tespit ederse düzeltme yapabilirler.
- Editörler, bulguları ve sonuçları geçersiz kılan büyük hatalar/ihlaller söz konusu olduğunda, makaleyi geri çekebilirler.

- Yazarlar tarafından araştırma veya yayını kötüye kullanmaya yönelik olasılık sözkonusu ise; bulguların güvenilir olmadığına ve yazarların kurumlarının olayı soruşturmadığına dair kanıtlar var veya olası soruşturma haksız veya sonuçsuz görünüyorsa, editörler endişe ifadesi yayımlayabilirler. Düzeltme, geri çekme veya endişe ifadesi ile ilgili olarak COPE ve ICJME yönergeleri dikkate alınır.

• Anket ve Mülakata Dayanan Çalışmaların Yayını

Akademik İncelemeler Dergisi (AİD) bilimsel süreli yayıncılıkta etik güvence oluşturmak amacıyla, Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) "Dergi Editörleri için Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama Rehber İlkeleri" ve "Dergi Yayıncıları için Davranış Kuralları" ilkelerini benimsemektedir. Bu kapsamda dergiye gönderilen çalışmalarda aşağıdaki hususlara uyulmalıdır:

☑ Etik kurul izni gerektiren, tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.

☑ Etik kurul izni gerektiren araştırmalarda, izinle ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı numarası) yöntem bölümünde yer verilebilir. Fakat Makale sonunda makale bilgi formunda olgu sunumlarında, bilgilendirilmiş gönüllü olur/onam formunun imzalandığına dair bilgiye makalede yer verilmelidir.

Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

☑ Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar

☑ İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,

İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,

- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar,

Ayrıca;

- Olgu sunumlarında "Aydınlatılmış onam formu"nun alındığının belirtilmesi,
- Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi,
- Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi.

• Ek veya Özel Sayı Yayımlama Politikası

Dergimizde Editör Kurulu'nun talebi üzerine yılda bir kez özel sayı yayımlanabilir. Özel sayıda yer alması için gönderilen makalelerin tüm süreçleri standart makale süreciyle aynıdır.

☒ Ek veya Özel sayı: Bir derginin normal aralıklarla çıkarılan düzenli sayılarına ek olarak yayınlanan sayılardır. Kongre/sempozyum vb etkinlik bildirilerinden veya belli bir konudaki makalelerden oluşur.

☒ Ek veya Özel sayıdaki sayfa numaraları, yıl içindeki düzenli sayılardan farklı şekilde numaralandırılır.

☒ Ek veya Özel sayı adedi; normal periyodun 1/3'ünden fazla olamaz. Kongre bildiri özetlerini içeren özel sayılar bu kapsama dâhil edilmezler.

☒ Ek veya Özel sayıda yayınlanan olgu sunumları, derleme ve araştırma makalesi oranları (kongre özetleri hariç), diğer sayılarda yayınlanan makale oranlarına dâhil edilecektir.

☒ Armağan sayıları, özel veya ek sayı statüsünde kabul edilmez. Normal sayı olarak numaralandırılır ve yüklenir.

• İntihal Eylem Planı ve Derginin Önlemleri

Dergi fikri mülkiyete saygı duyar ve yazarlarının özgün çalışmalarını korumayı ve teşvik etmeyi amaçlar. İntihal içerikli yazılar kalite, araştırma ve yenilik standartlarına aykırıdır. Bu nedenle, dergiye makale gönderen tüm yazarların etik standartlara uyması ve her türlü intihalden kaçınması beklenir. Gönderilen veya yayınlanan bir yazının intihal içermesinden şüphelenilmesi durumunda, öncelikle çalışmayı derginin Yayın Kurulu inceler. Sonrasında bu çalışma Editörler Kurulu'nda incelenir. Daha sonra Dergi 15 gün içinde açıklamalarını göndermek için yazar(lar)la iletişime geçer. Dergi, belirtilen süre içinde yazardan herhangi bir yanıt almazsa, yazarın bağlı olduğu üniversite ile iletişime geçerek iddianın araştırılmasını talep eder.

Dergi, intihal içerdiği tespit edilen yayınlanmış yazılara karşı aşağıda belirtilen ciddi önlemleri alacaktır:

☒ Dergi, ilgili yazar hakkında kesin işlem yapılması için yazar(lar)ın bağlı olduğu üniversite ile derhal iletişime geçecektir.

☒ Dergi, yayınlanan makalenin PDF kopyasını web sitesinden kaldıracak, sayı tam dosyasından çıkarılacak ve yayımlanan makalenin tüm bağlantılarını devre dışı bırakacaktır. İntihal Yapılmış Makale ibaresi yayınlanan makalenin başlığına eklenecektir.

☒ Dergi, yazar hesabını devre dışı bırakacak ve yazarın gelecekteki tüm gönderilerini 2 yıl süreyle reddedecektir.

Not: Okuyucular basılan bir makalede tespit ettiği hatayı veya yanlışlığı fark ettiğinde aid@sakarya.edu.tr iletişim adresine e-mail atarak şikâyetinde bulunabilir.

Dergiye gönderilen yeni çalışmalarda benzerlik raporunu yazar sunmalıdır. Ön kontrolden geçirilen makaleler, herhangi bir yazılımı kullanılarak tekrar intihal taramasına tabi tutulabilir.

İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Yüksek benzerlik oranları (en fazla %20) bulunan veya tek bir kaynaktan %3 'ten fazla benzerlik oranı bulunan makale tespit edilirse reddedilebilir veya benzerlik oranının düşürülmesi için tekrar yazara gönderilebilir.

Bilim araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler şunlardır:

(YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, Madde 4)

<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeligi.aspx>

İntihal: Başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek,

Sahtecilik: Bilimsel araştırmalarda gerçekte var olmayan veya tahrif edilmiş verileri kullanmak,

Çarpıtma: Araştırma kayıtları veya elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan cihaz veya materyalleri kullanılmış gibi göstermek, destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda araştırma sonuçlarını tahrif etmek veya şekillendirmek,

Tekrar yayım: Mükerrer yayınlarını akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak,

Dilimleme: Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırıp birden fazla sayıda yayımlayarak bu yayınları akademik atama ve yükselmelerde ayrı yayınlar olarak sunmak,

Haksız yazarlık: Aktif katkısı olmayan kişileri yazarlar arasına dâhil etmek veya olan kişileri dâhil etmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz ve uygun olmayan bir biçimde değiştirmek, aktif katkısı olanların isimlerini sonraki baskılarda eserden çıkartmak, aktif katkısı olmadığı halde nüfuzunu kullanarak ismini yazarlar arasına dâhil ettirmek,

Diğer etik ihlal türleri;

a) Destek alınarak yürütülen araştırmalar sonucu yapılan yayınlarda destek veren kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların katkılarını belirtmemek,

b) Henüz sunulmamış veya savunularak kabul edilmemiş tez veya çalışmaları, sahibinin izni olmadan kaynak olarak kullanmak,

- c) İnsan ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda etik kurallara uymamak, yayınlarda hasta haklarına saygı göstermemek,
- ç) İnsanlarla ilgili biyomedikal araştırmalarda ve diğer klinik araştırmalarda ilgili mevzuat hükümlerine aykırı davranmak,
- d) İncelemek üzere görevlendirildiği bir eserde yer alan bilgileri eser sahibinin açık izni olmaksızın yayımlanmadan önce başkalarıyla paylaşmak,
- e) Bilimsel araştırma için sağlanan veya ayrılan kaynakları, mekânları, imkânları ve cihazları amaç dışı kullanmak,
- f) Dayanaksız, yersiz ve kasıtlı olarak etik ihlal isnadında bulunmak,
- g) Bilimsel bir çalışma kapsamında yapılan anket ve tutum araştırmalarında katılımcıların açık rızasını almadan ya da araştırma bir kurumda yapılacaksa ayrıca kurumun iznini almadan elde edilen verileri yayımlamak,
- h) Araştırma ve deneylerde, hayvan sağlığına ve ekolojik dengeye zarar vermek,
- ı) Araştırma ve deneylerde, çalışmalara başlamadan önce alınması gereken izinleri yetkili birimlerden yazılı olarak almamak.
- i) Araştırma ve deneylerde mevzuatın veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ilgili araştırma ve deneylere dair hükümlerine aykırı çalışmalarda bulunmak.
- j) Araştırmacılar ve yetkililerce, yapılan bilimsel araştırma ile ilgili olarak muhtemel zararlı uygulamalar konusunda ilgilileri bilgilendirme ve uyarma yükümlüğüne uymamak,
- k) Bilimsel çalışmalarda, diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri ve bilgileri, izin verildiği ölçüde ve şekilde kullanmamak, bu bilgilerin gizliliğine riayet etmemek ve korunmasını sağlamamak,
- l) Akademik atama ve yükseltmelerde bilimsel araştırma ve yayınlara ilişkin yanlış veya yanıltıcı beyanda bulunmak.

Yazarların Sorumlulukları ve Uyması Gereken Etik İlkeler

- Çalışmaların özgün olması ve araştırmaya dayalı olması gerekmektedir.
- Makalede ismi yazılacak olan diğer yazarların araştırmaya katkı sağladığından emin olunmalıdır. Akademik katkısı olmayan kişilerin ilave yazar olarak gösterilmesi veya katkı sırası gözetilmeksizin, unvan, yaş ve cinsiyet gibi bilim dışı ölçütlerle yazar sıralaması yapılması bilim etiğine aykırıdır.
- Çok yazarlı makalelerde yazarların makalenin hangi aşamasına hangi oranda katkı sağladıkları net bir şekilde belirtilmelidir.

- Makale aynı anda farklı dergilere gönderilmemelidir ve daha önce başka bir dergiye gönderilmiş olmamalıdır. Gönderilmesi halinde yayın süreci iptal edilecektir.
- Dergiye makale gönderen yazarların derginin yayım ve yazım ilkelerini okuduğu ve kabul ettiği varsayılır ve yazarlar bu ilkelerde kendinden beklenenleri taahhüt etmiş sayılmaktadır.
- Atıf gösterimi ve Kaynakça listesi eksiksiz olmalıdır.
- İntihal yapılmamalı ve sahte veriye yer verilmemelidir.
- Benzerlik taraması sonucunda makalenin hakem sürecinin başlatılabilmesi için benzerlik oranı %20'ü geçmemelidir.
- Bir makale en fazla 2 ÖN KONTROL sürecine dâhil edilir, bu süreçte yazara iletilen hususlar düzeltilmezse makale reddedilir.
- Sorumlu yazar herhangi bir çıkar çatışması durumunda dergi editörünü bilgilendirmelidir.

Bu hususta;

World Association of Medical Editors'e atıf yapılabilir.

Hakemliklerin Sorumlulukları ve Uyması Gereken Etik İlkeler

- Hakemler dergide yayımlanacak makalenin akademik kalitesinin en temel tespit edicisi olduklarının bilinciyle davranmalı ve akademik kaliteyi artırma sorumluluğuyla değerlendirme yapmalıdır.
- Hakemler, yalnızca uygun bir değerlendirmeyi yapmak için gereken uzmanlığa sahip oldukları, kör hakemlik gizliliğine riayet edebilecekleri ve makaleye dair detayları her şekilde gizli tutabilecekleri makalelerin hakemliğini kabul etmelidirler.
- Makale inceleme süreci sonrasında da incelenen makaleye dair herhangi bir bilgi hiçbir şekilde başkalarıyla paylaşılmamalıdır.
- Hakemler, yalnızca makalelerin içeriğinin doğruluğunu ve akademik ölçütlere uygunluğunu değerlendirmelidir. Makalede ortaya konan düşüncelerin hakemin düşüncelerinden farklı olması değerlendirmeyi etkilememelidir.
- Hakem raporları objektif ve ölçülü olmalıdır. Hakaret içeren, küçümseyici ve itham edici ifadelerden kesinlikle kaçınılmalıdır.
- Hakemler, değerlendirme raporlarında yüzeysel ve muğlak ifadelerden kaçınılmalıdır. Sonucu olumsuz olan değerlendirmelerde sonucun dayandığı eksik ve kusurlu hususlar somut bir şekilde gösterilmelidir.

- Hakemler, kendilerine tanınan süre içerisinde makaleleri değerlendirmelidir. Şayet değerlendirme yapmayacaklarsa, makul bir süre içerisinde dergiye bildirmelidirler.

Editörlerin Sorumlulukları ve Uyması Gereken Etik İlkeler

- Editörler, dergi politikasında belirtilen ilgili alanlara katkı sağlayacak makaleleri değerlendirme sürecine kabul etmelidir.
- Editörler, kabul veya ret edilen makaleler ile herhangi bir çıkar çatışması/ilişkisi içinde olmamalıdır.
- Editörler bir makaleyi kabul etmek ya da reddetmek için tüm sorumluluğa ve yetkiye sahiptir.
- Hakemlerin ve yazarların isimlerinin karşılıklı olarak gizli tutulması editörlerin sorumluluğudur.
- Sadece alana katkı sağlayacak makaleler kabul edilmelidir.
- Hatalar bulunduğu zaman düzeltmenin yayımlanmasını ya da geri çekilmesini desteklemelidir.
- Dergiye gönderilen makalelerin ön inceleme, hakemlik, düzenleme ve yayınlama süreçlerinin vaktinde ve sağlıklı bir şekilde tamamlanması editörlerin görevidir.
- Editörler dergiye katkısı olmayan kişileri yayın kurulu üyesi veya yardımcı editör olarak göstermemelidir.

2. Yayın Politikası

AİD'de yayınlanmak üzere düşünülen herhangi bir yazı, aşağıdaki ölçütleri yerine getirmelidir:

- Özgünlük
- Etik ihlal içermemek
- Bilim çevrelerine iletilecek açık mesajlar içermek
- Alandaki araştırmacılara ne düzeyde bir katkı sağlayacağı ve bunun sosyal bilimlere açısından önemi
- Sosyal bilimlere alanındaki araştırmacıların ilgi duydukları güncel alan ve konular
- Yapısal ve mantıksal bütünlük taşıması
- Araştırma sonuçlarının bilimsel kanıtlara dayanması
- Bilimsel yöntemin uygunluğu

Yazıların Değerlendirilmesi

AİD'e makale başvurusu;

<https://dergipark.org.tr/tr/journal/95/submission/step/manuscript/new> adresinden "Makale Yönetim Sistemi"ne kaydolarak yapılır. E-posta ile gönderilen makaleler değerlendirmeye alınmaz.

Ön İnceleme ve İntihal Taraması

Derginin yazım kurallarına uygunluk açısından incelenir ve intihali önlemek için benzerlik taraması yapılır. Benzerlik programı kullanılarak benzerlik taramasından geçirilir. Benzerlik oranının % 20'dan az olması ve tek bir kaynaktan en fazla %3 olması şartı aranır. Benzerlik oranı fazla %20 dan fazla ise çalışma ya reddedilir ya da benzerlik oranının düşürülmesi için tekrar yazara yollanır. Ön inceleme en fazla 30 gün içinde tamamlanır.

Editör / Alan Editörü İncelemesi

Ön inceleme ve benzerlik taraması aşamasından geçen çalışma, ilgili editör / alan editörü tarafından konu, kapsam, dil ve akademik yeterlilik açısından incelenir. Bu inceleme, en fazla 30 gün içinde tamamlanır.

Hakemlik Süreci (Çift-Kör Hakemlik)

Ön inceleme ve Editör incelemesinden geçen çalışmalar çift taraflı kör hakemlik uygulaması çerçevesinde gizlilik içinde yürütülür. Çift körleme stratejisine göre dergiye yayın gönderen yazarlar makalelerinin hangi hakemler tarafından değerlendirileceği bilgisine erişemezler. Aynı şekilde, bir makaleyi değerlendiren hakemler de hangi yazar(lar)a ait çalışmayı değerlendirdiklerini bilemezler. Diğer bir deyişle, değerlendirme sürecindeki bir makalenin yazar ve hakem kimlikleri gizli tutularak değerlendirme süreci tamamlanmaktadır. Ayrıca raporlar Makale Yönetim Sisteminde saklanır. Detaylı bilgi için Hakem Rehberi sayfasını ziyaret ediniz.

Yazar Düzenlemesi

Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulunun eleştiri ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa, gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Raporlar kapsamında makaleyi düzenleyip makalenin son halini sisteme yüklerler.

Alan Editörü Kontrolü

Alan editörü, yazarın metinde kendisinden talep edilen düzeltmeleri yapılıp yapılmadığını kontrol eder. Eğer hakem raporları içerisinde "Major Revizyon" var ise ilgili hakeme makaleyi yollar. Eğer "Kabul" veya "Minör Revizyon" var ise düzenlemeler yapılmış ise makaleyi dil kontrolü aşamasına yönlendirebilir (Kontrol işlemi, en fazla 15 gün içinde tamamlanır.). Düzeltmelerin yapılmadığını tespit etmesi halinde yazara makaleyi tekrar yollar. Yazar tekrar düzeltmeleri yapmazsa

makaleyi reddedebilir. Yayına kabul edilmeyen yazılar, sistemden silinmez. Süreç aşaması ve tüm dosyaları sistemde kayıt altındadır.

Türkçe Dil Kontrolü

Hakem sürecinden geçen çalışmalar Türkçe Dil Editörü tarafından incelenir ve gerekli ise yazardan düzeltme istenir. Kontrol işlemi, en fazla 15 gün içinde tamamlanır.

İngilizce Dil Kontrolü

Türkçe dil kontrolünden geçen çalışmalar, İngilizce Dil Editörü tarafından incelenir ve gerekli ise yazardan düzeltme istenir. Kontrol işlemi, en fazla 15 gün içinde tamamlanır.

Yayın Kurulu İncelemesi

Teknik, akademik ve dilsel incelemelerden geçen makaleler, Yayın Kurulu'nda incelenerek nihai yayın durumu karara bağlanır. Üyelerden itiraz gelmesi hâlinde Kurul, oy çokluğu ile karar verir.

Dizgi ve Mizanpaj Aşaması

Yayın Kurulu tarafından yayımlanması kararlaştırılan çalışmaların dizgi ve mizanpajı yapılarak yayına hazır hale getirilir.

Yazım Dili

Akademik İncelemeler Dergisi'nde Türkçe ve İngilizce makaleler yayımlanır. Makalelerin Türkçe basılan makalelerde İngilizce özete de yer verilir. İngilizce basılan makalelerde Türkçe özet bulunmak zorunda değildir. Eğer makale İngilizce dışında ise bir dil ile yazılmış ise kaynakçadan sonra genişletilmiş İngilizce özet eklenmelidir. Genişletilmiş özet, makalenin yazım kuralları ile aynı olmalıdır ve en fazla 750 kelime olmalıdır.

Yazar Değişikliği

Akademik İncelemeler Dergisi, makale yazarlarını yazının Başlık Sayfasındaki beyana göre kabul etmektedir. Bu nedenle, tam yazar sıralamasının son halini göndermek yazarların sorumluluğundadır. Makale gönderiminden sonra yazarlık değişikliğine ilişkin talepler (ör. yazarların çıkarılması/eklenmesi, sıranın değiştirilmesi vb.) editör onayına tabidir. Yayın Kurulu bu tür vakaları araştırarak ve COPE akış şemalarına göre hareket edecektir.

Yazarlık değişikliği talepleri, değişikliğin nedenlerini belirten resmi bir yazı ile Editöre iletilmelidir. Mektup tüm yazarlar tarafından imzalanmalı ve yazarlık değişikliğine ilişkin onaylarını içermelidir. Talep Yayın Kurulu tarafından onaylanırsa, yazarların nihai sıra listesine göre yeni bir Telif Hakkı Sözleşmesi Formu göndermeleri gerekmektedir.

İtiraz ve Şikâyet

Derginin Yayın Kurulu, itiraz ve şikâyet vakalarını, COPE rehberleri kapsamında işleme almaktadır. Yazarlar, itiraz ve şikâyetleri için doğrudan Editöryel Ofis ile temasa geçebilirler. İhtiyaç duyulduğunda Yayın Kurulu'nun kendi içinde çözemediği konular için tarafsız bir temsilci atanmaktadır. İtiraz ve şikâyetler için karar verme süreçlerinde nihai kararı Baş Editör verecektir.

Sorumluluk Reddi

Dergide yayınlanan makalelerde ifade edilen görüşler ve fikirler Akademik İncelemeler Dergisi, Baş Editör, Editörler, Yayın Kurulu ve Yayıncı'nın değil, yazar(lar)ın bakış açılarını yansıtır. Baş Editör, Editörler, Yayın Kurulu ve Yayıncı bu gibi durumlar için hiçbir sorumluluk ya da yükümlülük kabul etmemektedir. Yayınlanan içerik ile ilgili tüm sorumluluk yazarlara aittir.

Şikayet ve İtirazlar

Akademik İncelemeler Dergisi, şikayetleri ve itirazları aşağıdaki prosedürü izleyerek ele almaktadır. Şikayetler sadece çalışmaların incelenmesindeki uzun gecikmeler ve yayın etiği ile sınırlı olmayıp tüm şikayetler önce Akademik İncelemeler Dergisi 'nin baş editörleri tarafından ele alınmaktadır. Baş editörler, gerektiğinde şikâyet ve itirazları Yayın Kurulu ile birlikte inceleyebilir. Şikâyet ve itirazlarla ilgili herhangi bir durum oluştuğunda, lütfen bcakmaktas@sakarya.edu.tr ile iletişime geçiniz.

Bir Makalenin İçeriği Hakkında Şikayetler

Baş editörler, yazarların şikayetlerini ve hakemlerin raporlarını inceler ve bir karar verir:

- Makalenin reddedildiğinin teyit edilmesi,
- Yazarın itirazının dikkate alınılması,
- Bağımsız bir hakemden yeni bir görüş alınması gerekmektedir.

Baş editörlerin nihai kararı, yazarlara bildirilmektedir. İtirazın sonuçlarına ilişkin açıklama, gerekli görüldüğünde yazarlar ile paylaşılmaktadır. Bu, Akademik İncelemeler Dergisi 'nin nihai kararıdır.

Süreçler Hakkında Şikayetler

Süreçlerle ilgili şikayetler, baş editörler tarafından ele alınmaktadır. Çalışmaların ele alınmasındaki uzun gecikmeler Akademik İncelemeler Dergisi editörleri tarafından incelenmektedir ve gerekli görülen sorunlar baş editörler ile paylaşılmaktadır. Baş editörler şikâyetleri değerlendirir, gerekli görüldüğünde yazarlar ile bilgi paylaşımı yapılır.

Etik İlkeler Hakkında Şikayetler

Baş editörler, yazarın veya hakemin yayın etiği hakkındaki şikayetlerini dikkate alır. Baş editörler, Akademik İncelemeler Dergisi web sitesinde yayınlanmakta olan yayın etiğini takip eder. Akademik İncelemeler Dergisi'nin yayın kurulu, şikayetçilerin veya hakemlerin endişelerini inceler. İncelemenin detayları ve ilerleme durumu şikâyetçiler ile açık bir şekilde paylaşılmaktadır. Baş editörler ya da yardımcı editörler şikayetçilere eylem şekli ve nihai karar hakkında geri bildirimde bulunur.

Ücret Politikası

-Akademik İncelemeler Dergisi makale gönderimi, hakemlik ve editörlük süreçleri, mizanpaj ve yayın basımı (sayfa veya renk ücretleri) için herhangi bir ücret talep etmemektedir.

-Akademik İncelemeler Dergisi yazarlara, hakemlere, editörlere ve yayın kuruluna herhangi bir ücret ödememektedir.

-Akademik İncelemeler Dergisi'ndeki makalelerin okunması ve indirilmesi ücretsizdir.

-Akademik İncelemeler Dergisi, Araştırma literatürüne ücretsiz erişimi teşvik eden Budapeşte Açık Erişim Girişimini (BOAI: Budapest Open Access Initiative) imzalamış ve bu girişimde açıklanmış olan Açık Erişim İlkeleri'ni kabul etmiştir.

-Akademik İncelemeler Dergisi'ndeki tüm eserler TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark aracılığıyla LOCKSS (Lots of Copies Keep Stuff Safe) sistemi ile arşivlenmektedir.

-Akademik İncelemeler Dergisi yayın politikası gereği ilan, reklam, sponsorluk vb. faaliyetleri kabul etmemektedir.

-Akademik İncelemeler Dergisi, abonelik ücreti talep etmeyen açık erişimli bir dergidir.

-Makalelerin profesyonel kalitede reproduksiyonlarına ihtiyaç duyanlar için yeniden baskı hizmeti sunmuyoruz.

Makalelerin ön değerlendirmesinin yapıldığı ortalama süre: 15 gün

Makalelerin gözden geçirildiği ortalama süre: 30 gün

Makalenin ortalama yayınlanma süresi: 90 gün

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

The publication policy of the Journal of Academic Inquiries is based on the improvement and dissemination of information in an impartial and respectful manner. The processes applied in line with this policy directly affect the quality of the studies submitted by authors and affiliated institutions. Peer-reviewed studies support and materialize the scientific method. Therefore, all the parties taking part in the process (authors, readers, researchers, publishers, reviewers, editors) should comply with the ethical principles.

Journal of Academic Inquiries expects all its parties to take on the following ethical responsibilities as part of the publication ethics.

The ethical duties and responsibilities listed below are based on the guidelines and policies published as open access by the Committee on Publication Ethics (COPE).

The publication of an article in a peer-reviewed journal is essential for the development of a coherent and respected knowledge network. Peer-reviewed articles support and develop scientific methods. Therefore, it is important for all relevant parties involved in the publishing process, including authors, journal editors, reviewers, and publishing agencies, to agree on the expected ethical behaviors and standards.

1. Ethical Principles

• Authorship of the Paper:

Authorship should be limited to those who have made a significant contribution to the conception, design, execution, or interpretation of the reported study. All those who have made significant contributions should be listed as co-authors. Where there are others who have participated in certain substantive aspects of the research project, they should be acknowledged or listed as contributors. The corresponding author should ensure that all appropriate co-authors and no inappropriate co-authors are included in the paper and that all co-authors have seen and approved the final version of the paper and have agreed to its submission for publication.

• Conflicts of Interest:

Authors: All authors should disclose in their manuscript any financial or other substantive conflict of interest that might be construed to influence the results or interpretation of their manuscript. All sources of financial support for the project should be disclosed.

Reviewers: Referees should inform the journal editor about the evaluation process if they suspect any conflict of interest in the article they are evaluating, and refuse article evaluation if necessary. In order to prevent conflict of interest, people in the institutions where the article authors are working cannot referee the article.

Editors: Editors should not have personal or financial conflicts of interest with articles.

• **Data Access and Retention:**

Authors are asked to provide the raw data in connection with a paper for editorial review, and should be prepared to provide public access to such data, if practicable, and should in any event be prepared to retain such data for a reasonable time after publication.

• **Data Fabrication and Falsification:**

Fabrication and/or falsified experimental results, including the manipulation of images.

• **Duplicate / Multiple Submission(s):**

Manuscripts that are either found to have been submitted elsewhere or published elsewhere. If authors have used their own work, either previously submitted or published, as the basis for a submitted manuscript, they are required to cite the previous work. They also need to indicate how novel contributions are offered in their submitted manuscript, over and above those of the previous work.

• **Intellectual Property**

Authors certify that their submitted manuscript (and any supporting items) are their own intellectual property and the copyright has not been transferred to others.

Authors certify that the manuscript contains no plagiarism, no fabrication, no falsification, no manipulated citations and that the manuscript conforms to JSS authorship policies.

All manuscripts, revisions, drafts, and galley proofs remain the intellectual property of the author(s). Except as stated in the agreed license, the author(s) retain the copyright to their work.

All review comments and reports remain the intellectual property of the reviewer or editor. Except as stated in the agreed license, the author(s) retain the copyright to their work.

Authors, reviewers, and editors agree to keep all communications, comments, or reports from reviewers or editors confidential.

Reviewers and editors agree to keep all manuscripts, revisions, and drafts confidential, with the exception of the final published galley(s).

• **Correction, Retraction, Expression of Concern**

Editors may make corrections if they detect minor errors in the published article that do not affect the findings, interpretations, or results.

☒ Editors may retract the article in case of major errors/violations that invalidate the findings and results.

☒ Editors may issue a statement of concern if there is a possibility of abusive research or publication by the authors, if there is evidence that the findings are unreliable and the authors' institutions have not investigated the incident, or if the potential investigation seems unfair or inconclusive. COPE and ICJME guidelines are taken into account with regard to the correction, retraction, and expression of concern.

• **Publication of Studies Based on Surveys and Interviews**

Aiming to establish ethical assurance in scientific periodicals, AID adopts the principles of the "Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors" and the "Code of Conduct for Journal Publishers" published by the Committee on Publication Ethics (COPE). In this scope, the following aspects should be adhered in the studies submitted to the journal:

☒ Ethics committee approval should be obtained for research conducted in all the disciplines that require ethics committee approval, and this approval should be stated and documented in the article.

☒ In studies that require ethics committee approval, information about the approval (committee name, date and issue number) may be included in the method section of the study. However, in case reports, information about the informed consent and the signed consent form should be included in the Article Information Form at the end of the article.

☒ The studies that require ethics committee approval are as follows:

All kinds of research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from participants through surveys, interviews, focus group works, observations, experiments and other interview techniques.

☒ Use of humans and animals (including material/data) for experimental or other scientific purposes,

Clinical studies conducted on humans,

☒ Studies conducted on animals,

☒ Retrospective studies in accordance with the law on the protection of personal data,

Also;

☒ A statement confirming that an "informed consent form" has been received in case reports,

☒ Obtaining permission from the owners for the use of scales, surveys or photographs belonging to others,

☒ A statement confirming that copyright regulations are met for the intellectual and artistic works used.

• **Policy of Publishing Additional or Special Issues**

A special issue can be published in our journal once a year upon the request of the Editorial Board. The publication processes of the articles sent to be included in the special issue are the same as the standard processes.

1. Additional or Special issue: An issue published in addition to the regular issues of a periodically published journal. It may consist of conference papers or a series of articles focusing on a specific topic.

2. Page numbering in the additional or special issue is different from the regular issues.

3. The print run of the additional or special issue cannot be more than one third of the regular issue. The special issues containing conference paper abstracts are not included in this scope.

4. Ratios of case reports, compilations and research articles (excluding conference paper abstracts) published in the additional or special issue will be included in the ratios of articles published in other issues.

5. The issues published as a tribute are not accepted as an additional or special issue. Their page numbering and organization are the same as the regular issues.

• **Plagiarism Action Plan and Measures of the Journal**

The journal respects intellectual property rights and aims to protect and promote the original work of its authors. Having plagiarized content in articles do violate the research and originality standards. Therefore, all the authors submitting articles to the journal are expected to comply with the ethical standards and avoid all forms of plagiarism. If a submitted or published article is suspected of containing plagiarism, the Publication Board of the journal first examines the work. Then the work is reviewed by the Editorial Board. Afterwards, the journal contacts the author(s) and asks them to submit their justifications within 15 days. If the journal does not receive any response from the author(s) within the specified time, it would contact the affiliated university and request the investigation of the claim.

The journal will take the following serious measures for published articles that are found to contain plagiarism:

- The journal will immediately contact the university to which the author(s) are affiliated, in order to take final action against the related author.

- The journal will remove the PDF copy of the published article from the website, will remove the published article from the issue file, and will disable all links to the published article. The phrase "Plagiarized Article" will be added to the title of the published article.
- The journal will disable the author's account and reject all future submissions by the author for the following 2 years.

Note: If readers notice an error or inaccuracy in a published article, they can file a complaint by sending an e-mail to aid@sakarya.edu.tr.

The author should submit a similarity report for new studies submitted to the journal. Pre-reviewed articles may again be subjected to plagiarism checking in any software.

If plagiarism/self-plagiarism is detected, the authors are informed. An article with a high overall similarity rate (maximum 20%) or with more than 3% similarity rate from a single source may be rejected or sent back to the author to reduce the similarity rate.

Actions that violate scientific research and publication ethics are as follows:

(Turkish Council of Higher Education [YÖK] Scientific Research and Publication Ethics Directive, Article 4)

<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/mevzuat/bilimsel-arastirma-ve-etik-yonetmeligi.aspx>

Plagiarism: Showing others' original ideas, methods, data or works as their own work, partially or completely, without reference to scientific rules,

Forgery: Using data that does not actually exist or has been falsified in scientific research,

Distortion: Falsifying the research records or data obtained, displaying the equipment or materials not used in the research as if used, distorting or shaping the results of the research in the interests of the people and organizations that provide support,

Republishing: Presenting repetitive publications as separate publications in academic appointments and promotions,

Slicing: Dividing the results of a research into pieces in an improper way or in a way that disrupts the integrity of the research and publishing each one separately to increase total publication count for academic appointments and promotions,

Unfair Authorship: Including non-contributors in the author list or not including those who have contributed, changing the author's order in an unjustified and inappropriate manner, removing the names of contributors from the work in

subsequent editions, using influence to include names among the authors despite not being contributors,

Other ethical violations include:

- a) Not specifying the supporting individuals, institutions or organizations and their contributions in the publications made as a result of research conducted with support.
- b) Using theses or studies that have not yet been submitted or have not been accepted as a source without the permission of the owner,
- c) Not complying with ethical rules in research on humans and animals, not respecting patients' rights in publications,
- ç) Violating the provisions of the relevant legislation in biomedical research and other clinical research related to humans,
- d) Sharing the information in a work that has been assigned for review with others before it is published without the explicit consent of the author,
- e) Misusing resources, spaces, facilities and equipment provided or allocated for scientific research,
- f) Deliberately making a false and ungrounded allegation about ethical violation,
- g) Publishing the data obtained from surveys conducted as part of a scientific study without the explicit consent of the participants, or without the permission of the relevant institution if the study is conducted in an institution,
- h) Harming animal health and ecological balance in research and experiments,
- i) Failing to obtain written permissions from authorities that are required for starting research activities or experiments,
- i) Conducting research activities or experiments in violation of the related legislation or the provisions on research and experiments in the international conventions to which Turkey is a party,
- j) Disregarding the obligation to inform and warn the relevant authorities about possible harmful practices related to the scientific research.
- k) Not using the data and information obtained from other individuals or institutions in scientific studies to the extent and as permitted, not respecting the confidentiality of this information and not ensuring its protection,
- l) Making false or misleading statements regarding scientific research and publications in academic appointments and promotions.

Ethical Guidelines for Authors

- Studies must be original and based on research.

- It must be ensured that all the persons mentioned as authors/co-authors have contributed to the article. It is against scientific ethics to show persons who have not made any academic contribution as additional authors or to rank the authors by non-scientific criteria such as title, age and gender, regardless of the order of contribution.
- In the articles with multiple authors, it should be clearly stated to what extent the authors have contributed to which stage of the article.
- The article should not be sent to different journals at the same time and should not have been sent to another journal before. If it is found to have been sent to another journal, the publication process will be cancelled.
- It is assumed that the authors who submit articles to the journal have read and accepted the publication and writing principles of the journal, and the authors are deemed to have committed to these principles.
- The citations and bibliography should be complete.
- Plagiarism and fake data should be avoided.
- The similarity rate obtained as a result of the similarity checks should not exceed 20% in order to initiate the peer review process.
- An article may be included in a maximum of 2 PRE-REVIEW processes. The article will be rejected if the feedback conveyed to the author is not revised.
- The corresponding author must inform the journal editor in case of any conflict of interest.

In this scope, WAME can be referred:

<https://www.wame.org/conflict-of-interest-in-peer-reviewed-medical-journals>

Ethical Guidelines for Peer Reviewers

- Peer reviewers should be aware that they play a critical role in the academic quality of the article to be published in the journal, and they should engage in the peer review process with the responsibility of improving academic quality.
- Peer reviewers should only accept to review articles for which they have the expertise to make an appropriate assessment. They should also respect the confidentiality of the blind peer review process and keep the details of the article confidential at all costs.
- After the review process, any information about the reviewed article should not be shared with others under any circumstances.
- Peer reviewers should only evaluate the accuracy of the content of the articles and their compliance with academic criteria. Any difference of opinions between the article's argument and the peer reviewer should not affect the review process.

- Peer review reports should be objective and measurable. Libelous, derogatory or accusatory expressions should definitely be avoided.
- Peer reviewers should avoid superficial or inaccurate statements in their peer review reports. In reviews with negative results, a complete justification should be presented on the aspects that led to the negative result.
- Peer reviewers should review the articles within the time period allotted to them. If they are not going to review the article, they should notify the journal within a reasonable time.

Ethical Guidelines for Editors

- Editors should accept articles that will contribute to the relevant areas specified in the journal policy.
- Editors should not have any conflict of interest with accepted or rejected articles.
- Editors have full responsibility and authority to accept or reject an article.
- It is editors' responsibility to keep the names of peer reviewers and authors mutually confidential.
- Only the articles that will contribute to the relevant field should be accepted.
- If an error is detected, editors should support the correction or retraction of the error.
- It is the duty of editors to complete the pre-review, peer review, editing and publishing processes of the articles submitted to the journal in a timely and appropriate manner.
- Editors should not assign people who do not contribute to the journal as editorial board members or associate editors.

2. Publication Policy

Any manuscript that is considered to be published in AID must meet the following criteria:

- Originality
- Not containing ethical violations
- Having clear messages for the scientific community
- Expressing the extent of the article's contributions to researchers in the field and its relevance to social sciences
- Current fields and topics drawing the interest of researchers in the field of social sciences
- Having structural and logical integrity

- Research results that are based on scientific evidence
- Coherence of the scientific method

Review of the Articles

Articles can be submitted to the AID by registering in the "Article Management System" on

<https://dergipark.org.tr/tr/journal/95/submission/step/manuscript/new>.

Articles sent by e-mail will not be taken into consideration.

Pre-Review and Plagiarism Checking

The journal's compliance with the writing rules is examined and a similarity check is made to prevent plagiarism. A similarity software is used in the checking process. The overall similarity rate should be less than 20% and the similarity rate from a single source should be maximum 3%. If the similarity rate is more than 20%, the study is either rejected or sent back to the author to reduce the similarity rate. The pre-review is completed within a maximum of 30 days.

Editor/Field Editor Review

After the study passes the stages of pre-review and similarity checking, it is reviewed by the relevant editor/field editor in terms of subject, scope, language use and academic competence. This review is completed within a maximum of 30 days.

Peer Review Process (Double-Blind Peer Review)

Studies that pass the pre-review and editorial review undergo a confidential double-blind peer review process. Within the double-blind strategy, the identity of the peer reviewer is concealed from the author submitting publications to the journal. Similarly, the peer reviewers do not know who wrote the article they are reviewing. In other words, the peer review process is conducted by keeping both authors and peer reviewers anonymous to each other. The reports are also stored in the Article Management System.

Author's Revision

Authors take into account the feedback, criticisms and recommendations of the reviewer and the Editorial Board. In case of any disagreement, they have the right to appeal with their justifications. Authors edit the article as per the reports and upload the final version of the article to the system.

Field Editor Review

The field editor checks whether the author has made the requested corrections in the text. If there is a "Major Revision" requirement in the peer review reports, they send the article to the relevant peer reviewer. If there is "Acceptance" or "Minor Revision" requirement and the revisions are completed, they can submit the article

for language checks (The checking process is completed within a maximum of 7 days.). If they detect that the corrections have not been made, they re-send the article to the author. They may reject the article if the author does not make the corrections again. Articles that are not accepted for publication are not deleted from the system. Their processes and files are stored in the system.

Turkish Language Checks

Studies that pass the peer-review process are examined by the Turkish Language Editor and if necessary, corrections are requested from the author. The checking process is completed within a maximum of 15 days.

English Language Checks

Studies that pass the Turkish language control are reviewed by the English Language Editor and if necessary, corrections are requested from the author. The checking process is completed within a maximum of 15 days.

Editorial Board Review

The articles that pass technical, academic and linguistic reviews are examined by the Editorial Board and the final publication status is determined. In case of any objection from the members, the Board decides by majority of votes.

Typesetting and Layout Process

The journal undertakes the typesetting and layout processes of the studies decided to be published by the Editorial Board.

Language

AID publishes articles written in Turkish and English. Turkish language articles should also include English abstracts. Turkish abstracts are not required in English language articles. If the article is written in a language other than English, an extended English summary should be added after the bibliography. The extended summary should be in line with the rules of writing applied in the article and should not be more than 750 words.

Change of Authorship

AID accepts article authors according to the statement on the Title Page of the article. Therefore, it is the responsibility of authors to submit the final version of the full author list. Requests for any change of authorship after the submission of the article (e.g removal/addition of authors, change of order, etc.) are subject to editorial approval. The Editorial Board will investigate such cases and act according to the COPE flowcharts.

Requests for a change of authorship should be conveyed to the Editor with an official letter stating the reasons for the change. The letter should be signed by all the authors and include their confirmation of the change of authorship. If the request is

approved by the Editorial Board, the authors are required to submit a new Copyright Agreement Form according to the final author list.

Objections and Appeals

The Editorial Board of the journal deals with objections and appeals within the scope of COPE guidelines. Authors can contact the Editorial Office directly for their objections and appeals. When needed, an impartial representative will be appointed for issues that cannot be resolved by the Editorial Board. The Editor-in-Chief will make the final decision in the decision-making processes regarding objections and appeals.

Disclaimer

The opinions expressed in the articles published in the journal are those of the author(s). They do not purport to reflect the opinions or views of the AID and its Editor-In-Chief, Editors, Editorial Board or Publisher. The Editor-in-Chief, Editors, Editorial Board and Publisher assume no responsibility or liability for such cases. The sole responsibility for the published content lies with the authors.

Complaints and Appeals

Journal of Academic Inquiries handles complaints and appeals by following the below procedure. Complaints including but not limited to the long delays in handling studies and publication ethics initially are handled by the Editor(s)-in-Chief of Journal of Academic Inquiries. The Editor(s)-in-Chief examines complaints and appeals together with Area Editors and Editorial Board if applicable. If anything occurs about complaints and appeals please contact bcakmaktas@sakarya.edu.tr.

Complaints about the Content of a Paper

The Editor(s) -in-Chief examines the complaints of the author(s), and the reports of reviewers and make a decision about:

- The confirmation of the rejection of the paper,
- The appeal of the author should be considered,
- A fresh opinion from an independent reviewer is needed.

The final decision of the Editor(s)-in-Chief is notified to the author(s). The explanation of the consequences of the appeal is shared with the author(s) if necessary. This is the final decision of Journal of Academic Inquiries.

Complaints about Processes

The complaints about processes are handled by the Editor(s)-in-Chief. Long delays in handling studies are examined by editors of Journal of Academic Inquiries and any necessary issues are shared with the Editor(s)-in-Chief. The Editor(s)-in-Chief

evaluates the complaints, and when necessary, information is shared with the authors.

Complaints about Ethics

The Editor(s)-in-Chief considers complaints about publication ethics of the author's or reviewer's conduct. The Editor(s)-in-Chief follows the publication ethics which are published on the Journal of Academic Inquiries website. The editorial board of Journal of Academic Inquiries examines the concern of complainants or reviewers. The details and progress of the examination are shared with the complainant(s) clearly. The Editor(s)-in-Chief or Assistant Editors provide feedback to the complainant(s) on the manner of action and the final decision.

Price Policy

-Journal of Academic Inquiries does not request any fees for article submission, reviewing and editing processes, page-layout and publication (page or color fees).

-Journal of Academic Inquiries does not pay any fees to authors, reviewers, editors and editorial board members.

-All papers on Journal of Academic Inquiries are free to read and download.

-Journal of Academic Inquiries sign on to the Budapest Open Access Initiative (BOAI), which promotes free access to research literature, and has adopted the Open Access Principles that clarified in this initiative.

-All papers on Journal of Academic Inquiries are archived with LOCKSS (Lots Of Copies Keep Stuff Safe) system through TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark.

-Journal of Academic Inquiries does not accept announcements, advertisements, sponsorships, etc. due to its publication policy.

-Journal of Academic Inquiries is an open-access journal which does not request any subscription fees.

-We do not offer a reprint service for those requiring professional quality reproductions of papers.

The average time during which the preliminary assessment of manuscripts is conducted: 15 day

The average time during which the reviews of manuscripts are conducted: 30 day

The average time in which the article is published: 90 day

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü 54187
Serdivan/Sakarya
academicinquiries@sakarya.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler>